Kommunstyrelsen

KALLELSE

Kallelse till sammanträde

Organ Kommunstyrelsen

Plats Gustaf Adolfsalen

Tid Onsdagen den 14 januari 2026 kl. 09.00

Nr	Ärende	Dnr	Sida
1	Val av protokolljusterare	2026/4	
2	Godkännande av föredragningslista	2026/4	
3	Medarbetarenkät 2025 - Redovisning av kommunövergripande resultat *Föredragning av personalchef Isak Holstensson kl. 09.00 – 10.00*	2026/4	
4	Redovisning från Social-och arbetsmarknadsnämnden av arbetsinsatser avseende hanteringen av kostnadsutveckling och kostnadskontroll *Föredragning av social- och arbetsmarknadschef Marina Dickfors och social- och arbetsmarknadsnämndens ordförande Elisabet Pettersson (C) kl. 10.15 – 11.00*	2026/40	
5	Revidering av checklista för missiv/tjänsteskrivelse	2025/1168	2 - 9
6	Idrottsprogram 2026–2032, Sala kommun	2025/1161	10 - 37
7	Landsbygdsprogram Sala kommun	2025/962	38 - 203
8	Revidering av Riktlinje för upphandling	2025/462	204 - 260
9	Riktlinje för direktupphandling	2025/1042	261 - 274
10	Godkännande av internkontrollplan för KS verksamheter 2026 samt riskanalys	2025/1179	275 - 293
11	Planuppdrag för utvidgning Salberga kriminalvårdsanstalt, Kristina 4:245 och del av Kristina 4:4 – godkännande för antagande	2024/964	294 - 414
12	Remiss; Ansökan som vigselförrättare	2025/1162	415 - 421
13	Muntliga rapporter	2026/4	
14	Övriga frågor	2026/4	

Dnr 2025/1168

KSLU § 196 Revidering av checklista för missiv/tjänsteskrivelse

INLEDNING
Dagens checklista för missiv/tjänsteskrivelse har funnits sedan 2020 och ett förslag på en reviderad lista har tagits fram.

Under arbetet med uppdatering har en omvärldsbevakning genomförts där man tittat på olika checklistor i andra kommuner.
I den reviderade checklistan finns det delar som lagts till och andra som tagits bort, till exempel de förklarande sidorna gällande främst EU:s horisontella principer.

Till det som lagts till är en förtydligande del angående barnperspektivet, enligt nedanstående:

Barnperspektivet
FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand".* Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående t ex policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt? JA NEJ

Vid JA besvara följande frågor.

Påverkar denna insats barns- och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre? JA NEJ

Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas? JA NEJ

Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen? JA NEJ

Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt? JA NEJ

Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"? JA NEJ

Det nya förslaget innebär att checklistan innehåller färre punkter att fylla i om barnperspektivet inte är aktuellt.

Ekonomiska konsekvenser
Ärendet medför inga direkta ekonomiska konsekvenser

Beslutsunderlag
KS 2025.6169 – Missiv
KS 2025.6170 – Reviderad checklista
KS 2025.6190 - Förslag till checklista från Erik Hamrin (M)

Ärendet föredras av kommunstrateg Christina Söderström-Nilsson.

Yrkanden
Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,

KSLU § 196 fortsättning

att, med redaktionell justering, godkänna underlaget och besluta enligt förslag i bilaga KS 2025.6170.

Erik Hamrin (M) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta förslag till reviderad checklista i enlighet med bilaga KS 2025.2160.

Beslutsgång
Ordföranden ställer sitt eget yrkande mot Erik Hamrins (M) yrkande och finner sitt eget yrkande bifallet.

BESLUT
Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att, med redaktionell ändring, godkänna underlaget och besluta enligt förslag i bilaga KS 2025.6170.

Reservation
Erik Hamrin (M) och Magnus Edman (SD) reserverar sig till förmån för Erik Hamrins (M) yrkande och inkommer med skriftlig reservation:

" Vi reserverar oss mot beslutet att avslå Koalition Salas förslag till alternativ utformning av checklistan för tjänsteskrivelser.

Vår invändning gäller inte syftet med checklistan, utan dess praktiska utformning. Den nuvarande strukturen innehåller flera frågor med eller-formuleringar som samtidigt ska besvaras med svarsalternativen JA eller NEJ.

Det skapar otydlighet och gör checklistan svår att använda som ett faktiskt beslutsstöd. I många fall krävs följdfrågor eller muntliga förklaringar för att förstå vad ett svar innebär. Exempelvis berättar ett JA-svar på frågan om ett ärende påverkar barn positivt eller negativt bara att de påverkas. Föga värdefullt.

Det alternativ vi föreslog, som vi även diskuterat med förvaltningen, syftar till att göra checklistan tydligare och mer användbar i praktiken.

En checklista som upplevs som otydlig eller krånglig riskerar helt enkelt att inte användas alls. Och ett styrdokument som inte används tillför inget värde och kan lika gärna tas bort.

Mot denna bakgrund anser jag att vårt förslag borde ha bifallits."

Skickas till
Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsens förvaltning

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och Horisontella principerna

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand".* Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående t ex policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt?	JA ☐	NEJ ☐
Vid JA besvara följande frågor.		
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre	JA ☐	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☐	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☐
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☐	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☐	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☐
Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir lättare eller svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det skapas fler eller färre jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det ökar eller minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☐
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☐	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☐
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☐	NEJ ☐

Kommunledningskontoret, Hållbar utvecklingsenheten
Christina Söderström-Nilsson
Kommunstrateg

MISSIV

Revidering av checklista för missiv/tjänsteskrivelse

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET
Dagens checklista har funnits sedan 2020 och är i behov av en uppdatering.

Uppdraget gavs till kommunstrateg Christina Söderström-Nilsson.

Under uppdatering har man även tittat på olika checklistor i olika kommuner. Sala har uppdaterat checklistan och lagt till följande samt även tagit bort de förklarande sidorna gällande främst EU:s horisontella principer.

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand".* Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående t ex policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

- Berör ärendet barn direkt eller indirekt? JA NEJatt godkänna underlaget och besluta enligt förslaget.

Vid JA besvara följande frågor.

Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre

Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?

Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?

Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?

Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?

Det nya förslaget innebär att checklistan innehåller färre punkter att fylla i om inte Barnperspektivet är aktuellt.

Ekonomiska konsekvenser
Ärendet medför inga direkta ekonomiska konsekvenser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar

att godkänna underlaget och besluta enligt förslag i bilaga KS 2025.xxx.

Bilagor:

1 Reviderad checklista

SALA KOMMUN

Kommunstyrelsens förvaltning

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och Horisontella principerna

Barnperspektivet

FN:s barnkonvention fastslår att *"barnets bästa skall alltid komma i första hand".* Detta innebär att ett antal frågor som direkt eller indirekt berör barn ska ställas och beaktas före beslut angående t ex policy, riktlinje och budget i kommunens samtliga styrelser och nämnder.

Berör ärendet barn direkt eller indirekt?	JA ☐	NEJ ☐
Vid JA besvara följande frågor.		
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre	JA ☐	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☐	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☐
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☐	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om "till det yttersta av sin förmåga"?	JA ☐	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden	JA ☐	NEJ ☐
Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir lättare eller svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det skapas fler eller färre jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det ökar eller minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☐
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☐	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☐
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☐	NEJ ☐

Dnr 2025/1161

KSLU § 198 Idrottsprogram 2026–2032, Sala kommun

INLEDNING
Idrottsprogrammet för Sala kommun 2026–2032 anger den strategiska inriktningen för idrottens utveckling. Programmet syftar till att främja folkhälsa, social sammanhållning och hållbar samhällsutveckling genom att ge alla invånare möjlighet till idrott och fysisk aktivitet. Den bygger på samverkan mellan kommunen, föreningslivet och andra aktörer samt tar avstamp från lokala och regionala styrdokument.

Programmet utgår från lokala behov men förankras samtidigt i övergripande mål och styrdokument, såsom:

- Regional Idrottsplan för Västmanland 2022–2030, som betonar samverkan mellan kommuner, idrottsrörelsen och civilsamhället.
- Agenda 2030 och FN:s globala mål, med fokus på social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet.
- Vision och målområden för Sala kommun, som lyfter fram målen om ett hållbart, tryggt och växande samhälle.

Programmet utgår från ett arbetssätt som skapar konkreta handlingsplaner i nära samverkan med idrottsföreningar och andra aktörer genom dialog. Handlingsplanerna sträcker sig över 2–3 år och gör det möjligt att anpassa arbetet efter aktuella behov och förutsättningar.

Ekonomiska konsekvenser
Ärendet innebär inga direkta ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag
KS 2025.5757 – Idrottsprogram 2026-2032, Sala kommun
Protokollsutdrag KFN § 138, 2025-11-13

Ärendet föredras av kultur- och fritidschef Roger Nilsson.

Yrkanden
Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att anta Idrottsprogram 2026 – 2032 Sala kommun, i enlighet med bilaga KS 2025.5757.

Magnus Edman (SD) och Camilla Runerås (S) yrkar bifall till Amanda Lindblads (S) yrkande.

Beslutsgång
Ordföranden ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

KSLU § 198 fortsättning

BESLUT
Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att anta Idrottsprogram 2026 – 2032 Sala kommun, i enlighet med bilaga KS 2025.5757

Skickas till
Kommunstyrelsen

Dnr 2025/123

KFN § 138 Idrottsprogram 2026 - 2032 (Idrottsplan 2026-2032)

INLEDNING
Idrottsprogrammet för Sala kommun 2026–2032 anger den strategiska inriktningen för idrottens utveckling. Programmet syftar till att främja folkhälsa, social sammanhållning och hållbar samhällsutveckling genom att ge alla invånare möjlighet till idrott och fysisk aktivitet. Den bygger på samverkan mellan kommunen, föreningslivet och andra aktörer samt tar avstamp från lokala och regionala styrdokument. Vikten av att arbeta med handlingsplaner blir extra viktigt för att programmet inte ska upplevas svävande och fint på papper.

Ekonomiska konsekvenser
Inga ekonomiska konsekvenser.

Beslutsunderlag
KFN 2025.512 - Idrottsprogram 2026 – 2032
KFN 2025.534 - Yttrande över Idrottsprogram 2026-2032
KFN 2025.546 - Remissvar Idrottsprogram 2026-2032
KFN 2025.547 - Yttrande Idrottsprogrammet 2026–2032
KFN 2025.555 - Yttrande Idrottsprogram 2026-2032
Kultur- och fritidschef Roger Nilsson föredrar ärendet.

Yrkanden
Ordförande Gert Wibe (V) yrkar,
att kultur och fritidsnämnden beslutar,
att föreslå att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar att anta Idrottsprogram 2026-2032.

Anders Westin (C) yrkar bifall.

Beslutsgång
Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT
Kultur och fritidsnämnden beslutar,
att föreslå att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar att anta Idrottsprogram 2026-2032.

Skickas till
Huvudregistrator

Idrottsprogram 2026 - 2032

KULTUR- OCH FRITIDSNÄMNDEN

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn		Dokumenttyp	Omfattar
Idrottsprogram 2026 - 2032		Styrdokument	Kommunen
Beslutsinstans	Dokumentansvarig	Publicering	
Kultur- och fritidsnämnden	Fritidsutvecklare	www.sala.se, intranät	

Beslutad datum	Översyn bör göras	Klassificering	Diarienummer
		1.3.1	2025/123
Relation	Ersätter		Författningssamling

INNEHÅLL

1 INLEDNING 7
2 VISION 9
3 STRATEGIER OCH MÅLOMRÅDEN 10
3.1 Ett växande Sala genom idrott 10
Mål *10*
Strategier *10*
3.2 Ett hållbart Sala genom idrott 10
Mål *10*
Strategier *10*
3.3 Ett tryggt och rättvist Sala genom idrott 11
Mål *11*
Strategier *11*
4 IDROTTENS ROLL I FYSISK PLANERING OCH SAMHÄLLSUTVECKLING 13
4.1 Mål 13
4.2 Strategier 13
5 HÅLLBAR IDROTT 14
5.1 Mål 14
5.2 Strategier 14
6 SOCIAL INKLUDERING OCH JÄMLIKHET INOM IDROTT 15
6.1 Mål 15
6.2 Strategier 15
7 BARN OCH UNGAS RÄTT TILL RÖRELSE 16
7.1 Mål 16
7.2 Strategier 16
8 UTVECKLING AV IDROTTSANLÄGGNINGAR OCH INFRASTRUKTURER 17
8.1 Mål 17
8.2 Strategier 17
9 SAMVERKAN MED IDROTTSRÖRELSEN OCH CIVILSAMHÄLLET 18
9.1 Mål 18
9.2 Strategier 18
10 UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING 19
10.1 Mål 19
10.2 Strategier 19
11 FRAMTIDSSPANING: INTERKOMMUNAL SAMVERKAN 20

1 INLEDNING

Idrottsprogrammet för Sala kommun 2026–2032 anger den strategiska inriktningen för idrottens utveckling. Programmet syftar till att främja folkhälsa, social sammanhållning och hållbar samhällsutveckling genom att ge alla invånare möjlighet till idrott och fysisk aktivitet. Den bygger på samverkan mellan kommunen, föreningslivet och andra aktörer samt tar avstamp från lokala och regionala styrdokument. Vikten av att arbeta med handlingsplaner blir extra viktigt för att programmet inte ska upplevas svävande och fin på papper.

Idrott och fysisk aktivitet är en central del av samhällslivet i Sala kommun. Genom idrotten ges förutsättningar för bättre folkhälsa, ökad delaktighet och socialt sammanhang. Den erbjuder mötesplatser där människor i olika åldrar och med olika bakgrund kan delta på lika villkor och utvecklas både fysiskt och socialt.

Målet är ett samhälle där idrott och rörelse är en självklar del av vardagen för alla som bor och verkar i Sala kommun.

Idrottsprogrammet för 2026–2032 är ett strategiskt styrdokument som anger kommunens inriktning för idrottens utveckling under planperioden. Programmet omfattar både organiserad föreningsidrott, spontanidrott och andra former av fysisk aktivitet.

Den utgår från lokala behov men förankras samtidigt i övergripande mål och styrdokument, såsom:

- Regional Idrottsplan för Västmanland 2022–2030, som betonar samverkan mellan kommuner, idrottsrörelsen och civilsamhället.
- Agenda 2030 och FN:s globala mål, med fokus på social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet.
- Vision och målområden för Sala kommun, som lyfter fram målen om ett hållbart, tryggt och växande samhälle.

Programmet utgår från ett arbetssätt som skapar konkreta handlingsplaner i nära samverkan med idrottsföreningar och andra aktörer genom dialog. Handlingsplanerna sträcker sig över 2–3 år och gör det möjligt att anpassa arbetet efter aktuella behov och förutsättningar.

Idrottsprogrammet markerar idrottens roll som en del av kommunens långsiktiga strategi för hälsa, social hållbarhet och gemenskap.

Syftet med idrottsprogrammet är att skapa goda och jämlika förutsättningar för alla invånare att delta i idrott och fysisk aktivitet.

Programmet bygger på fyra huvudinriktningar:

- att främja fysisk och psykisk hälsa genom ökad aktivitet och tillgång till idrottsmiljöer.
- att säkerställa tillgänglighet och inkludering för alla, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning eller socioekonomiska förutsättningar.
- att utveckla hållbara och resurseffektiva anläggningar i linje med kommunens klimatmål.
- att stärka samverkan mellan kommunen, föreningslivet, skolor, näringslivet och andra aktörer.

2 VISION

Sala kommun ska vara en plats där alla invånare, oavsett ålder, bakgrund eller funktionsnedsättning, har möjlighet att delta i idrott och fysisk aktivitet.
Visionen är att idrotten ska bidra till hälsa, gemenskap och social hållbarhet, och samtidigt stärka kommunens utveckling mot ett tryggt och hållbart samhälle.
Visionen uttrycker kommunens långsiktiga ambition att idrott och fysisk aktivitet ska vara en självklar del av livet för alla invånare.
Det innebär att barn, unga, vuxna och äldre, oavsett kön, socioekonomiska förutsättningar eller funktionsnedsättning, ska kunna delta på lika villkor.

Idrotten i Sala ska vara inkluderande och tillgänglig.
Att föreningsidrotten, skolorna och de spontana mötesplatserna tillsammans ska skapa aktiviteter som svarar mot olika behov och intressen. Särskilt viktiga är insatser för barn och unga, där goda vanor grundläggs, och för äldre, där idrott och rörelse bidrar till ett aktivt och hälsosamt åldrande.

Visionen lyfter också fram idrotten som en social och kulturell kraft. Genom idrotten möts människor från olika delar av kommunen, bygger relationer och utvecklar en känsla av gemenskap och tillhörighet.
Mötena stärker lokalsamhället och bidrar till integration, jämlikhet och delaktighet.

Samtidigt knyter visionen an till kommunens övergripande mål om ett tryggt, hållbart och växande samhälle. Den är i linje med Agenda 2030 och FN:s globala mål, särskilt mål 3 om hälsa och välbefinnande samt mål 11 om hållbara samhällen. Även den Regionala Idrottsprogrammet för Västmanland understryker vikten av samverkan som en nyckel för att nå dessa mål.

Visionen för idrotten i Sala kommun är därmed att idrott och fysisk aktivitet inte bara stärker individens hälsa, utan också fungerar som en grundpelare för social hållbarhet, integration och utveckling i hela kommunen.

Sala kommun – en plats där alla har möjlighet att röra sig och utvecklas genom idrott och fysisk aktivitet.

3 STRATEGIER OCH MÅLOMRÅDEN

Idrottsprogrammet för 2026–2032 bygger på fyra målområden som är förankrade i Sala kommuns Vision och målområden, den Regionala Idrottsplanen för Västmanland samt Agenda 2030. Dessa målområden ska stärka idrottens roll för folkhälsa, hållbarhet och social sammanhållning.

3.1 Ett växande Sala genom idrott

Idrotten ska bidra till kommunens attraktivitet och utveckling. Genom att stärka föreningslivet, skapa goda förutsättningar för barn- och ungdomsidrott samt främja större idrottsevenemang kan Sala växa både socialt och ekonomiskt.

MÅL:

1. Fler barn och unga ska delta i både föreningsidrott och spontanidrott.
2. Idrotten ska bidra till kommunens attraktionskraft genom ett starkt föreningsliv och möjlighet att arrangera evenemang.

STRATEGIER:

1. Ge riktat stöd till föreningar som satsar på barn- och ungdomsidrott samt breddidrott.
2. Främja idrottsturism och evenemang i samverkan med föreningar, region och näringsliv.
3. Säkerställa att alla delar av kommunen har tillgång till idrottsanläggningar och aktiviteter.

3.2 Ett hållbart Sala genom idrott

Idrottsanläggningar och evenemang ska utvecklas i linje med kommunens Energi- och klimatstrategi. Nya och befintliga anläggningar ska drivas energieffektivt. Hållbarhetsprinciper ska integreras planering, med fokus på resurseffektivitet och tillgänglighet.

MÅL:

1. Idrottsanläggningar ska drivas med minskad klimatpåverkan i enlighet med kommunens Energi- och klimatstrategi.
2. Idrottsverksamhet och evenemang ska utvecklas med tydliga hållbarhetskrav.

STRATEGIER:

1. Införa energieffektiviseringar och använda förnybar energi vid ny- och ombyggnation.
2. Uppmuntra miljöcertifiering av anläggningar och evenemang.
3. Integrera hållbarhetsprinciper i planering och investeringar, inklusive transporter och tillgänglighet.

3.3 Ett tryggt och rättvist Sala genom idrott

Idrotten ska vara tillgänglig och inkluderande för alla invånare, oavsett kön, ålder, bakgrund eller funktionsnedsättning. Jämställdhet inom idrottsrörelsen ska främjas och anläggningar ska präglas av trygga miljöer fria från mobbning, diskriminering och trakasserier.

MÅL:

1. Alla invånare ska ha lika möjligheter att delta i idrott, oavsett kön, könsöverskridande identitet, ålder, etnisk tillhörighet, religion eller funktionsnedsättning.
2. Idrottens miljöer ska vara jämställda, inkluderande och trygga.

STRATEGIER:

1. Stödja föreningar som arbetar aktivt med inkludering, särskilt för personer med funktionsnedsättning, nyanlända och socioekonomiskt utsatta.
2. Fördela resurser och träningstider på ett sätt som främjar jämställdhet.
3. Utveckla trygghetsarbete i anläggningar och vid evenemang för att motverka diskriminering, mobbning och trakasserier.

Samverkan och partnerskap

Utvecklingen av idrotten kräver samverkan mellan kommunen, föreningslivet, skolan, näringslivet och civilsamhället. Genom långsiktiga partnerskap skapas fler möjligheter till rörelse och aktivitet i hela kommunen, samtidigt som resurser används effektivt och synergieffekter uppnås.

Målområde	Mål	Strategier
Ett växande Sala genom idrott	Fler barn och unga ska delta i både föreningsidrott och spontanidrott.	1. Ge riktat stöd till föreningar som satsar på barn- och ungdomsidrott samt breddidrott. 2. Främja idrottsturism och evenemang i samverkan med föreningar, region och näringsliv. 3. Säkerställa att alla delar av kommunen har tillgång till idrottsanläggningar och aktiviteter.
Ett växande Sala genom idrott	Idrotten ska bidra till kommunens attraktionskraft genom ett starkt föreningsliv och möjlighet att arrangera evenemang.	
Ett hållbart Sala genom idrott	Idrottsanläggningar ska drivas med minskad klimatpåverkan i enlighet med kommunens Energi- och klimatstrategi.	1. Införa energieffektiviseringar och använda förnybar energi vid ny- och ombyggnation. 2. Uppmuntra miljöcertifiering av anläggningar och evenemang. 3. Integrera hållbarhetsprinciper i planering och investeringar, inklusive transporter och tillgång till energi, materialval, samt långsiktig resurseffektivitet.
Ett hållbart Sala genom idrott	Idrottsverksamhet och evenemang ska utvecklas med tydliga hållbarhetskrav.	
Ett tryggt och rättvist Sala genom idrott	Alla invånare ska ha lika möjligheter att delta i idrott, oavsett kön, könsöverskridande identitet, ålder, etnisk tillhörighet, religion eller funktionsnedsättning.	1. Stödja föreningar som arbetar aktivt med inkludering, särskilt för personer med funktionsnedsättning, nyanlända och socioekonomiskt utsatta. 2. Fördela resurser och träningstider på ett sätt som främjar jämställdhet. 3. Utveckla trygghetsarbete i anläggningar och vid evenemang för att motverka diskriminering, mobbning och trakasserier.
Ett tryggt och rättvist Sala genom idrott	Idrottens miljöer ska vara jämställda, inkluderande och trygga.	

Tabellen sammanfattar idrottsprogrammets tre målområde[illegible]förande mål och strategier för perioden 2026–2032

4 IDROTTENS ROLL I FYSISK PLANERING OCH SAMHÄLLSUTVECKLING

Idrottens roll i Sala kommuns fysiska planering är att bidra till hållbara, tillgängliga och trygga livsmiljöer. Genom att integrera idrott i översiktsplanering och stadsutveckling stärks folkhälsa, gemenskap och jämlikhet i hela kommunen.

Idrottsprogrammet ska bidra till att hela kommunen – både stadskärnan och landsbygden – får tillgång till miljöer för aktivitet. Det kan handla om större idrottsanläggningar, men också om mindre, multifunktionella ytor för vardagsmotion och möten. Nya skolor, bostadsområden och offentliga platser behöver planeras med idrottens behov i åtanke för att säkerställa närhet till anläggningar och möjligheter för spontan rörelse.
På så sätt skapas tillgängliga och jämlika förutsättningar för alla invånare, oavsett ålder eller bakgrund.

En central del är att koppla idrotten till hållbar samhällsutveckling. Anläggningar och evenemang ska planeras och drivas på ett sätt som minskar klimatpåverkan, i linje med kommunens Energi- och klimatstrategi 2020–2030. Samtidigt ska de vara flexibla mötesplatser som stärker social samhörighet och integration.

Idrotten har behov att det utvecklas hållbara transportmönster.
Genom gång- och cykelstråk samt goda kollektivtrafiklösningar blir det enklare för invånare att ta sig till aktiviteter utan att vara beroende av bil. Det gör att idrotten inte bara stärker hälsan, utan också bidrar till en grönare och mer klimatsmart kommun.

Slutligen är idrotten en social och kulturell kraft i stadsutvecklingen. Genom samverkan mellan idrott, kultur och andra samhällssektorer kan kommunen skapa mångfunktionella mötesplatser där människor möts i vardagen. Dessa miljöer bidrar till trygghet, gemenskap och identitet, vilket gör idrotten till en grundpelare i byggandet av ett hållbart och inkluderande Sala.

4.1 Mål

1. Alla invånare ska ha nära tillgång till idrott och fysisk aktivitet i sin vardagsmiljö.
2. Idrottsplatser och grönområden ska vara mötesplatser som stärker gemenskap och inkludering.

4.2 Strategier

1. Planera nya områden med föreningslivets behov i åtanke, och placera anläggningar så att barn, unga och äldre enkelt kan delta.
2. Säkerställa jämlik tillgång genom trygga transportvägar och anläggningar i både stad och landsbygd.
3. Utveckla grönytor och idrottsplatser som kan användas av många olika grupper och verksamheter.

5 HÅLLBAR IDROTT

Idrotten har en viktig roll i Sala kommuns arbete för hållbar utveckling.
En hållbar idrott innebär att både anläggningar, evenemang och aktiviteter planeras och genomförs på ett sätt som stärker miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet.
Genom idrotten kan kommunen främja hälsosamma livsstilar och skapa jämlika förutsättningar för alla invånare att delta.

Hållbar idrott innebär att idrottsanläggningar drivs energieffektivt, med förnybar energi och resurssnåla lösningar. Det betyder också att idrottsevenemang genomförs på ett sätt som tar hänsyn till klimatmål, bland annat genom att minska avfall, förbättra transportlösningar och erbjuda klimatsmarta alternativ. Samtidigt ska idrotten bidra till social hållbarhet genom att vara tillgänglig och inkluderande, oavsett ålder, kön, bakgrund eller funktionsnedsättning.

Sala kommuns arbete med hållbar idrott utgår från Energi- och klimatstrategin 2020–2030, Agenda 2030 och de nationella folkhälsomålen.
Detta innebär att idrotten ses som en del av kommunens långsiktiga utvecklingsarbete, där klimatansvar och social inkludering går hand i hand.

5.1 Mål

1. Idrottens klimatpåverkan ska minska genom energieffektiva anläggningar och hållbara evenemang.
2. Idrotten ska främja social hållbarhet genom att vara tillgänglig och inkluderande för alla invånare.

5.2 Strategier

1. Utveckla energieffektiva och miljöcertifierade idrottsanläggningar i linje med Energi- och klimatstrategin, med fokus på förnybar energi och hållbara byggmaterial.
2. Säkerställa att större idrottsevenemang planeras och genomförs hållbart, inklusive klimatsmarta transporter, återvinning och minskad resursförbrukning.
3. Stärka social hållbarhet genom att erbjuda jämlik tillgång till idrott, minska ekonomiska hinder och stödja föreningar som arbetar med inkludering.

6 SOCIAL INKLUDERING OCH JÄMLIKHET INOM IDROTT

Idrotten i Sala kommun ska vara en öppen och inkluderande arena för alla invånare. Genom gemensamma mötesplatser kan idrotten bidra till att minska sociala klyftor, stärka integrationen och främja jämlikhet. Detta innebär att kommunen ser idrotten som en kraft för sammanhållning, där skillnader i ålder, kön, bakgrund, funktionsnedsättning eller ekonomi inte får vara hinder för deltagande.

Idrottens sociala dimension handlar både om tillgänglighet till anläggningar och om att skapa trygga och välkomnande miljöer. Anläggningar ska vara fysiskt tillgängliga för personer med funktionsnedsättning, geografiskt nåbara för både stad och landsbygd samt ekonomiskt möjliga att delta i. På så sätt blir idrotten ett verktyg för att säkerställa jämlika förutsättningar.

Samtidigt är jämställdhet en central del av kommunens idrottsstrategi. Flickor och pojkar ska ha samma möjligheter att delta och utvecklas inom idrotten, och ledarskapet ska spegla samhällets mångfald. För att uppnå detta krävs ett nära samarbete mellan kommunen, idrottsföreningarna och civilsamhället.

Genom riktade insatser kan kommunen stärka deltagandet bland underrepresenterade grupper, såsom nyanlända, flickor och personer med funktionsnedsättning.
Idrottens värdegrund ska främja respekt, delaktighet och likabehandling, vilket gör idrotten till en grundpelare för integration och social hållbarhet i Sala kommun.

6.1 Mål

1. Idrotten i Sala kommun ska vara inkluderande och jämlik, där föreningslivet har en central roll i att erbjuda aktiviteter för alla invånare.
2. Samverkan mellan kommunen, idrottsföreningar och andra samhällsaktörer ska stärka integration, jämställdhet och delaktighet.

6.2 Strategier

1. Stödja föreningslivet i arbetet med att nå underrepresenterade grupper genom riktade resurser, utbildning och utvecklingsstöd.
2. Främja samarbete mellan skolor, föreningar och kommunen för att skapa fler möjligheter till idrott och fysisk aktivitet i både stad och landsbygd.
3. Utveckla gemensamma program med föreningslivet för att stärka trygghet, mångfald och jämställdhet inom idrotten, inklusive insatser för att motverka diskriminering och skapa välkomnande miljöer.

7 BARN OCH UNGAS RÄTT TILL RÖRELSE

Barn och ungas rätt till rörelse är en grundläggande del av Sala kommuns idrottsprogram. Fysisk aktivitet är avgörande för hälsa, lärande och social utveckling, och tidigt etablerade vanor följer med genom hela livet. Kommunen vill därför säkerställa att alla barn och unga, oavsett bakgrund, ges dagliga möjligheter till rörelse i skola, fritid och föreningsliv. Trygga och inkluderande idrottsmiljöer ska göra det möjligt för fler att delta och känna delaktighet.

Barn och unga är en prioriterad målgrupp i Sala kommuns idrottsprogram. Regelbunden fysisk aktivitet är avgörande för deras hälsa, utveckling och välbefinnande, och tidigt etablerade rörelsevanor har betydelse genom hela livet. Idrott och fysisk aktivitet ska därför ses som en rättighet för alla barn och unga i kommunen.

Idrotten ska bidra till jämlika förutsättningar, oavsett bakgrund eller funktionsnedsättning. Detta innebär att både skola, fritidsverksamheter och föreningsliv behöver arbeta tillsammans för att ge barn och unga dagliga möjligheter till rörelse. Lika viktigt är att skapa trygga och inkluderande idrottsmiljöer, där ingen utesluts på grund av ekonomi, tillgänglighet eller sociala hinder.

Genom insatser i skola, fritids och föreningsliv kan kommunen nå både de barn som redan är aktiva och de som annars riskerar att stå utanför. Fysisk aktivitet ska finnas nära i vardagen – i skolmiljön, i bostadsområden och genom föreningsidrotten. På detta sätt bidrar idrotten inte bara till goda levnadsvanor, utan också till social gemenskap, integration och stärkt självförtroende för barn och unga i Sala kommun.

7.1 Mål

1. Alla barn och unga i Sala kommun ska ha tillgång till daglig rörelse och fysisk aktivitet i skola, fritid och föreningsliv.
2. Barn och unga ska erbjudas trygga, inkluderande och tillgängliga idrottsmiljöer som främjar hälsa och delaktighet.

7.2 Strategier

1. Stärka samarbetet mellan skola, fritidsverksamheter och föreningsliv för att ge fler möjligheter till daglig rörelse.
2. Utveckla tillgängliga och trygga idrottsmiljöer, både organiserade och spontana, i hela kommunen.
3. Minska hinder för deltagande genom subventionerade avgifter, anpassade aktiviteter och riktade insatser för barn och unga med särskilda behov.

8 UTVECKLING AV IDROTTSANLÄGGNINGAR OCH INFRASTRUKTURER

Idrottsanläggningar och idrottsytor utgör grunden för att ge invånarna möjlighet till fysisk aktivitet, oavsett om det sker i organiserad form eller spontant. De är också viktiga mötesplatser som stärker gemenskap och social hållbarhet. I Sala kommun ska utveckling och underhåll av anläggningar ske på ett sätt som stödjer föreningslivet, möter invånarnas behov och bidrar till kommunens övergripande mål om hållbarhet och tillväxt.

Kommunens arbete med idrottsanläggningar är nära kopplat till den fysiska samhällsplaneringen. Nya bostadsområden och skolor ska kompletteras med anläggningar för idrott och rörelse. Samtidigt behöver befintliga idrottsplatser moderniseras för att uppfylla krav på tillgänglighet, energieffektivitet och mångfunktionalitet. På så sätt kan de användas av både föreningsliv, skola och enskilda invånare.

Hållbarhet är en central del av anläggningsutvecklingen. Alla nya och renoverade anläggningar ska planeras och drivas i linje med Energi- och klimatstrategin 2020–2030, med fokus på förnybar energi och låg miljöpåverkan.
Idrottsanläggningar fördelas jämnt över kommunen så att både stad och landsbygd har god tillgång till ytor för aktivitet.

Samverkan med föreningslivet och andra aktörer är avgörande för att skapa ändamålsenliga och levande idrottsmiljöer. Genom partnerskap kan kommunen ta tillvara föreningarnas kunskap och engagemang, samtidigt som nya finansieringslösningar kan öppna för fler investeringar. På detta sätt kan idrottsanläggningarna i Sala bli både hållbara, inkluderande och långsiktigt attraktiva för hela befolkningen.

8.1 Mål

1. Idrottsanläggningar och idrottsytor i Sala kommun ska vara moderna, hållbara och tillgängliga för alla invånare.
2. Kommunens anläggningar ska stödja föreningslivets utveckling och fungera som attraktiva mötesplatser i både stad och landsbygd.

8.2 Strategier

1. Modernisera och utveckla befintliga idrottsanläggningar med fokus på tillgänglighet, energieffektivitet och mångfunktionella ytor.
2. Planera nya anläggningar där behovet är störst och säkerställa en rättvis geografisk fördelning, inklusive satsningar på spontanidrottsytor i hela kommunen.
3. Fördjupa samverkan med föreningslivet, skolan och näringslivet för att anläggningar och infrastruktur ska möta faktiska behov och bidra till långsiktig hållbarhet.

9 SAMVERKAN MED IDROTTSRÖRELSEN OCH CIVILSAMHÄLLET

Samverkan mellan kommunen, idrottsrörelsen och civilsamhället är avgörande för att skapa en stark och inkluderande idrottskultur i Sala kommun. Genom långsiktiga partnerskap kan föreningslivet ges bättre förutsättningar att växa, samtidigt som fler invånare får möjlighet att delta i idrott och fysisk aktivitet.

Idrottsrörelsen och civilsamhället är avgörande för att skapa en levande och inkluderande idrottskultur i Sala kommun. Genom föreningarnas engagemang och ideella krafter finns en mångfald av aktiviteter som bidrar till folkhälsa, gemenskap och integration. Kommunens roll är att stödja, underlätta och samordna så att föreningslivet får goda förutsättningar att utvecklas och nå fler invånare.

Samverkan handlar både om att stärka föreningslivets kapacitet och om att bygga långsiktiga partnerskap mellan kommunen, skolorna, näringslivet och andra delar av civilsamhället. Tillsammans kan dessa aktörer skapa en idrottsmiljö som är trygg, inkluderande och tillgänglig för alla.

Genom gemensamma satsningar kan kommunen och föreningslivet inte bara stärka det organiserade idrottandet, utan också skapa fler möjligheter till spontanidrott och lågtröskelaktiviteter som når barn, unga och grupper som annars riskerar att stå utanför. Idrottens sociala roll förstärks därmed som en motor för integration, delaktighet och samhällsutveckling.

9.1 Mål

1. Sala kommun ska utveckla långsiktiga och hållbara samarbeten med idrottsrörelsen och civilsamhället för att stärka idrottens tillgänglighet och kvalitet.
2. Föreningslivet ska ges förutsättningar att växa, nå nya grupper och bidra till integration och social sammanhållning.

9.2 Strategier

1. Skapa en tydlig struktur för samverkan med föreningslivet genom regelbundna dialogmöten, stöd i form av bidrag och utbildning samt gemensamma utvecklingsprojekt.
2. Främja partnerskap mellan skola, fritidsverksamheter och föreningar för att fler barn och unga ska delta i idrott och rörelse.
3. Utveckla fler inkluderande aktiviteter med låga trösklar tillsammans med föreningslivet och civilsamhället, med fokus på underrepresenterade grupper och spontanidrott.

10 UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

Uppföljning och utvärdering säkerställer att idrottsprogrammets mål uppnås och att resurser används effektivt. Genom tydliga indikatorer och regelbunden dialog med föreningslivet och invånarna kan kommunen anpassa insatserna och utveckla idrotten i linje med långsiktiga mål.

För att idrottsprogrammet ska få genomslag krävs kontinuerlig uppföljning och utvärdering. Det gör det möjligt att säkerställa att resurser används effektivt, att målen uppnås och att idrottens utveckling sker i linje med kommunens långsiktiga visioner. Uppföljningen bidrar också med viktiga lärdomar som kan ligga till grund för justeringar och nya prioriteringar.

Arbetet ska bygga på mätbara indikatorer och årliga uppföljningar i dialog med föreningslivet, civilsamhället och invånarna. På så sätt kan kommunen följa hur idrottens tillgänglighet, kvalitet och inkludering utvecklas och se till att insatserna stärker både hälsa, gemenskap och hållbarhet.

Kultur- och fritidsnämnden har huvudansvar för uppföljningen, men arbetet sker i nära samarbete med idrottsföreningar, skolor och andra aktörer.

10.1 Mål

1. Att regelbundet följa upp hur idrottsprogrammets mål och strategier genomförs och bidrar till kommunens övergripande utvecklingsmål.
2. Att säkerställa att resurser används effektivt och att resultaten leder till förbättrad tillgänglighet, inkludering och hållbarhet inom idrotten.

10.2 Strategier

1. Utveckla tydliga indikatorer för uppföljning, till exempel deltagande i olika grupper, tillgänglighet till anläggningar och graden av hållbara investeringar.
2. Genomföra årliga uppföljningar och delrapporter i dialog med föreningslivet, civilsamhället och invånare, som används som underlag för framtida beslut.
3. Säkerställa tydlig ansvarsfördelning mellan kommunen och berörda aktörer samt anpassa insatserna löpande utifrån resultaten.

11 FRAMTIDSSPANING: INTERKOMMUNAL SAMVERKAN

Interkommunal samverkan kan i framtiden bidra till ett bredare idrottsutbud och mer hållbara lösningar för Sala kommun. Genom gemensamma investeringar och delade resurser med grannkommuner kan nya möjligheter öppnas för både föreningsliv och invånare.

Interkommunal samverkan är ett område med stor potential för framtiden. Genom att dela resurser och erfarenheter med grannkommuner kan Sala kommun på sikt skapa bättre förutsättningar för både anläggningar, evenemang och kompetensutveckling. Detta kan bidra till ett bredare idrottsutbud, effektivare resursanvändning och stärkt idrottsturism.

Även om organisatoriska och praktiska hinder gör att samverkan inte är fullt ut genomförbar idag, finns det långsiktiga fördelar med att undersöka möjligheterna. Genom gemensamma investeringar, delning av specialanläggningar och samordnade utbildningsinsatser kan kommunerna tillsammans bygga hållbara lösningar som gynnar både föreningsliv och invånare.

Framtidsspaningen pekar på att interkommunal samverkan kan bli en viktig del av idrottens utveckling i regionen. Sala kommun bör därför följa utvecklingen, ta vara på erfarenheter från andra kommuner och successivt utvärdera möjligheterna till gemensamma satsningar.

Idrottsprogram
Kultur- och fritidsnämnden

SALA KOMMUN
Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

SALA KOMMUN

Idrottsprogram
Kultur- och fritidsnämnden

SALA KOMMUN
Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

SALA
KOMMUN

Remissvar – Idrottsprogram 2026-2032

Från: RF-SISU Västmanland
Datum: 2025-10-10
Kontaktperson: Kristin Pleick

1. Inledning

RF-SISU Västmanland tackar för möjligheten att lämna synpunkter på det föreslagna Idrottsprogrammet 2026–2032. Vi ser positivt på att Sala tar ett helhetsgrepp kring idrottens roll i samhället och vill härmed framföra våra synpunkter utifrån vårt uppdrag att främja *livslångt idrottande* och *tillgång till plats för idrott*.

2. Förslag till förbättringar

Livslångt idrottande

Vi välkomnar programmets ambition att främja fysisk aktivitet i alla åldrar. För att detta ska bli verklighet krävs att idrottsmiljöer utformas inkluderande och tillgängligt – både fysiskt och socialt. Det är avgörande att barn, ungdomar, vuxna och äldre ges möjlighet att delta i organiserad och spontan idrott utifrån sina förutsättningar. Vi vill särskilt lyfta vikten av att:

- Säkra långsiktig finansiering för föreningslivet som möjliggör breddverksamhet.
- Utveckla insatser för att behålla ungdomar inom idrotten även efter tonåren.
- Stärka samverkan mellan skola, föreningsliv och äldreomsorg för att främja rörelse hela livet.

Plats för idrott

Tillgången till ändamålsenliga idrottsanläggningar är en grundförutsättning för att idrott ska kunna bedrivas. Vi ser med oro på att många kommuner har ett växande investeringsbehov i både nya och befintliga anläggningar. Vi uppmanar kommunen att:

- Prioritera idrottsanläggningar i samhällsplaneringen – idrott måste ses som samhällsviktig infrastruktur.
- Säkerställa att anläggningar är flexibla och kan användas av flera idrotter och målgrupper.
- Involvera föreningslivet tidigt i planeringsprocesser för att säkerställa behovsanpassning.

4. Avslutning

RF-SISU Västmanland ser fram emot fortsatt dialog och samverkan kring idrottens utveckling i Sala. Särskilt i framtagandet av handlingsplanen. Vi står gärna till förfogande för att bidra med kunskap och erfarenhet i det fortsatta arbetet med att förverkliga Idrottsprogrammet 2026–2032.

Jan Andersson
Ordförande RF-SISU Västmanland

Kristin Pleick
Distriktsidrottschef RF-SISU Västmanland

Till kultur och fritid, Sala kommun Sala 2025-10-14

Tack för möjligheten att lämna synpunkter på ”Idrottsprogram 2026-2032”

Vi har läst igenom och tagit del av innehållet men förstår inte riktigt vem och hur det ska användas. Som föreningsmedlem i en idrottsförening i Sala utgår vi ifrån att vi tillhör både idrottsrörelsen, civilsamhället och är kommuninvånare. I dokumentet uppfattar vi att uppdelningen mellan olika benämningar gör skillnader som vi inte upplever.

Flera uppgifter i dokumentet upprepar dessutom samma mål och strategier vilket gör att handlingsplanen för programmet upplevs svävande och endast fint på papperet. Dessutom hänvisas ett flertal gånger till samma övergripande styrdokument, dock inte till ”Översiktsplan för Sala kommun 2050”.

Genomgående saknar vi strategier och mål samt åtgärder och utveckling kring anläggningar av marker och övriga idrottsytor för bla. rörligt friluftsliv.

Vi vill naturligtvis också att ett sådant här dokument skall användas inom hela kommunen för att undvika tex. att inviga vandringsleden ”Helgonmossen runt” men några veckor senare får vi besked om att delar av skogen ska avverkas. Detta i ett områdesskyddat återhämtningslandskap.

Med vänlig hälsning

Sala Orienteringsklubb

From: Heidi Vestheim
Sent: 2025-10-08 10:40:51
To: KFF
Subject: Idrottsprogram 2026-2032

Du får inte ofta e-post från heidivestheim@hotmail.com. Läs om varför det här är viktigt

Hej!

Vi på Sala ShapeClub har läst genom remissen och har inga övriga synpunkter, utan tycker det ser ut som en bra grund att jobba med framöver för kommunen och idrotts/föreningslivet i sala.

Mvh Heidi Vestheim sekreterare/kassör
Sala ShapeClub

Skickat från Outlook för Android

Samhällsbyggnadskontoret,
Emma Öberg och Marta Dypbukt
Projektledare för översiktsplanen

YTTRANDE

Idrottsprogrammet 2026–2032

YTTRANDE
Nedanstående yttrande är formulerat av representanter på Plan- och utvecklingsenheten som arbetar med översiktsplanen.

Inledning
Få med att Idrottsprogrammet för Sala kommun även förankras i översiktsplanen. Översiktsplanen är grunden för den fysiska utvecklingen av kommunen och säkerställer de fysiska förutsättningarna för att olika typer av fritids- och idrottsanläggningar ska kunna etableras. Punkt 4 har även direkt koppling till översiktsplanen.

4. Idrottens roll i fysisk planering och samhällsutveckling
Se över bild/fotografi som ligger bakom rubriktexten. Ordet ”samhällsutveckling” syns inte lika bra som övriga ord i rubriken. Gör eventuellt bilden mer transparent, så syns texten bättre.

Ett förslag är att få med att det är i översiktsplanen och efterföljande detaljplaner som de fysiska förutsättningarna för att kunna utöva idrotts- och andra fritidsaktiviteter säkerställs.

8. Utveckling av idrottsanläggningar och infrastrukturer
Se över meningen ”*Idrottsanläggningar fördelas jämnt över kommunen så att både stad och landsbygd har god tillgång till ytor för aktivitet*”.

I översiktsplanen är inriktningen att service och kommunens resurser i första hand ska koncentreras till Sala stad och servicenoderna. Och att utvecklingsorter och landsbygd därigenom får bra tillgång till servicen. Kanske går att formulera om meningen utifrån översiktsplanens utvecklingsinriktning?

Det är även skillnad på idrottsanläggning och idrottsanläggning. Ett badhus är inte samma sak som en fotbollsplan. Badhus koncentreras kanske till Sala stad och servicenoder, men fotbollsplaner kan man säkert vara mer givmild med.

Övrigt
Tack för att vi fick möjlighet att läsa programmet. Återkoppla gärna vid frågor eller otydligheter i yttrandet.

Dnr 2025/962

KSLU § 200 Landsbygdsprogram Sala kommun

INLEDNING
Landsbygdsprogrammet har tagits fram på uppdrag av kommunfullmäktige för att ge en samlad inriktning för utvecklingen av landsbygden i Sala kommun. Programmet utgår från kommunens vision *"Ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft"* och konkretiserar mål och åtgärder som stärker service, företagande, beredskap, livsmedelsförsörjning, bostadsutveckling, kultur och miljö på landsbygden.

Syftet är att tydliggöra kommunens prioriteringar, skapa samsyn kring landsbygdens utvecklingsfrågor och stödja genomförandet av Översiktsplan för Sala kommun 2050 samt relevanta regionala och nationella strategier.

Det prioriterar likvärdig service i hela kommunen, utveckling av infrastruktur och bostäder i servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. En central del är att skapa forum för dialog och samverkan genom bland annat ett landsbygdsråd och lokalt krishanteringsråd, samt att bygga en robust beredskap för framtida utmaningar.

Programmet hänvisar och kopplar till det Näringslivsstrategiska programmet som beslutades av kommunstyrelsen den 12 november 2025, § 194.

Landsbygdsprogrammet har tagits fram i bred förankring, genom dialog med föreningar, företag, lantbrukets organisationer och invånare på landsbygden. Det ersätter inte befintliga styrdokument men fungerar som ett tvärgående program som samordnar kommunens arbete med landsbygdsutveckling.

Ekonomiska konsekvenser
Programmet i sig innebär inga direkta ekonomiska åtaganden, utan vägleder prioriteringar i den ordinarie kommunala planeringen och budgetprocessen. Förslagna åtgärder finansieras inom ramen för ordinarie resurser, eventuella särskilda satsningar beslutas i särskild ordning av kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag
KS 2025.6140 – Missiv
KS 2025.6141 - Landsbygdsprogram Sala kommun
Platsvarumärkesstrategi 2024-2030 inklusive bilagor dok.nr 450523
Policy för Sala kommuns markägarskap dok.nr 430522
Serviceplan för Sala kommun 2020-2025 dok.nr 430524
Lokal ekonomisk analys – Möklinta dok.nr 430525
Lokal utvecklingsstrategi Leader Neda 2023-2027 dok.nr 430527

Ärendet föredras av näringslivschef Cissi Lööv och näringslivskoordinator Jessica Nilsson.

KSLU § 200 fortsättning

Yrkanden
Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att anta Landsbygdsprogram för Sala kommun i enlighet med bilaga KS 2025.6141, samt
att kommunstyrelsen för egen del beslutar,
att uppdra till kommunstyrelsen att tillse att ett landsbygdsråd etableras.

Elisabet Pettersson (C) yrkar bifall till Amanda Lindblads (S) yrkande.

Erik Hamrin (M) yrkar
att programmet återremitteras för att skickas på remiss till de politiska partierna och till den regionala utvecklingsnämnden i Region Västmanland.

Beslutsgång
Ordföranden ställer frågan om ärendet ska avgöras idag eller återremitteras och finner att ärendet ska avgöras idag.
Ordföranden ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT
Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att anta Landsbygdsprogram för Sala kommun i enlighet med bilaga KS 2025.6141, samt,
att kommunstyrelsen för egen del beslutar,
att uppdra till kommunstyrelsen att tillse att ett landsbygdsråd etableras.

Magnus Edman (SD) återkommer till kommunstyrelsen med förslag.

Reservation
Erik Hamrin (M) och Magnus Edman (SD) reserverar sig till förmån för Erik Hamrins (M) yrkande och inkommer med skriftlig reservation:

” Vi reserverar oss härmed i första hand till förmån för vårt återremissyrkande och i andra hand till förmån för vårt avslagsyrkande i denna punkt.

Styrets uttryckta vilja att skapa en ”bred förankring” för sitt förslag till landsbygdsprogram gick omkull redan på startlinjen. Trots att oppositionen vid flera tillfällen varit tydliga med vår önskan om att landsbygdsprogrammet skulle tas fram som en gemensam viljeyttring så har styret valt att lägga en färdig produkt på bordet för beslut.

Näringslivskontoret har arbetat fram ett förslag med många förtjänster, men det är också ett program där de politiska partierna inte varit med på det sätt som är brukligt när större beslut ska fattas. Vi uppfattar att det inte finns något motstånd från förvaltningen till en breddad dialog och efterlyser fortfarandet det.

KSLU § 200 fortsättning

Ett landsbygdsprogram är en viktig del. Om man, när man har det ansvar som en styrande roll innebär, vill säkerställa att ens program blir tillräckligt förankrat för att överleva ett val och kanske ett maktskifte så är det viktigt att söka en bred överenskommelse. Det har styret helt struntat i.

Resultatet blir att vi sannolikt kommer att komma till fullmäktige med två, rätt olika, landsbygdsprogram. Ett med 23 röster och ett med 22. Det är inte något som man som landsbygdsinvånare kan känna sig särskilt trygg med.

Vi tror att det finns möjlighet att enas, men då vill vi vara med i processen, inte bara få ett slutligt förslag. Vi uppmanar styret att tänka om när det gäller framtagandet av ett program. Alla vinner på att vi tar fram ett gemensamt förslag. ”

Skickas till
Kommunstyrelsen

Näringslivsenheten,
Cecilia Lööv
Näringslivschef

MISSIV

Landsbygdsprogram Sala kommun

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Landsbygdsprogrammet har tagits fram på uppdrag av kommunfullmäktige för att ge en samlad inriktning för utvecklingen av landsbygden i Sala kommun. Programmet utgår från kommunens vision *"Ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft"* och konkretiserar mål och åtgärder som stärker service, företagande, beredskap, livsmedelsförsörjning, bostadsutveckling, kultur och miljö på landsbygden.

Syftet är att tydliggöra kommunens prioriteringar, skapa samsyn kring landsbygdens utvecklingsfrågor och stödja genomförandet av Översiktsplan för Sala kommun 2050 samt relevanta regionala och nationella strategier.

Det prioriterar likvärdig service i hela kommunen, utveckling av infrastruktur och bostäder i servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. En central del är att skapa forum för dialog och samverkan genom bland annat ett Landsbygdsråd och Lokalt krishanteringsråd, samt att bygga en robust beredskap för framtida utmaningar.

Programmet hänvisar och kopplar till det Näringslivsstrategiska programmet – diarienummer 2023/1253.

Programmet har tagits fram i bred förankring, genom dialog med föreningar, företag, lantbrukets organisationer och invånare på landsbygden. Det ersätter inte befintliga styrdokument men fungerar som ett tvärgående program som samordnar kommunens arbete med landsbygdsutveckling.

Ekonomiska konsekvenser

Programmet i sig innebär inga direkta ekonomiska åtaganden, utan vägleder prioriteringar i den ordinarie kommunala planeringen och budgetprocessen. Förslagna åtgärder finansieras inom ramen för ordinarie resurser, eventuella särskilda satsningar beslutas i särskild ordning av kommunfullmäktige.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar

att anta Landsbygdsprogram för Sala kommun i enlighet med bilaga 1

samt

att uppdra till kommunstyrelsen att tillse att ett landsbygdsråd etableras

Bilagor:

1 Landsbygdsprogram Sala kommun
2 Handlingsplan för bostadsförsörjning
3 Platsvarumärkesstrategi
4 Policy för kommunens markägarskap
5 Serviceplan för Sala kommun
6 LEA Möklinta
7 LEA Svartådalen
8 LEADER Nedre Dalälven

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☐	NEJ ☒
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om ”till det yttersta av sin förmåga”?	JA ☐	NEJ ☒

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☒	NEJ ☐

Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☒	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐

Om **NEJ** – varför inte?

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet
Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet
Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer
Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Landsbygdsprogram Sala kommun

KOMMUNFULLMÄKTIGE

INNEHÅLL

1 SAMMANFATTNING 3
2 INLEDNING 4
2.1 Vägledande principer 4
2.2 Syfte 4
2.3 Mål 5
2.4 Bakgrund 5
3 UNDERLAG 7
3.1 Globala, nationella och regionala strategier och mål 7
3.2 Kommunala visioner och strategier 8
3.3 Beskrivning av Sala kommun – fokus landsbygd 9
4 FOKUSOMRÅDEN, INRIKTNING OCH ÅTGÄRDER 12
4.1 Dialog, kommunikation och samverkan som drivkraft för landsbygdsutveckling 12
4.2 Kommersiell service. 13
4.3 Infrastruktur och kommunikationer 14
4.4 Hållbar bostadsutveckling 15
4.5 Förutsättningar för företagande 16
4.6 Attraktivitet 17
4.7 Stärkt beredskap 18
4.8 Säkrad livsmedelsförsörjning 19
4.9 Miljö, klimat och biologisk mångfald på landsbygden 20
5 FRÅN ORD TILL HANDLING 21
5.1 Genomförande i kommunala planer och projekt 21
5.2 Samverkan 21
5.3 Finansiering 21
5.4 Ansvar och uppföljning 22
6 SLUTORD 22
7 BILAGOR 23

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn		Dokumenttyp	Omfattar
Landsbygdsprogram Sala kommun		Program	Kommunen
Beslutsinstans	Dokumentansvarig	Publicering	
Kommunfullmäktige	Näringslivschef	www.sala.se, intranät	

Beslutad datum	Översyn bör göras	Klassificering	Diarienummer
	Varje mandatperiod	1.3.1	2025/962
Relation	Ersätter		Författningssamling

1 SAMMANFATTNING

Landsbygdsprogrammet visar hur Sala kommun, tillsammans med invånare, företag och föreningar, ska utveckla landsbygden som en bärande del av kommunens hållbara framtid. Det bygger på visionen *”Ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft”* och utgör länken mellan långsiktiga mål i Översiktsplan 2050 och konkreta prioriterade fokusområden.

Programmet omfattar service och tillgänglighet, företagande och gröna näringar, livsmedelsförsörjning och beredskap, bostadsutveckling, kultur och mötesplatser samt klimat-, miljö- och naturvårdsåtgärder. Genomgående betonas behovet av att integrera landsbygdsperspektivet i hela kommunens arbete, där Landsbygdsrådet har en central roll som forum för dialog, samarbete och gemensam uppföljning, så att stad och landsbygd utvecklas tillsammans.

Programmet lyfter fram vikten av likvärdig service, fungerande infrastruktur och digital uppkoppling, samtidigt som kultur, fritid och föreningsliv är viktiga drivkrafter för gemenskap och attraktivitet. Det sträcker sig till 2035 och ska bidra till regionala och nationella mål för hållbarhet, livsmedelsförsörjning och krisberedskap. Som ett handlingsinriktat verktyg stärker det landsbygdens roll i hela kommunens utveckling och säkerställer att resurser används långsiktigt och hållbart.

Figur 1. Kor på grönbete.

2 INLEDNING

Landsbygdsprogram Sala kommun beskriver landsbygdens värde och utvecklingspotential. Kommunorganisationen, i samverkan med invånare, företag och föreningar, skapar förutsättningar för en levande och hållbar landsbygd som bidrar till hela kommunens utveckling.

Landsbygdsprogrammet har tagits fram av Sala kommuns näringslivsenhet på uppdrag av kommunstyrelsen. Programmet löper till 2035 och revideras en gång per mandatperiod.

2.1 Vägledande principer

Sala kommun ska vara ett ”Hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft”. Visionen är att alla invånare, oavsett bostadsort, ska kunna leva ett gott liv med lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter. I planeringen prioriteras de sociala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 och utvecklingen på landsbygden följs upp utifrån folkhälsa, sysselsättning, lärande och integration. Genom att integrera landsbygdsperspektivet i alla beslut skapas förutsättningar för att både stad och landsbygd utvecklas med livskvalitet och växtkraft.

Likvärdigt och tillgängligt: Kommunen ska verka för att alla invånare har tillgång till kommunal service av god kvalitet, oavsett bostadsort. Service ska, så långt det är möjligt, vara nära, mobil eller digitalt tillgänglig och utformas så att avstånd inte blir ett hinder. Genom att utveckla kollektivtrafiken och stödja utbyggnad av digital infrastruktur skapar kommunen förutsättningar för likvärdig service.

Trygghet och livskvalitet: Kommunens insatser ska bidra till trygghet, hälsa, gemenskap och jämlika villkor i hela kommunen.

Närhet och samverkan: Kommunen ska vara närvarande på landsbygden och stödja service, kultur och fritidsutbud i dialog med de som bor och verkar där. Utvecklingen sker i samarbete med civilsamhälle och lokala aktörer för att stärka mötesplatser, kulturarv och föreningsliv.

Bo och verka: Kommunen ska skapa förutsättningar för ett gott boende och ett livskraftigt företagande på landsbygden, med tillgång till bostäder, mark och infrastruktur som stödjer både vardagsliv och näringsliv.

2.2 Syfte

Programmet ger ett helhetsperspektiv på landsbygdens möjligheter och utmaningar. Det ska:

- ange Sala kommuns viljeinriktning och prioriteringar för en livskraftig landsbygd.
- stödja arbetet för en attraktiv, hållbar och levande landsbygd i linje med Översiktsplan för Sala kommun 2050,
- vägleda hur kommunen bidrar till regionala och nationella mål för miljö, klimat, livsmedelsförsörjning och krisberedskap.

2.3 Mål

Programmet har tre övergripande mål:

- tydliggöra viljeinriktning och ambitionsnivå för en attraktiv och levande landsbygd i Sala kommun
- förklara hur kommunen bidrar till nationella och regionala strategier samt stärker självförsörjningsgrad och krisberedskap
- säkerställa att landsbygdsperspektivet beaktas när kommunen fattar beslut och prioriterar resurser

2.4 Bakgrund

I Sala bor och verkar cirka 40% av kommunens invånare och 60% av företagen utanför Sala stad. Det har länge funnits en önskan från politiker, tjänstepersoner och landsbygdens aktörer av att tydliggöra förutsättningar, utmaningar och möjliga åtgärder så att landsbygden kan utvecklas i samspel med staden. Det har i sin tur lett fram till beslut att ta fram ett landsbygdsprogram för Sala kommun. Programmet har tagits fram i dialog med landsbygdens aktörer under ledning av Näringslivsenheten.

Besöksnäringen utgör tillsammans med de gröna näringarna som omfattar verksamheter baserade på naturresurser som jordbruk, skogsbruk, trädgårdsskötsel, djurhållning och även fiske, landsbygdens starka branscher. Utveckling av besöksnäringen ses som en del av platsutvecklingen i syfte att stärka hela kommunens attraktionskraft för besökare, invånare, inflyttare och företagsetableringar. De gröna näringarna spelar en central roll i kommunens beredskapsarbete och i den regionala livsmedelsförsörjningen.

Dialoger med ortsbor, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och resultat från ortsanalyser som genomfördes inför framtagandet av Översiktsplan för Sala kommun 2050 har varit viktiga underlag. De visar att tillgång till god kommunal och kommersiell service, bredband, bostäder, infrastruktur och byggklar verksamhetsmark är avgörande – men också att mjuka värden, som kommunal närvaro, kultur och fritidsaktiviteter har stor betydelse för landsbygdens attraktivitet.

Känslan av avstånd mellan stad och landsbygd riskerar att förstärkas om service, infrastruktur och arbetsmöjligheter koncentreras till Sala stad. Programmet tydliggör därför vikten av likvärdig tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter, god mobilitet, tillväxtmöjligheter och inflytande över beslut som påverkar landsbygden – faktorer som stärker landsbygdens attraktivitet och ökar trygghet och sammanhållning för alla invånare. Föreningslivet är en bärande kraft för gemenskap, ungas delaktighet och integration. Samtidigt finns utmaningar i form av en åldrande befolkning, generationsskiften i föreningslivet och behov av ökad attraktivitet för inflyttare och unga familjer.

Klimatförändringar, pandemier och geopolitiska händelser påverkar hela kommunen. Sala kommun behöver därför stärka sin beredskap för att till exempel hantera extrema väderhändelser som torka, skyfall samt störningar i transporter och försörjningskedjor. Programmet betonar vikten av klimatanpassning, robust infrastruktur och samordnad krisberedskap.

Avgränsning
Alla områden utanför Sala stad/tätort definieras i detta sammanhang som landsbygd. Det omfattar 99% av kommunens totala yta, det vill säga 1200 kvadratkilometer, ca 40% av invånarna och 60% av företagen.

Den stora ytan gör att landsbygden inte är homogen. De olika kommundelarna och orternas unika förutsättningar utgör en del av underlaget inför beslut som fattas i den kommunala organisationen. I övrigt hanteras frågorna utifrån de fokus- och åtgärdsområden som beskrivs i programmet.

Översiktsplan för Sala kommun 2050 beskriver en flerkärnig ortstruktur på landsbygden där utvecklingen koncentreras till tre så kallade servicenoder – Ransta, Västerfärnebo och Möklinta – som nav för service, bostäder och verksamheter åt sina omliggande bygder. Kring noderna finns utpekade utvecklingsorter; tillsammans bildar de kluster som knyts ihop med bra infrastruktur.

Programmet beskriver landsbygdens servicenoder och utvecklingsorter på en övergripande nivå och fokuserar på frågor där kommunen har rådighet. Frågor utanför kommunens mandat hanteras genom omvärldsbevakning och samverkan.

3 UNDERLAG

3.1 Globala, nationella och regionala strategier och mål

Landsbygdsprogrammet är förankrat i de nationella och regionala strategier som styr landsbygdsutvecklingen, däribland Agenda 2030, EU:s nya gemensamma jordbrukspolitik (CAP 2023 – 2027), Regeringens och Regionens Livsmedelsstrategi samt Regionens utvecklingsstrategi.

Agenda 2030 är FN:s globala handlingsplan för hållbar utveckling. Den omfattar 17 mål som bland annat syftar till att avskaffa fattigdom, minska ojämlikheter och möta klimatutmaningen, samtidigt som ekosystem och naturresurser värnas. Syftet är att handlingsplanen ska ligga till grund för att skapa en hållbar utveckling som tillgodoser dagens behov utan att kompromissa framtida generationers möjligheter till hållbar utveckling. Agenda 2030 är vägledande för kommunens arbete och kopplar samman social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet i alla delar av samhällsutvecklingen.

Figur 2. Agenda 2030 – Globala målen för hållbar utveckling.

Idag täcker svensk livsmedelsproduktion ungefär hälften av den totala konsumtionen. Nationellt är målet att öka produktionen, stärka självförsörjningsgraden och bygga en mer robust och hållbar livsmedelskedja. Sala kommun bidrar genom att utveckla de gröna näringarna och lokala försörjningskedjor, i linje med Översiktsplan Sala 2050 där livsmedelsförsörjning och beredskap är centrala delar av en långsiktigt hållbar samhällsutveckling.

3.2 Kommunala visioner och strategier

Landsbygdsprogrammet utgår från kommunens vision och stödjer genomförandet av Översiktsplan 2050 samt andra styrdokument. Det kompletteras av Näringslivsstrategiskt program 2026–2035, där besöksnäringen och de gröna näringarna pekas ut som prioriterade branscher. Tillsammans utgör programmen viktiga verktyg för att förverkliga översiktsplanen – Landsbygdsprogrammet tar ett helhetsgrepp om landsbygdens utveckling, medan Näringslivsstrategiskt program anger riktning och prioriteringar för att stärka företagande och tillväxt i hela kommunen.

Varumärkesplattformen beskriver Sala kommuns identitet och särprägel, där landsbygden lyfts fram som en central del av platsens profil. Även landsbygdens utvecklingsorter framhålls som viktiga för människors identitet och känsla av samhörighet vilket bekräftas i både ortsanalyserna och arbetet med platsvarumärket. Dessa dokument, tillsammans med handlingsplan för kommunens bostadsförsörjning och markägarskap samt kommunens serviceplan utgör grunden för styrningen av samhällsutvecklingen i kommunen.

Översiktsplan för Sala kommun 2050 anger den samlade inriktningen för landsbygdens utveckling – från helhetsidén om stad och land i samspel till prioriteringar för ortstruktur, service, bebyggelse, landskap och näringsliv.

Helhetsidé – stad och land i samspel
Översiktsplanen slår fast att hela kommunen – även landsbygden – ska ges utrymme att utvecklas och erbjuda ett attraktivt och hållbart liv, sida vid sida med Sala stad.

Fokusområde "Landsbygdsvänligt, naturskönt och hälsosamt"
Visionen pekar ut en framtid där skog, jordbruksmark och sjörika miljöer förvaltas ansvarsfullt, vilket skapar sunda boendemiljöer och goda möjligheter att leva och verka på landsbygden.

Flerkärnig ortstruktur
För landsbygden utgår utvecklingen från de tre servicenoder – Ransta, Västerfärnebo och Möklinta – som ska fungera som nav för service, bostäder och verksamheter åt sina omliggande bygder. Kring noderna finns utpekade utvecklingsorter; tillsammans bildar de kluster som knyts ihop med välfungerande väg-, kollektivtrafik-, gång- och cykelförbindelser samt utbyggt bredband.

Prioriterad bebyggelse- och serviceutveckling
Ny bebyggelse och kommunala investeringar ska i första hand placeras där skola, grundläggande service och kollektivtrafik redan finns, för att stärka det lokala samhället och minska transportbehovet.

Levande och varierat landskap

Planen vill möjliggöra en levande landsbygd med fortsatt jord- och skogsbruk, företagande och bostäder, samtidigt som de öppna odlingslandskapen, åsarna och vattenmiljöerna bevaras och utvecklas.

Hållbar tillväxt & gröna näringar
Näringslivet ska ges rätt förutsättningar genom nya etableringslägen nära riksvägar och järnväg, med särskild vikt vid gröna, klimatsmarta verksamheter och en växande besöksnäring.

Sammanfattningsvis betonar översiktsplanen en landsbygdsutveckling som bygger på starka servicenoder, goda kommunikationer och bevarade natur- och kulturvärden, vilket ska ge Sala en robust, hälsosam och företagsvänlig landsbygd fram till år 2050.

3.3 Beskrivning av Sala kommun – fokus landsbygd

Sala kommun i regionen
Sala är Västmanlands största kommun till ytan (1 200 km^2) och den tredje största sett till invånarantal, med drygt 22 800 invånare (2024). Kommunen ligger i gränslandet mellan Bergslagen, Dalarnas södra delar och den växande Mälardalsregionen.

Sala är en del av de starka pendlingsströmmarna till Västerås, Uppsala, Stockholm och Dalarna. Drygt hälften av de yrkesverksamma invånarna pendlar dagligen. Järnvägarna, Dalabanan och UVEN (Sala - Linköping) gör Sala till en central knutpunkt för både persontrafik och gods, särskilt för Dalarnas skogs- och stålindustri. Även riksväg 70 ger snabb tillgång till huvudstadsregionen och Dalarnas skogs- och stålindustri.

Kommunen samarbetar regionalt inom turism, kollektivtrafik, folkhälsa och klimatanpassning. Genom Västmanland Turism och Leader Nedre Dalälven deltar Sala i utvecklingsprojekt kring fiske, friluftsliv och kulturarv. Sala Silvergruva kompletterar Dalarnas starka varumärke som upplevelsedestination. Sammantaget fungerar Sala som en bro mellan Mälardalens växande regionkärnor och Dalarnas industri- och turistbaserade ekonomi.

Landsbygden i Sala kommun
Cirka 40% av invånarna bor utanför Sala stad, på en landsbygd som upptar 99% av kommunens yta. Drygt 60% av marken är skog och 20% jordbruksmark, vilket ger goda förutsättningar för både livsmedelsproduktion och bioenergi.

Landsbygden kännetecknas av aktivt jord- och skogsbruk, stark föreningskultur och rika natur- och kulturmiljöer. Bostäder och service utgår från servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. De två sistnämnda har genom en så kallad Lokalekonomisk analys (LEA) kartlagt resurserna i sin bygd. Orternas respektive LEA finns som bilagor till programmet.

På landsbygden i Sala finns ett levande föreningsliv som främjar gemenskap, folkhälsa och ungas engagemang. Kommunen ger stöd till föreningar som utvecklar kultur- och fritidsutbudet, samtidigt som samlingslokaler och bygdegårdar värnas och stärks som betydelsefulla mötesplatser.

Fiberutbyggnaden når idag cirka 95% i tätorten och 75% på landsbygden. Tillgång till snabbt bredband är avgörande för landsbygdens attraktivitet och möjligheter att utvecklas. En väl utbyggd digital infrastruktur bidrar till att hushåll, företag och föreningar kan leva och verka på likvärdiga villkor som i tätorten. Därför ses bredband som ett femte transportslag och en nyckel för att knyta ihop hela kommunen.

Det lokala vägnätet omfattar ungefär 1 600 kilometer grusväg. Åtgärder för bärighet och trafiksäkerhet är avgörande för jord och skogsbrukets transporter och skolskjutsar.

Företagandet på landsbygden domineras av de gröna näringarna, som står för cirka 30% av alla företag i kommunen. Besöksnäringen består främst av småskaliga verksamheter inom natur- och djurbaserade upplevelser, ofta i kombination med annan sysselsättning. Utbyggda leder, naturreservat och vattenvägar skapar förutsättningar för fler företag att utvecklas.

I Sala är landsbygden inte bara ett geografiskt område – den är en resurs för livsmedelsförsörjning, klimatomställning, företagande, turism och attraktiva livsmiljöer.

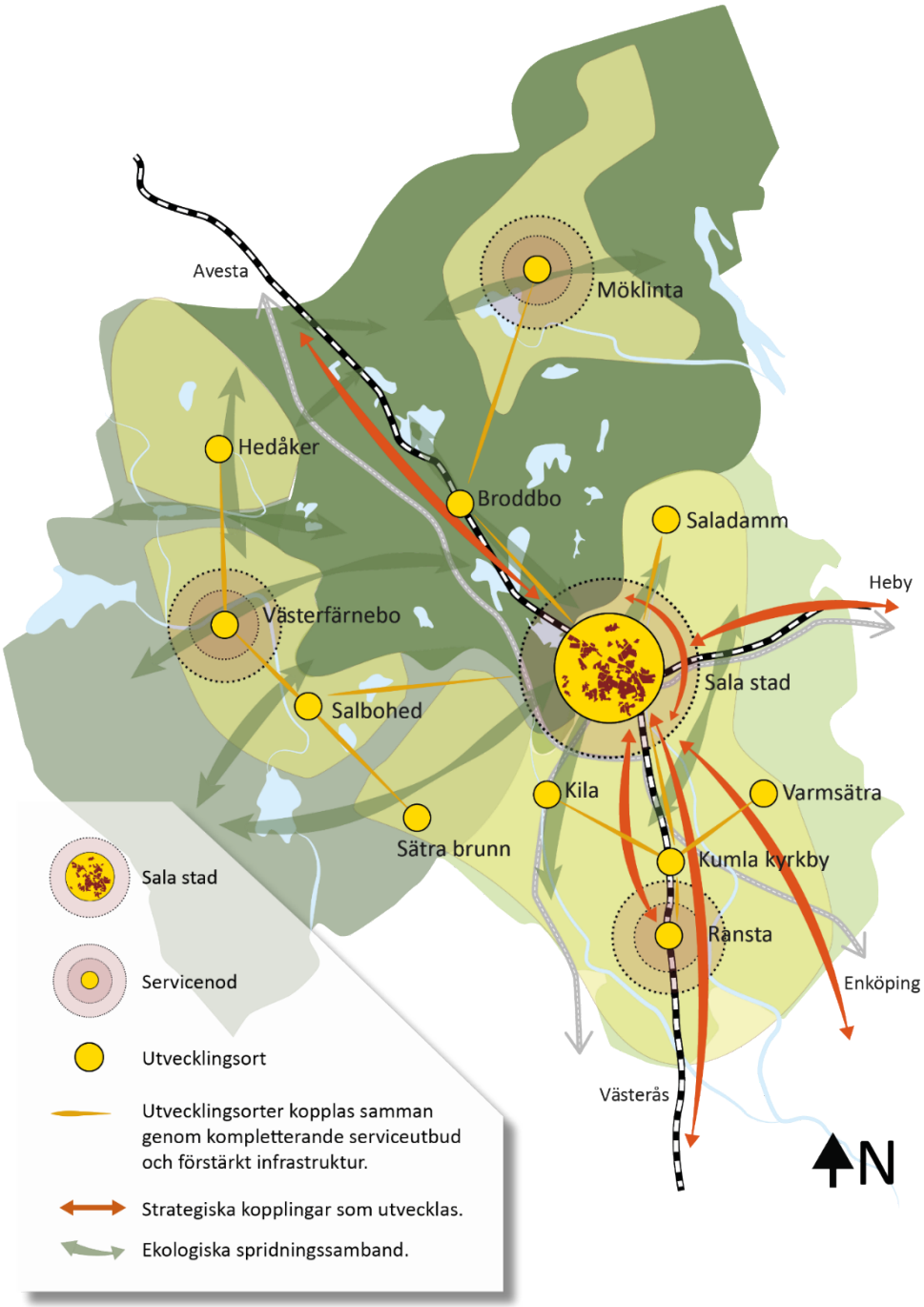

Figur 3. Karta över utvecklingsinriktning för Sala kommun 2050.

4 FOKUSOMRÅDEN, INRIKTNING OCH ÅTGÄRDER

Strategiska fokusområden
Strategiska fokusområden och uttalade riktningar med tillhörande åtgärder som kommunen ansvarar för eller samordnar, skapar en tydlighet i kommunens vilja, ambitioner och förutsättningar. Programmet utgör på det sättet en gemensam grund och ett underlag inför planering och beslut som rör landsbygden.

4.1 Dialog, kommunikation och samverkan som drivkraft för landsbygdsutveckling

Inriktning: Sala kommun säkerställer en öppen, regelbunden och inkluderande dialog med landsbygdens invånare, företag och föreningar. Beslutsprocesser ska präglas av transparens och landsbygdsperspektivet ska beaktas i samtliga nämnder och förvaltningar.

Bakgrund och nuläge: Dialogerna som ligger till grund för programmet visar att invånare på landsbygden önskar ökad kommunal närvaro. Programmet lägger därför stor vikt vid dialog och samverkan. För att kommunikationen mellan kommunen och landsbygden ska fungera krävs god kunskap om de olika kommundelarnas förutsättningar; karaktär och nyckelpersoner, hos både tjänstemän och politiska nämnder. Ansvaret för dialog i specifika frågor ligger idag främst hos den berörda verksamheten.

I Sala finns en lokal överenskommelse (LÖK) om principer för samverkan mellan civilsamhället i Sala och Sala kommun. Överenskommelsen skapar förutsättningar för den idéburna sektorn att delta i arbetet med samhällsutvecklingen, och kan läsas i sin helhet i bilaga.

Ökad kommunal närvaro på landsbygden skapar förutsättningar för god dialog, förståelse och samsyn inför beslut som påverkar de som verkar och bor där. Redan idag genomförs regelbundna företagsbesök på landsbygden och Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) ingår i Näringslivsrådets referensgrupp, där teman som exempelvis upphandling och byggklar mark diskuteras. Landsbygdsperspektivet integreras i alla kommunens beslut genom en checklista som säkerställer hänsyn till service och utveckling på landsbygden.

Landsbygdsråd som brygga och dialog
Som nästa steg etableras ett landsbygdsråd med representanter från civilsamhället, företag och kommunen. Rådet har en central roll i genomförandet av Landsbygdsprogrammet, fungerar som en brygga mellan kommunen och landsbygdens aktörer och skapar förutsättningar för öppen dialog och samverkan i frågor som rör landsbygden.

Rådet utgör ett forum där erfarenheter, behov och idéer kan delas och diskuteras, och där kommunen får värdefull återkoppling inför beslut och prioriteringar. På så sätt är rådet ett viktigt bollplank till kommunen och bidrar till att utveckla landsbygdens förutsättningar i linje med Landsbygdsprogrammets inriktningar och intentioner. Vid införandet av bygdepeng som ett verktyg för att stödja lokala utvecklingsprojekt, ska Landsbygdsrådet ges en rådgivande roll i fördelning och prioritering av medlen. Rådet bidrar med delaktighet, dialog med bygderna och insyn i beslutsprocessen.

Åtgärder

- Inrätta ett Landsbygdsråd med representanter från civilsamhället, företag, tjänstepersoner och politik.
- Undersöka möjligheten till utökad kommunal service i anslutning till befintliga tjänster, exempelvis bibliotek.
- Stödja samlingslokaler samt kultur- och fritidsutbud på landsbygden.
- Uppmuntra och visa på möjligheten med samverkansprojekt exempelvis inom ramen för Leader.
- Landsbygdsperspektiven ska beaktas när kommunen svarar på externa remisser.
- Regelbundet genomföra träffar för företag på landsbygden.
- Öka kommunens kommunikation om lokala perspektiv, lokal utveckling och satsningar som görs på landsbygden.
- Vid landsbygdsutveckling ska mål inom social hållbarhet i enlighet med delmålen i Agenda 2030 att beaktas.

4.2 Kommersiell service.

Inriktning: Verka för att en livskraftig kommersiell service med dagligvaror, drivmedel, paket- och betalningslösningar ska finnas tillgänglig inom rimligt avstånd för boende, företag och besökare på landsbygden.

Bakgrund och nuläge: Lanthandlarna i Västerfärnebo, Möklinta, Salbohed och Ransta är viktiga nav för handel, service och sociala möten, men de verkar med små marginaler. Tank- och laddstationer saknas på flera håll och kontanthantering har minskat kraftigt. E-handel har ökat efter pandemin, vilket ställer krav på fler paketombud och pickup point-lösningar. Redan idag ger kommunen stöd och råd till företag som vill etablera och utveckla service på landsbygden. Ett etablerat samarbete med Tillväxtverket och Region Västmanland möjliggör för aktörer att utnyttja det stöd som finns för kommersiell service i glesbygd. Utbyggnad av laddinfrastruktur vid lanthandlare,

servicepunkter och andra mötesplatser ses som en viktig del i denna utveckling, både för att förstärka serviceutbudet och för att öka byarnas attraktivitet för boende, företag och besökare.

Åtgärder

- Förnya Serviceplan Sala kommun 2022–2025. Planen tydliggör ansvar, arbetssätt och samverkan kring servicefrågor.
- Underlätta etablering av obemannade butiker och digitala servicepunkter i byar utan dagligvaruhandel.
- Stödja aktörer som vill etablera ladd- och tankstationer.

4.3 Infrastruktur och kommunikationer

Inriktning: Landsbygden ska ha säkra, klimatsmarta transport- och kommunikationslösningar och god digital uppkoppling så att boende, företag och besökare når service och arbete på ett likvärdigt sätt som i Sala stad.

Bakgrund och nuläge: Översiktsplan för Sala kommun 2050 kopplar tydligt ihop fysisk transportsatsning (väg, cykel, buss, järnväg) med digital uppkoppling för att ge landsbygdsbor samma tillgänglighet till arbete, utbildning och service som tätorter, samtidigt som hållbarhet och minskat bilberoende prioriteras.

Gång & cykel är förstahandsval för korta resor där nya stråk ska knyta ihop utvecklingsorter, servicenoder och Sala stad. Målet är att det ska vara möjligt att åka kollektivt i hela kommunen. Utvecklingsarbetet fokuserar på hela-resan-principen där tågresor utgör stommen och bussar matas till tågen i Sala och Ransta. En andra plattform, pendlarparkering, gångbro och buss-synk i Ransta är önskvärt och något som kommunen arbetar långsiktigt med.

Bredband betraktas som ett femte transportslag och är en förutsättning för både boende, företagande och service. Full täckning är ett långsiktigt mål, men då utbyggnaden sker genom privata aktörer är det inte alltid ekonomiskt möjligt att nå alla delar av kommunen direkt. Kommunen kan underlätta för aktörerna, bland annat genom planeringsunderlag, schakttillstånd och samverkan, så att utbyggnaden kan ske så effektivt som möjligt.

Laddinfrastruktur för elfordon är viktigt för att ge fler möjlighet att välja bort fossildrivna fordon. Dock sker hela 90% av all elbilsladdning vid bostaden och resterande 10% på publika laddplatser längs vägen på längre resor eller i anslutning till destinationer. För våra landsbygdsområden kan tillgängligheten till laddinfrastruktur därför primärt förbättras genom uppförande av laddinfrastruktur vid destinationer, som affärer, arbetsplatser och offentliga lokaler. Sala kommun arbetar för att underlätta för sådana etableringar genom sin plan för laddinfrastruktur.

Åtgärder

- Fortsatt arbete för att uppföra laddinfrastruktur vid offentliga lokaler.
- Ta fram en väg- och bärighetsplan i samverkan med Trafikverket och vägsamfälligheter för att prioritera underhåll och snöröjning.
- I samarbete med Trafikverket och Region Västmanland verka för fler regionala gång- och cykelvägar mellan utvecklingsorterna. Som sedan knyts samman med Sala stad där fler kommunala gång- och cykelvägar knyter samman befintliga stråk i Sala och våra utvecklingsorter.
- Stödja bredbandsutbyggnad där tillräcklig täckning ännu inte finns.

4.4 Hållbar bostadsutveckling

Inriktning: Ett varierat och hållbart bostadsutbud som möjliggör inflyttning, åldersanpassat boende och attraktiva livsmiljöer på landsbygden.

Bakgrund och nuläge: Landsbygden står inför särskilda utmaningar på bostadsmarknaden, med låg omsättning och begränsat utbud av bostäder som möter olika behov. För att skapa rörelse på marknaden och möjliggöra inflyttning, krävs insatser som främjar flyttkedjor och tillgängliga boendealternativ. Kommunens roll blir att skapa förutsättningar för bostadsutveckling stegvis och i strategiska lägen där det ger störst effekt, med hänsyn till platsens stora geografiska yta och kommunens ekonomiska resurser.

Sala kommuns översiktsplan anger att ny bebyggelse och kommunala investeringar i första hand ska placeras där skola, grundläggande service och kollektivtrafik redan finns, för att stärka det lokala samhället och minska transportbehovet.

Från och med den 1 juli 2025 gäller nya strandskyddsregler. Förändringen skapar större möjligheter till utveckling i strandnära lägen, vilket stärker landsbygdens attraktivitet och ger bättre förutsättningar för boende, företagande och besöksnäring.

En handlingsplan för Sala kommuns bostadsförsörjning tas fram 2026. Programmet beskriver hur kommunen ska säkerställa tillgången på bostäder, både nu och i framtiden, samt vilka typer av bostäder som behövs för att möta invånarnas behov.

Åtgärder

- Samverka med fastighetsägare och byggaktörer för att skapa bostäder som lockar till inflyttning och gynnar flyttkedjor.
- Handlingsplan för bostadsförsörjning tas fram, som tydliggör och sätter mål för bostadsbyggnation på landsbygden.

4.5 Förutsättningar för företagande

Inriktning: Landsbygden ska erbjuda goda och hållbara förutsättningar för befintliga företag, nyföretagande och etableringar. Kommunen ska skapa en företagsvänlig miljö med snabb och tydlig service, tillgång till mark, infrastruktur och nätverk och ett företagsklimat som främjar samverkan.

Bakgrund och nuläge: Företagen skapar jobb, service och tillväxt. Cirka 60 % av kommunens företag finns på landsbygden; 30 % inom de gröna näringarna och många inom besöksnäringen.

Sala kommuns Översiktsplan 2050 uttrycker att näringslivet ska ges rätt förutsättningar genom nya etableringslägen nära riksvägar och järnväg, med särskild vikt vid gröna, klimatsmarta verksamheter och en växande besöksnäring.

Besöksnäringen är en av Sveriges snabbast växande basnäringar, tre gånger större än trävaruindustrin i exportvärde. Den ger instegsjobb, är platsbunden och personalintensiv samt stärker kommunens attraktivitet. Många företag är små och drivs av personer bosatta i kommunen, vilket gör deras utveckling avgörande för landsbygdens livskraft. Näringen är nära sammanlänkad med offentliga strukturer som evenemang, boende, mat och tillgänglighet – där allt från skyltning till laddinfrastruktur spelar roll.

Det finns starka synergier mellan besöksnäringen och de gröna näringarna. Jord- och skogsbruket formar landskapet som lockar besökare, samtidigt som efterfrågan på lokala produkter, gårdsbutiker och naturbaserade aktiviteter ökar. Många lantbruk kombinerar därför primärproduktion med besöksverksamhet.

De flesta företagare är även bosatta i kommunen. Det är de befintliga företagens vilja att verka och växa i Sala som avgör hur väl vi lyckas locka till oss fler besökare, invånare och företag. Därför är kommunens satsningar på platsutveckling, bostäder, infrastruktur, kollektivtrafik och service avgörande förutsättningar för företagande på landsbygden.

Redan idag erbjuds stöd och vägledning anpassat efter företagens behov genom kommunens lotsfunktion och samarbete med andra stödaktörer som Regionen, Nyföretagarcentrum, ALMI och Coompanion. Det pågående förbättringsarbetet gällande service och effektiv ärendehantering gynnar företagandet även utanför Sala stad. Befintliga nätverk för besöksnäring och platsvarumärket skapar förutsättningar för ökad lönsamhet.

Sala har över 700 företag inom de gröna näringarna och en viktig roll i länets livsmedelsförsörjning. Genom upphandlingar och utbildningsinsatser ges lokala producenter bättre möjligheter att teckna avtal med kommunen. Detta stärker både företagen och livsmedelsförsörjningen.

Utmaningarna är dock stora: små marginaler, höga produktionskostnader, beroende av globala marknader samt svårigheter med generationsskiften och arbetskraftsförsörjning. För att stärka lönsamheten krävs nya affärsmodeller, mer förädling, diversifiering och gemensamma säljkanaler.

Åtgärder

- Det ska finnas detaljplanerad mark som möjliggör utveckling vid de tre servicenoderna som är utpekade i översiktsplanen.
- Genom att anpassa upphandlingar med proportionerliga och marknadsanpassade krav kan fler lokala producenter lämna anbud. Det stärker deras möjligheter att konkurrera och bidrar samtidigt till en mer hållbar livsmedelsförsörjning.
- Anordna återkommande utbildningar i anbudslämning för livsmedelsproducenter.
- Vara partner i utvecklingsprojekt (t.ex. Leader) som stärker landsbygdsföretag och besöksnäring.
- Främja nya etableringar längs kedjan från producent till konsument i enlighet med det näringslivsstrategiska programmet 2026 - 2036.
- Fördjupa dialogen med de gröna näringarna genom löpande kontakt med LRF kommunavdelning, Landsbygdsråd och Lokalt krishanteringsråd.
- Säkerställa tidig dialog i samhällsplaneringen (t.ex. vid detaljplaner, infrastruktur och VA-frågor) så att lantbrukens behov beaktas.

4.6 Attraktivitet

Inriktning: Sala ska stärka platsens varumärke genom att tydligt och samlat kommunicera sina styrkor – kulturarv, levande landsbygd och gröna kvaliteter – för att locka fler besökare, nya invånare och företagare.

Bakgrund och nuläge: Firandet av Salas 400-årsjubileum 2024 blev en katalysator för platsutveckling. Genom att lyfta både stad och landsbygd skapades en positiv, sammanhållen bild av kommunen. Utvärderingen visar att omvärlden fick en stärkt bild och besökare ett positivt intryck av Sala. Eftersom människor ofta väljer att bo och starta företag på platser de besökt och uppskattat, är det viktigt att förvalta jubileets erfarenheter. Gröna näringar, tillgänglig natur, bevarade kulturmiljöer och en levande landsbygd är nycklar i arbetet.

Åtgärder

- Arbeta systematiskt med platsutveckling och marknadsföring där kedjan besökare → inflyttare → etableringar är vägledande.

- Utgå från definierade målgrupper i Näringslivsstrategiskt program 2026–2036 vid all marknadsföring.
- Driva platsutveckling och marknadsföring i samverkan mellan kommunens verksamheter och aktörer inom besöksnäringen.
- Sätta Salas unika tillgångar – kulturarv, natur och landsbygd – i centrum och följa varumärkesplattformen i all extern kommunikation om landsbygden.

4.7 Stärkt beredskap

Inriktning: Sala kommun strävar tillsammans med de gröna näringarna och civilsamhället mot att utveckla en väl fungerande beredskap för att hantera kriser och ytterst krig. Lokal livsmedelsproduktion och långsiktigt skydd av jordbruksmark ses som centrala pusselbitar i ett robust totalförsvar.

Bakgrund och nuläge: En stark lokal livsmedelsproduktion kan bidra till att minska sårbarheten vid nationella och globala störningar i transporter och leveranskedjor. Samtidigt kan lokala kriser exempelvis extremväder, sjukdomsutbrott eller längre elavbrott slå hårt mot just de producenter som samhället förlitar sig på. Det är därför viktigt att kombinera lokal resiliens med regional och nationell samverkan, så att livsmedelsförsörjningen blir robust både vid lokala och mer omfattande kriser.

Översiktsplan för Sala kommun 2050 slår fast att jordbruksmarkens brukningsvärde ska värnas och att ny bebyggelse på åkermark ska prövas restriktivt. Ett nära samarbete mellan kommunen och lantbruksföretagen är därför avgörande i beredskapsarbetet. Salas jordbruk präglas i hög grad av primärproduktion och är svagare på förädling, lager och transport. I det näringslivsstrategiska programmet 2026-2036 lyfts arbetet med att stärka kedjan från producent till konsument som ett prioriterat område.

Sala kommun har inrättat trygghetspunkter som aktiveras vid samhällsstörningar, till exempel längre elavbrott eller kriser. De fungerar som samlingsplatser för information, värme, vatten och stöd, och är lokaliserade till Lärkan sportcenter i Sala, Möklinta skola, Ransta skola samt Västerfärnebo skola. Kommunen satsar även på en mobil trygghetspunkt som kan placeras där behovet är som störst. Civilsamhällets engagemang stärker kommunens samlade beredskap. Där kan bygdegårdar och andra samlingslokaler komplettera kommunens trygghetspunkter. Genom fasta och mobila trygghetspunkter stärks kommunens krisberedskap och invånarnas trygghet i utsatta lägen.

Åtgärder

- Etablera ett Lokalt krishanteringsråd som involverar lantbruksföretag och aktörer i hela livsmedelskedjan i kommunens beredskapsplanering.

- Utreda möjligheten till fleråriga avtal med lantbrukare och lokala livsmedelslager för att stärka beredskapen för krislägen eller höjd beredskap.
- Fördjupa samverkan med centrala myndigheter, Länsstyrelsen och andra relevanta aktörer genom gemensamma övningar och kunskapshöjande insatser.
- Utveckla forum för dialog med civilsamhällets representanter kring beredskapsfrågor.

4.8 Säkrad livsmedelsförsörjning

Inriktning: Sala kommun ska bidra till en robust och långsiktigt hållbar livsmedelsförsörjning genom att stärka hela kedjan från jord till bord. Kommunen ska skapa goda förutsättningar för lokal produktion, förädling och distribution av livsmedel, samtidigt som resiliensen i kris och omställningsförmågan ökar.

Bakgrund och nuläge: Frågan om livsmedelsförsörjning har fått ökad aktualitet genom klimatförändringar, pandemier och geopolitiska kriser. Nationellt och regionalt betonas behovet av en högre självförsörjningsgrad och robustare försörjningskedjor. Västmanlands regionala livsmedelsstrategi lyfter fram fyra utvecklingsområden: upplevelsemat, krismat, viltmat och länets mat, där robusthet och ökad produktion är centrala mål.

Sala kommun har en stark bas inom de gröna näringarna, med cirka 700 verksamma företag, och i översiktsplanen framhålls livsmedelsproduktion som en viktig ekosystemtjänst för en robust och klimatsmart utveckling. Samtidigt står näringen inför utmaningar kopplade till generationsväxling, lönsamhet och behov av innovation samt anpassning till förändrat klimat och ökade beredskapskrav.

Åtgärder

- Verka för bättre förutsättningar för små och medelstora producenter att delta i offentlig upphandling och utveckla närproducerad mat till skolor, äldreomsorg och andra verksamheter.
- I samverkan med andra aktörer främja och stödja utveckling av nya produkter, insatsvaror och förädlingsled samt digitala och cirkulära lösningar inom livsmedelskedjan.
- Verka för att stärka lokala marknader för viltkött och andra resurser från skog och vatten.

4.9 Miljö, klimat och biologisk mångfald på landsbygden

Inriktning: Landsbygden ska vara robust och klimatsmart. Jord- och skogsbruket, vattnet och kulturmiljöerna är motorer i omställningen till en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi.

Bakgrund och nuläge: Sala kommun och Region Västmanland betonar behovet av snabbare utsläppsminskningar, samtidigt som samhället måste anpassas till klimatförändringens effekter som skyfall, värmeböljor och förlust av biologisk mångfald. Bevarandet av jordbruksmark är en central del i översiktsplanen för att säkra resurser, minska klimatpåverkan och värna biologisk mångfald.

Översiktsplanen lyfter fram vatten som en strategisk nyckelresurs och betonar naturbaserade lösningar. Grön infrastruktur som är sammanhängande band av gröna ytor som parker, naturområden och vegetation, tillsammans med blå ytor som vattendrag, våtmarker och dagvattensystem – planeras och sköts som en helhet. Syftet är att skydda dricksvattnet och minska risken för översvämningar. Det strategiska vattenarbetet drivs i samverkan genom Sagåns och Svartåns vattenråd.

Invasiva arter är ett växande problem som hotar lokala ekosystem och behöver hanteras i samband med exploatering och utvecklingsprojekt. Kommunen knyter arbetet till Länsstyrelsens insatser för att begränsa spridning, höja kunskap och samordna åtgärder.

Åtgärder

- Arbeta för ökad produktion av förnybar energi samt energilagring genom tematiska tillägg till översiktsplanen.
- Stödja företagens gröna omställning via omvärldsbevakning, utbildningar och riktad information.
- Främja hållbara transporter genom utbyggda gång- och cykelvägar, samordnad kollektivtrafik och laddinfrastruktur.

5 FRÅN ORD TILL HANDLING

Det här avsnittet beskriver hur Sala kommun förverkligar intentionerna i landsbygdsprogrammet – från politiskt beslut till konkreta resultat i vardagen.

5.1 Genomförande i kommunala planer och projekt

- Handlingsplaner kopplade till översiktsplanen och Näringslivsstrategiskt program 2026–2036 konkretiserar åtgärder med tidsatt ansvar och budget.
- Verksamhetsplaner och nämndbudgetar integrerar relevanta åtgärder i ordinarie styrprocess.
- Projektportföljen för samhällsbyggnad uppdateras årligen, där investeringar i servicenoder, infrastruktur och bostadsutbyggnad förtydligas.

5.2 Samverkan

- Verksamhetsöverskridande arbetsgrupper samlar kommunens förvaltningar för att koordinera insatser och dela resurser.
- Partnerskap med Region Västmanland, Länsstyrelsen, Nedre Dalälvens intresseförening, Leader Nedre Dalälven, myndigheter, akademi, företag och civilsamhälle driver utvecklings och innovationsprojekt.
- Rådsstruktur – Landsbygdsråd, Lokalt krishanteringsråd och Näringslivsråd – för dialog, gemensam problemlösning och uppföljning.

5.3 Finansiering

- Kommunala investeringar i budget och flerårsplan (VA, vägar, skolor, kultur, idrott, digital infrastruktur).
- Statliga och regionala stöd: Klimatklivet, Landsbygdsprogrammet, regionala fonder och Leader.
- Offentlig privat samverkan: företag, föreningar och stiftelser medfinansierar evenemang, servicepunkter och lokala investeringar.
- EU medel via Interreg, Horisont Europa och strukturfonder för klimatsmart infrastruktur, företagande och innovation, utgör möjlig finansiering i särskilda projekt och satsningar.

5.4 Ansvar och uppföljning

Kommunfullmäktige har det övergripande ansvaret för att landsbygdsperspektivet integreras i all kommunal planering. Varje förvaltning ska i verksamhetsplaneringen knyta an till landsbygdsprogrammet och respektive nämnd har ansvar för att beslut som kan komma att påverka landsbygden är underbyggda av dialog med lokala aktörer.

Landsbygdsprogrammet revideras en gång per mandatperiod. Uppföljning av de prioriterade insatserna sker i Landsbygdsrådet, där dialog och gemensam reflektion säkerställer att åtgärderna leder mot programmets intentioner och bidrar till Sala kommuns vision om ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft. Kommunen utser en ansvarig enhet eller tjänsteperson som faciliterar rådet, samordnar revideringar och fungerar som kontakt i övergripande landsbygdsfrågor, medan specifika frågor hanteras av respektive förvaltning.

6 SLUTORD

Detta program markerar startpunkten för fortsatt handling. Genom samverkan och tydliga prioriteringar förvandlar vi visionen om ett hållbart och tryggt Sala till konkreta resultat som stärker och säkerställer landsbygdens betydelse för hela kommunen - nu och i framtiden.

7 BILAGOR

Kommunala styrdokument

- Handlingsplan för bostadsförsörjning
- Platsvarumärkesstrategi
- Policy Sala kommunens markägarskap
- Serviceplan för Sala kommun

Övriga bilagor

- Lokalekonomisk analys (LEA) Möklinta
- Lokalekonomisk analys (LEA) Svartådalen
- Intresseföreningen Nedre Dalälven - utvecklingsstrategi
- Leader Nedre Dalälven - stadgar

Landsbygdsprogram Sala kommun
Kommunfullmäktige

SALA KOMMUN
Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Staben för utveckling och förvaltning

STRATEGI

Platsvarumärkesstrategi, 2024-2030.

Syfte och bakgrund
Behovet av att göra Sala som plats mer känt för omvärlden har uttryckts av såväl den kommunala organisationen som av näringslivets- och civilsamhällets aktörer. Det visar sig även i en undersökning bland 800 svenskar som gjordes under processen att ta fram varumärkesstrategin att kännedomen om Sala är låg.
Ett platsvarumärke utgörs av allas samlade upplevelse av platsen, människorna, dess organisationer och dess produkter. Till skillnad från en organisations varumärke ägs platsvarumärket av alla som lever och verkar på platsen gemensamt. Varumärket är en insikt och en överenskommelse om platsens särart. I förlängningen är det också ett riktat och medvetet utvecklingsarbete för att axla en önskad position. Med detta som utgångspunkt påbörjades arbetet med att utveckla Sala platsvarumärke 2021.

Struktur
För att få hållbarhet och en långsiktig planering kring Salas platsvarumärke har denna platsvarumärkesstrategi tagits fram som stäcker sig över perioden 2024-2030. Sala kommuns kommundirektör är beställare och kommunledningsgruppen är styrgrupp för varumärkesarbetet och varumärkesteamet.

Organisation
Varumärkesteamet leder det strategiska och praktiska arbetet med funktioner som håller över tid och inte är personberoende utan funktionsberoende.
Varumärkesteamet ska bestå av en projektledare och minst en medarbetare från näringslivsenheten och kommunikationsenheten. Det kommer även att krävas ytterligare personella och ekonomiska resurser till teamet för att kunna driva och verkställa marknadsföringsinsatser kopplade till platsen Sala.

Teamet koordinerar arbetet och formar en varumärkesbyggande kommunikation och bidrar till en varumärkesorienterad platsutveckling. Teamet har mandat att driva, initiera och genomföra aktiviteter för att förvalta och sprida platsvarumärket. Teamet behöver årligen medel till det strategiska utvecklingsarbetet för platsvarumärket.

Processmål: Ett väl fungerande varumärkesbyggande.

- Att det varumärkesbyggande samarbetet i Sala fungerar väl.
- Att varumärket Sala (kärnidéer och visuella stöd) används av Salas näringsliv, organisationer, föreningar och invånare.

SALA KOMMUN

Staben för utveckling och förvaltning

Fokus, 2024-2030
Under planperioden 2024-2030 kommer varumärkesteamet att:

- Presentera, förankra och skapa engagemang för varumärket hos näringsliv, organisationer, föreningar och invånare.
- Skapa engagemang för och praktiskt kunnande i användandet av platsvarumärket hos Sala kommuns ledare och medarbetare.
- Föra dialog med regionala aktörer om Sala som del av regionens investeringsportfölj.
- Ansvara för visuell identitet för platsvarumärket Sala genom att underhålla, förvalta och göra den grafiska profilen tillgänglig.
- Implementera varumärket i kommunikation med inflyttare, besökare, etablerare och investerare.
- Främja och underlätta co-branding: Göra det möjligt för alla att kommunicera Salas platsvarumärke.

Varumärkesstrategin kommer att uppdateras och revideras inför 2030 när planperioden närmar sig slutet.

Beslutad och antagen av Kommunledningsgruppen, 2023-03-13

Daniel Holmvin
Kommundirektör

Bilaga 1: Platsvarumärkesplattform för Sala (2022).
Bilaga 2: Visuell identitet för platsvarumärket Sala (2023).

Varumärkesplattform Sala

Introduktion

Den här rapporten sammanfattar en kreativ utvecklingsprocess under hösten 2021 med syftet att klargöra Sala som varumärke. Med varumärke menar vi här *en stark idé om vad Sala står för och hur Sala skiljer sig från andra platser*.

Varumärket ska tjäna som en röd tråd i såväl platsutveckling som kommunikation av Sala - och då avses hela Sala kommun. Ambitionen är att skapa en lokal stolthet och att stärka bilden av Sala i omvärlden.

Nära 130 personer har bidragit med insikter och idéer i workshops, intervjuer, enkäter och möten. Bland deltagarna fanns representanter från alla delar av Sala kommun och de representerade såväl näringsliv, kommunorganisationen och föreningsliv. Grunden är lagd för ett fortsatt starkt och sammanhållet varumärkesbyggande i Sala.

Under processen har tagits hänsyn till trender som påverkar Sala idag och i framtiden och till hur vår kommun uppfattas i omvärlden.
Flera insatser kommer nu att göras för att varumärket Sala ska komma till praktisk användning. Dels kommer varumärket att göras tillgängligt för alla de som vill använda det i sin egen kommunikation. Dels kommer varumärket att göras synligt i de huvudsakliga kanalerna där Sala kommuniceras till inflyttare, besökare och investerare.

Vi som står bakom processen hoppas att du vill vara en aktiv ambassadör och vill använda varumärket Sala. Ju fler vi blir som använder det desto starkare blir Salas lyskraft i omvärlden.

Välkommen att bidra till ett mer lyskraftigt och attraktivt Sala.

Sala den 10 december 2021

Näringslivsrådet, Sala kommun

Varumärkesgruppen

Cecilia Lööv, Näringslivschef Sala Kommun

Carina Eriksson, Näringslivsutvecklare Sala kommun

Christofer Berg, Enhetschef kommunikation Sala kommun

Axel Kjellin, Kommunikatör Sala kommun

Platsen som varumärke

Länder, regioner och kommuner konkurrerar i allt större utsträckning om talang, investeringar och besökare. En naturlig följd är att platser i allt högre utsträckning försöker mejsla fram och förstärka sina konkurrensfördelar och unika kvaliteter.

Ett exempel är hur Sverige som land aktivt kommunicerar progressiva värderingar som *jämställdhet* och *hållbar utveckling* i sin internationella kommunikation. Det är värderingar som tydligt speglar den svenska kulturen och som ger en framtidsorienterad och vägvinnande bild av vårt land.

Att vara välkänd och att ha ett gott anseende i omvärlden innebär stora ekonomiska värden för platsen. Det handlar om att utveckla attraktivitet för boende, karriär, besöksupplevelser och investeringar. Men vägen dit består knappast av mördande reklam utan om medveten platsutveckling, särskilt i betydelsen att en god livsmiljö formas för de som lever och verkar på platsen. Den sista pusselbiten är att platsen behöver kommuniceras till omvärlden på ett trovärdigt och sammanhållet sätt.

En plats som Sala (i betydelsen Sala kommun) har allt att vinna på ett starkt varumärke. Kommunen ligger mitt i en stark och växande region och det är lätt att hamna i en radioskugga. Det här belyses i kommande stycken.

Det finns flera svenska kommuner som visat att varumärkesbyggande spelar en roll för en hållbar utveckling. En sådan plats är Kalmar som över tiden tagit en plats som en av de mest uppskattade evenemangsstäderna i Sverige. Ett annat exempel är Umeå som positionerat sig som en internationell stad i Nordeuropa med tydligt progressiva värderingar.

Varumärket är alltså först och främst en insikt och en överenskommelse om platsens särart. I förlängningen är det också ett riktat och medvetet utvecklingsarbete för att axla en önskad position.

Det varumärkesbyggande arbetet måste vara hållbart över tiden. Därför väljer allt fler regioner och kommuner att utveckla partnerskap för platsens varumärkesbyggande. Såväl näringsliv som offentliga aktörer behöver stå bakom. Ett team bör leda det strategiska och praktiska arbetet.

Formerna för just Salas varumärkesbyggande behöver formas över tiden. Grunden är lagd genom den breda utvecklingsprocessen och genom att varumärket Sala har klargjorts.

Utvecklingsprocessen

Under hösten 2021 har över 130 personer i Sala medverkat i en bred och öppen utvecklingsprocess för att forma varumärket Sala. Det gör att slutresultatet är väl grundat i såväl den lokala självbilden som i omvärldens bild av Sala. Bland insatserna som gjorts under processen kan nämnas:

Tre nyckelfrågor som utgångspunkt
Som en röd tråd användes de tre frågorna:
- Vad gör dig stolt över Sala?
- Vad skiljer Sala från andra platser?
- Hur skulle du vilja att Sala uppfattas i framtiden?

De användes i så väl enkätstudier som i workshops och intervjuer.

Tillvaratagande av styrdokument och rapporter
Kommunens visionsdokument, besöksnäringsstrategi och flera analyser av Sala kommuns förutsättningar har tillvaratagits och spelat roll för utformning av varumärket Sala.

En lokal enkätstudie om Sala
En enkät gjordes tillgänglig på Sala kommuns webbplats och har även distribuerats i olika nätverk och forum. 73 personer har besvarat enkäten och de representerar en bredd bland Salaborna avseende kön, ålder och bakgrund.

Undersökning av Salabilden hos svenskarna
800 slumpvis utvalda svenskar mellan 18 och 65 år har svarat på frågor om Sala. Det gör att Salabilden kan beskrivas i termer av kännedom, attityder och attraktionsfaktorer (vilka kvaliteter som Sala förväntas besitta). Undersökningen kan följas upp över tiden och resultatet kan jämföras med andra platser i Sverige.

Intervjuer med Salaintressenter
Personer i Salas näringsliv och föreningsliv har intervjuats över telefon för att fånga en djupare bild av Salas utveckling över tiden och för att förstå hur Sala uppfattas lokalt och regionalt. Bland de regionala företrädarna finns Region Västmanland och Stockholm Business Region.

Tre öppna workshops – Bilden av Sala
I oktober träffades över 40 företrädare för näringsliv, föreningsliv och Sala kommun i tre workshops. Då skapades en bred grund för analys och inriktning av varumärket Sala.

Workshops med kommunens verksamheter
Politiker och tjänstemän i kommunens olika verksamheter har givit sin bild av Sala och bidragit med idéer om Salas särart och attraktivitet. I först hand har onlinemöten används.

Workshop med Näringslivsrådet
Salas näringslivsråd spelar en viktig roll för fortsatt varumärkesbyggande i Sala. Rådet har givit sin syn på Sala som plats och resultatet har tagits omhand i utvecklingen av varumärket.

Fördjupning i mindre varumärkesgrupp
En mindre grupp har tillsammans med den externa processledare Per Ekman på Tendensor fördjupat och utvecklat varumärkesplattformen för Sala. Varumärkesgruppen kommer att bestå efter utvecklingsprocessen och fungera som navet i Salas varumärkesarbete.

Omvärldens bild av Sala

Tendensors undersökning *Attraktionsindex Sala 2021* har används för att skapa ett solitt beslutsunderlag för varumärket Sala. Undersökningen fungerar också som nollmätning så att bilden av Sala kan följas upp över tiden.

800 svenskar har givit sin bild av Sala. Respondenterna ingår i YouGovs riksrepresentativa panel av svenskar och enkäten har besvarats online. Resultatet av undersökningen återvinns i en särskild rapport. Bland slutsatserna kan nämnas:

- Den dominerande associationen till Sala som begrepp är Sala Silvergruva. Det är mycket få respondenter som inom ramen för undersökningen kan ge uttryck för andra spontana fenomen.

- En inledande fråga om Sala i jämförelse med tre andra valda platser (Avesta, Skövde och Västervik) visar att Sala har störst (relativ) varumärkesstyrka inom områdena *rikt kulturutbud* och *mest värd att besöka som turist*. De tre jämförelseplatserna var generellt mer välkända.

- Attityderna gentemot Sala är goda men hålls tillbaka av en låg kännedom – framför allt utanför närregionen (närmaste länen). Sala förväntas erbjuda *en närhet till Stockholm*, *en småskalig livsmiljö* och *närhet till naturen*.

- Tilltron till Salas utveckling är klart tillfredställande. Få tror att Sala kommer utvecklas sämre än andra kommuner. Trots det är det relativt få som vågar rekommendera en flytt till Sala. Det är rimligt att tro att den låga kännedomen bidrar till det.

- Flertalet respondenter vet att det inte tar längre än 2 timmar att ta sig till Sala från Stockholm med tåg. Lägger vi därtill det höga betyget på ”Sala är lätt att nå, tack vare goda kommunikationer” och ”tillgång till ett stort utbud av arbetstillfällen” framgår det att Sala inte ses som isolerat.

- Det sammanlagda resultatet visar att Salas varumärkesstyrka, i betydelsen kännedom, attityder och tilltro är jämförbar med tre andra platser som undersökts: Örnsköldsvik, Lomma och Sunne – men uppvisar en egen karaktär.

Undersökningsresultatet kan betraktats som gynnsamt men Salabilden hålls tillbaka på grund av en låg kännedom.

Den lokala bilden av Sala

Genom intervjuer, enkätstudier och workshops kan 10 kvaliteter som Sala besitter sammanfattas (utan inbördes ordning):

1. **Trygg livsmiljö & närhet mellan människor**
   Sala värdesätts för sin trygga livsmiljö och för den upplevda närhet som finns mellan människor.

2. **Naturmiljöer för aktiva upplevelser en rik fritid**
   Sala har stora naturresurser och goda förutsättningar för såväl naturnära boendemiljöer och aktiva besöksupplevelser.

3. **Salas historia och Sala Silvergruva**
   Sala har en intressant historia som är synlig i hela kommunen. Silvergruvan spelar en roll för berättelsen om Sala och som viktig besöksanledning.

4. **Salas tydliga identitet som småstad**
   Småskaligheten lyfts fram som ett tydligt värde för livsmiljön i Sala och sätts i kontrast till storstadsmiljöer den problematik som följer.

5. **En vacker (bevarad) stadskärna med kundvänlig handel**
   Stadskärnan i Sala är mycket uppskattad av såväl Salabor som besökare. Den har en egen karaktär med unika butiker och ett personligt bemötande.

6. **En funktionell och praktisk vardag**
   Tätt kopplat till småskaligheten följer ett väl fungerande vardagsliv som borgar för ett hållbart liv.

7. **Samarbetsklimat och bredd i näringslivet**
   Företagandet i Sala är småskaligt och det präglas av samarbetsvilja och framåtanda. En positiv syn på Sala som plats för företagande råder.

8. **Närheten till en stark region**
   Sala har en geografisk placering som skapar närhet till storstadsregioner och till ett rikt utbud av arbetstillfällen, marknader och kulturutbud.

9. **Byar med starka egna identiteter**
   I Sala kommun finns en rad levande byar med egen karaktär. Byarna spelar en roll för gemenskap och för samhällsutveckling.

10. **Gröna näringar som profilområde**
    En stark näringsgren i Sala är de gröna näringarna som också förväntas spela en viktig roll för att klara övergången till ett hållbart samhälle.

Varumärkesplattform Sala

Varumärkesplattformen visar kärnidéerna för varumärket Sala och är ett stöd för alla som vill kommunicera Sala som plats.

Plattformen visar fyra distinkta delar som var och en fyller en viktig roll. Det starkaste avtrycket ges när de används tillsammans.

1. **Den mentala kartbilden**
2. **Salaformeln (Salas tre värden)**
3. **Salas varumärkeslöfte**

Sala som livsmiljö

4. **Byarna i skyltfönstret**

1. Den mentala kartbilden

Salas belägenhet ska vara en viktig del i berättelsen om Sala till den som ännu inte känner till vår plats.

Sala har en unik geografisk position i en av Europas mest snabbväxande och innovativa regioner. I en sådan geografi har Sala ett starkt erbjudande.

Att välja Sala är att skaffa sig goda förutsättningar till ett rikt liv och ett rikt företagande.

Vi benämner regionen Uppsala-Stockholm-Västerås.

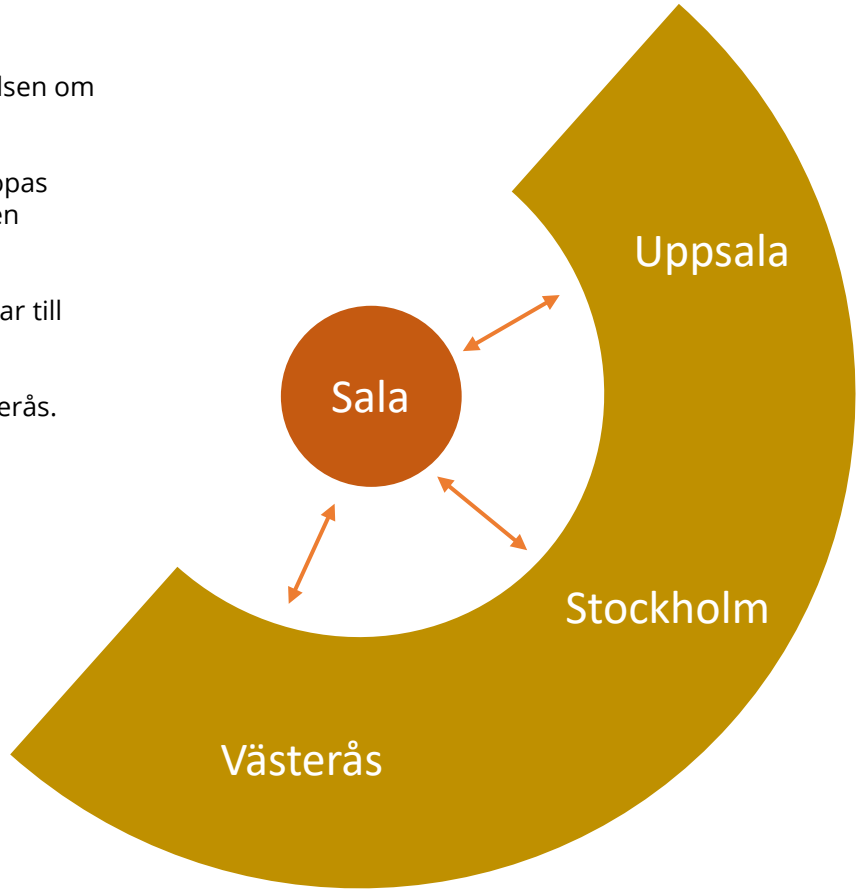

2. Salaformeln

Sala attraherar med tre tydliga värden. De tre värdena samspelar enligt Salaformeln.

Salaformeln är ett stöd för alla som vill sätta fingret på Salas kvaliteter som plats och som vill berätta om Sala för människor i omvärlden.

Dynamisk småstad

X

Smartare tillsammans

=

Kraft att förverkliga

Värdet av Sala som unik plats i en växande region.

Värdet av samarbetsviljan och öppenheten som finns i Sala.

Kraften att förverkliga mig själv och mina idéer.

A. Dynamisk småstad

Det första värdet kommer från Salas unika kvaliteter som plats. Sala har en rik historia och en kultur som ger ett tydligt avtryck i dagens Sala, såväl i stadskärnan som i det omgivande landskapet.

Småskaligheten i Sala formar en närhet och en trygghet som lägger grunden till en livsmiljö som alltmer efterfrågas av människor som vill leva ett hållbart liv.

Salas geografiska läge i regionen Uppsala-Stockholm-Västerås innebär ett rikt utbud av arbetstillfällen för människor och gör Sala till ett nav för ett sjudande näringsliv.

Människor som väljer Sala har en rik uppsättning varierande boendemöjligheter att välja på, såväl i stadskärnan eller i någon av de livskraftiga byarna ute på landsbygden.

Värdet av Sala som unik plats i en växande region.

B. Smartare tillsammans

Det andra värdet handlar om människorna i Sala och den gemenskap, samarbetsvilja och drivkraft som formar Sala.

Den positiva samarbetskulturen syns i näringslivet. Den syns också i bygemenskapen och i det lokala samhällslivet. Småskaligheten i Sala gör att man blir sedd och uppmärksammad som medmänniska och medskapare.

Den goda samarbetskulturen är lätt att komma in i för människor som kommer nya till Sala. Det finns ett genuint intresse för omvärlden, för förändring och för dig som nytillkommen.

Värdet av samarbetsviljan och öppenheten som finns i Sala.

C. Kraft att förverkliga

Det tredje värdet *kraft att förverkliga är* en produkt av de två förstnämnda: *dynamisk småstad* och *smartare tillsammans*. Salas karaktär som småstad och den öppna samarbetskulturen som finns att möta, ger människor kraft att förverkliga sig själva och sina idéer.

Kreativitet och kraft att förverkliga kommer som ett resultat av ett liv i harmoni och balans. Balans ger energi. Valmöjligheter ger frihet – och här finns verkligen möjligheten att göra sina egna val.

Du gör skillnad i Sala. Du betyder något. Tillsammans har vi starka idéer om framtiden. Och kraften att förverkliga dem.

Kraften att förverkliga mig själv och mina idéer.

3. Salas varumärkeslöfte

Det tredje värdet i Salaformeln, *kraft att förverkliga*, är Salas varumärkeslöfte. Det är ett samlat erbjudande till inflyttare, besökare och etablerande företag som överväger Sala som plats.

Salas karaktär som dynamisk småstad med dess unika geografiska förutsättningar och goda samarbetsklimat ger människor kraft att förverkliga sig själva och sina idéer.

Kraft att förverkliga

4. Byarna i skyltfönstret

Sala som begrepp avser hela Sala kommun med allt det som finns att se och uppleva inom ramen för kommunens samlade ytor.

I Sala kommun finns en rad byar med olikartad karaktär som utgör ett smörgåsbord av valmöjligheter för den som väljer Sala (kommun) som livsmiljö.

Byarna spelar en viktig roll för identitet och livskvalitet för de som bor och verkar där. Vi väljer därför att lyfta fram byarna som en viktig del av Salas samlade varumärkesstrategi. Berättelserna bör självklart formas av byborna själva.

Urvalet av byar som exponeras aktivt bör inte vara för många. Skulle intresset från små byar vara stort kan detta behöva omprövas.

Västerfärnebo

Ransta

Möklinta

Varumärket Sala som berättelse

Salas varumärkeslöfte lyder kraft att förverkliga. Väljer du Sala väljer du att prioritera balans i livet. Du väljer en livsmiljö där just du betyder något och det du skapar gör verklig skillnad. Det ger dig kraften, viljan och möjligheterna.

Det finns två skäl till varför vi vågar lova kraft att förverkliga.

Det första skälet är Salas unika kvaliteter som plats. Mitt i en pulserande region (Uppsala-Stockholm-Västerås) ligger Sala - en dynamisk småstad med en helt egen karaktär och historia. Här finns en genuin stadskärna som är Salabornas gemensamma mötesplats. Här finns också levande byar och en landsbygd med ett spännande utbud av natur- och kulturupplevelser. Berikade med lokal stolthet och engagemang

Det andra skälet är människorna - de som gör Sala till vad det är. Kanske är det just småskaligheten som skapar tryggheten och värmen mellan Salabor. Det starka engagemanget för bygden kombineras med en ständig nyfikenhet på möjligheter i omvärlden att fånga. Du kommer möta en stark samarbetskultur i Sala som gör det lätt för dig att komma in som ny. Vi kallar det Smartare tillsammans.

Löftet om Kraft att förverkliga är en inbjudan till dig som vill förverkliga dig själv, din upplevelse, dina idéer eller ditt företag. Trygghet skapar mod.

Vill du se bevis så titta på Salas alla entreprenörer och växande företag. Titta på hur våra byar utvecklas och på hur Sala tar position inom Gröna Näringar. Vad vill du förverkliga? Välkommen att forma en hållbar framtid i Sala.

Mål och insatsområden

I det här avsnittet presenteras varumärkesmål som kan vägleda teamet och av andra aktörer som vill bidra till Sala som varumärke.

Dessutom presenteras fem insatsområden som kan ligga till grund för konkreta initiativ.

Varumärkesmål

1. **Hög kännedom och positiva attityder till i omvärlden av Sala**
   Att kännedom, attityder och associationer till Sala utvecklas väl över tiden, såväl i närregionen som i övriga Sverige.

   Möjliga indikatorer:
   Uppföljning av Attraktionsindex – Bilden av Sala 2022.
   Medial exponering (kvalitativ tolkning).

2. **En stark lokal identitet – stolta Salabor**
   Att Salaborna har en positiv uppfattning om Sala som livsmiljö och som plats. Observera att det i första hand inte handlar om Salabornas syn om Sala kommun som organisation.

   Möjliga indikatorer:
   Enkät- eller intervjustudier
   SCB's Medborgarundersökning.

3. **Nöjda besökare till Sala**
   Att människor som besöker Sala för shopping, natur- och kulturupplevelser eller affärer har en positiv besöksupplevelse och vill rekommendera Sala till andra.

   Möjliga indikatorer:
   Enkät- eller intervjustudier
   Besöksnäringsstatistik

4. **Positiva attityder gentemot Sala som plats för företagande**
   Att företagare i Sala, och även i närregionen, uppfattar att Sala är en bra plats att starta, driva och etablera företag.

   Möjliga indikatorer:
   Svenskt Näringsliv – Lokalt företagsklimat
   Enkät- eller intervjuer

5. **Att varumärket Salas tre värden präglar Salabilden lokalt och externt.**
   Att *Dynamisk småstad, Smartare tillsammans* och Kraft att förverkliga upplevs träffande för Sala – lokalt och externt.

   Möjliga indikatorer:
   Sammanvägning av kvalitativa och kvantitativa mätresultat

6. **Processmål: Ett väl fungerande varumärkesbyggande**
   Att den varumärkesbyggande samarbetet i Sala fungerar väl. Att varumärket Sala (kärnidéer och visuella stöd) används av Salas organisationer, företag och medborgare.

   Möjliga indikatorer:
   Kvalitativ uppföljning
   Aktörernas användning av varumärket.

1. Forma ett organiserat varumärkesarbete

A. **Etablera varumärkesteamet som nav i Salas varumärkesbyggande**
Varumärkesteamet består av ledare och medarbetare från Näringslivskontoret och Kommunikationsenheten. Teamet koordinerar Salas varumärkesbyggande och formar en varumärkesbyggande kommunikation och bidrar till en varumärkesorienterad platsutveckling. Teamet behöver ges legitimitet och förutsättningar samt hitta rätt arbetsformer och kontaktytor.

B. **Presentera och skapa engagemang för varumärket hos Salaaktörerna.**
Varumärket behöver presenteras och förankras hos näringsliv, föreningsliv och i kommunens olika verksamheter. Personer som vill tillämpa eller bidra till Salas varumärkesbyggande behöver ges motivation och verktyg. Den feedback som inkommer på varumärkets kärnidéer och uttryck behöver tas om hand och påverka vidareutveckling.

C. **Gör Sala kommuns ledare och medarbetare till medskapare av varumärket Sala.**
Sala kommun spelar av naturliga skäl en nyckelroll för Salas samlade varumärkesbyggande som plats. Platsvarumärket kan bidra till att Sala kan utvecklas med utgångspunkt i unika kvaliteter och till en levande kommunikation med såväl Salabor som med externa aktörer.

D. **För dialog med regionala aktörer om Sala som del av regionens investeringsportfölj.**
Stockholm Business Region och andra aktörer som utvecklar och marknadsför regionen nationellt och internationellt behöver ges en klar bild av Sala som plats och de investeringsmöjligheter som finns här.

2. Kommunicera varumärket Sala

A. **Skapa en visuell identitet för varumärket Sala.**
Ett bildmaner, logotype, formspråk och språklig ton och idé bör utvecklas med utgångspunkt i varumärkesplattformen. Den visuella identiteten bör göras tillgänglig för de aktörer som vill använda den.

B. **Forma varumärkets röst**
För att hitta rätt ton i kommunikationen krävs att varumärkesteamet har tillgång till några kanaler och forum där varumärkesbyggande kommunikation kan ske.

C. **Implementera varumärket i kommunikation med inflyttare, besökare, investerare.**
Varumärket Sala bör fullt ut prägla kommunikationen med talang/inflyttare, besökare och potentiella investerare till Sala. Arbetsgivare och besöksnäring bör involveras.

D. **Co-branding: Gör det möjligt för alla att kommunicera Sala**
Varumärkesteamet bör eftersträva en bred användning av varumärket Sala. Det ska vara enkelt och motiverande att signalera sin Salatillhörighet och Salaformeln ska kunna berättas av de som önskar.

3. Forma ett än bättre Sala

A. **Gör Salaformeln till en berättelse som skapar insikt och stolthet**
Salaformeln sammanfattar varumärket Sala och de insikter som framkommit om vad som gör Sala till en attraktiv plats. Låt den ligga till grund för goda samtal om hur Sala kan utvecklas för framtiden.

B. **Lägg grunden för ett samskapande Sala**
Det andra värdet i Salaformeln lyder *Smartare tillsammans.* Sök initiativ som knyter samman Sala-aktörerna i gemensamma utvecklings- och marknadsföringsprojekt.

C. **Sök återkoppling från Salas målgrupper och lär nytt om Salaupplevelsen.**
Den faktiska upplevelsen av Sala som plats – ur besökarens, företagens eller Salabons synvinkel – är grunden för ett gott varumärkesbyggande. Lyssna, tolka och agera på den återkoppling som människor ger.

D. **Ta höjd för hållbar tillväxt**
Varumärkesbyggande fungerar bäst när det finns en stark idé om framtiden – vart vill vi? Det finns anledning att klargöra hur Sala vill växa och vilken typ av verksamheter som ska attraheras till Sala.

Sala

VISUELL IDENTITET

2022

Innehåll

1. Introduktion 3
2. Vår personlighet 4
3. Logotype 5
4. Färger 9
5. Tonalitet 10
6. Typografi 12
7. Bildspråk 13
8. Grafiska element 15
9. Mönster 17
10. Appliceringar 18
11. Kampanjexempel – Sala 400 år 20

Varför en visuell identitet?

De flesta familjer har någon form av regler för hur man ska bete sig innanför såväl som utanför hemmets fyra väggar. En slags uppsättning oskrivna lagar som liksom genomsyrar allt man gör. Precis så fungerar en visuell identitet, med undantaget att de oskrivna lagarna är ganska skrivna. Den här visuella identiteten du har framför dig är en guide i hur vi ska göra när vi jobbar med vår kommunikation. Regler som gör det enklare för dig som jobbar med kommunikationen – och tydligare för den som ser den. För vi vill såklart att alla som möter vårt varumärke, oavsett vilket sammanhanget är, ska känna igen oss.

Välkommen hem till familjen Sala

Det kanske inte syns vid en första anblick, men vi hör ihop. I vissas ögon skulle vi nog framstå som en brokig skara – en historieälskande gruvfantast, en nyfiken innovatör, en social minglare, en som trivs bäst bland tallarna – men våra olika intressen är bara en del av oss. Mer än något annat är vi en familj. Ibland är vi inte överens, ibland tar en av oss större plats än de andra. Ändå är familjen den fasta punkten. Kärnan. Vi är en enhet, ett komplett pussel. Det blir tydligt när du kommer hem till oss, ingen annan familj är precis som vi. Många bor större, men få har det lika hemtrevligt. De flesta förknippar oss med doften av nybakat, i vårt kök finns det alltid en deg på jäsning och ett nygräddat bröd att provsmaka.

Och även om vi lämnar huset vill vi alltid komma tillbaka, för det finns ingen plats som ligger oss varmare om hjärtat. Här hittar vi, här finns vår trygghet. Hit välkomnar vi gäster, som ofta trivs lika bra som vi gör. För vi har ett sätt att få andra att känna sig hemmastadda. Även om vi aldrig ens har träffats förut. De brukar säga att vi är enkla att umgås med, att vi får dem att känna sig bekväma.

Många kommer hem till oss och berättar om sina drömmar, vi gillar att lyssna och hjälpa dem. Ja, vi älskar att hjälpa andra. Alla som knackar på vår dörr är välkomna in. Vissa vill hjälpa oss att bygga ut, det tycker vi är spännande. De kommer hit med sina tankar och idéer, vi är övertygade om att det gör oss bättre. Och vi bidrar gärna med våra funderingar, som oftast är både kloka och välgrundade. Därför lyssnar folk när vi pratar. Vi är goda berättare och har en trygghet i oss själva som gör folk lugna. Dessutom har vi självdistans, vi är inte rädda för att använda humor – så länge det inte är på någon annans bekostnad.

Vårt ansikte utåt

Vår logotyp är den absolut viktigaste komponenten i den visuella identiteten. Den är vårt signum, det första många kommer att se framför sig när de tänker på oss. I vissa fall är den dessutom det enda folk kommer att mötas av. Som du förstår är det med andra ord viktigt att vi använder logotypen så konsekvent som möjligt. Men oroa dig inte, vi kommer att hjälpa dig hela vägen.

Hur du använder logotypen

I likhet med vår stad, är vår logotyp en trevlig en. Och visst finns har vi riktlinjer för hur du ska använda den på bästa sätt, men framför allt vill vi att du ska känna dig fri att testa dig fram. På den här sidan har du därför ett helt gäng varianter att inspireras av. Det allra viktigaste är att du håller dig till tillgänglighetskraven, så att alla nutida och framtida Sala-bor kan ta del av vår kommunikation.

Avatarer

Du kan använda vilken färgkombination som helst i en avatar, så länge den uppfyller tillgänglighetskraven för kontraster (värde 3).

min. 3,5 mm

Storlek

För att logotypen alltid ska vara läsbar bör du aldrig göra den mindre än 3,5 millimeter hög.

Placering

Du kan placera logotypen i ett hörn eller centrerat, antingen i över- eller nederkant. Det enda du behöver tänka på är att den ska vara tillräckligt stor och ha lagom luftiga marginaler.

Färger

Det finns inga begränsningar för vilka av profilfärgerna du kan använda i logotypen. Men tänk på tillgängligheten – kontrastvärdet måste vara **minst 3** för att den ska gå att läsa. Och det gäller även när du placerar logotypen på bildbakgrunder.

Kontrastvärde: 7,7

Kontrastvärde: 2

Kontrastvärde: 1,9

Kontrastvärde: 3,7

Kontrastvärde: 3,8

Hur du använder logotypens kompis

Välkommen hem till

Sala-bor och besökare

När vi pratar med Sala-bor och besökare kan vi lägga till den här frasen. Du ska i första hand använda den om du inte har någon annan text och behöver en trevlig, välkomnande ingång.

Hur du använder logotypens kompis

Låt ditt företag hitta hem i

Näringslivet

När vi pratar med näringslivet och vill ha en välkomnande ingång, kan vi använda den här frasen. Den gör sig bäst för sig själv, när det inte finns någon annan text.

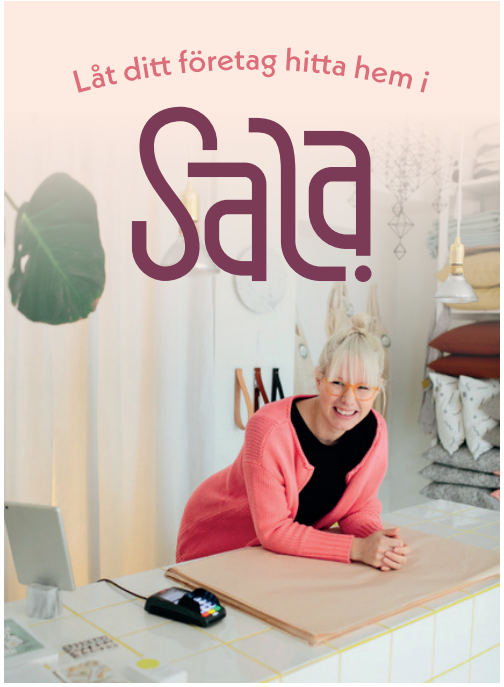

Sätt färg på tillvaron

Vår färgpalett är ett annat viktigt verktyg i identitets-byggandet. Varenda en av färgerna här intill är noggrant utvald för att förmedla och stärka bilden av vår stad som den trevliga och familjära stad den är. Framför dig har du med andra ord ett litet smörgåsbord av härliga kulörer att laborera med. Ja, tänk på det som en buffé av godsaker – kombinera efter egen smak, så ska du se att resultatet blir både roligt att jobba med och tilltalande för mottagaren.

CMYK **0-0-0-95**
PANTONE **0-**
HEX **#2E2D2C**

CMYK **85-55-100-55**
PANTONE **0-**
HEX **#253D1C**

CMYK **100-70-40-35**
PANTONE **0-**
HEX **#003C58**

CMYK **40-80-40-30**
PANTONE **0-**
HEX **#833D56**

Dessa två rader kan utan problem kombineras för att uppnå tillräcklig kontrast

CMYK **40-5-35-5**
PANTONE **0-**
HEX **#A2C6AF**

CMYK **40-10-15-5**
PANTONE **0-**
HEX **#9FC3CE**

CMYK **5-50-15-0**
PANTONE **0-**
HEX **#EA9BB0**

CMYK **0-35-50-5**
PANTONE **0-**
HEX **#EFB182**

CMYK **0-0-0-0**
PANTONE **0-**
HEX **#FFFFFF**

CMYK **12-0-8-0**
PANTONE **0-**
HEX **#E7F3F0**

CMYK **0-9-9-0**
PANTONE **0-**
HEX **#FEEEE7**

CMYK **2-5-15-0**
PANTONE **0-**
HEX **#FCF3E0**

Dessa två rader kan utan problem kombineras för att uppnå tillräcklig kontrast

CMYK **65-25-50-5**
PANTONE **0-**
HEX **#639686**

CMYK **60-30-30-10**
PANTONE **0-**
HEX **#6D909D**

CMYK **10-70-40-0**
PANTONE **0-**
HEX **#DD6A78**

CMYK **15-60-60-5**
PANTONE **0-**
HEX **#D07860**

Prata som Sala

Precis som med färgpaletten är det viktigt att vårt språk håller samma ton. Oavsett vad vi säger, när vi gör det och till vem, ska vår personlighet lysa igenom. Alla som pratar med oss ska känna igen sig, som hos en gammal bekant. Och alla ska känna sig välkomna. Det är viktigt för oss. Med avstamp i det som kallats Salaformeln, har vi hittat en röst som gör just det. Orden vi väljer, begreppen vi använder och uttrycken vi skippar – allt bidrar till att skapa en enhetlig bild av Sala.

När vi pratar med Sala-bor och besökare

Det allra viktigaste är att den som pratar med oss känner sig sedd. Därför ska du alltid utgå ifrån mottagaren och det hen är nyfiken på, snarare än det du vill berätta. Svårt, vi vet, men väl värt att ha i bakhuvudet när du kommunicerar. Tänk också på att vara personlig, som att du snackar med en kompis. Familjärt, nära och engagerat är alla bra ledord att ha med dig in i arbetet.

När vi pratar med näringslivet

För företagare är det viktigt att veta att Sala är en stad att växa i. Vi ska förstås fortfarande vara varma och välkomnande, men här är professionaliteten också viktig. När du pratar med näringslivet är framtiden viktigare än dåtiden, allt vi säger ska andas möjligheter och utveckling. I de här sammanhangen kan vi också säga “ni” och “er” istället för “du” och “dig”. Såvida du inte har en direktkommunikation med en särskild person, förstås, då ska du vara mer personlig.

Prata som Sala

En liten checklista för när du skriver

- ☐ skriv alltid "du" och "dig", inte "ni" och "er" – förutom när du pratar med större grupper, till exempel företag
- ☐ hitta gärna lokala referenser att hänvisa till – vi älskar ju allt som hör Sala till!
- ☐ välj den svenska varianten av ett ord före den engelska
- ☐ använd gärna begrepp kopplade till vardagen, såsom "hem" och "familj"
- ☐ skriv aktiva snarare än passiva meningar, alltså "vi gör" istället för "det görs"
- ☐ var hellre positiv än negativ och skriv hellre vad man får göra än vad man inte får göra
- ☐ undvik facktermer och förklara de krångliga begrepp du måste använda
- ☐ skriv ut hela orden istället för att använda förkortningar
- ☐ använd dialektala begrepp och ord så ofta det bara går, men förklara dem om de är svåra att förstå
- ☐ utgå från ett språkbruk som är närmare vanligt talspråk än ett akademiskt
- ☐ börja hellre en mening utifrån mottagaren än oss själva – vad är den du pratar med intresserad av?

Det ena eller det andra

☒ Silver	☐ Guld
☒ Småstad	☐ Storstad
☐ Salt	☒ Sött
☒ Skog	☐ Strand
☐ Hav	☒ Sjö
☒ Kaffe	☒ Te
☐ Oxfilé	☒ Falukorv
☒ Bok	☐ Tidning

Typografi

Det viktigaste jobbet typsnittet har är att lyfta fram vårt innehåll på ett tydligt och trevligt sätt. Neue Kabel är vårt rubriktypsnitt, det som syns och hörs mest. Det är en del av sans serif-familjen och är av den anledningen enkelt att använda och lätt att läsa, oavsett kanal och sammanhang. Samtidigt finns det en lekfullhet i bokstävernas utformning, det är liksom glatt och öppet utan att för sakens skull vara barnsligt. När Neue Kabel umgås med Roboto Condensed blir det särskilt bra. De väger upp varandra och skapar en fin balans mellan seriositet och lättsamhet.

Rubriker / Ingresser

Neue Kabel

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåäö
123456789!#€%&/()=?

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåäö
123456789!#€%&/()=?

Brödtexter / Infotexter

Roboto Condensed

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåäö
123456789!#€%&/()=?

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZÅÄÖ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyzåäö
123456789!#€%&/()=?

Sekundärtypsnitt

Om Neue Kabel inte finns tillgängligt, till exempel i PowerPoint, kan du använda Arial.

ABCDEFGHIJKLMNOP
QRSTUVWXYZÅÄÖ

ABCDEFGHIJKLMNOP
QRSTUVWXYZÅÄÖ

Bildspråk

Ett av de mest uttrycksfulla verktygen i vår visuella verktygslåda är förstås bilden. Ett väl valt fotografi kan vara skillnaden mellan stark och svag kommunikation. Men oroa dig inte, det finns flera saker att luta dig mot, som gör ditt jobb lite enklare. Börja med att fundera på vad du vill säga med bilden. Vilka känslor ska den väcka? Hur fungerar den med de andra elementen – säger den precis samma sak som rubriken eller balanserar de upp och tillför något till varandra? Och om du inte hittar en som visar allt du vill förmedla, kan du komplettera med grafiska element? Våra bästa bilder tar avstamp i Sala-vardagen, de är mänskliga och nära, indragande och fulla av känsla.

När vi pratar med Sala-bor och besökare

Bildspråk

When vi
pratar med
näringslivet

Strössla med känsla

Våra grafiska element hjälper oss att förstärka, komplettera och rama in kommunikationen. De bygger på illustrationer av vardagliga föremål, sådant du skulle kunna hitta runtom i huset och dess omgivningar. När det är fest kanske du adderar en ballong. När du vänder dig till näringslivet väljer du kanske ett gem. Det är ganska öppet, som du förstår. Men en sak att tänka på: välj gärna föremål som går att illustrera som fristående objekt. Skippa sådant som riskerar att kännas avhugget eller svävande, som till exempel handgester. Och krångla inte till det för mycket. Våra grafiska element ska kännas handritade och opretentiösa, som någonting du skulle klottra på en servett.

Grafiska element

Vi har också en annan typ av grafiska element som bygger på vindlingarna i logotypen. Likt gränder som slingrar sig runt ett torg, kan de rama in logotypen och skapa en trevlig omgivning för den. I första hand använder du det här elementet på profilprodukter, där du vill visa någonting mer än bara logotypen. Men du kan också ta delar av elementet och nyttja det som ett mönster.

Du kan använda olika färgkombinationer. Ett tips är att använda två färger som går i ton och en som bryter av.

När du använder det som mönster så välj en sida och låt den vara utfallande.

Bli en mönsterelev

I vår kommunikativa verktygslåda hittar du också ett hemtrevligt mönster. Som du ser utgår det från en tapet, antagligen en som skulle pryda väggarna i vårt eget vardagsrum. Du kan använda mönstret på lite olika sätt, men det viktigaste är att det fyller en funktion. Det kan bidra som en krydda eller kuliss, men det ska aldrig vara hjälten. När du jobbar med det är det också fritt att använda olika blandningstekniker för att skapa den känsla du vill åt.

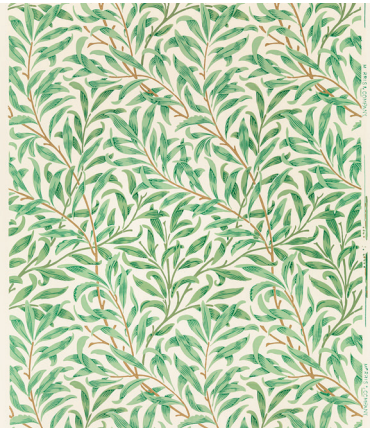

Overlay (Täcka över)

Overlay (Täcka över)

Overlay (Täcka över)

Overlay (Täcka över)

Multiply (Multiplicera)

Multiply (Multiplicera)

Color (Färg)

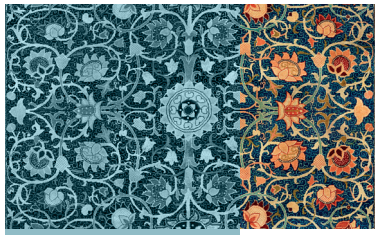

Color (Färg)

Hämta inspiration från oss själva

Precis som den här rubriken skvallrar om handlar det här kapitlet om inspiration. På sidorna som följer hittar du en hel rad goda exempel på hur du kan jobba med våra olika element. Och eftersom vi vill att vår grafiska profil ska vara ett levande dokument kan de här sidorna komma att fyllas på med tiden.

Annonsering

Det finns alltid plats för en till! //Hälsningar Tacos

Inctorum ra inctem faccat. Occus, volor ra dolor sedipient. Enihil iumquat iuntia et eatur, corestios et plabore rumquias doluptas etur re, tores acias vent, excepel itatis repta volorerciis dolupta ent,

Läs mer på: **www.sala.se**

Samannonsering

GRUVSOMMAREN 2022

Nu kan du köpa biljetter till sommarens upplevelser! Besök 1500-talsinvånarna i Gruvbygården, gå på 1800-talsfest hos gruvdisponent Heberle vid Direktörsbostaden, upplev 155 meter på egen hand - eller med guide. Varje lördag till tisdag avgår guidade visningar i gruvan, till 60 och 155 meter samt Stora Gruvturen.

Gruvsommaren 2022 pågår under perioden 27 juni - 14 augusti.
Välkommen att köpa biljett på **salasilvergruva.se**

SALA SILVERGRUVA | En del av

När vi pratar tillsammans med en avsändare som ska vara den huvudsakliga står vi bara med som "en del av". Tänk på att hålla isär logotyperna med en avskiljande linje.

Appliceringar

Roll-up / Mässmaterial

Hämta inspiration från en kampanj

Policy för Sala kommuns markägarskap

KOMMUNFULLMÄKTIGE

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn		Dokumenttyp	Omfattar
Policy för Sala kommuns markägarskap		Policy	Kommunen
Beslutsinstans	Dokumentansvarig	Publicering	
Kommunfullmäktige	Planchef	www.sala.se, intranät	

Beslutad datum	Översyn bör göras	Klassificering	Diarienummer
2025-05-26	Vid behov	1.3.1	2025/106
Relation	Ersätter		Författningssamling
	-		

INNEHÅLL

1 INLEDNING 7
1.1 Styrning och beredskap 7
1.2 Ökad konkurrens och mångfald 8
1.3 Kostnadstäckning 8
1.4 Exploateringsvinster 8
2 UTGÅNGSPUNKTER FÖR KOMMUNENS FASTIGHETSINNEHAV 9
2.1 Fastigheter av strategisk betydelse 9
2.2 Fastigheter som inte är av strategisk betydelse 10
3 MARKFÖRSÖRJNING 11
3.1 Värdeutveckling vid exploatering 11
3.2 Verktyg för markförvärv 12
4 FÖRSÄLJNING AV FASTIGHETER 14
4.1 Försäljning av fastigheter för bebyggelse 14
4.2 Tomträttsupplåtelse för bebyggelse 14
4.3 Metoder för försäljning eller upplåtelse med tomträtt 15

1 INLEDNING

Detta policydokument ersätter tidigare politiska beslut som rör markverksamheten. Policyn har i första hand företräde framför eventuella kvarvarande, ej upphävda, dokument och beslut som återfinns stå i strid med densamma.

Sala kommun har det yttersta ansvaret för markanvändningen[1] och ansvaret även för bostadsförsörjningen inom kommunen. Kommunens översiktsplanering fungerar vägledande för det kontinuerliga samhällsutvecklingsarbetet med målsättningen ”Ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft”.

Bortsett från behovet av att ha rådighet över den mark som Sala kommun behöver för sina egna service- och välfärdsändamål finns det, ur exploateringssynpunkt, flera fördelar för kommunen med att ha ett relevant och betydande markinnehav.

1.1 Styrning och beredskap

Det kommunala planmonopolet garanterar att kommunen har ett starkt inflytande över markanvändningen, men bara sådana planbestämmelser som har stöd i Plan- och bygglagen får ingå i en detaljplan. Detta innebär att de kommunala ambitioner som inte kan regleras i en detaljplan behöver säkras på andra sätt.

Genom att själv äga den mark som är aktuell för exploatering kan Sala kommun lättare styra inriktningen för de projekt man driver i samarbete med marknadens aktörer emot kommunens övergripande politiska mål och strategier. Markägarskapet gör det också lättare att påverka takt och utbyggnadsordning så att de bättre sammanfaller med kommunens tidplan för utveckling.

Att ha en relevant markreserv av betydande omfattning gör också att kommunen kan vara bättre förberedd på framtida bostadsförsörjningsåtgärder, nya näringslivsetableringar och förändrade behovsbilder för kommunala service- och välfärdsverksamheter.

[1] I det här dokumentet används begreppet ”fastighet” omväxlande både i betydelsen obebyggd och bebyggd fastighet medan begreppet ”mark” alltid används i betydelsen obebyggd fastighet.

1.2 Ökad konkurrens och mångfald

Ett betydande markinnehav är också en förutsättning för att kunna arbeta aktivt med markanvisningar och därigenom kunna fördela mark på ett sådant sätt att en +mångfald av och sund konkurrens mellan aktörer uppnås.

Att villkora försäljning av exploateringsmark gör det även möjligt att i större utsträckning styra bebyggelsens upplåtelseform, bostädernas storlek och andra, för kommunen, önskvärda kvaliteter.

1.3 Kostnadstäckning

Exploateringar är ofta förknippade med stora investeringar för utbyggnad av allmänna platser och kommunal infrastruktur. I de fall där kommunen äger exploateringsområdet kan dessa kostnader ofta finansieras genom försäljning av tomtmark.

Även när kommunen inte är markägare finns möjligheter att helt eller delvis finansiera allmänna anläggningar genom att teckna exploateringsavtal. Plan- och bygglagen gör det även möjligt att ta ut ersättning för gatukostnader, men den metoden innebär att kommunen tar en större ekonomisk risk eftersom det är osäkert när intäkterna kan räknas hem.

Ett strategiskt arbete med kommunens markinnehav är en förutsättning för att den ska kunna genomföra exploateringsprojekt som bär sina egna kostnader. Genom att i ett tidigt skede upprätta och kontinuerligt följa upp projektens exploateringskalkyler kan kommunen undvika att onödiga investeringskostnader spiller över på driftbudgeten.

1.4 Exploateringsvinster

I tider då konjunkturen är gynnsam finns i många projekt goda möjligheter för att markförsäljningen ska att kunna generera ett överskott utöver vad som krävs för att täcka kommunens egna kostnader. Dessa överskott kan sedan användas för att finansiera andra kommunala investeringar, som till exempel klimatanpassningsåtgärder.

2 UTGÅNGSPUNKTER FÖR KOMMUNENS FASTIGHETSINNEHAV

Sala kommun ansvarar för att säkerställa allmänna intressen och det sätt på vilket kommunen förvaltar sitt fastighetsbestånd är ett viktigt styrmedel för att uppnå kommunens mål om att utveckla och bevara attraktiva livsmiljöer i hela Sala kommun.

Kommunen ska dessutom förvalta och utveckla sitt fastighetsinnehav för att uppnå en stark och balanserad tillväxt som möjliggör att kommunens stadsutveckling blir självfinansierande över tid.

2.1 Fastigheter av strategisk betydelse

Sala kommun ska sträva efter att äga, förvalta och utveckla de fastigheter som bedöms ha en strategisk betydelse. Vid bedömning av vilka fastigheter som har strategisk betydelse ska följande särskilt beaktas:

1. Har eller förväntas fastigheten få central betydelse för kommunala service- och välfärdsverksamheter?
    a. Lokaler för kommunal skol- och förskoleverksamhet
    b. Vård- och omsorgsbyggnader, så vitt avser kommunens ansvarsområde
    c. Kultur- och fritidsanläggningar
    d. Administrationsbyggnader för kommunadministrationen
    e. Parker, gator, vatten- och avloppsanläggningar inom tätortsområde
    f. Markområden för det rörliga friluftslivet inom den egna skogen
    g. Kommersiella lokaler i, för kommunens platsvarumärke, särskilt viktiga lägen
2. Är fastigheten viktig för att kunna säkerställa/tillgodose variation och mångfald av service- och välfärdsverksamheter inom ett visst geografiskt område?
3. Är fastigheten del av ett, i översiktsplanen, utpekat utvecklingsområde?
4. Förväntas fastigheten få betydelse som bytesmark för att kunna genomföra framtida exploateringar?
5. Ger affärsmässig bedömning att fortsatt ägande och förvaltning av fastigheten förväntas ge en betydande avkastning?

6. Är fastigheten av väsentlig betydelse för att skydda människors hälsa och säkerhet från naturliga och klimatrelaterade risker?

Strategiskt viktiga fastigheter som inte i omedelbar närtid avses användas för exploatering eller till annan verksamhet kan upplåtas som arrende med marknadsmässiga villkor för att tillgodose allmänna intressen.

2.2 Fastigheter som inte är av strategisk betydelse

De fastigheter som bedöms sakna strategiskt värde kan antingen avyttras eller upplåtas med tomträtt beroende på vad som är mest gynnsamt för de kommunala målen i det enskilda fallet. Beslut om att påbörja försäljning eller tomträttsupplåtelse fattas av kommunstyrelsen.

Storleken på de fastigheter som avyttras eller upplåts med tomträtt ska bestämmas utifrån ändamålet med försäljningen eller upplåtelsen samt för att kunna uppnå variation och mångfald i stadsutvecklingen.

Kommunen ska som utgångspunkt vara villig att låta tomträttsinnehavare friköpa tomträtter för småhus eller fritidshus. För friköp av andra typer av tomträtter (flerbostadshus, kommersiella ändamål, välfärdsändamål) görs en bedömning från fall till fall.

Kommunen ska som utgångspunkt även vara villig att tillåta friköp av arrendetomter för fritidshus. En förutsättning är dock att tomten, genom lantmäteriförrättning, kan styckas av till en egen fastighet som är lämplig för sitt ändamål. Om en arrendetomt avsedd för fritidshus, med hänsyn till människors hälsa och säkerhet, bedöms vara olämplig för bostadsändamål ska kommunen verka för att lösa in de fritidshus med tillhörande komplementbyggnader som finns på arrendetomten.

3 MARKFÖRSÖRJNING

Vilken typ av mark kommunen ska förvärva och var förändras över tiden, bland annat beroende på den långsiktiga politiska viljan som ger sig uttryck i översiktsplanen och andra styrdokument som pekar ut vilka utvecklingsområden som kommunen ska satsa på och när. Köp och försäljning av fast egendom ska därför ske enligt intentionerna i dessa dokument.

Förvärv ska i första hand ske inom områden som i översiktsplanen, med tillägg och fördjupningar, är avsatt som utvecklingsområden. Även fastigheter i direkt anslutning till i översiktsplanen utpekade utvecklingsområden är av intresse att förvärva.

3.1 Värdeutveckling vid exploatering

I samband med exploatering sker en långsiktig värdeutveckling på utvecklingsbar mark i tätortsnära lägen som schematiskt kan illustreras av följande figur. Modellen blir tydligast i områden med snabb tillväxt och höga tomtmarkspriser vilket också leder till stora exploateringsvinster, men även i Sala kommun bedöms betydande värdeökningar ske under exploateringstiden.

Den pågående markanvändningen, i normalfallet antingen jord- eller skogsbruk innebär att marken, ofta kallad råmark, tillskrivs ett värde baserat på dess avkastningsförmåga.

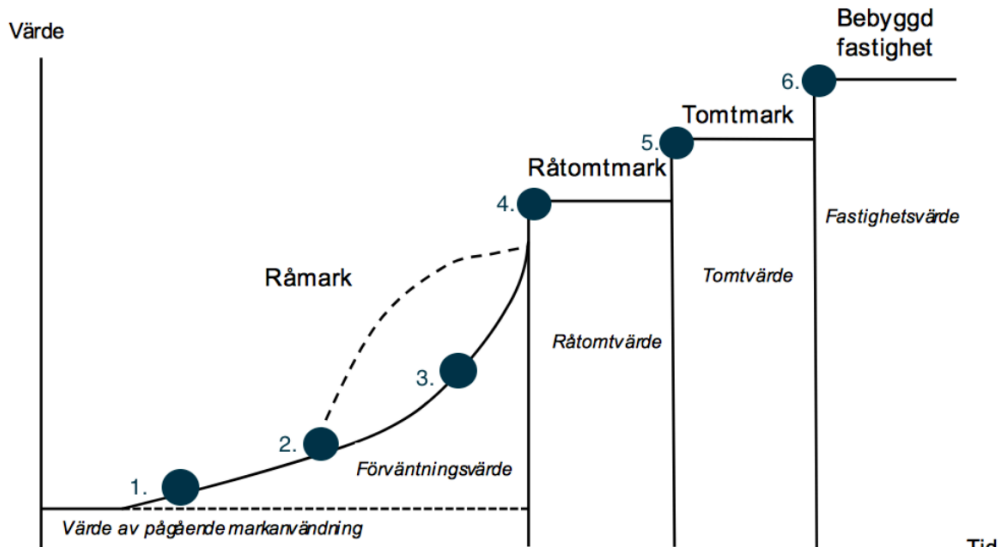

Figur 1 - Markvärdetrappan. Kalbro, Thomas. Lindgren, Eidar. Markexploatering. Stockholm Nordstedts Juridik AB, 2015.

I samband med tankar om en förändrad användning för råmarken uppstår så kallade förväntningsvärden som baseras på den typen av bebyggelse som kan tänkas uppstå i framtiden. Förväntningsvärdena för ett råmarksområde ökar i takt med att osäkerheten kring dess utveckling minskar, exempelvis när det pekas ut i en översiktsplan eller ett annat styrdokument. De allra största värdeökningarna sker dock under detaljplaneprocessen och då framför allt under dess senare skeden. När detaljplanen vinner laga kraft har förväntningsvärdena realiserats och området upphör att vara råmark.

I takt med att fastighetsbildning genomförs och infrastruktur tillförs fortsätter markens värde att öka tills dess att den blivit försäljningsfärdig tomtmark.

Slutsatsen av detta är att ju tidigare i processen Sala kommun kan förvärva mark för framtida exploateringar desto bättre avkastning kommer kommunen få den dagen marken säljs. Att i stället vänta med att förvärva mark till strax innan en detaljplan ska antas medför betydande förväntningsvärden vilka bidrar till att fördyra exploateringskalkylen och riskerar att onödigt höja tomtmarkspriserna.

Att förvärva mark i tider då priserna är lägre är naturligtvis att föredra om det går att planera men eftersom de flesta förvärv sker som en konsekvens av att det finns någon som vill sälja så bör man räkna med att förvärv kommer att behöva ske oberoende av marknadsläge. Som målsättning ska Sala kommun sträva efter att ha en markreserv, som på lång sikt är tillräcklig för att tillgodose behovet av mark för kommande exploateringar utifrån kommunens intention om fysisk utveckling, såväl inom Sala tätort som i servicenoder, utvecklingsorter och i övriga delar av kommunen.

3.2 Verktyg för markförvärv

Efter att den kommunala förköpslagen avskaffades verkar kommunerna nu på den ordinarie fastighetsmarknaden på samma villkor som övriga aktörer, med undantag för möjligheterna till expropriation och inlösen. Ett annat viktigt undantag är att jordförvärvslagen (1979:230) i praktiken förhindrar kommuner att förvärva råmark från privatpersoner om kommunens ambitioner om ändrad användning för marken inte först har dokumenterats i en översiktsplan eller andra relevanta styrdokument.

För att säkerställa att möjligheter att förvärva lämplig mark inte missas ska kommunen ha god kunskap om och aktivt bevaka den lokala fastighetsmarknaden. Kommunen bör även ta initiativ till markförvärv genom att kontakta fastighetsägare som äger mark inom områden som enligt översiktsplanen utpekas som utvecklingsområden.

Att förvärva mark enligt frivilliga överenskommelser är för alla parter att föredra och bygger på en ömsesidig uppgörelse där parterna är överens. Möjligheten att

lyckas förvärva mark på marknadsmässiga villkor bygger på ett långsiktigt arbete men även på att kommunen har en attraktiv reserv av ersättningsmark som kan erbjudas i utbyte. Bytesmark kan vara ett sätt att nå framgång i en fastighetsaffär när fastighetsägaren är mer intresserad av bytesmark än av ersättning i pengar. Mark som kan vara intressant som bytesobjekt ska förvärvas och behållas i kommunens markreserv när tillfälle för detta ges.

Endast när frivilliga överenskommelser inte kan nås och om köpet är av särskilt stor vikt för kommunens utveckling ska kommunen utnyttja andra metoder för markförvärv såsom inlösen enligt 6 kap plan- och bygglagen (2010:900) eller expropriation. Dessa metoder är ofta mer tidskrävande och resulterar i en högre kostnad än frivilliga överenskommelser.

4 FÖRSÄLJNING AV FASTIGHETER

Vid försäljning av fastighet, upplåtelse med tomträtt och friköp ska kommunen iaktta kommunallagens regler om krav på god ekonomisk hushållning och förbudet mot stöd till enskilda näringsidkare. Kommunen ska också förhålla sig till EU:s statsstödsregler. Utgångspunkten ska därför vara att försäljningar och tomträttsupplåtelser alltid sker på marknadsmässiga villkor med hänsyn till fastighetens läge och specifika förutsättningar. I de fall en fastighets marknadsvärde inte är känt på förhand säkerställs marknadsmässighet genom att:

- Försäljningen/upplåtelsen sker på den öppna marknaden under konkurrensneutrala villkor, och/eller
- En oberoende värdering utförs av en registrerad fastighetsmäklare eller auktoriserad värderingsman

4.1 Försäljning av fastigheter för bebyggelse

När Sala kommun säljer fastigheter avsedda för bebyggelse ska köpeskillingen inkludera eventuell exploateringsersättning och medfinansiering för transportinfrastruktur. Anläggningsavgifter för vatten och avlopp debiteras separat.

Köparen ska i samband med undertecknandet av överlåtelseavtalet erlägga handpenning eller motsvarande säkerhet. Resterande köpeskilling erläggs på tillträdesdagen. Om fastighetsöverlåtelsen görs som en del i genomförandet av en detaljplan ska köpeskillingen, från dagen för anbudet till tillträdesdagen, räknas upp enligt lämpligt index.

Kommunen ska ställa krav på när bebyggelse och anläggningar på kvartersmark senast ska påbörjas och vara avslutade samt vilka konsekvenser som inträffar om dessa krav inte efterlevs.

4.2 Tomträttsupplåtelse för bebyggelse

Vid tomträttsupplåtelse avsedd för bebyggelse ska avgälden baseras på fastighetens marknadsvärde. Anläggningsavgifter för vatten och avlopp ingår inte i avgälden och debiteras separat.

I de fall upplåtelsen avser planlagd och med allmänna anläggningar utbyggd mark ska värderingen utgår från fastighetens värde efter genomförd plan. I normalfallet innebär detta att tomträttsavgälden vid upplåtelse för bebyggelse

beräknas utifrån fastighetens byggrätt enligt detaljplan. Avgäldsperioden ska i normalfallet vara tio år med start från tomträttens upplåtelsedag.

Befintliga anläggningar på fastigheten som är av betydelse för tomträttshavarens verksamhet ska överlåtas i samband med tomträttsupplåtelsen till anläggningarnas marknadsvärde.

4.3 Metoder för försäljning eller upplåtelse med tomträtt

Försäljning av eller tomträttsupplåtelse i Sala kommuns fastigheter ska företrädesvis ske via öppen budgivning. Kommunen utlyser på egen hand eller i samarbete med mäklare en anbudstävling där intresserade aktörer får lämna anbud på fastigheten utifrån de villkor som kommunen ställt upp för försäljningen eller upplåtelsen. Budgivningsförfarandet ska ske öppet och transparent samt ska kommuniceras på ett lämpligt sätt så att ändamålet med förfarandet uppfylls. Den aktör som har lämnat det mest fördelaktiga anbudet, givet de uppställda villkoren erbjuds antingen förvärv av eller upplåtelse med tomträtt i fastigheten.

I enstaka fall kan kommunen, utan konkurrens med andra, erbjuda en aktör ett förvärv av eller tomträttsupplåtelse i en kommunalägd fastighet. Ett sådant förfarande kan tillämpas om:

- Det finns uppenbara fördelar att samordna en utbyggnad, exempelvis om kommunens markområde är litet eller ligger i direkt anslutning till aktörens mark.
- Kommunen har ställt mycket specifika krav inom det aktuella utvecklingsprojektet som förväntas vara svåra för andra aktörer att leva upp till.
- Bedömningen är att det, med hänsyn till den på fastigheten pågående verksamheten, inte är lämpligt med öppen budgivning.
- Kommunen vill tillgodose ett särskilt etableringsönskemål som har ett allmänt intresse i stadsutvecklingen.
- Försäljningen/upplåtelsen ingår i en markbytesaffär.
- Försäljningen/upplåtelsen bidrar till ökad mångfald av aktörer på den lokala marknaden.
- Försäljningen/upplåtelsen är nödvändigt för att uppnå fastställda mål för stadsutvecklingen avseende takt och tempo.

Även i de fall en aktör väljs ut utan konkurrens med andra ska erbjudandet ske på ett affärsmässigt, icke-gynnande och rättssäkert sätt. Det ska vara lätt att få information om vilka aktörer som har förvärvat eller erhållit en

tomträttsupplåtelse i en kommunalägd fastighet, med vilka villkor och en motivering till varför just dessa aktörer blivit utvalda.

Policy för Sala kommuns markägarskap
Kommunfullmäktige

SALA KOMMUN
Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

Serviceplan för Sala kommun 2020 - 2025

KOMMUNSTYRELSEN

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn		Dokumenttyp	Omfattar
Serviceplan för Sala kommun 2020 - 2025		Plan	Kommunen
Beslutsinstans	Dokumentansvarig	Publicering	
Kommunstyrelsen	Näringslivschef	www.sala.se, intranät	

Beslutad datum	Översyn bör göras	Klassificering	Diarienummer
2020-10-07			2020/429
Relation	Ersätter		Författningssamling
Näringslivsprogram			KFS 128 revision 00

INNEHÅLL

1 INLEDNING 5
1.1 Vikten av att behålla närliggande service på landsbygden 5
1.2 Serviceplan 6
1.3 Förtydliganden 6
1.4 Syfte och mål 7
1.5 Vad är en serviceplan? 7
1.5.1 Avgränsningar 8
1.5.2 Problembeskrivning 8
1.6 Olika aktörers roller 9
2 ÖVERGRIPANDE MÅL FÖR SERVICE PÅ LANDSBYGDEN 11

1 INLEDNING

En förutsättning för att skapa tillväxt är god tillgång till offentlig och kommersiell service. Service är en viktig del av att skapa attraktiva miljöer och möjlighet till arbetstillfällen. Tillväxtanalys har konstaterat att faktorer som är avgörande för en orts utveckling är bra infrastruktur, god kommersiell och offentlig service, närhet till arbetsmarknader, attraktivt boende och goda sociala strukturer. Både boende och företag behöver en god service för att vardagen ska fungera. Göra ärenden på Internet, möjlighet att ta ut kontanter, bra kommunikationer, godshantering, behov av att handla mat eller hämta barn på skolan är lika oavsett om människor bor på landsbygden eller i staden. Men förutsättningarna för vardagssysslorna skiljer sig åt. Landsbygden präglas av glesare strukturer som påverkar det mesta som sker där, inte minst påverkar det tillgängligheten till service och infrastruktur.

Ökande avstånd till service måste dock inte betyda sämre tillgänglighet för medborgaren. Tillgängligheten kan till och med öka trots längre avstånd till service. Vissa medborgare har blivit mer rörliga och det ökade pendlandet minskar till exempel problemet med tillgång till service och varor nära boendet, i och med att service kan nyttjas innan eller efter arbetsdag. För vissa medborgare, som är mindre rörliga, blir dock tillgängligheten försämrad om servicen koncentreras.

Förändrade köpmönster, e-handel, serviceutbud, demografiska utvecklingen – det finns många omvärldsfaktorer som påverkar både behoven av service men även utbudet av service. Sala kommun präglas av en stad med utbud av service och tjänster med omgivande landsbygdsområden. En viktig strategi för kommunen är att verka för att upprätthålla en god service i hela kommunen. Kommunen ska även arbeta för att läns- och kommungränser inte är ett hinder för tillgång till en god service för de som bor och verkar i kommunen.

1.1 Vikten av att behålla närliggande service på landsbygden

Närliggande service är viktigt för att vardagslivet ska fungera på landsbygden. De butiker som idag säljer livsmedel eller drivmedel i byarna kan även ha ett utökat serviceutbud som till exempel, ombud för apoteksvaror, spel eller systembolag, erbjuda post- och paketutlämning samt möjligheten att ta ut kontanter. Denna kommersiella service fungerar också som en naturlig mötesplats för spontana möten.

Andra viktiga förutsättningar för landsbygdsutveckling är fungerande infrastruktur som bredband, telefoni, elförsörjning och underhåll av vägar samt medskapande och engagemang hos lokalbefolkningen.

I Sala finns landsbygdsbutiker i Möklinta, Ransta, Salbohed och Västerfärnebo. De butiker och drivmedelsstationer som finns kvar på landsbygden är viktiga att bevara, då det också påverkar annan service. För att alla medborgare ska ha tillgång till en grundläggande nivå av service behövs en samordning mellan offentlig, kommersiell och ideell service.

En utveckling som nu kan skönjas alltmer är intresset för entreprenörer eller föreningar att starta digitala butiker. Detta kan vara ett bra alternativ i orter där en traditionell butik inte kan bli lönsam. Dessa kan vara helt digitala och inte ha någon personalbemanning alls eller en butik som kan ha begränsade öppettider med personal och övrig tid vara obemannad. Kommunen ser positivt på dessa etableringar och kommer i denna plan att tydliggöra vilka områden i kommunen som idag inte har tillräcklig tillgång till kommersiell service och därmed är särskilt prioriterade för sådana satsningar.

För invånare i kommunen som inte bor i en tätort kan man också erbjuda hemsändningsbidrag. Detta innebär att en handlare kör ut varor till människor i glesbygd. Kommunen och regionen delar på kostnaden för detta bidrag. Man kan också använda hemsändningsbidraget för att arrangera inköpsresor för människor boende i glesbygd.

1.2 Serviceplan

Serviceplanen är en del av kommunens arbete gällande landsbygdens utveckling och bevarande. Planen kommer att beskriva de prioriteringar som kommunen gör när det gäller service på landsbygden och hur kommunen arbetar med detta.

Serviceplanen kommer att fungera som ett verktyg för alla aktörer som vill utveckla landsbygden samt för att enskilda näringsidkare i fortsättningen ska kunna beviljas statlig ersättning för kommersiell service.

1.3 Förtydliganden

- Kommersiell service: Dagligvaruhandel, drivmedel, kontanthantering, apoteksservice, paketservice, (spelservice, systembolagsservice)
- Kommunal offentlig service: Skola, bibliotek, särskilt boende, offentlig toalett, återvinningscentral, turistinfo
- Regional offentlig service: Hälso- och sjukvård, folktandvård och kollektivtrafik.
- Ideell service: Idrottsanläggning, religiös samlingslokal, intresseförening, möteslokal.

1.4 Syfte och mål

Syftet med serviceplanen är att öka förståelsen och kunskapen om vilken service som idag finns inom kommunen med fokus på kommersiell service. Planen tar särskilt hänsyn till försäljning av dagligvaror och drivmedel, möjligheten att ta ut pengar samt post- och apotekstjänster. Tillsammans utgör detta grundläggande servicetjänster som ett företag kan bedriva och so är viktiga för medborgare, företag och besökare enligt utredningen ”*service i glesbygd*” (SOU 2015:35).

Serviceplanens målgrupper;
Målgrupper för serviceplanen är både boende, företagare och besökare till bygderna.

1.5 Vad är en serviceplan?

Förutsättningar för kommunal service Kommunens grundinställning är att den kommunala servicenivån måste anpassas efter olika geografiska förutsättningar och den kommunala ekonomin. Kommunala serviceverksamheter ska hålla hög kvalitet och samtidigt klara god ekonomisk hushållning. I tätt befolkade områden kan kommunen därför erbjuda en högre tillgänglighet till service än vad som är möjligt att ge i områden med få invånare.

Lokala initiativ I områden där mängden invånare inte är tillräckligt stor för att utgöra underlag för kommunal service kan lokala initiativ och anpassningar komplettera serviceutbudet, förutsatt att den kommunala ekonomin i stort inte påverkas negativt.

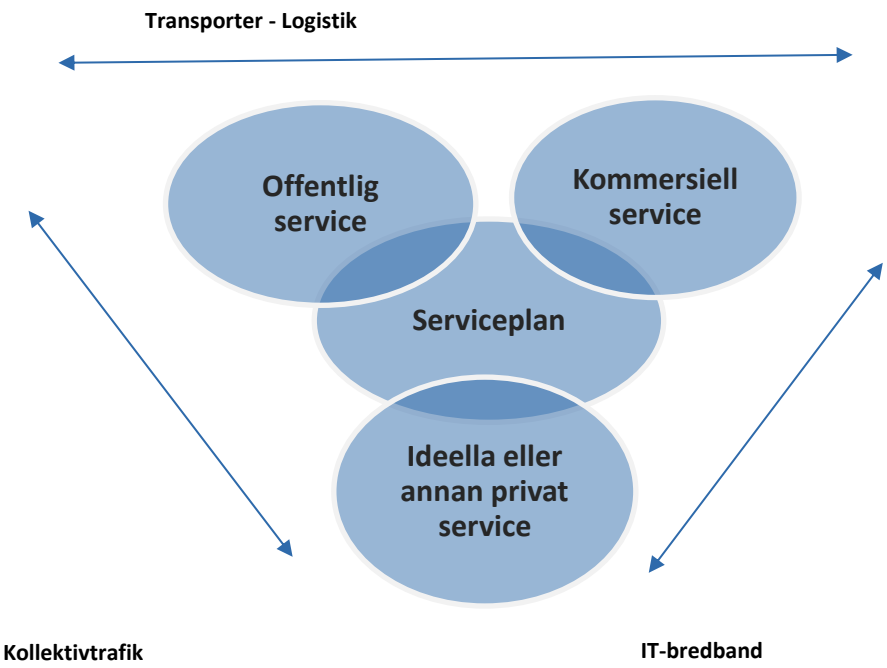

1.5.1 AVGRÄNSNINGAR

I planen ingår inte verksamhet som är ålagda kommunen via lagstiftning. Serviceplanen omfattar inte heller åtgärdsförslag gällande kultur och fritid, näringslivsutveckling, IT-lösningar, bredband, kollektivtrafik eller andra transporter eller logistiklösningar. Serviceplanen omfattar ej heller bostads-, mark- eller lokalförsörjning.

1.5.2 PROBLEMBESKRIVNING

Olika servicebehov:
Service har olika innebörd för olika människor; för vissa kan närheten till en dagligvarubutik kännas avgörande, medan andra behöver besöka arbetsförmedlingens kontor regelbundet. En skola i byn kan få barnfamiljer att flytta dit och vård och omsorgsservicen är central för många. Andra är beroende av en fungerande paketdistribution eller tanka sina fordon. Toleransnivån för hur långt man har till olika servicefunktioner är olika för olika service. Service kopplas till många olika aktörer; företag, myndigheter och kommuner, vilket kräver olika sätt att hantera servicefrågorna på.

Ändrade köpbeteenden;
Det finns en mängd trender och omvärldsfaktorer som på olika sätt och nivåer påverkar och omvandlar handel och kommersiella näringar. Handeln genomgår i nuläget en märkbar strukturomvandling vilket är en följd av digitalisering, globalisering och automatisering vilka skapar nya kundbeteenden och affärsmodeller. Det är därför viktigt att skapa kunskap och förståelse för läget i handeln, hur trender och omvärldsfaktorer, som digitalisering, e-handel och förändrade konsumtionsmönster, påverkar förutsättningarna för handeln idag och i framtiden.

Tätortshandeln konkurrerar om lanthandelns kundunderlag. En ökad arbetspendling och koncentrationen av service till tätorten minskar köptroheten på landsbygden då inköpen kan samordnas med utnyttjande av annan service. Samtidigt finns hushåll som inte klarar sina inköp själva utan är beroende av kommunen eller annans hjälp.

Kommunala prioriteringar;
Kommunen tvingas ständigt att göra avvägningar mellan den ekonomiska situationen och välfärdsfrågorna vad gäller om skolor ska finnas kvar eller hur vård och omsorg bäst organiseras för att möta alla ekonomiska krav. Vilken omfattning ska det vara på den fysiska infrastrukturen?

Delat ansvar;
Ansvaret för att boende, företagare och besökare i mindre orter ska ha tillgång till en för bygden rimlig service måste delas mellan kommunen och de lokalt berörda. Många olikartade, otraditionella lösningar kan etableras om man har en

samsyn och samordning med ansvar. Det är viktigt att ha helhetstänkande och förstärkt samverkan mellan lokalbefolkning, föreningsliv, det lokala näringslivet och kommunens egna verksamheter. Mobiltäckning och tillgång till bredband löper som en röd tråd genom allt arbete på området landsbygdsutveckling och visar att servicefrågorna måste hanteras i ett större sammanhang. Samtidigt gör den breda innebörden av service att avgränsningar är nödvändiga för ett tydligt arbetssätt.

1.6 Olika aktörers roller

Region Västmanlands roll;

- Ansvarar för hanteringen av stöd till kommersiell service, såsom hemsändningsbidrag, servicebidrag, investeringsbidrag och driftstöd till särskilt utsatta glesbygder

Länsstyrelsen Västmanlands roll;

- Ansvarar för stöd inom landsbygdsprogrammet

Kommunens tre olika roller;
planerare, samordnare och initiativtagare.

Planerare: Sala kommun ansvarar för att ta fram en kommunal serviceplan. Kommunens strategiska arbete är inriktat på att möjliggöra en positiv befolkningsutveckling tillsammans med näringslivet och ideella aktörer.

Samordnare: Samarbete är en nyckelfaktor för att lyckas bygga en ekonomisk, social och ekologisk hållbar samhällsutveckling. Sala kommun bevakar utvecklingen inom landsbygds- och serviceutveckling och samverkar med näringslivet och ideella aktörer inom ex. finansiering, digitalisering och behovsutveckling. Sala kommun deltar i forum och satsningar som görs av olika aktörer inom kommunen, i regionen och på nationell nivå.

Initiativtagare: Utifrån rollen som samordnare identifierar Sala kommun och genomför, tillsammans med bygderna, utvecklingsprojekt för att behålla och utveckla servicen.

Näringslivets roll;
Aktörer inom den kommersiella servicen är företag inom livs- och drivmedel, förbrukningsvaror, apotek, post- och paketärenden samt ombud för spel- och systembolag, bankärenden, bredband, mobiltelefoni, vägar och transporter.

Alla företag är beroende av viss kommersiell service för att kunna bedriva verksamhet. Medborgare behöver service för att kunna bo och verka på en plats. De aktörer som tillhandahåller kommersiell service har därför en mycket viktig roll i att skapa förutsättningar för näringslivsutveckling och attraktiva livsmiljöer i hela Sala kommun.

Ideella aktörers roll;
I flera av Sala kommuns bygder finns lokala initiativ som kompletterar det serviceutbud som tillhandahålls av de kommersiella och offentliga aktörerna. Den service som ideella aktörer tillhandahåller är exempelvis idrottsanläggningar, samlingslokaler, folkbildning och kultur- och nöjesutbud.

2 ÖVERGRIPANDE MÅL FÖR SERVICE PÅ LANDSBYGDEN

Det övergripande målet med serviceplanen är att skapa nya hållbara servicelösningar på landsbygden som utgår från de lokalt varierande förutsättningar som finns i varje del av kommunen. Det ska finnas en god service på rimlig nivå för alla som bor, verkar och besöker Sala kommun.

Detta uppnås genom att kommunen, näringslivet och de ideella krafterna verkar för;

- Att lanthandeln och andra servicegivare som kompletterar varandra finns kvar på våra tätorter på landsbygden
- En ökad samverkan kring lokaler, logistik och servicetjänster
- Att hitta nya tekniska lösningar och innovativa idéer

Serviceplan för Sala kommun 2020 - 2025
Kommunstyrelsen

SALA KOMMUN
Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

MÖKLINTA

..guldpärlan i silverbygden!

COOMPANION
KOOPERATIV UTVECKLING

Region Västmanland

LEA-LYFTET
Lokal ekonomi och service på landsbygden i Västmanland

MED FINANSIERING FRÅN
tillväxtverket

Inledning - LEA

Visste du att

... det det finns mer än 300 företag och föreningar i Möklinta?

Service i Möklinta!

Möklinta är numera en församling, socken eller kommundel. Oavsett vilken beskrivning som invånaren tänker på så tillhör Möklinta, Sala kommun och har grundläggande serviceinrättningar som skola och förskola, butik och restaurang, kyrkor, räddningskår och bensinmack. Men Möklinta har mycket mer och är mycket mera. Möklintaveckan som just nu sover sin törnrosasömn, har satt Möklinta på kartan i modern tid, vida känt långt ut i landet. Med en vedtrave på 17,72 m satte man världsrekord och så gjorde man Ko-bingon nationellt känd.

En lokalekonomisk analys (LEA) är en slags marknadsundersökning där lokalbefolkningen själva, med hjälp av statistik frå SCB kartlägger resurserna i sin bygd. När vi sitter tillsammans och går igenom vad vi har och hur vi skulle vilja att det var i vår bygd väcks samarbetsvilja, kreativitet och vilja att utveckla. Det har inte varit tyst på våra möten. Idéer och beskrivningar haglar mellan oss. Vi känner oss lite stoltare för varje möte.

LEA-gruppen
Vi som ingått i arbetsgruppen heter:
Mona Bodin
Gunnar Larsson
Kerstin Liljegren
Ingemar Klintemyr
Sara Kjellerhag
Sonia Nilsdotter
Kenneth Friberg
Bengt Svensson
Lennart Bonnevier

Välkommen till vårt Möklinta!

Innehåll

LOKALEKONOMISK ANALYS

Sid. 2 Service i Möklinta
Sid. 4 Möklintas historia
Sid. 7 Museum
Sid. 8 Våra kyrkor
Sid. 10 Företag i vår bygd
Sid. 12 Arbetsplatser i bygden
Sid. 14 Det här har vi i bygden
Sid. 16 Befolkning och resurser
Sid. 18 Möklinta jordbruk
Sid. 20 En varierad landsbygd
Sid. 22 Världskända Möklinta
Sid. 24 Vision och framtid
Sid. 26 Våra ungdomar mm.

LEA-området och processen

Vi har avgränsat området till de tidigare kommungränserna och har även tagit med **Rosshyttan** i området.
Det började med att Coompanion Mälardalen kallade representanter för föreningarna i Möklinta till en rad möten där man berättade vad LEA gick ut på och tog fram statistik. Så smått började skrivarbetet ta form. När en arbetsgrupp helt bestående av Möklinta-folk tog över började mer texter och arbete ta fart. Oavsett i vilken del av arbetet som någon deltagit i så har det varit ett viktigt led i att dra arbetet vidare och få andra att känna att vi är starka tillsammans.

Snabbfakta om LEA-området
Område: 3,81 inv/km2.
Medelålder: 45,9 år
Området har 1221 invånare,
632 män och 589 kvinnor

Området har en avstannad men stabil befolkningsutveckling. Under de senaste 10 åren har den ökat med 9 personer. Varav 7 kvinnor och 2 män.

Möklintas historia

Namnet ”Möklinta”

Socknens namn kommer av sjön ”Mykeln – Mökkeln” nuvarande Storsjön. En direkt översättning av namnet är, sluttningarna vid sjön Mökkeln. Möklinta omnämns första gången i skrift i ett pergamentbrev år 1258. Socknen delas på mitten av den stora rullstensåsen som går från söder till norr, en gren av Badelundaåsen, i Möklinta kallad Fornebyåsen. Den var socknens första vägförbindelse med södra Dalarna.

De första fasta boplatserna låg utefter åsen, ett högt läge, där närheten till fiskevatten och jaktmark gjorde att de första stenåldersmänniskorna fann platsen tilltalande. Bebyggelsen under den äldre stenåldern var av naturliga skäl en utpräglad strand- och kustbebyggelse. De första människorna som bosatte sig i Möklinta kom från Krylboområdet. Ett flertal stenåldersboplatser har påträffats i Möklinta.

De första till namnet kända personerna i Möklinta möter vi i runristningarna. På Fornebyåsen stod förr en runsten, en del av den har flyttats till Hembygdsgården, och på den står ”Torfast reste .... ”. Den andra runstenen finns efter vägen till Österbännbäck och den berättar att, ” Holger lät göra bron efter sin frände Ödgöt och efter Uinut sin son ...”. Runstenarna är från Vikingatid, 800 – 1050 e Kr.

Vid den tiden bildades de första byarna, Forneby, Hammarby, Gammelby, efterleden i bynamnen har betydelsen gård – boplats. Efterhand ökade antalet byar till 54. Antalet gårdar i varje by varierade från 4 till 21. Forneby var socknens centrum till omkr. 1500-talet. Där låg då vårat första kapell med gravplats, länsmansboställe, gästgiveri och skjutshåll. När nuvarande kyrkan byggdes i slutet av 1400-talet förflyttades centrumplatsen dit med kyrkan, kyrkvallen och sockenstugan som naturliga samlingsplatser. I början av 1900-talet var Forneby en av Mellansveriges tätast bebyggda landsvägssträckor och en av Västmanlands största byar. Anledningen till att Forneby inte fortsatte att utvecklas, var den stora bristen på bebyggelsebar mark. Åsen var på båda sidor omgiven av vatten.

En mörk tid

En mörk tid i Möklintas historia var tiden när Sala silververk expanderade, 1500 – talet och fram till 1800 – talets slut. För att driva vattenpumpar, vattenhjul och silverhyttan behövdes stora mängder vatten. Silverhyttans vattensystem bildades. Sjöar uppdämdes, kanaler grävdes, utlopp spärrades och vattnet leddes in till silverhyttan, som då låg på nuvarande Granngårdens plats. Nästan alla sjöar i socknen var involverade i vattensystemet. Sjön Hallarens naturliga utlopp till Dalälven avstängdes med en stor dammvall. Man byggde Kölfors damm, ca 4,9 m hög, ca 72 m bred och vattnet leddes in till silverhyttan.

Hallaren nådde ända upp till byarna, Vigelsbo, Hillersbo och Österbo. Det blev en av Västmanlands största sjöar! Stora arealer åker och äng låg under vatten. Totalt omkr. 4 245 ha! Ingen ersättning utgick och socknens jordbruk och djurskötsel var i det närmaste helt utslaget. Silvret var viktigare än åker och äng!

Möklinta sn, Sunnankil. Familj och besökare framför bostadshusen. C:a 1910.

Möklinta sn, ”Uppklädda framför kameran”. Två flickor med hattar. C:a 1900.

August Eriksson Nässelbo vid kolarkojan

Första kolmilan vid Gammelgården, 1990

Sixten Larsson Nässelbo med häst och kolstig

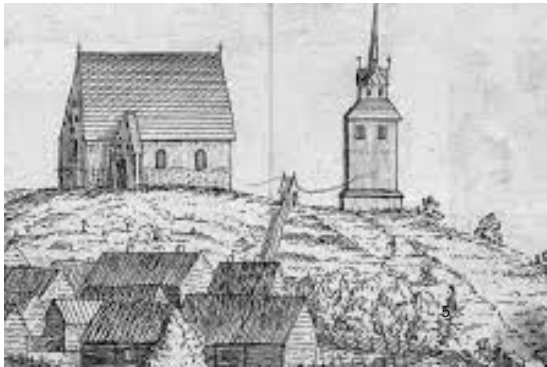

Vad levde de av?

Skatterna skulle betalas som vanligt! Skogen som gav kol och ved blev räddningen för dem som hade skog att avverka. Det kolades stora mängder kolmilor. Möklinta kallades förr ”Kolmilornas socken”. Kol och ved skulle levereras till silververket istället för kontanta pengar i skatt! Storsjön har sänkts två gånger, år 1888 och 1931. Totalt sänktes vattenytan med 1,5 m! Silverhyttans hela vattensystem torrlades år 1899-1905. Folkmängden var som störst i slutet av 1800-talet, med 2 771 invånare, fördelat på 613 hushåll.

Möklinta hembygdsgård

Möklinta Hembygdsförening bildades 1919. På hembygdgården finns en stor samling av jord- och skogsbruksredskap och verktyg, redskap från hushåll, hantverk m.m. På logen kan man se en del av föremålen försedda med förklarande texter.

Den ditflyttade logen blev en mycket fin samlingslokal där vi har visat filmer, gudstjänster, sillfester, berättarkvällar, fotoutställningar m.m.

Under åren har många byavandringar, kyrkogårdsvandringar, guidade bussresor i socknen, studiecirklar i bygdeforskning, filmvisningar. berättarkvällar, besök vid fornminnen, Hembygdsdagar, Nationaldagar, Möklintaveckor, ägt rum. Bårstugan och Soldattorpet är autentiska byggnader med inventarier.

På väg till källdrickning i Nässelbo, 2004

Möklinta traktor- och nostalgimuseum

En av Möklintas stora stoltheter är det museum som Per-Arne Lindberg har satt ihop på sin gård i Nässelbo. Det heter Möklinta traktor- och nostalgimuseum. Det är verkligen vad det är. Ett stort antal veterantraktorer, maskiner och redskap för jord- och skogsbruk, samt en stor motorsågssamling. Försäljning av textil hemslöjd. Länge kan man gå i de gamla gårdsbyggnaderna och se hur en affär eller bensinmack kunde se ut, back in the days. Det mesta är annars relaterat till landsbygden och ju längre tid man tillbringar där ju mer upptäcker man. Samlingen är rent fantastisk. Den blir inte mindre av de kakor och godsaker som är virkade och stickade så att de ser realistiska ut.

Våra kyrkor

Svenska Kyrkan i Möklinta

Miniorerna och juniorerna är vår verksamhet för barn. Vi träffas en gång i veckan, efter skolan. Vi leker, pysslar och har samling. Juniorerna får mellis hos oss som vi äter tillsammans. Möklinta barnkör och juniorkör sjunger många glada och svängiga låtar, ibland med rörelser. En del traditionella sånger och en del nyare och modernare sånger. Ungefär en gång i månaden medverkar vi i olika gudstjänster i pastoratets kyrkor och ibland sätter vi upp musikaler och gör annat skoj!
Ungefär en gång i månaden, anordnas soppa med program i Möklintagården.
Möklinta kyrkliga syförening träffas onsdagar en gång i månaden kl 13.00-15.00 i Dahlgrenrummet. Möklinta vuxenkör består av ett härligt gäng kvinnor och män i åldrarna 22-85 år som sjunger en salig blandning av visa, folkmusik, gospel, traditionell körmusik, pop och lite rock! Vi medverkar på olika gudstjänster i kyrkorna i Sala pastorat, främst i Möklinta kyrka.
www.svenskakyrkan.se/sala

Missionskyrkan Möklinta

Möklinta missionsförsamling finns i Missionskyrkan i Hammarby och har funnits sedan 1870-talet. Församlingen har varit till glädje för många under dessa år och är det än idag. Där inbjuder vi till gudstjänster, samtalsträffar, konserter och gemenskap. Vi tillhör numera Equmeniakyrkan Sverige och ungdomsarbetet (Equmenia) är en viktig del av vår verksamhet. Vill du veta mera se vår hemsida:
www.möklintamissionskyrka.se

Equmenia i Möklinta

Equmenia i Möklinta, består främst av scoutverksamhet. För barn och ungdomar från årskurs 4. Vi träffas på onsdagar i och vid Missionskyrkan, Hammarby. Vi håller på med klassisk scouting som lär oss om friluftsliv, lär oss elda, gör praktiska saker tillsammans mm. Mer information finns på vår hemsida:
www.möklintamissionskyrka.se

Betaniaförsamlingen i Möklinta

Frikyrkoförsamlingen i Möklinta som heter Betaniaförsamlingen är ett levande bevis på att Gud älskar Möklinta. Den första Betania startade 20 mars 1918 och från 1924 byggde man den första delen av Betaniahuset. Församlingen var levande. Kapellet invigdes 1946 och församlingen lär ha haft 90 medlemmar 1950. Utöver att vi missionerar bjuder vi varje fredag på soppa i kapellet 19.00 och har gudstjänst klockan 20.00. På söndagar jämna veckor har vi gudstjänst klockan 11.00, i de flesta fall också med söndagsskola för barnen. Vill du komma och dela gemenskap med oss eller veta mer om kristen tro? Mer information finns på vår hemsida:
www.betaniaforsamlingen.se

Möklinta missionskyrka
EQUMENIAKYRKAN

equmenia
MÖKLINTA

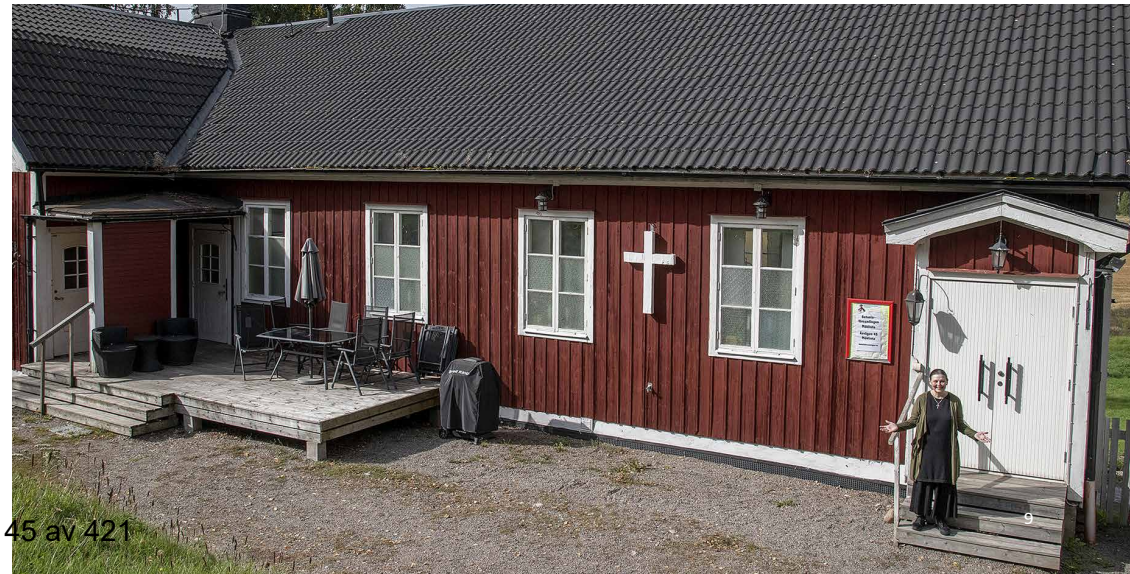

Företag i vår bygd!

Exempel på företag i bygden

- **EHL- Prolist**
  EHL Prolist med 20-talet anställda är Möklintas största privata arbetsgivare. De är en ganska nyetablerad grossist inom trälister som ökar sin omsättning i rekordfart.
- **Solkraft direkt**
  Med skenande priser på energi har ett Möklintaföretag tagit chansen att satsa på sol-el. Det är SolkraftDirekt som vi ser uppe på våra uthustak. Kommer deras satsning på att göra Möklinta till den solpanels-tätaste orten att lyckas?
- **Andersson och Lindholm**
  En aningen ovanlig hobby för far och son att utöva i fullt dagsljus är drivandet av en spritfabrik, men det är precis vad pappa Andersson och sonen Lindblom i Andersson och Lindblom, sysslar med. Så nu är inte Norrvad enbart en by och en Pizza, det är sprit också.
- **Billmans skogsentreprenad**
  I Västervad finns Billmans skogsentreprenad. Med ett flertal anställda har de verkstad, skogs- och entreprenadmaskiner och dessutom kör maskiner till och från arbets-platser med sin maskintrailer.
- **Gidlunds förlag**
  Sedan starten 1968 har Gidlunds förlag publicerat över tusen titlar. Normalt ger de ut ett trettiotal titlar per år, med tonvikt på humaniora. Förlaget finns naturligtvis i Möklinta.
- **Weinbergs tyger**
  Älskar du tyger av hög kvalité? Weinberg AB i Möklinta, har varit aktivt som grossist sedan 1936. Under alla år har deras policy varit att ge bra service och jobba med tyger av hög kvalitet!
- **Nässelbo bygg**
  Nässelbo bygg är en byggfirma som erbjuder kundanpassade produkter med traditionell byggnadsteknik. De tillverkar från träd till färdig byggnad.
- **Daniel Kilgren**
  Daniel Kihlgren är den yngsta bonden i Möklinta. Han driver en gård med biffkor och kör vallmaskiner på entreprenad.
- **Tomas och Helen Larsson**
  De driver en större fårgård med ca 400 tackor. Till sin hjälp har de vallhundar och också uppfödning av vallande Border Collies i Rögrinds kennel.

Tomas och Helen Larssons fårgård i Östervad

EHL Prolist, Möklintas största arbetsgivare med över 20 st anställda, dess VD Maria Vestergaard här längst fram till höger

Solkraft direkt

Nässelbo Bygg, ett ungt byggföretag med innehavaren Gustav Andersson

Norrängens Alpacka under vintertid

En av Kjell Snellmans stugor

Uthyrningsbåtar vid Hovnäs Färja

Kyrkskolan, låg-och mellan-stadie, samt fritids.

Rensmurs B&B

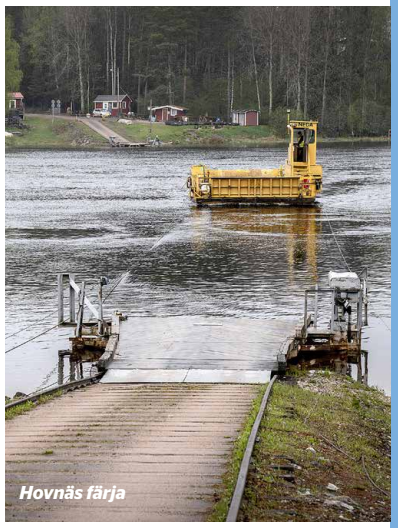
Hovnäs färja

Från Möklinta har vi fria bussresor till tätorten Sala

Fler arbetsplatser vi har i bygden

- Skolan
- Brandkåren
- Kommunens hemtjänst

Boenden:

- **Kjell Snellman uthyres**
  Hyr ut stugor vid Klövsjön.
- **B&B - Rensmur**
  Rensmurs B&B För den som söker ett alldeles speciellt boende i lantlig och ogenerad miljö, mitt bland hästar, kor och får men ändå fullt modernt.
- **B&B - Valstabacken**
  Philippe och Peggy hyr ut en stuga under parollen: ”Your Guesthouse, in the middle of nowhere, right in the heart of Sweden”
- **B&B - Norrängens Alpacka**
- **Hyrstugor vid Hovnäs färja**
  Hyrstugor vid Dalälven. Färjan NEDA ägs av Avesta kommun och sjösattes 1953. Den drivs av intresseföreningen Trelänsleden.

Utbildning:

- Kyrkskolan,
- Förskola, Saltkråkan
- Kyrkskolans förskola

Infrastruktur:

- Buss 63 till Broddbo/Sala
- Buss 64 till Rosshyttan/Saladamm/Sala
- Hovnäs färja ”Neda”

Det här har vi i vår bygd idag!

Det finns ett mycket stort utbud av verksamheter, tjänster och aktiviteter i Möklinta. Saknar du något?

- Affär och pizzeria
- Bensinmack
- Gårdsbutik med kött, honung och fårskinn
- Gårdsbutik med westerntema
- Garnaffär (Rosshyttan)
- Tillverkning av läder (Rosshyttan)
- Distriktssköterska
- Gammelgård Möklinta Hembygdsgård
- Åsvallen - fotbollsplan
- Skidbacke med elljusspår, ”Äventyrsbacken”
- Hällsjöbadet
- Möklinta kyrka, Möklinta församling - Equmenia - missionskyrkan, Betania församling
- Traktor & nostalgimuseum
- Hovnäs färja ”Neda”
- Boule-bana
- Ett flertal massörer
- Friluftsgudstjänster
- Ekumeniska pilgrimsvandringar
- Gammelby skola, Prästgården och Hembygdsgården
- Mosta berg - utkikstorn
- Julmarknader
- Stigar- kyrkstigen m.fl.
- Sjöar med grillmöjlighet
- Fiskevårdsföreningar som säljer fiskekort

Kultur, fritid och föreningsliv

- Möklinta PRO
- Davidsgården, välgörenhet - insamling och loppis
- Föreningen Möklintagården - bygdegården
- Möklinta Hembygdsförening
- Möklinta LRF-avdelning
- Möklinta Kennelklubben
- Equmenia Möklinta Scouter
- Möklinta IF (fotboll)
- Möklinta - Barn och föräldraförening
- Jaktlag och vägföreningar, skjutbanor
- Byarådet i Rosshyttan, Hyttruin, brännboll och boule
- Vävstugan Skyttelligan

Julmarknad i Möklintagården är Tradition!

Möklinta har en egen bensinmack.

Gamlegården Möklinta Hembygdsgård

Våra lokala resurser

Samhället Möklinta, Framme i Möklinta som man säger här, har kommunalt vatten och avlopp. Kommunen har även lite fastigheter som hyrs ut som hyresrättslägenheter. Allt fler skaffar egen elproduktion genom solpaneler, kanske är vi på väg att bli den solpanels tätaste landsbygden i Sverige? Det finns mycket skog och många som tillverkar ved till försäljning. Eftersom många bor i lantbruksfastigeter och enskilda fastigheter i landsbygd är en stor andel av vattenförsörjningen från enskilda brunnar och avloppsanläggningar. Naturresurser finns det i massor. Badplatser och fiskevatten, skogar med svamp och bär, fina cykelvägar och ett rikt djur och fågelliv. Älg, rådjur, varg, lodjur, räv, bäver och många andra vilda däggdjur kan man se här.

Befolkningsutveckling och försörjning

Enligt statistiken är folkmängden i Möklinta ganska stabil över tiden. Helt utan bakomliggande statistiska fakta tycks det som att det är vanligt att männen bor kvar och kvinnorna flyttar in. Eller så hittar Möklintaborna varandra.
Bland de aktiva föreningarna är de mer mansdominerande vanligast, med jakt, vägar och jordbruk som intresse. Vävstugan Skytteligan är väl undantaget som bekräftar regeln. Det är också män som är företagare i långt högre utsträckning än kvinnor. Dock har den största arbetsgivaren, kommunen, flest kvinnor anställda.

Företagande

Vi har listat några av alla 300 företag i Möklinta på en tidigare sida. Det här är verkligen en företagsam bygd. De störta delen av företagen finns i skogs-och jordbrukssektorn, men det finns även flera som sysslar med virke och byggverksamhet. Speciellt roligt, kan man tycka, är att det finns ett företag som tillverkar smycken och ett förlag. Kommer Möklinta att bli självförsörjande på el? Ja det är i alla fall ett mål som säljaren och montören av solfångare har satt upp.

Förvärvsarbetande

Vad jobbar då vi Möklintabor med? De fem viktigaste yrkessektorerna är byggverksamhet, jordbruk, handel, vård- och omsorg samt företagstjänster. Det speglar till en del de företag och kommunala tjänster som finns i Möklinta och många arbetar på hemmaplan. Andra viktiga sektorer för förvärvsarbete är utbildning, transport och tillverkning. Det är vanligt att Möklintaborna pendlar till sina jobb. Det finns gratis busstrafik till och från Sala. För jobb i Avesta och Västerås krävs att du åker bil eller byter till tåg eller ny buss i Sala. Med tåg från Sala är det även enkelt att pendla till Uppsala och Stockholm.

Kolmila, Möklinta kallas för Kolmilans socken.
På bild: Mats Abrahamsson

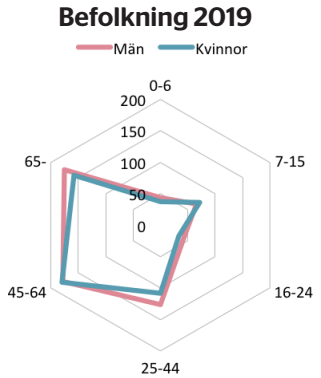

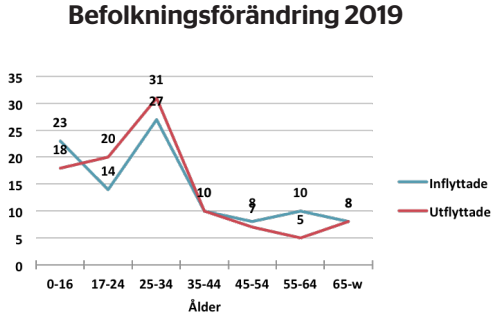

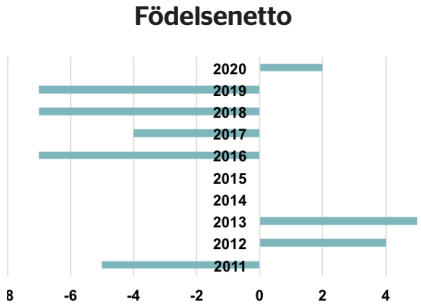

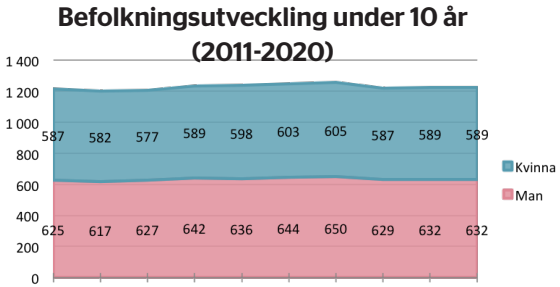

Möklintas yngsta bonde, Daniel Kinlgren 30 år, här tillsammans med sin sambo Madelene Bjurbäck

Damerna i Lassas, som är den enda gårdsbutiken i socknen. Säljer egenproducerat kött, korv, honung, mm.

Möklinta -jordbruk

Fler betande djur, färre odlingar...

Där Mälardalens slättbygder slutar i Sala kommun, tar Möklinta över. Här är det övervägande skog med åkerlappar emellan. I norr delas det av av Dalälvens älvlandskap. En stor andel av de som bor i Möklinta äger skog och jordbruksmark. Det finns hela 154 företag i Möklinta som är verksamma inom jord och skog.

Det odlas en del spannmål men markerna är mycket passande för betande djur. Den siste mjölkbonden som levererade mjölk till mejeri har slutat och istället är det en majoritet av mindre köttbesättningar med en del inslag av fjällkor. En gård föder upp kvigor till en större mjölkgård på annan ort. Det finns även ett antal fårgårdar med inriktning på kött. En större besättning är på väg att växa fram. Småskalig köttproduktion passar bra här med närhet till hela fyra småskaliga slakterier. Även om de ligger strax utanför Möklintas område och heller inte i samma kommun.

Tyvärr så finns det jordbruksmark som inte brukas. Om du åker genom landskapet här kan du på en del håll se mark som står för fäfot, som det sades förr i tiden. Så här finns utrymme för mer lantbrukande. Flera producerar grovfoder som hö, hösilage och ensilage för försäljning. Även maskinstationer med till exempel vallmaskiner är vanliga men kanske framförallt finns maskinföretag inom skog.

Delar av Möklinta ingår i en biosfär som kallas "Älvlandskapet Nedre Dalälven". De beskriver området så här: "Övergångszonen mellan älven och skogen har historiskt präglats av regelbundet översvämmade älvängar som användes till slåtter och bete. Älvängarna utgjorde en ovärderlig resurs för de boende i området och skapade förutsättningar för hög biologisk mångfald. Idag har det traditionella brukandet av älvängarna upphört och det tidigare öppna landskapet har vuxit igen eller är på väg att växa igen, vilket har lett till en förlust av biologisk mångfald och ekosystemtjänster så som vattenreglering, produktion av djurfoder och rekreationsmöjligheter."

En varierad landsbygd

Sjöar, solel och sprit

Precis som man kallar Finland för de tusen sjöarnas land skulle man kunna kalla Möklinta för sjörikt. Området runt Dalälven avgränsar Möklinta från Dalarna och Uppland i norr. Gränsen till Gästrikland är bara kilometer bort. Tre större sjöar, Hallaren, Storsjön och Storljusen är klara landmärken i landskapet och omtyckta för rekreation. Den stora pärlan när det gäller badvatten är Hällsjön, kanske kommunens bästa? Men de allra flesta sjöarna behöver du promenadkängorna eller cykeln för att kunna nå. Gorgen, Alken, Stora Målsjön, Mårtsbosjön, Lilljusen, Gammelbysjön, Acksjön, Stensjön, Vallsjön och många fler. Vid flera av dessa kan du slå dig ner, ta fram matsäckskorgen och känna att civilisationen är långt bort och du är bara här och nu.

En av Möklintas sjöar är konstgjord, uppdämd, för att förse Silvergruvan med vatten. I Storljusen finns stubbarna kvar under ytan efter att man byggt vallar för att vattnet inte skulle rinna någon annan väg än mot gruvan. På vintern när sjön var frusen sågade man av alla träd. En annan liten ”vattenpärla” i vårt avgränsade område är den lilla dammen i Rosshyttan vid hyttruinen. Köp en pizza i Möklinta och åk och ät den där, vid det porlande vattenfallet och den lilla ankhyddan ute i dammen

Kanske är de också männen som är företagare i långt högre utsträckning, även om den största arbetsgivaren, kommunen, nog har flest kvinnor anställda. Den största privata arbetsgivaren, EHL Prolist med 20-talet anställda har dock en kvinna som företagsledare. Med skenande priser på energi har ett Möklintaföretag tagit chansen att satsa på solel. Det är SolkraftDirekt som vi ser uppe på våra uthustak. En aningen ovanlig hobby för far och son att utöva i fullt dagsljus är drivandet av en spritfabrik, men det är precis vad pappa Andersson och sonen Lindblom sysslar med. Så nu är inte Norrvad enbart en by och ett namn på en pizza, det är också en spritsort (Norrvad Vodka).

Vid en slingrande grusväg inne i skogen kan du plötsligen vara omringad av troll. Vi tänker inte berätta var. Det får vara varje upptäckares hemlighet. Men där är de, med egna postlådor och klädstreck.

Den s.k. spritfabriken ”Andersson & Lindblom”, med på bild är Magnus Andersson.

- Möklintas bygdegård

- PRO anordnar dans på bygdegården

- Världens högsta vedstapel

Möklinta - världskänt i hela Sverige

Bygdegården, loppis och vedtraven

Precis som Möklintas bönder på 50-talet gick samman och skänkte byggmaterial och byggde den stora bygdegården mitt i hjärtat av Möklinta så gick man ihop på 90-talet och skapade Möklinta-veckan.

Bygdegården inrymmer än idag fyra möteslokaler för mindre samlingar, en stor sal för fester och sammankomster, ett stort välutrustat kök samt tre-fyra lokaler för föreningar eller företag att långtidshyra. Det finns omklädningsrum och bastu. Bygdegården behöver resurser för att göra den modern i 2020-talsstil.

Möklintaveckan som startade i slutet av 80-talet var ett resultat på Postens aviserade nedläggning. Orten var tidiga med Ko-bingo i större omfattning. En hage delades i 100 rutor där man kunde satsa pengar på var kon i hagen först skulle bajsa. Begreppet blev känt i hela Sverige. Det höjdes röster för att stoppa fenomenet, då det ansågs vara oetiskt.

Under Möklintaveckan 1992, byggdes världens högsta vedstapel. (17,72 m). I samband med detta bildade föreningen VM-travarna som sedan startade loppisverksamhet i en butiksbyggnad i Möklinta. Man samlade och fortfarande samlar, pengar till hjälparbete i Baltikum. Loppisen har öppet två dagar i veckan och fungerar också som träffpunkt för bilentusiaster.

Litteratur från Möklinta:

Möklinta förr och nu
Gunnar Larsson, 2013. Eget förlag. Hallvigs Reklam AB, Morgongåva. Antal sidor, 412. Pris 320 kr. Sala och VM-Travarna i Möklinta.

Guide över kulturhistoriska gravvårdar på Möklinta kyrkogård
Gunnar Larsson, 2015. 32 sidor. Gratis. Finns i Möklinta kyrka.

Byarna vid sjön, ett stycke Möklintahistoria
Ingemar Pettersson, 2007. Books on Demand. 350 sidor. Pris 450 kr. Försäljningsställen, Ewerlöfs, Sala och författaren, 0224/81017. Boken beskriver byarna runt Västra Hallaren.

En bok om Möklinta socken
Gunnar Larsson, 1998. Eget förlag. Hallvigs Reklam AB. Morgongåva. Antal sidor, 561. Pris 340 kr. Försäljningsställen: Författaren, gunnar.moklinta@telia.com 070/3025345, Ewerlöfs,

Vår framtid och vision

LEA projektet började med en inspirationsföreläsning av Emil och Anders från Coompanion. De berättade om alla pengar som gick att söka för att driva utvecklingsprojekt på platser som Möklinta. Många var också de idéer som dök upp bland åhörarna. Nu i slutet av projektet ser vi stora möjligheter att få pengar till projekt som ortsborna vill ha.

- Fotbollsföreningen har återupptagit sin verksamhet. Något som innan var mycket efterfrågat. Även plats och verksamhet för annan idrott efterfrågas.
- Möklinta kennelklubb, som är mycket aktiva med kurser och träffar, söker tillsammans med bygdens alla hundägare efter någonstans att leka, rasta och träna hundar.
- Det finns ett stort engagemang för bilar i bygden, med regelbundna träffar. Även bilburna ungdomar skulle behöva ha en plats att samlas på.
- I slutskedet av skrivandet har ett samarbete mellan föreningar inletts med ett möte för att genomföra den årliga julfesten. Tanken är att samarbetet ska inbegripa alla föreningar som är intresserade och deras traditionella arrangemang och kanske nya, eller nygamla...

Terese, Johanna och Briam, Möklintas förskola "Saltkråkan"

- Utveckla en cykelkarta för att alla ska hitta alla guldgruvor i Möklinta på cykel.
- Natur finns i överflöd i Möklinta. Många av oss som bor här gör det till stor del för just den. För att vi och besökare här ska kunna få ut ännu mer av naturen efterfrågar vi företag i besöksnäringen. Tillsammans med dem kan vi invånare och markägare ordna vandrings- och cykelleder. Grillplatser vid sjöar är också efterfrågat.
- Badet vid Hällsjön är mycket uppskattat och har blivit mer besökt sedan LRF tagit över skötseln. Kanske skulle ett Leader-projekt eller liknande utveckla badplatsen vidare. Kiosk, hopptorn, längre strand, båtnedfart står på önskelistan.
- Kanske vill någon röja sly i skog och mark med getter och andra vill ha röjt?
- Anlägga en pilgrimsled genom Möklinta.
- Ett levande centrum med en dagligvaruaffär med utlämning från Systembolaget och med lokalt producerad mat, restaurang med rättigheter, bageri med fik och andra butiker är efterfrågat. Lokalerna finns och till viss del även servicen men vi vill ha människor som vill förankra sig lokalt för att leda dem.
- Utveckla en knutpunkt för hantverk och anordna hantverks och konstutställningar.
- Vi vill att kommunen tar ansvar för att det finns en fungerande vårdcentral/sjuksköterska på plats, regelbundet i byn. Även vägar behöver skötas bättre i vår kommundel.

- Även lekparken, eller en ytterligare lekpark skulle kunna utvecklas och få mer att göra även för lite äldre barn. Även det skulle kunna göras som ett projekt där man får pengar för varje timme som projektdeltagarna jobbar. Pengar som kan gå till att köpa utrustning till parken. Linbana, kinagunga, rutschbana, balanshinder och hinderbana föreslås. Det är även viktigt att tänka på barn med funktionshinder med till exempel rullstolsgunga och upphöjd sandlåda.
- Det har kommit förslag på samarbeten runt jordbruk och försäljning av gårdens produkter som till exempel kött. Kanske att sälja under gemensamt namn: Möklinta kött. Man skulle kunna ha träffar där man kan diskutera olika typer av samarbeten och utveckling av jordbruksföretagen. Lokalt producerade grönsaker saknas också i Möklinta. Kanske kan intresserade gå ihop runt odlingar så att man kan hjälpas åt med vattning och rensning.
- Det finns obrukad mark i Möklinta, kanske det även där med samarbeten och idésamtal kan komma på utvecklingsmöjligheter? Sambrukande med nötkreatur och del av utedrifts programmet? Sambrukande av grönsaker. Odling av fruktträd och bärbuskar? Nya odlingsmetoder.

Förklaring:

Grönt	= Mindre insatser som går att genomföra inom 1-3 år
Gult	= Större insatser, med externa aktörer som går att genomföra på 1-3 år
Rött	= Större processer och långsiktiga ambitioner som kräver finansiering, samverkan med externa aktörer samt en bred uppslutning från bygden.

Vad tycker våra ungdomar?

En grupp ungdomar i scouterna har varit med och tyckt till om Möklinta. De gillar verkligen att fotbollsverksamhet har kommit igång igen, efter att till och med fotbollsplanen varit helt igenväxt. De sa med bestämdhet att den måste skötas bättre. Nu när de går i en temporär skola på hockeyrinken så vill de även förvissa sig om att få tillbaka en rink när den nya skolan är klar.

”Det allra bästa med Möklinta är att det mesta finns här, samtidigt som det inte är så stort. Badplatsen vid Hällsjön har superfint vatten!”

Det här vill vi ska bli bättre:
Skolan måste bli bättre än den vi hade. Även lekparken, som är bra, vill vi ska bli ännu bättre, särskilt för lite större barn. Badplatsen kan utvecklas och ha mer grejer. Gratis glass i butiken vore inte så dumt! Vi är glada för att vi har en butik men det borde ha ett större utbud och vara lite modernare.
Så säger ungdomarna...

Perssons Hästkrafter, ett unikt företag som erbjuder hästskjuts och rundturer

Möklinta socken har många jägare.
På bild Daniel Kihlgren som just skjutit en räv på sina ägor

FOTO Friberg, hur många landsbygdssocknar har en egen professionell fotograf?

Foldern har tagits fram genom projektet *”Lokal ekonomi och service på landsbygden”*, även kallat, ”LEA-Lyftet”, som har det övergripande projektmålet är att påvisa hållbara utvecklingsmöjligheter och utmaningar i den lokala ekonomin, stärka samhörigheten och skapa gemensam målbild för landsbygdens olika orter med huvudsakligt fokus på handel och kommersiell service.

Text och foto: Kenneth Friberg, Mona Bodin, Gunnar Larsson,
Foto: s/v: August Östlund /Västmanlands läns museum (från ca 1910)
Grafisk form: Emil Atak, Coompanion Mälardalen

Gunnar Larsson, vår historiker

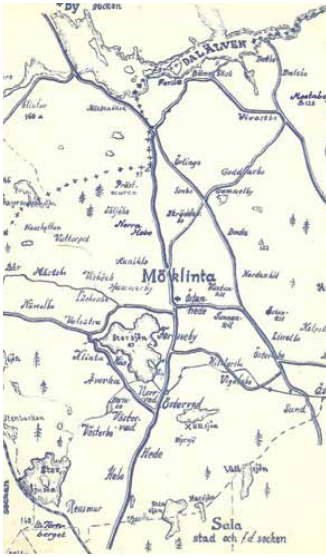

Vi har presenterat en bråkdel av det som Möklinta har att erbjuda i den här foldern.

Det viktigaste, tycker vi i gruppen som har satt samman den, är att det blir ännu mer i framtiden. Flera företag, mer aktivitet i alla föreningar, mer samarbeten mellan föreningar och mellan företagare. Kanske en knutpunkt för alla hantverkare och matintresserade. Kanske orkar vi driva kampen för bättre service; butiker, bussar, kaféer, vårdinrättning och mer.

Håll utkik i våra sociala medier!

COMPANION
KOOPERATIV UTVECKLING

Region Västmanland

LEA-LYFTET
Lokal ekonomi och service på landsbygden i Västmanland

MED FINANSIERING FRÅN
tillväxtverket

Lokal utvecklingsstrategi för Leader Nedre Dalälven 2023 – 2027

Medfinansieras av Europeiska unionen

Sammanfattning

Leader Nedre Dalälvens utvecklingsområde sträcker sig över nio kommuner i fyra län. Från Säter, Hedemora och Avesta kommuner i Dalarnas län via Sala i Västmanland fortsätter området med Heby, Tierp och Älvkarleby kommuner i Uppsala län. Gävle och Sandvikens kommuner ingår med Hedesunda respektive Österfärnebo gamla socknar och genom hela området rinner Dalälven.

Nedre Dalälven utmärker sig med sina mycket höga naturvärden. I mitten av området ligger Färnebofjärdens nationalpark och därtill finns tre Ramsarområden; samt ett stort antal naturreservat och Natura 2000-områden utplacerat över hela området. Mötet mellan yrkesmän på olika nivåer och med olika ursprung har genom tiderna satt bestående spår i områdets kultur. De historiska avtrycken framträder inte minst i de gamla bruken, byarna och i det öppna odlingslandskapet.

De höga natur- och kulturvärdena i Nedre Dalälven ligger till grund för att det av Unesco är utsett till biosfärområde. Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven fungerar som modellområde för hållbar utveckling, och omfattar samma geografiska yttre gränser som leaderområdet. Mot bakgrund av detta fick strategiprocessen redan från ett tidigt skede ett stort fokus på hållbar utveckling och Agenda 2030. Hållbar utveckling följer bakgrund, vision, mål och insatsområden som en röd tråd genom hela dokumentet.

Strategiprocessen har tagit hänsyn till kommunala översiktsplaner och program samt de fyra regionala utvecklingsstrategier som berör området. Framför allt har den dock genomsyrats av ett omfattande lokalt förankringsarbete. Ett stort antal lokala träffar har genomförts i de nio berörda kommunerna. Områdesövergripande möten har genomförts med LAG och medlemmarna i Leader Nedre Dalälven samt medlemmarna i Nedre Dalälvens Intresseförening. Sammantaget har cirka 250 personer deltagit i processledda workshopar och arbetat fram material till den SWOT-analys som utgör huvudparten av underlaget till följande vision, mål och insatsområden:

Vision*:* *”Tillsammans skapar vi en välkomnande och smart landsbygd där utveckling sker med hänsyn till naturen”*

Mål: *Ett hållbart område***,** *Livskraftiga bygder***,** *En stark besöksnäring*

Insatsområden: *Lokal utveckling, Smarta bygder, Entreprenörskap & Innovation, Klimat & Miljö samt Hållbar besöksnäring*

De övergripande principerna *hållbar utveckling, likabehandling och icke-diskriminering* samt *jämställdhet mellan kvinnor och män* beaktas i hela strategin. Leadermetoden med dess sju principer: *Lokal strategi, Underifrånperspektiv, LAG, Innovation, Integrerade insatser, Nätverk* och *Samverkan* är dock den allra viktigaste för att uppnå vår vision.

Summary

The Local Development Strategy (LDS) for Leader Nedre Dalälven covers the geographical area of four different counties and reaches from the foothills of the Dalarna mountains in the west to the shores of the Baltic Sea in the east. It is covered by the seven municipalities of Säter, Hedemora, Avesta, Sala, Heby, Tierp and Älvkarleby as well as the two parishes, Österfärnebo in Sandviken municipality and Hedesunda in Gävle municipality. The total population of 121 000 in an area of 7588 square kilometres makes the population density 16 inhabitants per square kilometres.

Unique Topography and Cultural Assets:
The river Dalälven runs through the area and constitutes the border zone between the northern and southern flora and fauna of Northern Europe. The area is particularly distinguished by its high natural and cultural values and was in 2011 designated by UNESCO as a Biosphere Reserve. Large sections are nature reserves, Ramsar or Nature 2000 areas, and the Färnebofjärden National Park is situated in the centre of the area. Historically, tradesmen from different trades and times have put their marks on the area, particularly in the old industrial sites and villages as well as in the cultural landscape.

Focusing on Sustainability:
A Biosphere Reserve is a model area for sustainable development. Nedre Dalälven River Landscape Biosphere Reserve has the same geography as our Leaderarea. With that in mind our LDS process has focused on Agenda 2030 and sustainable development as an integrated part of our whole strategy.

In the process we have consulted with municipalities and regions regarding their plans and development programmes, although our main focus has been on people at the local level and their needs and opportunities. Extensive local processes have been implemented in all our municipalities, as well as regional SWOT-meetings. Around 250 persons and 119 organisations have attended and contributed to our LDS and the choice of our vision, objectives and focus areas:

Vision: *”Together we create a welcoming and smart countryside were local development takes place with consideration of nature”*

Objectives: *A sustainable area, Viable villages, Thriving rural tourism*

Focus areas: *Community Development, Smart Villages, Entrepreneurship & Innovation, Climate & Environment* and *Sustainable Tourism*

The overarching principals: sustainable development, equal treatment and non-discrimination as well as gender equality, are considered throughout the strategy. The Leader approach with its seven principles: *Bottom-up approach, Area-based approach, the Local partnership, an Integrated and multi-sectorial strategy, Networks, Innovation and Cooperation* is the most important factor to achieve our vision.

Innehåll

Lokal utvecklingsstrategi för Leader Nedre Dalälven 2023 – 2027 1
1 Landsbygdsutveckling genom Leader 5
2 Strategins framtagning 5
3 Utvecklingsområdet 9
3.1 Tabell med statistik 9
3.2 Områdesbeskrivning 9
3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter 15
4 Mål, insatsområden och indikatorer 18
4.1 Vision 18
4.2 Mål 19
4.3 Insatsområden 21
4.4 Indikatorer och målvärden 24
EU:s resultatindikatorer 26
Nationella indikatorer 27
Lokala indikatorer 30
5 Genomförande 36
5.1 Kommunikation 36
5.2 Urvalsprocess 37
5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer 37
5.4 Effekter 39
5.5 Hur främjar strategin innovation? 40
5.6 Övergripande principer 41
6 Organisation 43
6.1 Partnerskapet och föreningen 43
6.2 Föreningens styrelse 43
6.3 Drift – den operativa verksamheten 45
7 Uppföljning och utvärdering 46

1 Landsbygdsutveckling genom Leader

Denna strategi bidrar till utveckling av den lokala landsbygden genom leadermetoden. Lokalsamhället har varit delaktiga i framtagandet och strategin genomförs i samverkan mellan privata, ideella och offentliga aktörer. Leader är ett verktyg för landsbygdsutveckling inom EU och Sverige, därmed bidrar strategin även till den regionala och nationella landsbygdsutvecklingen.

Strategin utgår ifrån det lokala perspektivet där analys av områdets utvecklingsbehov och möjligheter samt samordning med andra handlingsplaner och utvecklingsstrategier i området ligger till grund för strategins mål och insatsområden. Eftersom Leader finansieras av stöd från EU genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling är målen i strategin också utformade att rymmas inom målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Urvalskriterier och processer för projekturval är utformade att stödja strategins mål och insatsområden. På så sätt bidrar alla projekt som prioriteras genom denna strategi både till den lokala utvecklingen av området och till målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

2 Strategins framtagning

I Nedre Dalälvsområdet började arbetet med lokal utveckling redan 1986 då kommuner, markägare och entreprenörer tillsammans bildade Nedre Dalälvens Intresseförening. Syftet var att främja inflyttning, turism och företagande med bas i områdets värdefulla natur- och kulturmiljöer. En annan viktig aspekt var att beakta medlemmarnas och de areella näringarnas intressen. Detta blev sedan grunden till att Leader+ Nedre Dalälven bildades under programperioden 2000 – 2006. Tillsammans har vi alltsedan dess arbetat med liknande frågor under ytterligare två programperioder. Vissa justeringar av det geografiska området har gjorts mellan programperioderna, men huvudsakligen är området detsamma än idag. Det geografiska området sammanfaller även med Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven, utsett av Unesco 2011 med Nedre Dalälvens Intresseförening som huvudman. Till viss del har denna strategi tagits fram parallellt med 10-års utvärderingen av biosfärområdet.

I Leader Nedre Dalälven har diskussioner om den nya strategin pågått under en längre tid och LAG påbörjade den konkreta strategiprocessen i slutet av 2019 genom att slå fast en ambitiös plan i flera steg för arbetet. Syftet med planen var att få en fast grund att stå på och tillräckligt med tid för att arbeta metodiskt med framtagandet av strategin.

Då vårt leaderområde spänner över nio kommuner i fyra län har vi ett stort antal aktörer, planer och program att ta hänsyn till. Vi har valt att först och främst jobba med de lokala behov som framkommit och att utgå från leadermetoden i alla avseenden när vi skrivit denna strategi. Vi har tagit hänsyn till önskemål och synpunkter om en mer konkret och lättförståelig strategi, vilket också stämmer väl överens med våra egna önskemål baserat på vår erfarenhet av att arbeta med Leader i de tre föregående programperioderna.

De kommunala översiktsplanerna och programmen stämmer generellt väl med det som vi fokuserar på i denna strategi och detsamma gäller för de fyra regionala utvecklingsstrategierna som vi har tagit hänsyn till.

Då vårt leaderområde sammanfaller med Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven är självklart fokus på hållbar utveckling och Agenda 2030 en betydande del av strategin, något som i sig sammanfaller väl med de regionala utvecklingsstrategierna.

Strategiprocessen utgår från en bas av lokala träffar och workshops med för Nedre Dalälven relevanta aktörer. Vi har även använt oss av vår erfarenhet av leaderarbete från tidigare programperioder genom att bland annat ta hänsyn till genomförda utvärderingar. Till detta lades ett omvärldsanalysarbete för att bättre skapa förståelse för yttre skeenden som påverkar och kan komma att påverka området.

Sammantaget mynnade den första delen av processen ut i ett antal lokalt förankrade behov och utmaningar, men även ett antal prioriterade insatsområden där Leader och leadermetoden kan bidra till områdets utveckling.

Den första delen i strategiprocessen kan sammanfattas enligt nedan:

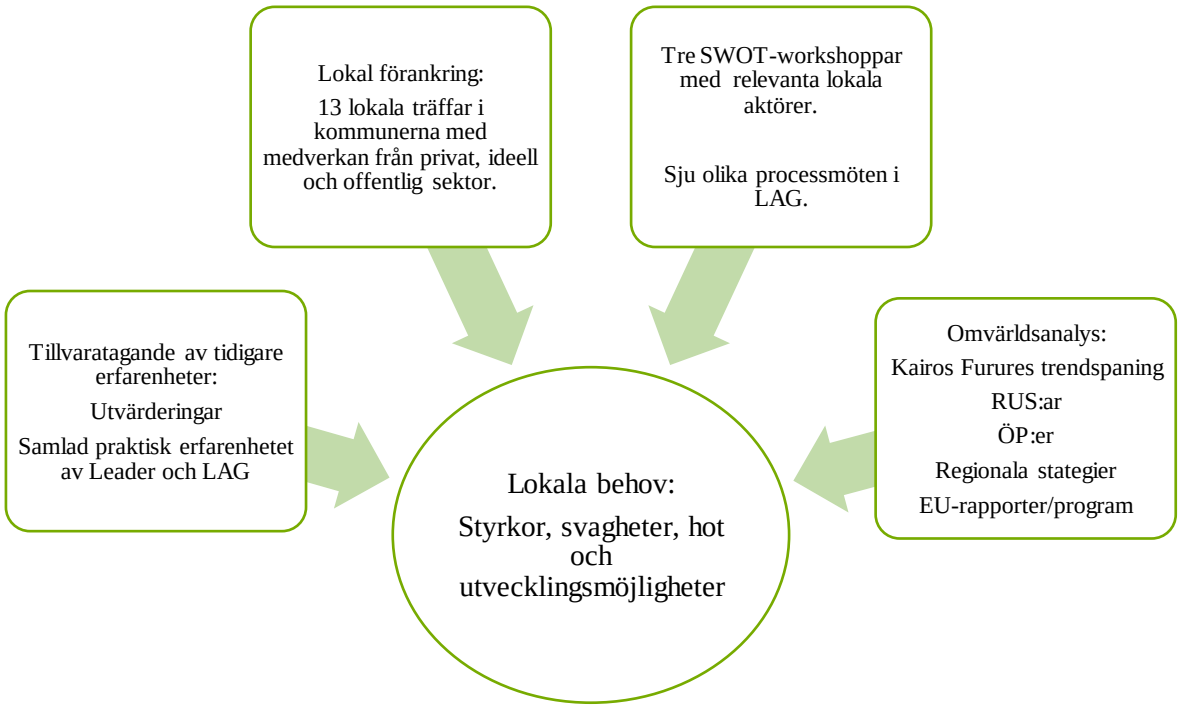

Lokal förankring

Det första fysiska mötet med lokala aktörer hölls i Avesta den 9 mars 2020. Pandemin satte dock stopp för allt vidare arbete i denna form och LAG arbetade i stället med interna processer under hösten 2020. I januari 2021 inleddes därefter ytterligare tolv lokala strategiprocesser ute i kommunerna. Sammantaget har cirka 250 personer deltagit i processledda workshopar och arbetat fram underlag till vår SWOT.

De lokala processerna har letts av LAG-ledamöter och kommunala representanter, både politiker och tjänstemän. Till varje träff bjöds olika typer av nätverk in beroende på lokala förhållanden i respektive kommun. Samtliga lokala möten utgick från samma frågeställningar utifrån behov och möjligheter:

Vilka behov och möjligheter finns:

- Lokalt i Din bygd?
- I Din kommun som helhet och dess landsbygd speciellt?
- I Nedre Dalälvsområdet?
- Generellt på landsbygden?

Utifrån svaren fick deltagarna sedan arbeta vidare med frågor som:

- Vilka av dessa engagerar människor till att bidra?
- Vilka av dessa passar in i Leadermetoden?
- Vilka kan skapa utveckling för er själva och andra?
- Var saknas resurser och var kan Leader göra störst skillnad?
- Hur skulle en bra Leaderstrategi se ut?
- Vilka typer av insatser ska vi prioritera i framtiden?

Som ett resultat av dessa 13 träffar, med medverkan från privat, offentlig och ideell sektor, identifierades de tre sektorernas lokala behov och områdets viktigaste lokala styrkor, svagheter, utvecklingsmöjligheter och hot pekades ut.

Parallellt med de lokala strategiprocesserna har tre separata SWOT:ar genomförts; i LAG, på Leader Nedre Dalälvens årsstämma samt på Nedre Dalälvens Intresseförenings årsstämma. I samtliga tre fall har representanter för privat, ideell och offentlig sektor från våra fyra län och nio kommuner varit delaktiga.

Tillvaratagande av tidigare erfarenhet

Tidigare erfarenheter av leaderarbete har gett oss god insikt i vad den lokala nivån önskar sig och med det hur en framgångsrik strategi bör vara uppbyggd.

Tydliga men breda strategier med viss möjlighet till flexibilitet är en förutsättning för att kunna bedriva utvecklingsarbete baserat på vad de lokala intressenterna vill jobba med. Även möjligheten att snabbt kunna styra om insatser efter olika skeenden i omvärlden är något vi ser som nödvändigt för att möjliggöra en utveckling under hela programperioden. Något som

upplevs positivt av de som vänder sig till oss är möjligheten att kunna arbeta med olika former av stöd, både småstöd, vanliga projekt samt att vara del av större områdesövergripande projekt. Internationell samverkan har varit och är ytterligare en möjlighet till en bredare samverkan. Ett starkt leaderkontor är en förutsättning för att kunna genomföra strategin genom informationsinsatser, stöd till projektägare, samverkan för att uppnå synergieffekter samt kontakter med myndigheterna.

Vi har tagit hänsyn till flera utvärderingar som genomförts, bland annat vår egen halvtidsutvärdering samt vår utvärdering av projektet ”Ung i Nedre Dalälven”, men även 10-årsutvärderingen av Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven.

Leader Nedre Dalälven jobbade under programperioden 2014 – 2020 med flera av EU:s fonder; Jordbruksfonden för Landsbygdsutveckling, Regionala utvecklingsfonden samt Socialfonden. Områdets aktörer hade även tillgång till Havs- och fiskerifonden via Leader Gästrikebygden. Våra erfarenheter från dessa fonder och vad de kan åstadkomma tar vi med oss in i nästa programperiod. Vi ser att de flesta åtgärder som var möjliga inom flerfondsmodellen går att genomföra trots att vi nu bara kan jobba med Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, även kallad Landsbygdsfonden.

Omvärldsanalys
Som underlag till omvärldsanalysen har vi använt oss av regionala utvecklingsstrategier och kommunala översiktsplaner men även regionala livsmedels- och skogsstrategier. Kairos Futures trendspaning, European Long Term Rural Vision samt konceptet Smart Villages har stått för inspiration och kunskap till strategiarbetet.

Samordningen mellan dessa olika strategier, planer och program och Leader Nedre Dalälvens strategi har huvudsakligen skett genom inläsning av material. De regionala utvecklingsstrategierna berör frågor som ett hållbart samhälle, levande landsbygd med god service och stärkt besöksnäring. Dessa frågor är också återkommande i SWOT:arna, som ligger till grund för de valda målen och insatsområdena. De kommunala översiktsplanerna och programmen visar också tydligt på behovet av kunskap kring biosfärområdet, liksom vikten av en levande landsbygd.

Den fortsatta strategiprocessen
Nästa steg i processen innebar att LAG gemensamt tog del av den samlade omvärldsanalysen, resultaten från de lokala träffarna och workshoparna samt den samlade erfarenheten. Materialet analyserades för att kunna formulera ett antal gemensamma mål och inriktningar för partnerskapet att arbeta vidare med.

En strategiskrivningsgrupp tillsattes bestående av personal på leaderkontoret, verkställande utskottet samt en extern konsult. De arbetade fram ett första utkast på vision, mål och insatsområden, som därefter bearbetades av LAG med hjälp av en extern processledare. Detta underlag skickades ut på en bred remiss.

LAG Leader Nedre Dalälven 3 fattade beslut om att anta strategin den 6 oktober 2021.

3 Utvecklingsområdet

3.1 Tabell med statistik

Ämnesområde	Variabel	Värde	
Områdets storlek	Antal invånare	121 439 personer	
	Storlek i km²	7587,6 km²	
	Invånare per km²	16 invånare/ km²	
Befolkningsstruktur	Andel av befolkningen som är utrikes född	14 %	
	Andel av befolkningen i intervallerna (%):	Kvinnor	Män
	0-15 år	9 %	9 %
	16-24 år	4 %	5 %
	25-44 år	11 %	12 %
	45-64 år	13 %	13 %
	65- år	13 %	12 %

3.2 Områdesbeskrivning

Leader Nedre Dalälvens område sträcker sig över nio kommuner i fyra län. Från Säter, Hedemora och Avesta kommuner i Dalarnas län via Sala i Västmanland fortsätter området med Heby, Tierp och Älvkarleby kommuner i Uppsala län. Gävle och Sandvikens kommuner ingår med Hedesunda respektive Österfärnebo gamla socknar och genom hela området rinner Dalälven.

Geografi

Området utgörs till övervägande del av ett av landets största slättlandskap, som omfattar södra Dalarna, södra Gästrikland samt nordliga delar av Västmanland och Uppland. Hela detta område har efter istiden varit beläget under havsytan och är idag till stora delar skogbevuxet med särskilt i det älvnära området betydande inslag av våtmarker. I hela detta landskap finns närheten till vatten, med allt från mindre åar, slätt- och skogsjöar till Dalälven och Östersjön.

I nordväst i kommunerna Säter, Hedemora och Avesta breder ett omfattande öppet jordbrukslandskap ut sig. Likaså är fallet i söder i kommunerna Tierp, Heby och Sala. Även i de delar som ingår i Sandvikens och Gävle kommuner öppnar sig landskapet och ansluter till Gästriklands öppna jordbrukslandskap.

I öster når området ut till Södra Bottenhavet. Den flikiga kusten utgörs av Tierps och Älvkarleby kommuner där Hållnäshalvön i Tierps kommun har en kuststräcka på 50 km. Kusten innehåller flera gamla och vackra fiskelägen, men saknar större hamnar. I området finns en landhöjning som påverkar dessa kuststräckor.

Området gränsar mot nuvarande Leader Gästrikebygden och Leader DUO Dalälvarna i norr, Leader Mälardalen och Leader Upplandsbygd i söder. I väster gränsar det mot det tidigare Leader Bergslagen.

Nedre Dalälven utmärker sig i fråga om natur- och kulturmiljöer, och redan 1975 utsågs området som primärt rekreationsområde av nationellt intresse för turism och friluftsliv. Dessa kvaliteter befästes 2011 när Unesco, FN:s organ för utbildning, vetenskap och kultur utnämnde Nedre Dalälven till biosfärområde. Syftet med biosfärområdet är att fungera som modellområde för social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet vilket stämmer väl överens med de övergripande målen för Leader och Agenda 2030. De yttre geografiska gränserna är desamma för biosfär- och leaderområdet.

De mycket höga naturvärdena vid Nedre Dalälven har skapats av älven samt mötet mellan nordligt och sydligt i svensk natur. Inget område i Skandinavien har så stor artrikedom av ryggradsdjur (däggdjur, fåglar och fiskar).

I hjärtat av området ligger Färnebofjärdens nationalpark med dess 200 öar och skär, åtskilda av forsområden. Miljön präglas av periodiska översvämningar som ger upphov till värdefulla svämskogar. Här återfinns norrländska myrmarker och barrskogar tillsammans med sydliga lövskogar som har inslag av ek och lind. Utöver nationalparken finns det ett stort antal naturreservat och Natura 2000-områden utspridda över hela området. För att nämna några naturreservat: Säterdalen, Lilla Älvgången (Hovran), Hälleskogsbrännan, Östa, Båtfors, Billudden, naturreservaten på Hållnäshalvön samt Ramsarområdet Svartådalen och dess Natura 2000-områden.

Det öppna småskaliga odlingslandskapet, där människor verkar och bor, domineras av ett stort antal byar som oftast tillkom vid medeltidens slut. Den öppna marken har ungefär samma utbredning som på de äldsta lantmäterikartorna från 1600-talet och ger området dess speciella prägel.

Mötet mellan yrkesmän på olika nivåer och med olika ursprung har genom tiderna satt bestående spår i områdets kultur. I Garpenberg i Hedemoras kommun har gruvdrift pågått kontinuerligt sedan tidig medeltid och i Sala kommun återfinns det populära besöksmålet Sala Silvergruva. Det finns även ett stort antal bevarade bruksmiljöer från 1600-talet och framåt. Några av de mer välkända miljöerna är Söderfors bruk, Gysinge bruk, Lövstabruk, Älvkarleö och Koppardalen. Områdets historiska samhörighet och identitet beskrivs närmare i *Landskapet mellan landskapen*[1].

Näringsliv, infrastruktur, service och föreningsliv

Näringslivet bygger vidare på den långa traditionen av industriverksamhet vilken baseras på naturliga förutsättningar i form av skog, malm och rinnande vatten. Det finns fortfarande kvar världsledande stålverk, gruvor och pappersbruk i området, men i dessa näringar, liksom i annan industriell verksamhet, pågår fortlöpande nödvändig rationalisering, som medför att antalet arbetstillfällen under främst andra halvan av 1900-talet minskat. Många företag har

[1] Landskapet mellan landskapen

också blivit uppköpta av internationella företag, vilket påverkat den starka lokala förankring som historiskt funnits i bygderna.

Historiskt har vattenkraften varit en viktig förutsättning för den lokala energitillförseln och för att skapa arbetstillfällen. Idag sker kraftverksdriften huvudsakligen på distans och ger mycket få arbetstillfällen till lokalerna där kraftverken är belägna. Kraftnätens sammankoppling innebär också att energin är en resurs som samhället delar på och industrierna behöver inte längre ligga i direkt anslutning till dessa. Infrastrukturen för det nationella stamnätet bygger dock till stor del på utbredningen av industrier och kraftverk. Detta medför att mycket energiintensiv industri även fortsättningsvis behöver ligga i nära anslutning till stamnätet, vilket i sin tur har lett till att området tilldragit sig mycket stort intresse för etablering av datacenter de senaste åren. Ytterligare faktorer som bidragit till intresset är det svala klimatet, och tillgången på vatten. Vattnet som resurs är något som blivit en allt större fråga i området med anledning av vattenkraftens miljöpåverkan och de allt hårdare krav som ställs på den, men även på grund av ökade behov och krav från fisket, besöksnäringen och friluftslivet.

De traditionella gröna näringarna jordbruk, skogsbruk och yrkesfiske spelar även de en fortsatt betydande roll för sysselsättningsgraden och den lokala andan i Nedre Dalälven. Det framgår inte minst av nedanstående tabell där det går att utläsa att 4,6% av de förvärvsarbetande är sysselsatta i dessa näringar vilket kan jämföras mot riksgenomsnittet på 1,93%, det vill säga nästan 2,5 gånger högre. Vidare går att utläsa tillverknings- och utvinningsindustrin i sin tur står för 17,2% och sysselsätter mer än en sjättedel av den arbetsföra befolkningen i området. I tabellen listas även ett par näringar som är kraftigt underrepresenterade i området. Till exempel information och kommunikation som sysselsätter 4,31 % av Sveriges befolkning, i Nedre Dalälven sysselsätter denna näring endast 0,54%.

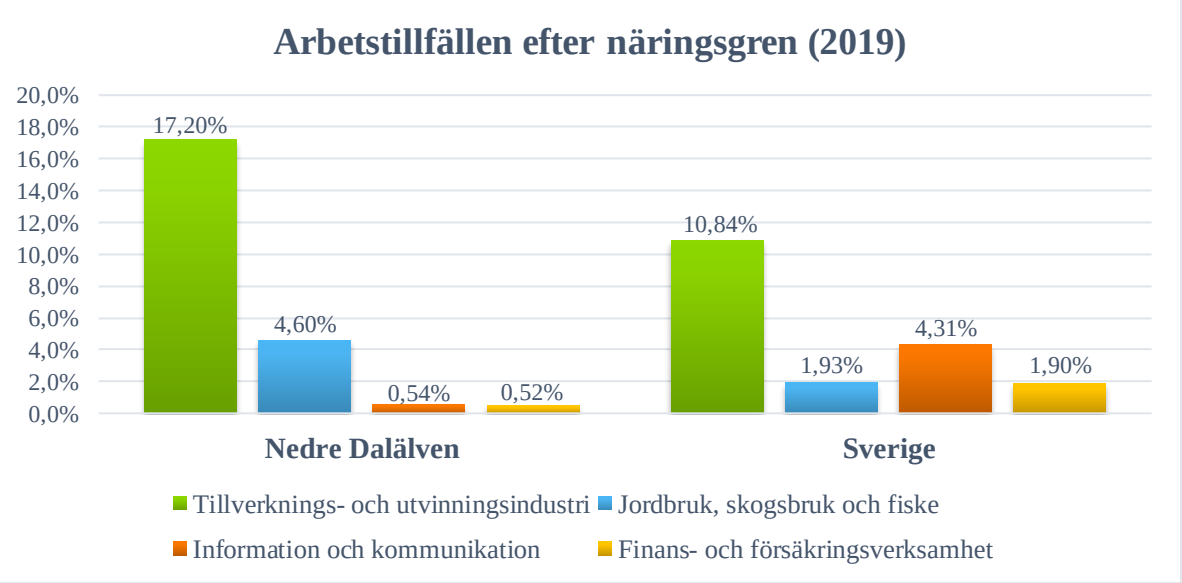

(%, Källa: SCB. Hämtad 2021-08-17.)[2] Statistik för Gävle och Sandviken redovisas inte i ovanstående figur då centralorterna för dessa inte ingår i leaderområdet. Arbetstillfällen baseras på månatliga arbetsgivardeklarationer på individnivå (AGI).

[2] SCB (RAMS) (2019)

De arbetstillfällen som försvunnit från basnäringarna har bara till viss del kunnat fångas upp inom näringslivet, vilket medfört att delar av området haft utflyttning främst till de närbelägna Stockholm och Mälardalsområdet de senaste 50 åren, med befolkningsminskning som följd i hälften av leaderområdets kommuner. I kombination med en för liten ökning i de kommuner som haft befolkningsökningar, gör detta att området som helhet inte kunna hålla sin befolkningsandel gentemot övriga Sverige.

De senaste 10 åren har dock befolkningen ökat i området, till viss del tack vara inflyttning från andra länder, men de negativa födelsenettona är en långsiktig utmaning för området. Samhällsviktiga funktioner som service och infrastruktur är förutsättningar för inflyttning och för att människor ska välja att bo kvar. Men tillgången till service både i och utanför tätorterna har minskat i Nedre Dalälven under det senaste årtiondet, liksom på många andra ställen i Sverige. De flesta lokala bankkontor har sedan länge flyttat in till tätorterna, eller försvunnit helt från kommunen. Lanthandeln har minskat till förmån för de större kedjorna med butiker i tätorten eller större handelsplatser. Även bensinmackar med service har försvunnit från flera mindre orter i området.

Den unika landskapskaraktären med det öppna odlingslandskapet, skogarna, älven, kusten, havet och närheten till storstadsregioner är kanske de starkaste faktorerna för att flytta till Nedre Dalälven. Det är också något som är friluftslivet, besöksnäringen och föreningslivet till gagn.

I en turistisk förstudie som genomfördes i leaderområdet under den föregående programperioden kontaktades 245 turistföretag i området där 109 av dessa svarade på en enkät. Av svaren framkom att det finns en framtidstro och att 90% av företagen vill växa. Könsfördelningen hos de svarande var 55% kvinnor och 45% män. Merparten av företagen (71%) i förstudien hade färre än två årsanställda.[3]

Till positiva förutsättningar för företagsetableringar, turism och inflyttning hör också det centrala och strategiska läget. Mer än en tredjedel av Sveriges befolkning, inklusive Storstockholm - Mälardalen, når området inom två timmars bil- eller tågresa. Ännu närmare, på ca en timmes tågresa, ligger Arlanda flygplats.

Det finns även goda förutsättningar att nå högutbildad arbetskraft genom de högskolor och universitet i Uppsala, Västerås, Borlänge, Falun och Gävle som ligger som i en ring runt området.

En stor andel av företagen i området upplever att företagsklimatet i de egna kommunerna är svagt. Företagsklimat, som drivs av Svenskt Näringsliv, skickar årligen ut enkäter till företag i Sveriges samtliga 290 kommuner. På en av de mer centrala frågorna i enkäten får företagen utifrån sina egna erfarenheter ge ett samlat betyg på deras upplevelse av att driva företag i

[3] Förstudie för turistprojekt i Nedre Dalälvsområdet (2017)

kommunen. Utifrån den här skattningen placerar flera av kommunerna i Nedre Dalälven sig lågt.

Leader Nedre Dalälven har ett omfattande föreningsliv med ett brett utbud av föreningar inom olika intresseområden. De ideella föreningarna har en viktig roll att fylla för att skapa en rik fritid och god folkhälsa för områdets befolkning. Utöver detta fungerar de ofta som navet i utvecklingen av små orters samverkan med andra organisationer. På flera mindre orter i Nedre Dalälven har föreningar, i samverkan med offentlig sektor, tagit över driften av badplatser, skidspår, idrottshallar, fotbollsplaner o.s.v.

Stora delar av föreningslivet har under senare år haft svårt att rekrytera ledare och andra viktiga nyckelpositioner till sina organisationer. Detta beror i huvudsak på en negativ utveckling där allt färre unga tar uppdrag i föreningarna. Föreningslivet har också påverkats av pandemin som i många fall inneburit ett medlemsbortfall och försämrad ekonomi.

Föreningslivet spelar en mycket viktig roll för integration av nyanlända i närområdet, och dess betydelse har ökat ytterligare efter det stora antal asylsökande som kommit till Sverige efter flyktingkrisen 2015. På mindre orter i området har framför allt flera idrottsföreningar också fått ett större medlemsantal och bättre ekonomi tack vare ökad inflyttning av unga personer med utländsk härkomst. De positiva effekterna till trots är de nyanlända underrepresenterade bland aktiva föräldrar och ledare.

Demografi

Tabellen nedan visar siffror över folkökning och födelseöverskott för de kommuner i leaderområdet där tätorterna också ingår. Befolkningsförändringen i Nedre Dalälvskommunerna har som tidigare nämnts till viss del påverkat området till följd av strukturrationaliseringen. Under den senaste 10-årsperioden har dock befolkningen ökat med 4,9%, vilket kan jämföras mot 8,7% för riket. Detta till viss del tack vara inflyttning från andra länder. Männen står för en betydligt större del av folkökningen än kvinnorna i området. För riket som helhet har vi ett positivt födelsenetto medan vi i vårt område har ett negativt födelsenetto. Detta ger konsekvenser för skola och omsorg och indikerar även en åldrande befolkning.

Folkmängd (2020)	Folkökning (2011-2020)			Födelseöverskott (2011-2020)	
	Kvinnor	Män	Totalt (%)	Totalt	Totalt (%) vs bef.
Leader Nedre Dalälven*					
117 296	2 352	3 412	4,9%	-1 611	-1,4%
Riket					
10 378 483	403 005	499 373	8,7%	230 400	2,2%

*Källa: Statistikdatabasen, SCB. Hämtad 2021-09-18. *Gävle och Sandviken ej medräknade då tätorterna inte ingår i leaderområdet.*

Det finns goda möjligheter att utbilda sig på högre lärosäten via de högskolor och universitet som ligger i anslutning till området. För boende i Heby, Sala och Tierp är det

pendlingsavstånd till Uppsala universitet och Mälardalens Högskola, boende i Säter, Hedemora och Avesta har möjlighet att pendla till Högskolan Dalarna och för Älvkarleby samt de delar som tillhör Gävle och Sandvikens kommuner är det nära till Högskolan Gävle.

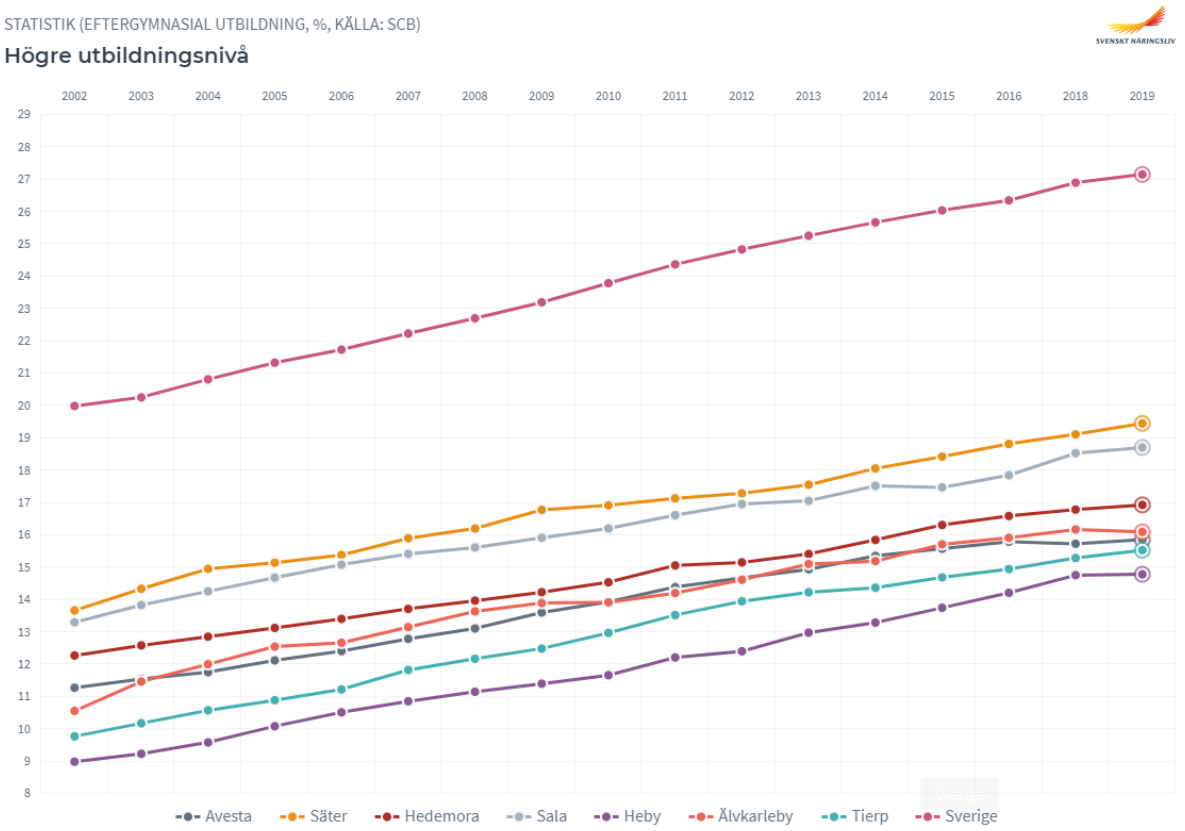

Andel av befolkningen som har eftergymnasial utbildningsnivå har ökat konstant för de berörda kommunerna ovan under perioden 2002 – 2019 och följer den nationella utvecklingen. Detta är till stor del ett resultat av att andelen som bor kvar och studerar på distans ökar, men också av att många som flyttat återvänder till sina ursprungskommuner efter avslutade studier.

Den digitala utvecklingen har under längre tid setts som en möjlighet för landsbygden att växa, inte minst genom det ständigt ökande utbud av digitala tjänster som underlättar distansarbete. Under pandemin har den här utvecklingen accelererats när allt fler människor fått ta till sig ny teknik med digitala möten och konferenser. Behoven av pendling och kontorsytor minskar när vi arbetar alltmer hemifrån och e-handeln ökat.

3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter

I detta avsnitt redogör vi för de viktigaste och mest relevanta behov och utvecklingsmöjligheter som framkommit i det underlag vi fått fram under strategiprocessen. Underlaget gäller dels de regionala utvecklingsstrategier och de kommunala planer och program som berör området, men framför allt det omfattande förankringsarbete med lokala träffar som lett fram till SWOT-analysen. Vi har valt att inleda avsnittet med regionala utvecklingsstrategier och kommunala översiktsplaner för att sedan under ”Styrkor, svagheter, möjligheter och hot” komma in på redogörelsen av resultaten av SWOT-analysen. Det är redogörelsen av SWOT:en som väger tyngst i det här avsnittet och där de regionala och kommunala strategierna och planerna ska ses som en bakgrund mot vilket SWOT-analysen bygger vidare på. Redogörelsen och analysen under ”Styrkor, svagheter, möjligheter och hot” kopplar sedan i efterföljande kapitel om vision, mål och insatsområden.

Regionala utvecklingsstrategier

I området möts de fyra länen Dalarna, Västmanland, Uppsala och Gävleborg. För att se närmare på de olika regionernas möjligheter och behov har respektive regions utvecklingsstrategi gåtts igenom. Det finns lokala behov som utmärker sig hos de olika regionerna, men på flera punkter ligger man också nära varandra.

Den starkaste gemensamma nämnaren är att samtliga regioner antingen i sin vision eller bland sina målområden belyser vikten av ett hållbart samhälle. Begreppet hållbarhet kopplas i de olika RUS:arna till alltifrån en hållbar kunskapsregion, arbetsmarknad, besöksnäring och en sammanhållen region, men framför allt till hållbar tillväxt genom miljö- och klimatanpassning. Den vägledning som huvudsakligen hänvisas till är Agenda 2030 och dess globala hållbarhetsmål. Region Uppsala har till och med namngett hela sin RUS ”Regional utvecklingsstrategi och Agenda 2030-strategi”. Den tydliga målbild som regionerna ger kring arbetet med hållbarhet är något som stämmer mycket väl överens med Nedre Dalälven som biosfärområde, det vill säga att fungera som modellområde för social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet.

En annan av regionernas till stor del gemensamma prioritering och som också omfattas av landsbygdsprogrammets ramar är en levande landsbygd med god service. I detta avseende pekar flera av regionerna ut behovet av attraktiva miljöer, något som de menar stärker förutsättningarna för inflyttning men också är något som kan stärka besöksnäringen. Sammantaget främjar detta landsbygden och möjliggör service på platser med lågt befolkningsunderlag.

Kommunala översiktsplaner och program

Vi har även gått igenom de nio berörda kommunernas översiktsplaner utifrån olika ämnesområden och speciellt utifrån ett landsbygdsutvecklingsperspektiv. Dokumentens inriktning och upplägg varierar kraftigt eftersom de sträcker sig från år 2000 till år 2020. Detta medför till exempel att prioriteringen för klimatfrågan följer översiktsplanernas aktualitet. Klimatet med åtgärder kring klimatanpassning är högt prioriterat i de nyare

översiktsplanerna. Återkopplingen till biosfärarbetet och biosfärområdet som bildades 2011 är mycket låg i de olika översiktsplanerna, men förväntas stärkas vartefter kunskapsläget kring biosfärområdet ökar i kommunerna och dokumenten blir mer aktuella.

En del av översiktsplanerna följer dock varandra på några punkter. Det främsta exemplet är begreppet LIS-områden (landsbygdsutveckling i strandnära läge) under temat levande landsbygd. Här ses stora behov och utvecklingsmöjligheter, vilket inte är förvånande då miljöer kring vatten finns fördelat över hela området med allt från slättsjöar, skogssjöar till Dalälven och Östersjön. En utveckling av LIS-områdena ökar inte bara förutsättningarna för inflyttning utan fyller även ett behov hos de turistaktörer som vill skapa nya attraktiva logienheter.

Styrkor, svagheter, möjligheter och hot

Det har genomförts ett antal lokala träffar som ligger till grund för resultaten i vår SWOT-analys (se bilaga 2), och omfattar enskilda träffar med: de nio berörda kommunerna, LAG och medlemmarna i Leader Nedre Dalälven samt medlemmarna i Nedre Dalälvens Intresseförening. Vid de olika mötestillfällena har deltagarna aktivt medverkat i SWOT:ar och lyft fram de styrkor, svagheter, möjligheter och hot som man ser i området utifrån sitt lokala perspektiv.

De **styrkor** som sammantaget rankats högst är naturen och att området är storstadsnära. Detta stämmer väl in i den bild som ofta kännetecknar Nedre Dalälven, och som också beskrivits närmare under områdesbeskrivningen.

I en trendspaning som genomförts på uppdrag av Lokal Utveckling Sverige (LUS), spår Kairos Future att ett av de områden som det finns tydligast trender kring är naturen. Naturen sammanlänkas med utvecklingen inom andra områden, till exempel det växande fokus som finns kring hälsa och välbefinnande, men också till en ökad konsumtion av upplevelser, vilket skapar turismmöjligheter för landsbygden. [4]

Utmärkelsen till biosfärområde lyfts också fram i SWOT:arna som en av de främsta styrkorna. Utöver den status det ger till området ligger biosfärarbetet med sitt hållbarhetsfokus också helt i linje med berörda regioners utvecklingsstrategier. Kairos Future sätter upp hållbarhet först i sin lista över tolv trender och uttrycker det enligt följande:

> Samtliga samhällssektorer har gått från ord till handling för att åstadkomma ett mer ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbart samhälle. FN:s globala mål och Parisavtalet skapar en gemensam idé om hållbar utveckling.[5]

Samtidigt som biosfärområdet lyfts fram som en styrka hamnar okunskapen om det under listan över **svagheter**. En slutsats att dra av det är att det hade kunnat hamna ännu högre upp på listan över styrkor om fler varit medvetna om det. Andra svagheter som deltagarna pekat

[4] Kairos Future – Tolv trender för lokal utveckling

[5] a.a.

på i de respektive SWOT:arna är kollektivtrafiken och fiberutbyggnaden. Åtgärder kring den typen av större infrastruktursatsningar är dock något som utvecklingsstrategin inte bör omfattas av. Bristen på boende, service och arbetstillfällen samt en åldrande befolkning är andra svagheter som man belyser för området, vilka också är svagheter som är starkt kopplade till hur livskraftig landsbygden är.

I de lokala diskussioner som genomförts har vikten av samarbeten och samverkan prioriterats mycket högt och som något det finns stora **utvecklingsmöjligheter** kring. Det finns en lång tradition av samverkan på regional nivå genom Nedre Dalälvens Intresseförening, Leader och på senare år även inom biosfärområdet vilka alla omfattas av samma yttre gräns. Här finns det dock fortsatt mycket som kan utvecklas för att stärka regionen. Inte minst inom de hållbarhetsfrågor biosfärområdet står för. På det lokala planet skapar den digitala tekniken möjligheter för nya innovativa lösningar kring samverkan. En stor möjlighet att utveckla samverkan ges under insatsområdet ”Smarta bygder” där invånare tillsammans tar vara på de råvaror och den kompetens som finns lokalt.

Utöver samverkan och samarbete vilka ligger under ett mer övergripande tema, pekas besöksnäringen ut i SWOT-analysen som det området med högst utvecklingspotential. Närheten till flera storstadsregioner och med en utveckling som går mot att allt fler invånare i urbana miljöer söker sig till naturnära och hållbara upplevelser gör att området har mycket goda förutsättningar att stärka sin position som destination för besöksnäringen. En stark besöksnäring skapar en rad synergieffekter och inte minst utvecklingsmöjligheter för småföretagare. Småföretagande lyfts också upp enskilt i SWOT:en som något det finns stora möjligheter att utveckla.

Det finns även en rad **hot** mot landsbygdsutvecklingen. Under de största hot som SWOT-analysen listar återfinns klimatförändringarna, en negativ bild av landsbygden, indragen service, bostadsbrist och en minskning av antalet unga människor. Även hot av mer lokal karaktär lyfts fram, däribland de problem med översvämningsmygg som förekommer på många platser i området, och den energiexploatering samt vattenkraftsreglering som sker på flera håll.

Ovanstående analys av de styrkor, svagheter, möjligheter och hot som framkommit i SWOT-analysen med stöd av omvärldsläget och de behov som framkommit i de regionala och kommunala planerna och programmen ligger till grund för nästföljande kapitel om vision, mål och insatsområden.

4 Mål, insatsområden och indikatorer

4.1 Vision

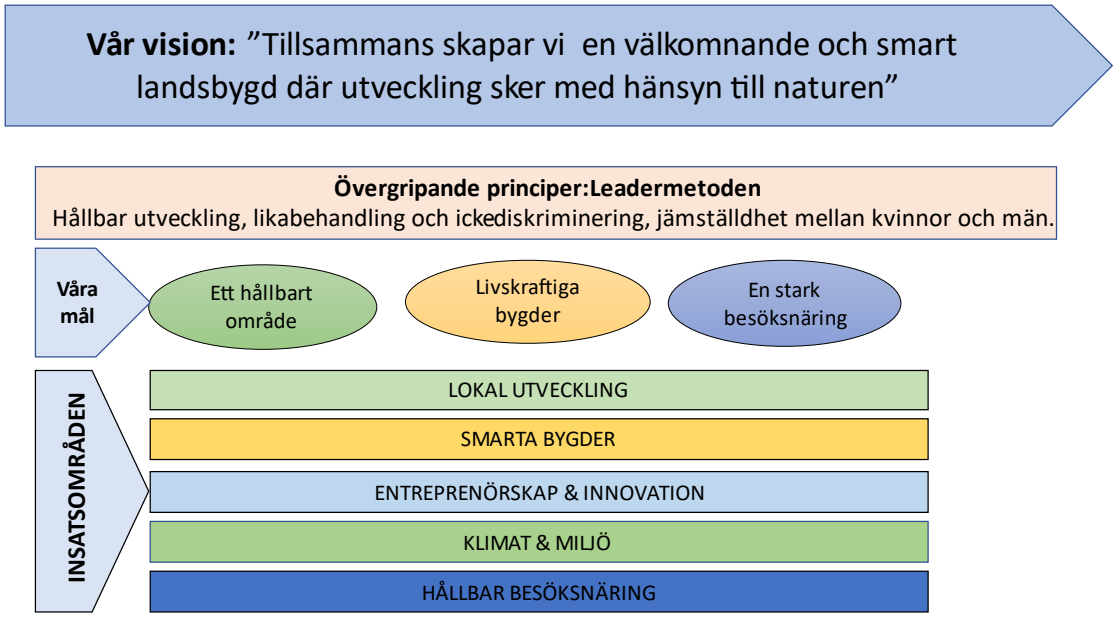

”Tillsammans skapar vi en välkomnande och smart landsbygd där utveckling sker med hänsyn till naturen”

Tillsammans genom samverkan och engagemang mellan alla sektorer i samhället skapar vi ett levande område där nätverkande och utbyte av erfarenheter ger växtkraft.

Vi välkomnar nya invånare till området och stärker möjligheterna för alla till en god service och livskvalitet. Hit lockas också besökare för att uppleva hållbara upplevelser.

Smarta samarbeten leder till innovativa bygder där människor och företag går samman kring idéer som stärker bygden.

Vår rika natur är vårt hjärta, och är en viktig bas för utvecklingen av vårt område. Här får människor i alla åldrar och med olika bakgrund möjlighet att utvecklas utifrån sina egna önskemål och förutsättningar.

Tillsammans har vi skapat ett modellområde för hållbar utveckling; ekonomiskt, ekologiskt och socialt!

4.2 Mål

Dessa mål har huvudsakligen identifierats utifrån behoven i SWOT-analysen, men också utifrån omvärldsläget, de regionala och kommunala planer och program som berör området, samt utifrån den process som pågått i LAG Leader Nedre Dalälven under våren 2021.

Ett hållbart område | **Livskraftiga bygder** | **En stark besöksnäring**

Förutom att målen svarar upp mot behoven som identifierats bidrar de även till att uppnå målen för Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, främst det allmänna målet: *Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.* Vidare bidrar målen även till de särskilda målen för samma fond, främst målet *Främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet mellan könen, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk*, men även till viss del övriga åtta särskilda mål.

Dessa mål bidrar även till flera av de målsättningar som definierats i de fyra Regionala utvecklingsstrategier som berör Leader Nedre Dalälvens område och de går även i linje med samtliga berörda kommuners olika planer. Främst är det avstampen i Agenda 2030 som förenar vår strategi med övriga regionala och kommunala planer och program. Då Leader främjar lokalt ledd utveckling på plats där medborgarna befinner sig finns goda möjligheter att genom denna strategi mobilisera lokala krafter som kan bidra till utveckling även i ett större perspektiv, regionalt, nationellt och globalt.

Ett hållbart område

Den plattform som biosfärområdet utgör utpekas i SWOT-analysen som en av de största styrkorna för leaderområdet. Detta gäller inte minst fokuset på hållbarhetsfrågorna vilka är kärnan i biosfärarbetet. Samtidigt pekas biosfärområdet ut under svagheter, det råder en stor okunskap kring vad begreppet står för och hur det går att dra nytta av att verka i ett modellområde för hållbar utveckling. Därför ser vi stora utvecklingsmöjligheter i att kommunicera biosfärbegreppet samt att investera i projekt med hållbarhet i fokus.

I de regionala utvecklingsstrategier (RUS) och kommunala översiktsplaner som berör området är ett hållbart samhälle den starkaste gemensamma nämnaren. Samtliga RUS:ar pekar genomgående på Agenda 2030 och dess globala hållbarhetsmål.

Ett hållbart område med den definition vi använder oss av och som innefattar ekonomisk, ekologisk och socialt hållbar utveckling stämmer väl överens med två av de tre målen inom den Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling*: ”Stödja miljövård och klimatåtgärder och bidra till unionens miljö- och klimatrelaterade mål.”, och ”Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.”.*

Valet av *Ett hållbart område* som ett av våra mål innebär en strävan att ta ett steg längre för att uppnå ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Vi ingår redan i ett biosfärområde, som är ett modellområde för hållbar utveckling utsett av Unesco. Hållbarhetsarbetet lämpar sig mycket väl att implementera i Leader Nedre Dalälvens strategi och knyter an till de behov och möjligheter som framkommit i analysen.

Livskraftiga bygder

I de lokala processerna inför framtagandet av denna strategi har de grundläggande livsvillkoren för människorna på landsbygden kommit högt upp på listan av önskemål att förbättra. Målet är att bidra till livskraftiga bygder med fler invånare, som ger ett större underlag till god kommersiell och offentlig service, så att människor kan leva ett gott liv lokalt. Det ska finnas livskraftiga företag med lokala arbetstillfällen, bostäder och en fungerande infrastruktur. Med aktiva mötesplatser och ett rikt föreningsliv finns möjligheter för människor som kan och vill samverka att utvecklas utifrån sina egna förutsättningar. Nätverkande och samverkan mellan olika aktörer i samhället bidrar till den attraktiva och inkluderande livsmiljön.

Konkurrenskraft och nätverkande tillsammans är något som lyfts fram i samtliga regionala utvecklingsplaner. I Region Dalarna, Region Gävleborg och Region Västmanland är detta också en del av deras visioner och målområden. De kommunala översiktsplanerna pekar på möjligheterna med LIS-områden som attraktiva miljöer för utveckling av boende och besöksnäring. I anslutning till dessa behövs det service och smarta lösningar för lokalsamhället.

Livskraftiga bygder bidrar till den Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutvecklings mål om att: ”*Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.”.* Detta sker genom den bredd av insatser som är möjliga att genomföra och som tillsammans bidrar till ökad sysselsättning, social delaktighet och lokal utveckling.

Valet av *Livskraftiga bygder* som ett av målen i vår strategi grundar sig på resultatet av SWOT-analysen och den samlade erfarenheten av vad som är betydelsefullt för en positiv lokal utveckling. Här samlas det som människor på lokal nivå gett önskemål om och det som påverkar de allra flesta i deras vardag. Här finns goda möjligheter att utveckla attraktiva miljöer för människor att bo, leva och verka i samtidigt som det skapar utrymme för innovativa idéer och att växa tillsammans.

En stark besöksnäring

I Nedre Dalälven finns det mycket god tillgång till attraktiva miljöer som ligger vatten- och naturnära. Naturen och att området ligger storstadsnära är det som lyfts fram som de största styrkorna i SWOT-analysen. Det stora upptagningsområdet tillsammans med de höga naturvärdena, vilka finns tillgängliga över hela området är något som ger mycket goda förutsättningar för natur- och upplevelsebaserad besöksnäring. Besöksnäringen bedöms vara det område med högst utvecklingspotential i SWOT-analysen.

Flera av regionernas utvecklingsstrategier pekar särskilt ut behovet av attraktiva miljöer. Attraktiva miljöer är i det här sammanhanget en beskrivning av allt från naturnära miljöer till områden med god service. Det vill säga områden där människor vill bo men också miljöer dit besökare kan lockas. De kommunala översiktsplanerna lägger i det här avseendet ett stort fokus på utvecklingen av LIS-områden för boende och besökare.

En stark besöksnäring bidrar till den Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutvecklings mål om att: *”Förbättra den socioekonomiska strukturen i landsbygdsområden.”.* Detta sker framför allt genom en ökad sysselsättning men också genom den utökade service som växer fram i synergi med växande besökarantal.

En besöksnäring där naturupplevelser är i fokus ställer höga krav på att dessa ska vara miljömässigt hållbara. Detta är också något som besökarna i allt högre grad förväntar sig och kräver av upplevelserna. Den Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutvecklings mål att: *”Stödja miljövård och klimatåtgärder och bidra till unionens miljö- och klimatrelaterade mål.”* faller väl in under detta.

Valet av *En stark besöksnäring* som ett av våra mål grundar sig huvudsakligen på SWOT-analysen och de tydliga signaler som den ger kring förutsättningar, behov och möjligheter. Omvärldsanalysen från Kairos Future pekar specifikt ut natur- och upplevelseturism som en av de starkaste trenderna inom lokal utveckling och stärker ytterligare förutsättningarna för det satta målet.

4.3 Insatsområden

1. **Lokal utveckling**

   Lokal utveckling är något av Leaders själ och hjärta. Detta insatsområde inbegriper det mesta av vad den lokala nivån har angett önskemål om att arbeta med för områdets utveckling. Här ryms olika typer av insatser som engagerar människor och är viktiga för bygdens utveckling.

   Olika former av **ortsutveckling**; att gemensamt utveckla sin ort ur ett helhetsperspektiv, passar in under detta insatsområde. Här ser vi till exempel satsningar på lokala utvecklingsplaner, skyltning och marknadsföring. Det kan också innefatta gemensamma satsningar för att öka trivsel samt att skapa eller bevara lokala natur- och kulturvärden som är av vikt för en hel bygd. Föreningsutveckling och föreningars möjlighet att ta ett större ansvar för samhällsservice kan också inrymmas här.

   Mötesplatser är centralt för insatsområdet. Det kan vara helt nya eller redan existerande mötesplatser som kan utvecklas på olika sätt. Även föreningslokaler och andra former av lokala mötesplatser, både fysiska och digitala kan vara aktuella. Det viktigaste är att det sker i samverkan mellan flera parter och är utvecklande för bygden och området.

Ungdomar är viktiga för bygdens överlevnad. Att ha en positiv bild av sin hembygd och att uppleva möjlighet att påverka sin situation både nu och i framtiden är av stor vikt för att unga skall trivas och utvecklas. Unga ges möjlighet att påverka utvecklingen av sin hembygd och sin egen framtid genom att driva egna projekt ”Av unga för unga” eller att vara delaktiga i större projekt. Detta är viktigt både för personlig utveckling, lärande och demokratiutveckling

Idrott, hälsa och livskvalitet är viktigt för den sociala hållbarheten. Idrottsföreningar och andra lokala föreningar är ofta den sammanhållande kraften i en bygd och engagerar människor i alla åldrar. Föreningarna arbetar oftast med så mycket mer än sitt huvuduppdrag och är ett viktigt nav och en utvecklingskraft och mötesplats i bygden, något man samlas kring och en drivkraft både för evenemang och demokratiutveckling. Insatser kan exempelvis vara utveckling av idrottsplatser, spontanidrott, evenemang, föreläsningar, föreningsutveckling och nya sätt att arbeta med hälsa och friluftsliv.

Natur, kultur och kulturmiljöer är viktigt för den lokala identiteten och är något som engagerar i en bygd. Historiska platser kan utvecklas för att sedan bli en betydande del i ett större sammanhang, till exempel för en stärkt besöksnäring. Lokala evenemang kan till exempel innefatta aktiviteter i naturen, konst, musik, teater, marknader eller idrottsevenemang. Förutsättningarna för stöd är att det är nya eller utvecklade evenemang som kan bidra till en bredare utveckling av orten.

Insatsområdet bidrar främst till målen *Ett hållbart område* och *Livskraftiga bygder* genom insatser med fokus på social hållbarhet och utveckling av den socioekonomiska strukturen i termer av att skapa tillit, relationer, kultur- och naturvärden, bättre samhällsservice, förutsättningar för unga människor, idrott, hälsa och livskvalitet.

Insatser riktade mot lokal natur, kultur och kulturmiljöer bidrar till målet *En stark besöksnäring.*

2. Smarta bygder

Smarta bygder kommer från konceptet Smart Villages som EU kommissionen lanserade 2016, och är ett begrepp som starkt knyter an till leadermetoden. I smarta bygder utvecklas kreativa lösningar på lokala utmaningar genom att använda ortens unika styrkor och möjligheter.

Genom detta insatsområde kan olika former av smarta samarbeten som syftar till att lyfta bygden ett hållbart sätt stöttas. Det kan till exempel handla om lokala nav för privat, ideell och offentlig verksamhet på en ort som kan innehålla distansarbetsplatser, lokaler för företag och föreningsverksamhet eller annan samverkan. Det kan även vara insatser för samverkan mellan olika aktörer för till exempel lokala energilösningar, digitalisering, kluster med olika teman, lokal turismsamverkan, företags- och föreningssamverkan, lokala service- och transportlösningar.

Insatsområdet bidrar främst till målen *Ett hållbart område* och *Livskraftiga bygder* genom insatser med fokus på samtliga hållbarhetsdimensioner och utveckling av den

socioekonomiska strukturen i termer av att minska resandet, implementera delningsekonomilösningar, samverkansformer, öka innovationsförmåga och kreativitet.

3. **Entreprenörskap och innovation**
   Ett av Leaders syften är att stötta den lokala ekonomin för att bidra till nya och bevarade arbetstillfällen och företag. Vi vill även stötta entreprenörskap i ett bredare perspektiv samt alla varianter av innovation i området. Nytänkande och testverksamheter som passar in inom leadermetoden är något som kan bli aktuellt att stötta.

   Förädling av lokala råvaror från jord, skog och vatten är ett område som prioriterats högt i de lokala träffarna, och är ett område det finns stora möjligheter att utveckla. Olika former av ”testbäddar” för sådana produkter och andra kan vara aktuellt precis som alla former av samverkansprojekt mellan företag och andra sektorer. Även socialt företagande kan vara aktuellt, precis som att vi gärna ser att möjligheterna till att stötta företag med småstöd och projektstöd för företag finns kvar. Kompetensutveckling för företag inom olika verksamheter kan även det vara ett område att stötta.

   Insatsområdet bidrar till främst till målen *Ett hållbart område* och *Livskraftiga bygder* genom insatser med fokus på samtliga hållbarhetsdimensioner och utveckling av den socioekonomiska strukturen i termer av hållbart företagande.

4. **Klimat och miljö**
   Leaderområdets geografiska område är identiskt med **Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven**, ett modellområde för hållbar utveckling. Biosfärområdet identifierades under strategiprocessen som en stor möjlighet för områdets utveckling och ett angeläget fokus i en tid när klimat- och miljöfrågorna dominerar alltmer. Klimatet är också högt prioriterat i det kommunala översiktsplanearbetet.

   Exempel på möjliga insatser är arbete med att kommunicera klimat- och miljöfrågor i området samt biosfärmärkning av produkter och tjänster. Arbete med fiskevård för att få upp havsvandrande fisk i älven, stötta fiskevårdsföreningar samt insatser längs kuststräckan ligger även det inom insatsområdet, precis som arbete för främjande av öppet landskap och biologisk mångfald. Det kan också innefatta lokala klimat- och miljöåtgärder i samverkan.

   Insatsområdet bidrar främst till målet *Ett hållbart område* genom insatser med fokus på ekologisk och ekonomisk hållbarhet.

5. **Hållbar besöksnäring**
   Besöksnäringen framkom som det enskilda området med störst utvecklingsmöjlighet i samtliga lokala processmöten. Nedre Dalälvsområdet, med de unika natur- och kulturmiljöerna som finns här, är ett naturligt rekreationsområde och besöksnäringen blir allt viktigare.

   Vi vill med detta insatsområde stötta utvecklingen av besöksnäringen i en hållbar riktning, inte minst miljömässigt.

Exempel på insatser som kan ligga inom detta insatsområde är olika former av leder, utbildning av lokala guider samt logimöjligheter för besökare till området. Andra exempel är miljömärkning av företag inom besöksnäringen eller åtgärder som främjar ett mer hållbart resande till och från samt inom området.

Områdets industrihistoria har även den stor utvecklingspotential för turism. Lokal platsutveckling med fokus på besöksnäring, destinationsutveckling av hela området eller lokala destinationer kan vara en annan åtgärd såväl som utveckling av besöksnäringsnätverk och kompetensutveckling av sådana.

Insatsområdet bidrar främst till målen *En stark besöksnäring och Ett hållbart område.*

4.4 Indikatorer och målvärden

De valda indikatorerna är en medveten blandning av de tre nivåerna – EU, nationellt och lokalt. Våra mål handlar om hållbara, smarta och livskraftiga bygder och om en utvecklad och stark besöksnäring, de valda indikatorerna är hjälpsamma för att tydligt följa i vilken grad vi är på väg mot målen. Då vi tror att många projekt kan innefatta flera mål och insatsområden väljer vi här att ha samma indikatorer för samtliga mål och insatsområden.

På EU-nivå kommer våra framsteg att mätas med hjälp av indikatorn *Tillväxt och sysselsättning i landsbygdsområden ”Ny sysselsättning”.* Indikatorn kommer att tillämpas på samtliga mål och insatsområden då den utgör en grund för det vi vill uppnå – vår vision: ”Tillsammans skapar vi en välkomnande och smart landsbygd där utveckling sker med hänsyn till naturen”. Vi tror att sysselsättning är en grundförutsättning för ovanstående och att ekonomisk hållbarhet bygger på att människor kan försörja sig själva.

Sex nationella indikatorer har valts som även de kan tillämpas på alla mål och insatsområden. Målet om ett hållbart område är uppnått när en ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet är i balans. På samma sätt innebär ett livskraftigt område att människor i bygderna träffas och tillsammans utvecklar bygderna. Det smarta området innebär att människorna tillsammans tar fram nya innovativa lösningar på nya och gamla utmaningar. Vi rör oss mot dessa mål när vi har fler livskraftiga och fler nya företag som fortsätter på minst samma sysselsättningsnivå som idag.

De valda **nationella indikatorerna** är *Nya företag, Bevarad sysselsättning, Nya mötesplatser, Nya fritids- och kulturverksamheter, Nya nätverk och samarbeten* samt *Nya dagsbesökare. Nya dagsbesökare* tillsammans med de lokala indikatorerna *Nya besöksmål* och *Nya gästnätter* kommer tydligt indikera framsteg mot målet om en stark besöksnäring. En stark besöksnäring utvecklas i takt med nya besöksmål som skapar ett attraktivt område, vilket i sin tur leder till fler besökare och övernattningar.

Valet av **nio lokala indikatorer** hänger ihop med ovanstående valda indikatorer. En övergripande princip är jämställdhet mellan kvinnor och män. Vi önskar engagera fler unga i det lokala utvecklingsarbetet och detta mäts med de lokala indikatorerna *Deltagare, kvinnor under 25 år* samt *Deltagare, män under 25 år.*

Ett smart, hållbart och livskraftigt område behöver både tillvarata befintliga värden och tillföras nya värden i form av mötesplatser och olika verksamheter. Det innebär arbete på nya sätt där nya lösningar tas fram för att utveckla området innovativt.

Övriga **lokala indikatorer** är *Bevarade fritids- och kulturverksamheter, Nya servicelösningar, Nya metoder, arbetssätt och processer, Organisationer som genomför insatser för minskad klimatpåverkan, Nya lösningar på miljö- och klimatproblem, Nya besöksmål* samt *Nya gästnätter* och de kompletterar väl övriga valda indikatorer och kommer sammantagna att hjälpa oss att mäta hur väl vi uppfyller målen i strategin.

EU:s resultatindikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring	R. 37	Tillväxt och sysselsättning i landsbygdsområden ”Ny sysselsättning”	Sysselsättningen ska ha skapats som senast vid projektslut. En heltidstjänst motsvarar 1720 timmar per år och en halvtidstjänst motsvarar 860 timmar per år.	7

Nationella indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring	N.01	Nya företag	Antal nya företag som skapats under projekttiden på grund av projektet. Med företag menar vi olika organisationsformer som till exempel enskild firma, AB och ekonomisk förening.	5
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö	N.02	Bevarad sysselsättning	Med bevarad sysselsättning menar vi arbetstillfällen som inte hade kunnat finnas kvar utan det mottagna stödet. EN heltidstjänst motsvarar 1720 timmar per år och en halvtidstjänst 860 timmar per år.	9

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
	En hållbar besöksnäring				
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring	N. 05	Nya mötesplatser	Antalet mötesplatser som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. En mötesplats kan vara fysisk i form av en ny eller återställd lokal där olika verksamheter kan äga rum. Till exempel hembygdsgårdar eller övriga samlingslokaler. En mötesplats kan också vara ett digitalt forum om det är begränsat till en tydligt avgränsad målgrupp och det finns sätt att interagera. Till exempel en facebook-grupp. Hemsidor eller bloggar räknas inte.	30
Ett hållbart område Livskraftiga bygder	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation	N.06	Nya fritids- och kulturverksamheter	Antalet fritids- och kulturverksamheter som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. Till exempel kan detta inkludera ungdomsverksamheter, teatergrupper, idrottsföreningar och språkcaféer. Endast antalet olika verksamheter ska räknas. Man ska inte räkna	30

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
En stark besöksnäring	Klimat och miljö En hållbar besöksnäring			in antalet träffar som de haft eller antalet deltagare som medverkat.	
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring	N.07	Nya nätverk och samarbeten	Antalet nya och bestående nätverk eller samarbeten som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. För att räknas som nytt ska nätverket eller samarbetet inte ha funnits innan projektets mobilisering och uppstart för det syfte som det nu har. Det behöver ingå minst två aktörer för att räknas som ett nytt nätverk eller samarbete. Endast antalet nätverk ska ingå, inte antalet aktörer i de nätverken.	50
Ett hållbart område	Lokal utveckling Smarta bygder	N.08	Nya dagsbesökare	Antalet nya dagsbesökare per år som projektet beräknas ha skapat. Dagsbesökare är besökare som inte övernattar på platsen för besöket. Här handlar det om en	2 500

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring			uppskattning per år så det gör inget om projektet hinner ta slut innan man har uppmätt ett år med besökarantal. Men det underlättar uppskattningen om man har hunnit mäta besökare under en period.	

Lokala indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö	L.01	Deltagare, kvinnor under 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	200

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
	En hållbar besöksnäring				
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring	L.03	Deltagare, män under 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	200
Ett hållbart område Livskraftiga bygder	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation	L.13	Bevarade fritids- och kulturverksamheter	Antal fritids- eller kulturverksamheter som har vidareutvecklats och/eller hade upphört om inte projektet genomförts. Det är alltså inte antalet tillfällen som aktiviteterna genomförs eller antalet deltagare de har som ska räknas här.	20

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
En stark besöksnäring	Klimat och miljö En hållbar besöksnäring				
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring	L.16	Nya servicelösningar	Servicelösningarna ska vara nya på så sätt att man testar eller introducerar nya metoder för att uppnå förbättrad lokal service som kan utveckla en bygd.	5
Ett hållbart område	Lokal utveckling Smarta bygder	L.23	Nya metoder, arbetssätt eller processer	Nya sätt att arbeta i företag eller andra organisationer. Till exempel nya produktionsprocesser, nya logistiklösningar eller nya organisationsformer.	7

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring				
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring	L.36	Organisationer som genomför insatser för minskad klimatpåverkan	Antal företag, föreningar eller andra organisationer som inom ramen för projektet genomför insatser för minskad klimatpåverkan. Dessa insatser ska på ett påtagligt sätt bidra till uppfyllandet av de horisontella målen hållbar utveckling och/eller klimat och miljö.	10

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring	L.38	Nya lösningar på miljö- och klimatproblem	En lösning på miljö- och klimatproblem kan till exempel vara att mobilisera eller skapa metoder för energieffektivisering, vatten- och avloppshantering, avfallshantering eller andra produktionsprocesser.	5
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö	L.50	Nya besöksmål	En fysisk plats som erbjuder en eller flera besöksanledningar och som tillkommit genom projektet.	20

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
	En hållbar besöksnäring				
Ett hållbart område Livskraftiga bygder En stark besöksnäring	Lokal utveckling Smarta bygder Entreprenörskap och innovation Klimat och miljö En hållbar besöksnäring	L.52	Nya gästnätter	Gästnätter är det antal nätter som turister övernattar på grund av de aktiviteter som genomförs i projektet. Turisterna kan övernatta på kommersiella boenden så som hotell, pensionat, stugby, vandrarhem eller camping eller på ickekommersiella boenden så som fri camping, eller hos släkt och vänner. Här handlar det om en uppskattning per år så då gör det inget om projektet hinner ta slut innan man har uppmätt ett år med gästnätter. Men har man kunnat börja mäta det så underlättar det såklart uppskattningen.	400

5 Genomförande

I innevarande programperiod och tidigare i detta dokument har LAG varit benämningen på Leader Nedre Dalälvens styrelse. Fortsättningsvis kommer nu begreppet LAG innebära Leaderföreningen och Leaderföreningens styrelse kommer att benämnas LAG-styrelsen.

5.1 Kommunikation

Att nå ut med information om möjligheterna med leadermetoden till en bred målgrupp är en viktig del av LAG:s arbete i kommande programperiod. Leaders mjuka värden, synergier och de oväntade effekter som så ofta uppstår som en följd av dessa samverkansprojekt är ytterst viktiga att kommunicera för att visa på hur stor betydelse metoden har för den lokala utvecklingen.

Allmän information om leadermetoden, vår utvecklingsstrategi och hur man går tillväga för att söka projektstöd utgör en betydande del av vår löpande verksamhet. Vi bedömer dock att själva uppstartsfasen kommer att bli relativt kort då det inte blir något direkt glapp mellan programperioderna och inte heller någon förändring av vårt geografiska område. Snarare är det insatserna i själva strategin som är något förändrade. Vi ser ett stort värde för potentiella projektägare att det blir en smidig övergång mellan innevarande och kommande programperiod så att de kan koncentrera sig på att genomföra sina projekt och på så sätt bidra till att uppnå målen i strategin.

Av erfarenhet vet vi att uppvisandet av goda exempel från genomförda projekt ger stort genomslag. På så sätt kan vi koppla det utvecklingsarbete som görs i området till strategin för att inspirera till mer lokal utveckling och synliggöra de insatser som görs inom ramen för Leader i ett bredare perspektiv samt kommunicera Leaders mervärden och synergieffekter.

LAG är angelägna om att bedriva arbetet i nära samverkan med områdets nio kommuner. De särskilt utsedda kommunala kontaktpersonerna är en mycket viktig målgrupp för att vidareförmedla information till de som söker projektstöd och andra som vill bidra till lokal utveckling.

I kommunikationsarbetet har LAG-styrelsen en viktig och framträdande roll. LAG-ledamöterna har ansvar för att förmedla sin organisations, sektors och kommuns behov och möjligheter in i LAG och att förmedla information om Leader Nedre Dalälvens arbete och leadermetodens möjligheter ut i sina nätverk. En del i detta arbete är att via besök på plats hos projektägarna ta in och ge kunskap och att kommunicera detta vidare.

Målgrupperna för vår kommunikation är alltså potentiella stödsökare, kommuner, regionalt utvecklingsansvariga, organisationer och allmänheten i området.

Vårt kommunikationsarbete kommer att ske på olika sätt. Via muntlig kommunikation vid informationsmöten med våra målgrupper samt via skriftlig kommunikation i tryckt och digital media. Vi kommer att sträva efter årliga informationstillfällen till våra kommuner och regioner, med både politiker och tjänstemän samt kontinuerlig kommunikation med våra

kommunala kontaktpersoner. För kommunikation med övriga organisationer och nätverk kommer vi att i största möjliga mån delta i deras ordinarie sammankomster för att på så sätt möta dem där de verkar. Målgruppen är till exempel olika aktörer inom civilsamhället, företagsfrämjande organisationer, olika typer av regionala partnerskap för landsbygdsutveckling, regional utveckling och hållbar utveckling. Kommunikationsinsatser kommer att samordnas med Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven när så är lämpligt och vi kommer att dra nytta av varandras nätverk när det är möjligt för att nå ut med frågor som rör hållbar utveckling.

Vi kommer att ta fram en ny grafisk profil som har hög igenkänningsfaktor och som hänger ihop med webbsida och sociala medier. Därtill kommer material kommuniceras som film, text och bild på sociala medier, samt som tryckt material och via pressmeddelanden.

5.2 Urvalsprocess

Leaderföreningen har en öppen och icke-diskriminerande urvalsprocess för att prioritera projekt.

Urvalsförfarandet är utformat för att möjliggöra urval av de projekt som kan bidra till att uppfylla målen för strategin. Leaderföreningen prioriterar projekten med hjälp av lokalt utformade urvalskriterier. Ingen enskild sektor; privat, ideell eller offentlig har mer än 49% av rösterna. Efter prioritering fastställer leaderföreningen stödbeloppet. Jordbruksverket gör slutkontroll av stödberättigande och fattar beslutet som skickas ut till sökande.

5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer

Då Leaders grundprinciper är samverkan, lokal förankring och underifrånperspektiv är det självklart de lokala aktörerna i vårt område som är de allra viktigaste och mest naturliga samverkansparterna för LAG. Det lokala engagemanget hos föreningar, organisationer och företag är det som bär upp hela leadermetoden och de vi arbetar med och för. I denna grupp är givetvis våra kommuner medräknade. Förutom detta grundläggande samarbete lokalt krävs samverkan med de många aktörer i området som arbetar med olika former av utvecklingsarbete för att hitta synergier så att befintliga resurser och insatser kan komplettera och förstärka varandra. Detta kräver kontinuerlig dialog och upparbetade goda nätverk.

Leader Nedre Dalälven är ett stort område som sträcker sig över nio kommuner i fyra län och har därav ett stort antal regionala och lokala aktörer som bidrar till den lokala utvecklingen på olika sätt. Det är en styrka att kunna verka över befintliga administrativa gränser men det innebär även en hel del utmaningar ur ett resursperspektiv för att kunna hålla kontakt med alla aktörer som verkar på olika regionala arenor. En mer utvecklad samverkan med dessa aktörer är dock viktig för strategins genomförande och måluppfyllelse.

Kommunerna är våra allra viktigaste samverkansparter och i vissa fall som projektägare eller medfinansiärer till lokala projekt. LAG har som ambition att varje år informera respektive

kommunstyrelse om vår verksamhet. Vi har också ett nätverk med kommunala kontaktpersoner, en sedan länge inarbetad grupp, vars syfte är att föra relevant information mellan LAG och kommunerna. Denna grupp skall fortsätta under nästa programperiod. Vi ser dock att vi behöver utöka den kontinuerliga dialogen med kommunerna till att innefatta flera förvaltningar och där informera om Leader och dess möjligheter samt de projekt som drivs eller är på gång inom kommunen för att på så sätt möjliggöra ytterligare synergieffekter.

För att uppnå den samordning och samverkan vi önskar med de regionala aktörerna är en kontinuerlig dialog i enkelt format en förutsättning. Den ska generera en större kännedom om Leader och dess uppdrag och möjligheter och syfta till ett bättre genomförande av vår utvecklingsstrategi. Goda exempel på detta är de regionala partnerskapsmöten för landsbygdsprogrammet som länsstyrelserna har genomfört i innevarande programperiod, vilka har varit viktiga forum för dialog mellan olika regionala aktörer. Ett initiativ från Region Uppsala med gemensamma möte tillsammans med samtliga berörda leaderområden i regionen och länsstyrelsen är ett gott exempel på samordning och samverkan som vi hoppas kan genomföras i samtliga regioner under kommande programperiod. Här finns stora samordningsfördelar att göra mellan de olika programmen, något som borgar för ett bättre genomförande på samtliga nivåer.

Sammantaget ger detta större möjligheter för LAG att verka som ett utvecklingskontor för landsbygdsutveckling, där vi ska kunna stötta idéer som kanske inte passar in hos oss, men med hjälp av våra nätverk lotsa dem vidare till andra potentiella finansiärer. Här är dialog och samverkan med andra finansiärer och utvecklingsorgan viktig.

Samverkan och nätverkande är en av de allra viktigaste parametrarna för leadermetoden. LAG har en unik möjlighet att främja lokal hållbar tillväxt i och med att vi verkar i ett biosfärområde med allt vad det innebär av samverkan med lokala och regionala aktörer. Även samverkan och erfarenhetsutbyte med andra LAG i Sverige och Europa, samt de 727 biosfärområdena i 131 länder i världen, ger oss betydande möjligheter att stärka vårt lokala arbete.

Leader Nedre Dalälven har för avsikt att arbeta strategiskt med nationell och internationell samverkan med andra LAG och biosfärområden, främst genom att bibehålla och utveckla de nätverk och samarbeten vi redan har påbörjat. Våra erfarenheter säger att detta är en viktig framgångsfaktor, inte minst för det internationella samarbetet, som generellt tar lång tid att arbeta upp på ett fungerande sätt.

Leader Nedre Dalälven har bland annat tillsammans med Leader Mälardalen ett etablerat samarbete med flera LAG i Litauen, som vi hoppas kunna fortsätta i programperioden 2023 – 2027. Fokus för det pågående samarbetet är unga entreprenörer inom lokal naturturism, men vi ser möjligheter att utveckla detta samarbete till andra insatsområden framöver.

Vidare ingår Leader Nedre Dalälven i ett av de större internationella samverkansprojekten i innevarande programperiod, Slow Trips, ett projekt med fokus på hållbar besöksnäring och

resande. Här ingår nio LAG från sex länder, vilka planerar en utveckling av samarbetet nästa programperiod. Då projektets inriktning ligger i linje med denna utvecklingsstrategi planerar vi att delta i detta arbete om så är möjligt.

LAG har sedan tidigare ett erfarenhetsutbyte med SECAD Partnership CLG på Irland vilket vi planerar ska fortsätta. Det finns även planer för framtida utbyte mellan några andra leaderområden som på olika sätt ingår i biosfärområden.

Under 2014 – 2020 ingick Leader Nedre Dalälven i ett fiskeområde tillsammans med Leader Gästrikebygden och Leader Hälsingebygden. Vi kommer att upprätthålla nätverket och vid behov samverka kring frågor som berör vår gemensamma kuststräcka.

Den nationella leaderföreningen, Lokal Utveckling Sverige (LUS) och dess Europeiska organisation, ELARD, är också viktiga aktörer att samverka med i kommande programperiod. LUS arbetar med att föra fram och driva frågor gällande leadermetoden i ett nationellt och internationellt perspektiv, att underlätta för ett lyckat genomförande av Leader samt att öka kunskapsutbytet mellan leaderorganisationerna, vilka är viktiga delar för det lokala genomförandet av strategin.

5.4 Effekter

Resultat uppstår i anslutning till ett projekt, men effekter är förändring på längre sikt som också leder till mer strukturella förändringar. Dessa kan vara enkla att mäta och av karaktären ökad befolkning eller mer svårfångade som till exempel ökad framtidstro. Dessa effekter kan vara svåra att uppnå för varje enskilt leaderprojekt och LAG kommer därför att uppskatta den sammanlagda effekten av samtliga insatser när vi bedömer vilka effekter som har uppstått eller kan uppstå. Effektutvärderingen kommer att skötas av Jordbruksverket, men LAG kommer att arbeta förebyggande och strategiskt med de tidiga stegen i interventionslogiken.

För att stimulera långsiktiga effekter kommer LAG att arbeta med **leadermetoden** i fokus. Erfarenheterna visar att projekt med god lokal förankring och underifrånperspektiv har störst chans att uppnå långsiktiga effekter. Men det är inte alltid självklart att projektägarna själva uppmärksammar de synergieffekter som uppstår eller skulle kunna uppstå, därför kommer vi att lägga stort fokus på att coacha projekten inför ansökan men även under projektets gång.

Leaders **mjuka värden** som till exempel ökad livskvalitet och en känsla av sammanhang och gemenskap är frågor som vi kommer att försöka fånga upp under projektens gång. Dessa riskerar annars att falla i glömska efter avslutat projekt. Att fånga upp **synergier** och **oväntade effekter** i anslutning till projektet är en högt prioriterad fråga för oss. Inte minst är den viktig inför nästa programperiod, så att vi kan visa upp vad Leader faktiskt bidrog med, utöver de konkreta leaderprojekten.

En effekt är de nätverk och samarbeten som uppstår, och det kollektiva lärandet inom dessa. Detta är något som vi kommer att främja och stötta, varför vi har valt *Nya nätverk och*

samarbeten som en indikator för samtliga mål och insatsområden. För att nå målet *Ett hållbart område* är kopplingen till Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven viktig. De nätverk som uppstår som en effekt av leaderprojekten kommer att kunna leva kvar inom biosfärområdet och bidra till målet *Livskraftiga bygder*.

I vår kommunikation kommer vi att jobba för att sprida Leaders mervärden och effekter, samt fokusera på att Leader är en metod för utveckling. I vår uppföljning och utvärdering kommer vi även där att fokusera på mervärden, synergier och oväntade effekter för att fånga upp det under programperioden.

5.5 Hur främjar strategin innovation?

Vår ambition är att fungera som ett utvecklingskontor där lokala initiativ tas tillvara. Vi vill utveckla dialogen med projektsökande, LAG-styrelsen och kontoret på ett tidigt stadium för att hjälpa projekten att bli mer innovativa. Det är inte ett krav att varje projekt skall vara innovativt för att kunna söka, men vår uppgift blir att guida och visa på möjligheter som de kanske inte ser själva.

Smart landsbygd tillsammans

För att uppnå vår vision: ”Tillsammans skapar vi en välkomnande och smart landsbygd där utveckling sker med hänsyn till naturen” krävs det innovativa projekt. En smart landsbygd syftar tillbaka på en landsbygd som fungerar i en omvärld i ständig förändring. En landsbygd där innovativa idéer skapar möjligheter och löser befintliga utmaningar. Vi har även ett insatsområde som heter ”Smarta bygder”. Här uppmuntrar vi projektägarna till att använda de styrkor och möjligheter som finns på orten för att finna innovativa och kreativa lösningar på de lokala utmaningar man står inför.

I visionen går det även att utläsa att det är ”tillsammans” vi ska skapa den smarta landsbygden. Vid våra 13 lokala träffar har det framkommit att det finns ett stort behov och en stor vilja att samverka mer. Det är i mötet mellan människor och i utbytet av erfarenheter som det ofta väcks nya idéer och skapas nya innovationer. Leaderkontoret kommer att bistå projektsökanden med kontakter till andra aktörer för att få till möten som kan generera innovativa idéer, arbetssätt och resultat.

Inkludering och jämställdhet är en viktig del i att det är tillsammans vi skapar den smarta landsbygden. Här finns det stora utmaningar som kräver kreativa lösningar, men också stora möjligheter där vi tillsammans kan hitta inspiration av varandra och komma med innovativa idéer. Inom inte minst besöksnäringen i området har vi till exempel ett stort antal framgångsrika entreprenörer med utländsk härkomst. Något som till stor del bygger på att de ofta ser möjligheter från ett annat perspektiv, och utifrån de erfarenheter de har med sig kan skapa produkter som når nya målgrupper.

Modellområde för hållbar utveckling
Ett genomgående tema i vår strategi är att vi kommer att lägga ett mycket stort fokus på hållbar utveckling. Detta återkommer i våra mål, insatsområden och i vår vision. Vi vill också uppmuntra projekten till att se möjligheterna med att de befinner sig i ett biosfärområde. Ett biosfärområde ska fungera som ett modellområde för hållbar utveckling där nya metoder utvecklas i lokal samverkan. Hit räknas också att bevara och tillvarata traditionell kunskap. För att åstadkomma en hållbar utveckling behöver vi tänka i nya banor och skapa produkter, föreningar och företag som är ekologiskt och socioekonomiskt hållbara.

Ett av insatsområdena som är kopplade till hållbar utveckling är ”En hållbar besöksnäring”, och ett bra exempel på ett innovativt arbetssätt är att skapa verksamheter och produkter som ligger under temat Slow Trips. Detta är ett nytt grepp som introducerades under innevarande leaderperiod och inom vilket aktörer i vårt område kan skapa nya spännande och annorlunda upplevelser för en ny typ av resande.

Under insatsområdet ”Entreprenörskap och innovation” tar vi arbetssättet kring innovation ett steg längre. Här premieras nytänkande och testverksamheter där projektägare kan ta fram och utveckla ”testbäddar” för sina produkter.

5.6 Övergripande principer

Den viktigaste övergripande principen för denna strategi är Leadermetoden med dess sju principer:

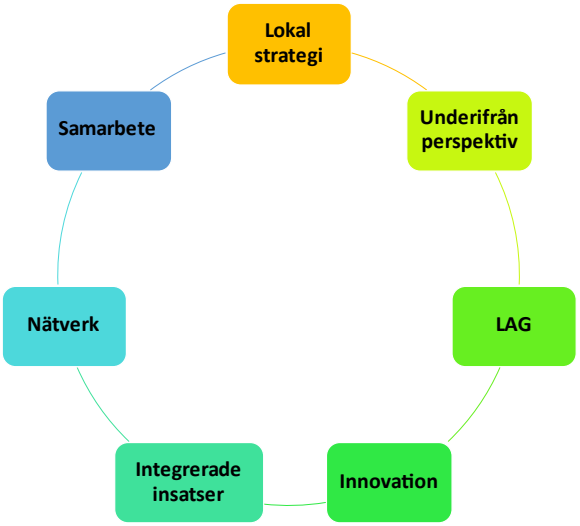

Utöver dessa beaktar vi naturligtvis de övergripande principerna hållbar utveckling, likabehandling och icke-diskriminering och jämställdhet mellan kvinnor och män.

Hållbar utveckling

Vår lokala utvecklingsstrategi har ett stort fokus på hållbar utveckling vilket framgår av vår vision: ”Tillsammans skapar vi en välkomnande och smart landsbygd där utveckling sker med hänsyn till naturen”, och av våra mål och insatsområden. Under framtagandet av strategin har vi samarbetat med biosfärområdet då en stor del av strategin baseras på motsvarande principer som de biosfärområdet bygger på. Unescos biosfärområden ska fungera som modellområden för social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet. Detta är principer som helt eller delvis ska omfatta alla våra projekt.

Utvecklingsstrategin tar även avstamp ur Agenda 2030 och de 17 globala målen för hållbar utveckling. I de fyra regionala översiktsplaner vilket vårt leaderområde omfattas av är också målen mot Agenda 2030 den tydligaste gemensamma nämnaren.

Ett av våra tre mål är ”Ett hållbart område” och pekar specifikt ut hållbar utveckling som fokusområde, men även målen ”Livskraftiga bygder” och ”En stark besöksnäring” genomsyras av detta, inte minst genom socioekonomisk hållbar utveckling. För att kunna mäta och följa upp hur dessa mål uppnås har vi till exempel valt ut indikationerna L 36 (Organisationer som genomför insatser för minskad klimatpåverkan) och L 38 (Nya lösningar på miljö- och klimatproblem).

Jämställdhet, likabehandling och ickediskriminering

Jämställdhet, likabehandling och ickediskriminering är mycket centrala utgångspunkter för alla våra tre mål. ”Ett hållbart område” och ”Livskraftiga bygder” kan bara uppnås om vi aktivt verkar för bygder där inkludering och jämställdhet spelar en central roll. Dessa principer kommer att vara inbakade i allt vi gör i genomförandet och uppföljningen av strategin, och är inte bara något som fungerar som riktmärken. Under framtagandet av strategin genomfördes möten och lokala processer med jämn könsfördelning mellan män och kvinnor i olika åldrar och från olika kompetenser.

De globala målens ledord för Agenda 2030 är ”Leave No One Behind” och mål 10, som belyser vikten av att verka för ett samhälle där ingen lämnas utanför i utvecklingen, är något vi försöker ta fasta på i vår strategi.

Vi kommer inte att stödja åtgärder som bidrar till någon form av segregering vad gäller kön, ras eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Våra projektägare ska tillsammans med vårt utvecklingskontor också beakta hur deras projekt tar hänsyn till inkludering och jämställdhet redan vid ansökan och fortlöpande under projekttiden.

Vid projektavslut kommer vi att följa upp med statistik hur dessa övergripande principer efterföljts. Vi har till exempel valt indikatorerna L 01 (Deltagare, kvinnor under 25 år) och L 03 (Deltagare, män under 25 år) för att kunna mäta och följa upp unga kvinnor och mäns deltagande i projekt.

Utöver våra mål som tar hänsyn till EU:s gemensamma fonders övergripande principer har vi även lagt extra fokus på dessa under några av våra insatsområden. Detta gäller inte minst insatsområdet ”Lokal utveckling”. Här vill vi skapa mötesplatser för människor att mötas oavsett ålder, etnicitet, kön eller funktionshinder. Vi ser hur idrott och hälsa kan tillgängliggöras för alla åldrar oavsett funktionshinder, och hur projekt i föreningslivet kan skapa mötesplatser där människor med utländsk härkomst får möjlighet att lättare komma in i lokalsamhället.

Ett av våra mål är ”En stark besöksnäring”, vilket är en näringsgren där fördelningen mellan könen bland näringsidkarna är väldigt jämn. I Nedre Dalälvsområdet är det en näringsgren som främjar företagsutveckling både bland kvinnor och män, vilket framgår av fördelningen hos deltagarna i olika projekt relaterat till besöksnäringen i leaderområdet.

6 Organisation

6.1 Partnerskapet och föreningen

Partnerskapet för Leader Nedre Dalälven består av representanter från privat, ideell och offentlig sektor från områdets samtliga nio kommuner, både föreningsmedlemmar och LAG-styrelsen. Dessutom har ett stort antal lokala och regionala aktörer deltagit i framtagandet av strategin, både i lokala processer, på separata SWOT-möten eller som remissinstanser. Samtliga har bidragit till strategins framtagning, men det är Leader Nedre Dalälven 3 som utgör kärnan i partnerskapet och som formellt ansöker om att bilda leaderområde.

Efter tre programperioder finns en god kännedom om Leader hos landsbygdens aktörer och främjare i området. Trots det finns fortfarande ett stort antal aktörer och potentiella stödsökande i området som inte känner till Leader och dess möjligheter. Vi tror att vi med ett mer aktivt partnerskap, där fler aktörer deltar och samverkar på nya sätt, kan stärka det lokala arbetet väsentligt.

Leader Nedre Dalälven samverkar redan idag med Nedre Dalälvens Intresseförening och dess medlemmar, samt deltar i arbetet med Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven. De synergieffekter som detta samarbete ger, kan om det synliggörs ordentligt, ytterligare stärka Leaders roll som möjliggörare för lokal utveckling i området.

6.2 Föreningens styrelse

Leader Nedre Dalälven är ett stort område som sträcker sig över nio kommuner i fyra län och har därav ett stort antal regionala och lokala aktörer som bidrar till den lokala utvecklingen på olika sätt. Detta innebär både för- och nackdelar. Det är en styrka att kunna verka ”på tvärs”, över befintliga administrativa gränser, för att på så sätt berikas av mötet mellan aktörer från

olika delar av området. Nackdelen kan vara att det kräver större insatser från organisationen för att hålla kontakt med alla aktörer som verkar på olika regionala arenor.

Att området är stort och spänner över flera administrativa gränser gör att det är extra viktigt att partnerskapet känner sig väl representerat i LAG-styrelsen. Utifrån det har Leader Nedre Dalälven i tidigare programperioder haft en stor styrelse. I innevarande programperiod har detta varit reglerat till minst 21 ordinarie och 6 suppleanter, vilket är bra för spridningen geografiskt och sektorsvis, men ger en stor grupp att arbeta med då även suppleanter bjuds in till samtliga möten. Att även suppleanter bjuds in är viktigt för förståelsen av komplexiteten i leadermetoden. Hur stor styrelse Leader Nedre Dalälven ska ha i den kommande perioden kommer regleras i stadgarna, förmodligen kommer det dock endast att vara ordinarie styrelseledamöter i framtiden. Eventuellt kan en något mindre styrelse vara att föredra, men det får inte ske på bekostnad av den geografiska spridningen eller sektorernas fördelning.

De offentliga representanterna nomineras från kommunerna och övriga förslag till ledamöter tas fram av en valberedning. Valberedningen för LAG utses av föreningsstämman. I valberedningen finns en representant från varje kommun, för att säkerställa god lokalkännedom och ett brett nätverk inom området. LAG strävar efter en jämn kompetens-, köns-, åldersfördelning samt god fördelning mellan sektorerna även inom valberedningen. Personerna i valberedningen ska ha ett brett lokalt kontaktnät och utbildas av leaderpersonalen i leadermetoden och i Leader Nedre Dalälvens strategi innan nomineringsarbetet startar. Valberedningens uppgift är att tillsammans nominera ett antal personer till LAG-styrelsen. Utifrån de krav som ställs på LAG-styrelsens totala sammansättning är valberedningens interna samverkan av avgörande betydelse.

Leader Nedre Dalälven strävar efter en representativ LAG-styrelse med jämn köns- och åldersfördelning och mångfald. Vidare behöver LAG-styrelsen ha ett stort kontaktnät, god lokal förankring och sammantaget en bred kompetens inom en stor bredd av områden, som bland annat arbetsgivarfrågor, juridik, företagande, ekonomi, jordbruk, fiske, miljö, strategins övergripande principer och Agenda 2030. LAG-ledamöterna ska vara representanter både för sin medlemsorganisation i Leader Nedre Dalälven och för hela sin sektor.

Som medlemmar i föreningen Leader Nedre Dalälven godkänns organisationer, föreningar och företag. Samtliga föreningsmedlemmar har en röst på stämman, som är föreningens högsta beslutande organ. Samtliga ledamöter i LAG-styrelsen ska representera en medlem i föreningen Leader Nedre Dalälven. LAG-styrelsen är beslutsmässig om mer än hälften av ordinarie LAG-ledamöterna är närvarande och föreningen tillämpar enkel majoritet i besluten.

En stor LAG-styrelse med många ledamöter har både för- och nackdelar. Med många ledamöter underlättas den lokala förankringen i hela området och det finns många personer att engagera i olika delar av verksamheten. Det finns också många personer som kan bistå med olika delar av det sammanlagda behovet av kunskaper och kompetenser i styrelsen. Nackdelen kan vara att det personliga ansvaret för verksamheten inte blir lika tydligt när styrelsen har många ledamöter. LAG-ledamöterna ska vara väl insatta i leadermetoden och i Leader Nedre

Dalälvens verksamhet, väl pålästa inför LAG-möten och inte minst viktigt, representera Leader Nedre Dalälven i olika lokala forum och arbeta aktivt för att genomföra strategin. Det är viktigt att rekrytera personer till LAG-styrelsen som både har ett tydligt intresse för den lokala utvecklingen i området och tid att arbeta aktivt och engagerat med leaderverksamheten.

LAG-styrelsen är ansvarig för att driva verksamheten i enlighet med den lokala utvecklingsstrategin och att verka för att nå målen i strategin. Styrelsen har även arbetsgivaransvaret. Det är styrelsen som fattar beslut om vilka projekt som ska prioriteras i området, i enlighet med strategins mål och vision. Ordförande och vice ordförande utgör ett presidium som ansvarar för bland annat arbetsgivarrollen och vissa föreningsrelaterade frågor. Därutöver kan LAG-styrelsen till exempel utse mindre arbetsgrupper inom olika teman i strategin eller kommittéer för paraplyprojekt. Detta förfarande, förutom att det förenklar och effektiviserar Leader Nedre Dalälvens arbete, bidrar även till att stärka engagemanget bland LAG-ledamöterna.

Leader Nedre Dalälven har i tidigare programperiod använt sig av en beredningsgrupp inför beslutsmöten. Den nya föreningen kommer att fatta beslut om stadgar där den frågan kommer att behandlas. Det arbete som styrelsen har lagt på att träffa projekten i ett tidigt skede för att ge input och förslag utifrån sin kompetens och sina nätverk för att bidra till att utveckla projekten har varit värdefullt. Detta har uppskattats både av LAG-ledamöter, kansli och projektägarna och har gett ett stort mervärde till hela processen. Detta är något som kommer att fortsätta i nästa period, precis som den kontinuerliga dialogen med projekten under hela projekttiden via olika lokala LAG-ledamöter.

Utöver att fatta beslut om prioritering av projekt i Leader Nedre Dalälven är LAG-ledamöternas viktigaste roll att föra ut och marknadsföra leadermetoden och dess möjligheter och resultat till sina lokala organisationer och nätverk.

6.3 Drift – den operativa verksamheten

Leader Nedre Dalälven styrs av LAG-styrelsen vars arbete leds av en ordförande som har ett övergripande ansvar för att verksamheten. Under ledning av LAG-styrelsen finns ett utvecklingskontor med kapacitet att utföra arbetet i linje med strategi, riktlinjer och regelverk. För att säkerställa att arbetet med den operativa verksamheten sker på ett korrekt, rättssäkert och transparent sätt kommer tydliga lednings- och styrningsdokument att arbetas fram.

Kontoret leds av en verksamhetsledare med personalansvar för övrig personal. Drift av leaderkontor kräver minst 1,5 tjänst men i realiteten behövs fler personer och kompetenser än så. För att kunna genomföra strategin och uppnå dess mål behöver LAG ha tillgång till olika kompetenser på utvecklingskontoret. Verksamhetsledning, handläggning, ekonomi och administration är en grundläggande förutsättning för arbetet. Coachning och rådgivning till projektägare är en annan viktig funktion för att Leader Nedre Dalälven skall kunna vara det utvecklingskontor för landsbygdsutveckling som vi behöver. Projektledning inom olika

områden så som ungdomsverksamhet och paraplyprojekt kommer att vara nödvändigt såväl som kompetens inom kommunikation, besöksnäring och hållbar utveckling.

Då Leader Nedre Dalälven delar kontor och personal med NeDa (Nedre Dalälvens Intresseförening och Utvecklings AB) och biosfärkontoret finns det stora samordningsfördelar när det gäller de många olika funktioner och kompetenser beskrivna ovan. Det är dock viktigt att minst två personer på utvecklingskontoret har kunnande och kompetens inom handläggningen för att minska sårbarheten inom detta område.

För att säkerställa en god lokal närvaro i området har LAG-ledamöterna med sin lokala kännedom en mycket viktig roll. Deras sammantagna kontaktnät och lokala förankring i områdets kommuner, föreningsliv och näringsliv är betydelsefulla förutsättningar för ett framgångsrikt arbete.

Utöver arbetet med ordinarie drift av leaderkontor kommer LAG att driva egna projekt för att förbättra möjligheterna att nå målen i strategin. Det kan exempelvis vara projekt riktade till ungdomar något som Leader Nedre Dalälven har goda erfarenheter av sedan tidigare. Det kan även röra sig om paraplyprojekt med olika tematiska inriktningar. Dessa små projekt fungerar även som marknadsföring för leadermetoden ute i bygderna. Internationella samverkansprojekt är ett annat område där LAG själva kommer att driva projekt tillsammans med andra LAG.

Leader Nedre Dalälven delar kontor och personal med NeDa och Biosfärkontoret sedan många år tillbaka och kontoret fungerar redan som ett utvecklingskontor för landsbygdsutveckling i området. Kontoret är beläget i Gysinge i Sandvikens kommun och ligger centralt placerat i området. Vi tror att det är viktigt med en fysisk plats där personal och aktörer kan mötas. Under perioden 2023 – 2027 ser vi dock stora effektiviseringsfördelar med att även ha vissa möten digitalt nu när den digitala mognaden har ökat som en effekt av pandemin. Då vi har ett stort geografiskt område med många kommuner och regioner är det inte minst viktigt för delaktigheten, vilket vi har sett under pandemin faktiskt har ökat i och med möjligheterna att träffas digitalt. Bristen på personliga fysiska möten både på kontoret och ute på plats hos projektägarna har lett till att kommunikation och innehåll inte hållit samma kvalitét. Vi kommer att prioritera att få till en bra mix mellan fysiska och digitala möten.

Vi kommer även att samverka med våra närmaste leaderområden för att stötta varandra i händelse av oväntade avbrott, till exempel långvarig sjukdom, för att bli mindre sårbara. Dialog med närliggande leaderområden kring dessa frågor har påbörjats.

7 Uppföljning och utvärdering

LAG kommer att följa upp och utvärdera strategin löpande, för att utveckla en kontinuerlig lärandeprocess för LAG-styrelsen och kansli samt på så sätt säkerställa en god måluppfyllelse.

Leaderkontoret kommer att ha en kontinuerlig dialog med projekten under hela projekttiden och göra löpande uppföljningar av hur projekten framskrider. För att LAG-styrelsen skall få samma kontinuerliga lärande samt ta del av projektens aktiviteter och resultat kommer lokala LAG-ledamöter att i mindre grupper besöka pågående projekt varje år. Detta både för att skapa sig en uppfattning av hur projekten fortlöper, men även för att kunna bistå projekten med goda råd och inspel under projekttiden. Hela LAG-styrelsen besöker och/eller får en presentation av projekten en gång under pågående projekttid eller efter avslut för ett gemensamt lärande i LAG.

Vid årets sista LAG-möte görs en självutvärdering av året som gått. Där tittar vi bland annat på vilka projekt som har beviljats, hur de har nått upp till sina mål samt hur väl de sammantaget lever upp till målen i strategin. LAG-styrelsen kommer även att följa upp hur väl samverkan med andra aktörer och program har fungerat under året. Med denna kontinuerliga uppföljning och utvärdering kan LAG få en god överblick i hur väl arbetet fortlöper och bedöma om det är något som behöver förändras, i arbetssätt eller prioriteringar.

Leader Nedre Dalälven vill fokusera på Leaders mjuka värden, mervärden och synergieffekter. Vi har för avsikt att lägga stor vikt vid projektens slutrapporter. Där kommer vi att ha en genomgång med LAG-styrelsen och projekten i syfte att följa upp och uppmärksamma synergieffekter som kanske inte är självklara eller syns i rapporterna. Vår avsikt är även att på något sätt göra slutrapporterna mer publika genom trycksaker och digital kommunikation. Även sedan tidigare avslutade projekts effekter på längre sikt hanteras på likande sätt. Detta kommer att ske vid minst två tillfällen under programperioden, eventuellt vid gemensamma samlingar med flera projekt och andra aktörer. På så sätt sprids både inspiration och kunskap om Leader och ett lokalt lärande utanför organisationen uppstår, vilket på sikt är till gagn för utvecklingen i området.

Som en del i organisationens eget lärande kommer även en extern utvärderare att anlitas för en halvtidsutvärdering. Denna kommer primärt att titta på Leaders mervärden, vad Leader tillför och hur Leader upplevs i området. Leader Nedre Dalälven kommer inte att genomföra någon extern slututvärdering, eftersom resultatet av en slututvärdering torde ha mycket begränsad effekt på strategins genomförande under perioden 2023 – 2027. Däremot har halvtidsutvärderingen och den löpande självutvärderingen möjlighet att positivt påverka både genomförandet och måluppfyllelsen i Leader Nedre Dalälvens strategi och hinna komma till nytta inför arbetet med kommande programperiod.

Utöver de egna uppföljnings- och utvärderingsaktiviteterna kommer LAG att delta i de aktiviteter som Jordbruksverket anordnar. Årsberättelsen med kvalitetsrapport och riskanalys skickas in till Jordbruksverket varje år, på samma sätt som skett under tidigare programperioder. Dessutom ska alla leaderområden årligen sammanställa sina framsteg mot indikatorerna i en resultatrapport till Jordbruksverket. Digitala dialogmöten med Jordbruksverket kommer att hållas löpande tre gånger om året och en lärande- och utvecklingsaktivitet skall genomföras under 2025. Under 2027 planeras en nationell insamling av erfarenheter inför kommande programperiod. Sist men inte minst arrangerar

Landsbygdsnätverket årligen den nationella leaderträffen, som är mycket viktig för erfarenhetsutbyte och inspiration till förbättring av hela leaderprogrammet.

Dnr 2025/462

KSLU § 201 Revidering av Riktlinje för upphandling

INLEDNING
Upphandlingsenheten i Sala kommun har under det senaste året infört ett arbetssätt som möjliggör uppföljning av avtalstrohet, leverantörstrohet samt spendanalys. Det har även skett förändringar inom upphandlingsområdet på nationellt plan som föranleder att enheten och andra verksamheter inom Sala kommun jobbar med och prioriterar frågor som välfärdsbrottslighet och social hållbarhet.

Upphandlingsenheten har också arbetat fram en ny metod för att integrera genomförandet av direktupphandling via kommunens e-handelsverktyg för att på så sätt skapa spårbarhet, transparens och samla kommunens inköp och dess dokumentation i ett och samma system, i så stor mån som möjligt.
Utifrån detta har upphandlingsenheten arbetat fram ett förslag till en reviderad riktlinje för upphandling samt en egen riktlinje för direktupphandling.

Ekonomiska konsekvenser
Den reviderade riktlinjen föranleder inga ekonomiska konsekvenser vad avser tillförande av resurser eller inköp av ytterligare systemstöd.

Beslutsunderlag
KS 2025.6146 – Missiv
KS 2025.6147 - Riktlinje för Upphandling (med ändringar markerade)
KS 2025.6148 - Riktlinje för Upphandling (utan ändringar markerade)

Ärendet föredras av stabschef/upphandlingschef Arminé Kanakanian.

Yrkanden
Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta reviderad Riktlinje för upphandling, i enlighet med bilaga KS 2025.6148,
att den reviderade riktlinjen träder i kraft omgående efter att beslutet vunnit laga kraft.

Beslutsgång
Ordföranden ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT
Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta reviderad Riktlinje för upphandling, i enlighet med bilaga KS 2025.6148,
att den reviderade riktlinjen träder i kraft omgående efter att beslutet vunnit laga kraft.

Erik Hamrin (M) och Magnus Edman (SD) återkommer till kommunstyrelsen med förslag.

Skickas till - Kommunstyrelsen

Kommunledningskontoret, Stab KLK
Arminé Kanakanian
Stabschef

MISSIV

Revidering av riktlinje för upphandling

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Upphandlingsenheten i Sala kommun har under det senaste året infört ett arbetssätt som möjliggör uppföljning av avtalstrohet, leverantörstrohet samt spendanalys. Det har även skett förändringar inom upphandlingsområdet på nationellt plan som föranleder att enheten och andra verksamheter inom Sala kommun jobbar med och prioriterar frågor som välfärdsbrottslighet och social hållbarhet.

Upphandlingsenheten har också arbetat fram en ny metod för att integrera genomförandet av direktupphandling via kommunens e-handelsverktyg för att på så sätt skapa spårbarhet, transparens och samla kommunens inköp och dess dokumentation i ett och samma system, i så stor mån som möjligt.

Utifrån detta har upphandlingsenheten arbetat fram ett förslag till en reviderad riktlinje för upphandling samt en egen riktlinje för direktupphandling.

Ekonomiska konsekvenser

Den reviderade riktlinjen föranleder inga ekonomiska konsekvenser vad avser tillförande av resurser eller inköp av ytterligare systemstöd.

FÖRSLAG TILL BESLUT

att Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar att anta reviderad riktlinje för upphandling, samt

att den reviderade riktlinjen träder i kraft omgående efter att beslutet vunnit laga kraft.

Bilagor:

1 Riktlinje för upphandling

2

3

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om ”till det yttersta av sin förmåga”?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒

Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐

Om **NEJ** – varför inte?

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet
Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet
Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer
Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktions-nedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

SALA KOMMUN

Riktlinje för Upphandling

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn		Dokumenttyp	Omfattar
Riktlinje för Upphandling		Riktlinje	Kommunen
Beslutsinstans	Dokumentansvarig	Publicering	
Kommunstyrelsen	Upphandlingschef	www.sala.se, intranät	

Beslutad datum	Översyn bör göras	Klassificering	Diarienummer
2023-06-07		1.1.3	2023/478
Relation	Ersätter		Författningssamling
Policy för Upphandling Riktlinje för direktupphandling	2018/146		KFS 089 revision 02

INNEHÅLL

1 SYFTE OCH MÅL 7
2 ORGANISATION OCH ANSVAR 8
2.1 Upphandlingsenheten 8
2.2 Verksamheten 9
2.3 Sala kommuns bolag 10
3 LAGSTIFTNING OCH REGELVERK 11
3.1 Upphandlingslagstiftning 11
3.2 Gemenskapsrättsliga principer 12
3.3 Tröskelvärden 13
3.4 Upphandlingsförfaranden 13
3.5 Verksamhetsspecifik lagstiftning 14
4 AVTAL 14
4.1 Avtalsdatabasen 14
4.2 Avtalstrohet 16
4.3 Leverantörstrohet och spendanalys 16
5 BESTÄLLNING AV UPPHANDLING 17
6 SAMORDNAD UPPHANDLING 17
7 INTERN UPPHANDLING/UPPHANDLING MELLAN MYNDIGHETER 17
8 BEREDSKAP GENOM UPPHANDLING 18
9 UPPFÖLJNING 21
10 SANKTIONER I UPPHANDLINGSLAGSTIFTNINGEN 21
11 DOKUMENTATION OCH ARKIVERING AV HANDLINGAR 22
12 UPPHANDLINGSSEKRETESS 23
13 FÖRHÅLLNINGSSÄTT 23
13.1 Affärsmässighet och Konkurrens 23
13.2 Affärsetik, Policy och Riktlinjer mot korruption, mutor och jäv 23
14 HÅLLBAR UPPHANDLING 24
14.1 Miljökrav 24
14.2 Social hållbarhet 24
14.2.1 Sociala hänsyn i upphandling 25
14.2.2 Arbetsrättsliga villkor 25
14.2.3 Ansvarsfulla leveranskedjor 26
14.2.4 Jämställdhet 26
14.2.5 Tillgänglighet 26
14.2.6 Systematiskt kvalitets- och ledningssystem samt miljöledningssystem 26
14.2.7 Lika rättigheter och möjligheter 26
14.2.8 Grundläggande villkor 26
14.3 Ekonomisk hållbarhet 27
14.3.1 Välfärdsbrottlighet 27

1 SYFTE OCH MÅL

Denna riktlinje vänder sig till alla inom Sala kommuns organisation som på något sätt ska genomföra affärer för Sala kommuns räkning. Riktlinjen ska tillämpas vid samtliga upphandlingar som genomförs av Sala kommuns upphandlingsenhet.

Riktlinjen ska säkerställa att kommunens affärer genomförs i enlighet med upphandlingsdirektiv, svensk lagstiftning samt i enlighet med Sala kommuns upphandlingspolicy.

För inköp som sker som direktupphandlingar ska Riktlinje för direktupphandling gälla. Vid tillämpliga delar gäller även denna riktlinje för direktupphandlingar.

Lag (2016:1145) om offentlig upphandling, LOU, är en tvingande lagstiftning. I enlighet med regelhierarkin som tillämpas i Sverige ska en rättskälla med högre rangordning gälla över en rättskälla med lägre rangordning. Eftersom LOU är en EU-rättslig lagstiftning har den företräde gentemot nationell lagstiftning.

Det övergripande målet för kommunens upphandlingsverksamhet är att åstadkomma en effektiv upphandlingsprocess som - inom ramen för gällande lagar samt av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige fattade beslut - skapar den för kommunen förmånligaste affären utifrån ställda krav och kriterier. Med den förmånligaste affären avses att det faktiska behovet uppfylls med rätt kvalitet till av marknadens bäst offererade~~t~~ pris.

Inköpsprocessen ska effektiviseras genom att utsedda beställare i verksamheterna diplomeras efter genomgången beställarutbildning. Denna beställare/kontaktperson ska utgöra kanalen mellan verksamheterna och upphandlingsenheten i inköpsfrågor.

Effektivitet ska uppnås genom en avgränsning till avtalat sortiment som i allt högre grad standardiseras samt att inköp ska ske från upphandlade ramavtal.

~~Målet med denna riktlinje är att ge de inom kommunens organisation som kommer i kontakt med upphandling förutsättningar och stöd att uppnå och följa de tagna besluten.~~ Riktlinjen ska ~~ge~~ vägleda ~~ining~~ ~~till~~ hur anställda och förtroendevalda ska agera när det gäller upphandling inom Sala kommun.

Denna riktlinje syftar till att konkretisera upprättad upphandlingspolicy. Policyn och riktlinjen gäller samtliga upphandlingar som genomförs av Sala kommuns verksamheter inklusive Sala kommuns bolag. I denna riktlinje likställs bolagen med verksamhet om inget annat anges.

En förutsättning för att policy för upphandling samt denna riktlinje ska få effekt inom kommunens samtliga verksamheter är att styrdokument och rutiner som påverkar upphandling efterlevs. Som ytterligare stöd till denna riktlinje finns även rutiner som ska efterföljas.

2 ORGANISATION OCH ANSVAR

Beslut i upphandlingsfrågor fattas av delegat i enlighet med kommunstyrelsens gällande delegationsordning. I övrigt gäller följande ansvarsfördelning i avsnitten *2.1 Upphandlingsenheten, 2.2 Verksamheten och 2.3 Bolagen*.

2.1 Upphandlingsenheten

Upphandlingsenheten utgör experter på upphandlingslagstiftningen och de affärsmässiga aspekterna och har ansvar för att:

- Ta fram strategier för upphandling.
- Kvalitetssäkra inköps- och upphandlingsprocesser.
- Tolka relevant lagstiftning.
- ~~Genomföra avrop, direktupphandlingar över 100 000 SEK och upphandlingar utifrån verksamhetens påkallade behov.~~
- Genomföra upphandlingar enligt upphandlingsplan.
- Samordna upphandlingsbehov.
- Besluta om och styra tidsplan för en upphandling - ange hålltider för exempelvis återkoppling av förfrågningsunderlag med mera.

- Handlägga samordnade upphandlingar i samverkan med externa aktörer som till exempel HBV, SKR:s inköpscentral Adda och Statens Inköpscentral/Kammarkollegiet.
- Kompetensutveckla verksamheterna inom inköp och upphandling.
- Inneha systemansvar för IT-verktyg för upphandling, avtal och e-handel.
- Ge rådgivning i upphandlingsjuridik och avtalsfrågor.
- Stötta i specifika frågor vid avrop, förnyade konkurrensutsättningar och direktupphandlingar.
- Upphandlingsenheten anlitar upphandlingskonsult efter samråd med verksamheten för verksamhetens räkning då en akut situation uppstått och det vid tillfället inte finns utrymme i enlighet med upphandlingsplanen att hantera upphandlingen. Om upphandlat ramavtal för upphandlingskonsulter finns ska detta användas.
- Hantera överprövningsprocesser och eventuella avtalstvister, samt vid behov utse juridiskt ombud.
- ~~Intern avtalsuppföljning och möjliggörande för verksamheterna att använda tecknade avtal~~Ansvara för att verktyg eller process finns för avtalsuppföljning samt stötta verksamheterna med detta.
- Bidra till internkontroll gällande avtal.
- Skicka påminnelser om avtal som ska förlängas eller upphandlas på nytt.
- Upphandlingsenheten ska alltid besluta i frågor som är av upphandlingsteknisk karaktär, oavsett om extern konsult har anlitats av verksamheten.
- Medverka vid förhandling enligt 38 § Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.
- Besluta om prisjusteringar enligt avtal.

2.2 Verksamheten

Verksamheten ansvarar för sin egen verksamhet vilket även omfattar upphandling av varor, tjänster och entreprenader. Av detta följer att verksamheten svarar för att:

- Följa Sala kommuns styrdokument som påverkar upphandling.

- Identifiera upphandlingsbehov och säkerställa att medel är avsatta i budgeten och att tid finns avsatt för kravställare/referensgrupp att delta i upphandlingsarbete.
- Ansvara för att en förhandling enligt 11 § Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet är utförd innan beställning av upphandling skickas till upphandlingsenheten.
- Beställa upphandling genom anvisat sätt i enlighet med avsnitt 5 *Beställning av upphandling*.
- Genomföra avrop, förnyade konkurrensutsättningar och direktupphandlingar.
- Följa beslutad tidsplan för en upphandling.
- Ta fram kravspecifikation och bidra med nödvändig kunskap och uppgifter till beställd upphandling. Saknas kompetens att ta fram kravspecifikation står verksamheten för kostnaden för sådan kompetens (beställarstöd).
- Stå för kostnad för upphandlingskonsult som anlitats av upphandlingsenheten för verksamhetens räkning i en akut situation i enlighet med avsnitt 2.1 *Upphandlingsenheten*.
- Följa upphandlade avtal.
- Genomföra avtalsuppföljning enligt verktyg/process som finns inom kommunen.
- Förvalta och gentemot leverantören följa upp verksamhetens upphandlade avtal avseende avtalade villkor och leveranser samt utse en avtalsansvarig/kontaktperson för avtalet.
- Besluta om avtalsförlängningar samt bevaka avtalstider.
- Delta med sakkunskap i överprövningsprocesser och avtalstvister.
- Bekosta juridiskt ombud i de fall en civilrättslig tvist uppstår som är hänförlig till verksamhetens ansvar i enlighet med denna riktlinje.
- Utse en beställare som diplomeras efter genomgången utbildning i kommunens e-handelsverktyg, se avsnitt 4.2 *E-handel*. För bolagen gäller detta endast för de avtal som bolagen omfattas av genom gemensam upphandling.

2.3 Sala kommuns bolag

~~Sala kommuns bolag betalar en årlig avgift för att alltid tillfrågas av~~
Upphandlingsenheten ska tillfråga de kommunala bolagen ~~avseende~~ om

deltagande i kommunens kommande upphandlingar. För att uppnå samordningsvinster och volymfördelar ska bolagen informera kommunen om kommande upphandlingsbehov. Bolagen har möjlighet att anlita upphandlingsenheten för genomförande av bolagsspecifika upphandlingar efter överenskommelse med upphandlingsenheten. I de fallen ska bolaget debiteras en timkostnad motsvarande gällande taxa för avtalad upphandlingskonsult. I de fall bolagen genomför eller medverkar i upphandlingar som utförs av upphandlingsenheten gäller följande:

- Bolagens ansvar vid upphandling motsvaras av angivna punkter ovan avseende avsnitt 2.2 *Verksamheten.*

Därutöver ska bolagen följa nedan punkter:

- Startmöten med upphandlade leverantörer ska bokas och genomföras av respektive avtalspart, d.v.s. av bolagen eller kommunen var för sig.
- Vid avtalstvister med upphandlade leverantörer ska bolagen driva dessa själva. Bolagen kan få stöd av upphandlingsenheten inom avtalsfrågor i sådana frågor som även berör kommunen som avtalspart.
- Lämna fullmakt till nämnd att besluta om tilldelningsbeslut.

3 LAGSTIFTNING OCH REGELVERK

3.1 Upphandlingslagstiftning

Lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, (LOU), gäller i princip för all upphandling Sala kommun gör. Några få undantag från upphandling finns, exempelvis omfattas följande situationer inte av upphandlingsreglerna; försäljning, uthyrning eller hyra av lokal i befintliga byggnader, anställningsavtal eller interna kontrakt.

LOU är en tvingande lagstiftning. Regelhierarki är gällande vilket innebär att en rättskälla med högre rangordning är gällande över en rättskälla med lägre rangordning. Eftersom LOU är en EU-rättslig lagstiftning har den företräde gentemot nationell lagstiftning.

Det finns också andra upphandlingslagar som Sala kommun i vissa fall kommer i kontakt med. Lagen (2016:1146)om upphandling inom försörjningssektorerna (LUF) gäller till exempel inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster. För vissa av våra hälso- och sjukvårdstjänster kan Lagen (2008:962)

om valfrihetssystem (LOV) komma att aktualiseras. I de fall vi upphandlar tjänstekoncessioner tillämpar Sala kommun Lag (2016:1147) om upphandling av koncessioner (LUK).

Övergripande regelverk för offentlig upphandling är EU:s upphandlingsdirektiv. Detta innebär att alla offentliga upphandlingar i EU bygger på ett gemensamt regelverk med syfte att säkerställa fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital på den gemensamma marknaden. Upphandlingsreglerna ska å ena sidan skapa möjligheter för leverantörer i olika EU-länder att tävla på lika villkor i varje enskild upphandling, oavsett medlemsland. Genom konkurrensutsättning ska å andra sidan de offentliga myndigheterna, inklusive Sala kommun, dra nytta av marknadskrafterna och därmed skapa bästa möjliga värden för våra skattemedel.

~~**Hyresundantaget**~~
~~Hyresundantaget innebär att lagen om offentlig upphandling inte gäller för avtal som avser förvärv av fastighet, arrenderätt, hyresrätt, bostadsrätt, tomträtt, servitutsrätt eller någon annan rätt till fastighet.~~

~~För att hyresavtalet ska vara tillämpligt får den upphandlande myndigheten inte ha haft inflytande vid utförandet av byggnadsverket eller vid en ombyggnation av byggnaden. Med inflytande menas exempelvis att den upphandlande myndigheten tagit initiativ till, styrt eller varit delaktig i utformningen av byggentreprenaden eller föregående projektering. I dessa fall har den upphandlande myndigheten specificerat en upphandlingspliktig byggentreprenad och behovet ska konkurrensutsättas i enlighet med LOU.~~

~~Hyresundantaget ska tolkas restriktivt och det är den upphandlande myndigheten som har bevisbördan när hyresundantaget åberopas. Om undantaget tillämpas felaktigt bryter den upphandlande myndigheten mot LOU. Hyresavtalet blir då en otillåten direktupphandling då detta skulle konkurrensutsättas enligt LOU vilket kan resultera i ett ogiltigförklarat avtal samt upphandlingsskadeavgift. Det är Upphandlingsenheten som, i förekommande fall, avgör om ett hyresundantag är tillämpligt eller ej.~~

3.2 Gemenskapsrättsliga principer

De gemenskapsrättsliga principerna är grundläggande för offentlig upphandling avseende varor, tjänster och byggentreprenader:

- Principen om likabehandling innebär att alla leverantörer ska behandlas lika, till exempel få samma information vid samma tillfälle.

- Principen om icke-diskriminering innebär att det inte är tillåtet att diskriminera en leverantör, främst på grund av nationalitet, vilket innebär att det inte är tillåtet att ställa krav som i praktiken innebär att utländska leverantörer inte kan delta i upphandlingen.
- Transparensprincipen innebär att upphandlingar ska vara klara och tydliga och präglas av förutsebarhet och öppenhet.
- Principen om ömsesidigt erkännande innebär att intyg och liknande som är utställda av behörig myndighet i ett annat land inom EU ska godtas.
- Proportionalitetsprincipen innebär att krav i upphandlingar måste ha ett naturligt samband till det som upphandlas och inte får vara oproportionerligt hårda i förhållande till det syfte som önskas uppnås.

3.3 Tröskelvärden

Tröskelvärden är de beloppsgränser som avgör om en upphandling ska följa de nationella upphandlingsreglerna eller de direktivstyrda reglerna. Tröskelvärdena uppdateras centralt vartannat år. Vilka regler som ska användas styrs av ifall kontraktsvärdet över eller understiger fastställda tröskelvärden.

Vid beräkning av kontraktsvärdet, för att avgöra vilket upphandlingsförfarande som ska tillämpas, ska det sammanlagda värdet av ett varu- eller tjänstekontrakt som regelbundet återkommer eller som ska förnyas inom en viss tid räknas samman. Kontraktsvärdet ska uppskattas med ledning av det verkliga totala värdet av en följd av liknande kontrakt som upphandlats under den föregående tolvmånadersperioden eller under det föregående räkenskapsåret. Värdet av kommande upphandlingar av liknande kontrakt för påföljande tolvmånadersperiod ska också ingå i beräkningen av kontraktsvärdet.

~~Om löptiden är obestämd eller inte kan fastställas vid värdetidpunkten, ska värdet uppskattas till månadsvärdet multiplicerat med 48.En upphandling får aldrig delas upp i syfte att underskrida ett tröskelvärde.~~

Upphandlingsenheten bistår med att ta fram aktuella tröskelvärden samt med att beräkna kontraktsvärde.

3.4 Upphandlingsförfaranden

Upphandlingsförfaranden, det vill säga metoder, processer och därtill kopplade regler för hur en upphandling ska genomföras, styrs av kontraktsföremålets värde. För upphandlingar över respektive under tröskelvärdet erbjuds olika förfaranden.

Vid upphandling över tröskelvärdet finns bestämda förfaranden. Valet av förfarande styr bland annat upphandlingsdokumentets innehåll, vilka steg som ska genomföras samt vilka tidsfrister som gäller.

För upphandling under tröskelvärdet finns inga bestämda förfaranden. Den upphandlande myndigheten är därför fri att själv utforma förfarandet. Generellt gäller att även upphandlingar under tröskelvärdet ska följa de grundläggande upphandlingsprinciperna. Det finns även regler för hur upphandlingar under tröskelvärdet ska annonseras samt att den upphandlande organisationen måste beskriva i upphandlingsdokumenten hur upphandlingen kommer att gå till.

Val av tillämplig lagstiftning samt lämpligt förfarande för respektive upphandling beslutas av upphandlingsenheten dock i samråd mellan upphandlare och beställare.

3.5 Verksamhetsspecifik lagstiftning

Utöver den lagstiftning som är tillämplig upphandlingsmässigt finns övrig lagstiftning som verksamheterna styrs av. Verksamheten ansvarar för att vara experter på att sådan lagstiftning efterföljs i upphandlingen och i tecknade avtal samt att krav ställda i upphandlingen är relevanta för uppfyllnad av lagstiftningen. I de fall en annan lagstiftning kräver utförande av en tjänst eller liknande och kommunen inte har den tjänsten internt ska den upphandlas. En sådan upphandling ska då ske enligt LOU.

4 AVTAL

4.1 Avtalsdatabasen

Sala kommuns offentliga upphandlingar leder till upphandlade avtal avseende byggentreprenader, varor eller tjänster. Avtalen har en varaktighet från en enstaka leverans, några få månader till åtskilliga år.

Sala kommun har ett behov av att ha kontroll över såväl pågående avtal som avtal som är i dess slutskede. För att säkerställa en god ordning på gällande och tidigare gällande upphandlade avtal använder Upphandlingsenheten ett IT-stöd där grundläggande avtalsinformation kan registreras samt exempelvis bevakning av när avtal går ut eller ska förlängas.

Upphandlade avtal offentliggörs för Sala kommuns anställda genom avtalsdatabasen. Avtalsdatabasen finns tillgänglig via Sala kommuns e-handelsverktyg.

~~4.2~~ E-handel

Sala kommun använder sig av ett e-handelsverktyg, vilket innebär att hela inköpsprocessen (beställning, leverans, varumottagning och fakturering) sker elektroniskt.

De varor och tjänster som finns i e-handelsverktyget ska beställas i systemet av de beställare som är upplagda i systemet. Varje verksamhet ansvarar för att beställare får utbildning och tillgång till e-handelssystemet.

~~4.3~~4.2 Avtalstrohet

Avtalstrohet, det vill säga att följa tecknade avtal, är en självklarhet både för att bibehålla Sala kommuns trovärdighet som avtalspart och för att uppnå bra affärsmässiga villkor vid framtida upphandlingar. Avtalstrohet är också ett måste för att minska risken för tillkommande kostnader kopplade till avtalstvister och avtalsbrott.

Befintliga ramavtal ska därför nyttjas vid inköp av varor och tjänster. Den verksamhet som har behovet ska först kontrollera huruvida tillämpbart ramavtal återfinns i avtalsdatabasen. Finner verksamheten inget ramavtal ska Upphandlingsenheten kontaktas för att utröna om andra tillämpliga ramavtal finns att tillgå eller om en upphandling ska initieras.

4.3 Leverantörstrohet och spendanalys

Leverantörstrohet innebär att vi dels följer våra avtal gentemot våra upphandlade leverantörer, dels att vi faktiskt beställer/avropar/köper upphandlade produkter från de som är våra leverantörer och inte från någon annan marknadsaktör.

I Sala kommun kan vi följa upp vår leverantörstrohet och vår spend genom ett spendanalysverktyg. En spendanalys synliggör hur inköp är fördelade, både när det gäller hur stora kostnaderna för inköpen är och var i organisationen de sker. Spendanalys är en förutsättning för att forma en värdeskapande inköpsfunktion, där inköp är ett verktyg för måluppfyllelse. Genom att titta på organisationens tidigare inköp kan ett proaktivt arbete med förbättringar och styrning av framtida inköp bedrivas.

5 BESTÄLLNING AV UPPHANDLING

För det fall inget ramavtal kan användas för visst inköp ska behovet tillgodoses genom någon form av upphandlingsförfarande.

För beställning av upphandling ska anvisad e-tjänst användas. Länk till e-tjänsten finns publicerad på ~~upphandlings~~ kommunens intranätssida. E-tjänsten är självinstruerande och styr beställaren så att nödvändig information skickas in i samband med beställningen. Inkommen beställning läggs därefter in i Upphandlingstidsplanen och resurssätts.

Verksamheten ansvarar för att upphandlingar inom dess verksamhetsområde anmäls i god tid till Upphandlingsenheten. Beställning av upphandling ska i normalfallet inkomma till upphandlingsenheten senast ~~6~~ 12 månader innan önskad avtalsstart. I annat fall kan verksamheten behöva stå för kostnaden för anlitande av upphandlingskonsult. Det är upphandlingsenheten som utser och anlitar upphandlingskonsult i de fall det är nödvändigt, enligt punkt 2.1 *Upphandlingsenheten* samt 2.2 *Verksamheten*.

6 SAMORDNAD UPPHANDLING

Sala kommun och Sala kommuns bolag ska samordna planeringen av sina upphandlingar. Samordnade upphandlingar ska i möjligaste mån genomföras inom de områden där det finns gemensamma intressen och där det är strategiskt lämpligt att samarbeta för att uppnå volymfördelar, goda affärsvillkor och minska de administrativa kostnaderna.

Samordnad upphandling är även möjlig med andra kommuner, landsting och eventuella andra offentliga organisationer exempelvis SKR Adda, Kammarkollegiet, Sinfra, Varuförsörjningen och HBV (Husbyggnadsvaror).

Sala kommun ska inför varje anskaffning i första hand ansluta till- eller medverka vid samordnad upphandling. Om detta alternativ inte är tillämpligt ska Sala kommun i andra hand genomföra en egen upphandling.

7 INTERN UPPHANDLING/UPPHANDLING MELLAN MYNDIGHETER

Köp mellan Sala kommun och dess bolag, alternativt köp mellan Sala kommun och andra upphandlande myndigheter, är endast tillåtet i det fall förutsättningarna för Intern upphandling alternativt förutsättningarna för Upphandling mellan myndigheter i upphandlingsregelverket är tillämpliga. I annat fall kan sådant köp komma att betraktas som en otillåten direktupphandling. Innan köp av ovannämnda slag övervägs alternativt genomförs ska upphandlingsenheten konsulteras samt tolka lagstiftningen.

8 BEREDSKAP GENOM UPPHANDLING

Vid genomförandet av upphandlingar är det av största vikt att säkerställa att det finns en tydlig beredskap för att hantera eventuella störningar eller oförutsedda händelser som kan påverka leveransen eller avtalsuppfyllnad. Beredskapen ska omfatta både interna och externa faktorer som kan påverka avtalets genomförande, såsom leverantörens förmåga att leverera i tid, eventuella ekonomiska svårigheter eller logistiska hinder.

Beredskap handlar om att säkerställa att verksamheten kan fortsätta även vid störningar eller oförutsedda händelser som kan påverka leveranser, tjänster eller produktion. I Sala kommun ska relevanta bestämmelser med krisberedskapsaspekter i upphandlingslagarna tas i beaktande. Vidare ska upphandlingsenheten stötta beställarna i utformningen av avtalsvillkor inom de offentliga kontrakt som kräver leveransfullbordande i ett beredskapsläge.

~~8 DIREKTUPPHANDLING~~

~~I vissa fall får direktupphandling användas, så som vid lågt värde, synnerliga skäl eller om förutsättningarna för förhandlat förfarande utan föregående annonsering är uppfyllda. I dessa fall föreligger inte annonseringsplikt. Sala kommun har bevisbördan för att direktupphandling alternativt förhandlat förfarande utan föregående annonsering är tillämpligt.~~

~~Sala kommuns direktupphandlingar ska ske affärsmässigt och i enlighet med de grundläggande principerna. Om konkurrens finns på marknaden, ska direktupphandlingen på något sätt konkurrensutsättas med stöd av Upphandlingsenheten.~~

~~Direktupphandlingar överstigande 100 000 SEK ska föregås av ansökan av direktupphandling. På så sätt kan Upphandlingsenheten samordna Sala kommuns upphandlingar och utreda om det totala behovet i kommunen är så stort att annonserad upphandling behöver ske.~~

~~Direktupphandling är genomförbart om det totala kontraktsvärdet per föregående samt påföljande tolvmånadersperiod eller räkenskapsår för hela Sala kommun understiger direktupphandlingsgränsen. Värdet för gränsen för direktupphandling är kopplat till tröskelvärdena i upphandlingslagstiftningen. Precist och aktuellt belopp fås genom Upphandlingsenheten.~~

~~Direktupphandlingsgränsen är för närvarande 700 000 SEK och för sociala tjänster är direktupphandlingsgränsen 7,8 MSEK. Dessa belopp gäller från 1 februari 2022 och justeras vartannat år. För aktuellt tröskelvärde kontakta upphandling@sala.se.~~

~~Vid beräkning av kontraktsvärdet för att göra en bedömning om en direktupphandling kan genomföras, ska det sammanlagda värdet av ett varu- eller tjänstekontrakt som regelbundet återkommer eller som ska förnyas inom en viss tid räknas samman på samma sätt som beskrivs i avsnitt 3.3 *Tröskelvärden*. Kontraktsvärdet ska uppskattas med ledning av det verkliga totala värdet av en följd av liknande kontrakt som upphandlats under den föregående tolvmånadersperioden eller under det föregående räkenskapsåret. Värdet av kommande upphandlingar av liknande kontrakt för påföljande tolvmånadersperiod ska också ingå i beräkningen av kontraktsvärdet.~~

~~Om löptiden är obestämd eller inte kan fastställas vid värdetidpunkten, ska värdet uppskattas till månadsvärdet multiplicerat med 48.~~

~~Observera att det inte är tillåtet använda den beräkning som gör att direktupphandlingsgränsen understigs för att undgå att konkurrensutsätta sitt behov. Om ett värde indikerar att direktupphandlingsgränsen överskrids så är det inte tillåtet att direktupphandla. Det är heller inte tillåtet att dela upp en upphandling i syfte att undgå upphandling. Detta innebär att kommunen behöver ta hänsyn till samtliga genomförda köp inom kommunen.~~

~~*Engångsköp/tillfälligt behov*~~

~~Ett exempel på ett tillfälligt behov kan vara en viss typ av konsult som behövs för ett projekt. Om denna konsult kostar 150 000 SEK per år och uppdraget varar i 2 år så är det totala kontraktsvärdet 300 000 SEK.~~

~~*Återkommande behov*~~

~~Ett exempel på ett återkommande behov är lokalvård, det är en tjänst som kommunen konstant är i behov av. Lokalvård är exempel på en tjänst som kommunen är i konstant behov av torde beräkningen ske över en period på 48 månader.~~

~~8.1 Dokumentationsplikt och kontraktsmall vid direktupphandling~~

~~Direktupphandlingar som vid tidpunkten för genomförandet överstiger ett prisbasbelopp ska dokumenteras av Upphandlingsenheten i enlighet med framtagen blankett. På erhållet diarienummer arkiveras sedan allt material tillhörande direktupphandlingen.~~

~~Vid direktupphandlingar vars värde understiger 100 000 SEK ska överenskommelsen med leverantören dokumenteras med någon form av skriftlig accept. Sådan kan bestå av en beställning, en accept av leverantörens offert medelst e-post, kontrakt eller liknande.~~

~~Vid direktupphandlingar vars värde överstiger 100 000 SEK ska kontrakt upprättas utifrån Sala kommuns kontraktsmall.~~

9 UPPFÖLJNING

En väl genomförd upphandling och ett bra avtal kan vara av litet värde om avtalet inte nyttjas eller uppfylls på avsett sätt. Med avtalsuppföljning avses både att kontrollera att avtalad leverantör uppfyller sina avtalade åtaganden och att kontrollera att Sala kommuns egen verksamhet respekterar och använder tecknade avtal på avsett sätt. Det senare för att säkerställa att Sala kommun inte gör sig skyldig till otillåtna direktupphandlingar eller gör sig skyldig till avtalsbrott med rättsliga konsekvenser som möjlig påföljd.

Verksamheten ansvarar för att löpande följa upp att leveranserna sker enligt avtal. Vid avvikelse ska verksamheten direkt kontakta upphandlingsenheten samt dokumentera detta i kommunens verktyg/process för avtalsuppföljning. Detta gäller även när verksamheten har avvikit från ett avtal av olika anledningar. Informationen ska användas av upphandlingsenheten i syfte att förbättra kommande avtal samt för att stötta verksamheterna i sina behovsanalyser.

I strategiskt viktiga avtal där uppföljning är av väsentlig betydelse kan formerna för uppföljning med fördel anges i avtalet. Vid sådana strategiska uppföljningar ska representanter från verksamheten samt representant från upphandling delta i uppföljningsarbetet.

Vidare ansvarar Upphandlingsenheten tillsammans med verksamheterna för att följa upp ~~avtalstrohet~~ leverantörer i både ett förebyggande men också aktivt arbete mot välfärdsbrottslighet. ~~samt för att mäta och kontrollera att aktuella lagar, policys och riktlinjer följs samt att Sala kommuns upphandlingsverksamhet är effektiv och strategisk.~~ Upphandlingsenhetens uppföljning utgör en del av Sala kommuns Internkontroll.

10 SANKTIONER I UPPHANDLINGSLAGSTIFTNINGEN

Annonserade offentliga upphandlingar kan rättsligen angripas genom ansökan om överprövning i förvaltningsdomstol med resultatet att avtal inte får ingås förrän domstolen har avgjort målet.

Konsekvenserna av att en leverantör har framgång i sin talan om överprövning är att upphandlingen ska göras om eller att upphandlingen ska rättas.

Överprövningsprocessen är tidskrävande såväl för Upphandlingsfunktion i form av arbetstid som för verksamheten vars avtal fördröjs högst påtagligt, processen i första instans tar i regel tre till sex månader i anspråk.

Sanktioner som kan användas vid en otillåten direktupphandling är att avtalet kan ogiltigförklaras genom en överprövning av avtals giltighet varvid alla prestationer som utväxlats ska återgå. Avtalsparten kan kräva skadestånd och en upphandlingsskadeavgift kan utdömas efter ansökan av Konkurrensverket. Utöver detta kan även andra leverantörer framställa skadeståndsanspråk mot Sala kommun.

Sala kommun ska följa upphandlingslagstiftningen och följa tecknade avtal men räds inte de överprövningar som föregås av en offensiv upphandlingsstrategi med syfte att utmana regelverket. Sala kommun ser positivt på rättsliga avgöranden som klargör vad som är tillåtet inom ramen för upphandlingsregelverket.

Vållande verksamhet ska belastas med kostnaderna för utdömda sanktioner och skadestånd.

11 DOKUMENTATION OCH ARKIVERING AV HANDLINGAR

Upphandlingars genomförande ska dokumenteras så att samtliga beslut under en upphandlings alla skeden kan motiveras. Inkomna anbud alternativt ansökningar med tillhörande bilagor, individuella rapporter och upprättade avtal bevaras i enlighet med gällande lagar, regler och bestämmelser samt i enlighet med i var tid antagen ~~Dokumenthanteringsplan~~informations- och dokumenthanteringsplan.

12 UPPHANDLINGSSEKRETESS

Ett förfrågningsunderlag är inte en allmän handling förrän i samband med annonsering av upphandlingen – innan dess är underlaget internt arbetsmaterial som inte får spridas och absolut sekretess råder.

Absolut sekretess råder gällande anbud och uppgifter om anbud råder till dess att tilldelningsbeslut offentliggörs eller upphandling avbryts. Det betyder bland annat att inga uppgifter kopplat till anbud eller anbudsgivare får röjas under tiden då absolut sekretess råder.

En leverantör kan begära sekretess rörande vissa uppgifter i sitt anbud, om leverantören anser sig kunna lida skada om dessa uppgifter blir offentliga. Sekretess kan aldrig garanteras gentemot de leverantörer som har begärt det.

Sekretessprövning ska alltid göras innan sådana uppgifter/anbud lämnas ut som offentlig handling. För detta ansvarar Upphandlingsenheten.

13 FÖRHÅLLNINGSSÄTT

13.1 Affärsmässighet och Konkurrens

Sala kommun ska sträva efter att uppfattas som en attraktiv kund för leverantörer i syfte att upprätthålla en god konkurrens och erhålla goda affärsvillkor i upphandlingar och i avtal.

Sala kommun ska verka för sådan uppdelning av kontrakt som möjliggör för små och medelstora leverantörer att delta i kommunens upphandlingar, upphandlingarna ska - där så är möjligt – genomföras så att de lokala leverantörerna ges möjlighet att delta och konkurrera.

13.2 Affärsetik, Policy och Riktlinjer mot korruption, mutor och jäv

Anbudsgivare, anbudssökande och anbud ska behandlas objektivt, utan ovidkommande hänsyn. Företrädare för Sala kommun ska agera på ett

affärsetiskt korrekt sätt. Den som deltar i ett upphandlingsärende ska alltid förfara så att förtroendet för dennes opartiskhet inte rubbas.

Av särskild vikt är att kommunens anställda och förtroendevalda respekterar och följer fastslagen policy och riktlinje mot korruption, mutor och jäv.

14 HÅLLBAR UPPHANDLING

I alla våra upphandlingar ska balans uppnås mellan social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet genom att vi ställer krav i våra upphandlingar. I samtliga aspekter av en upphandling och vid avtalsuppföljning ska risk för välfärdsbrottslighet iakttas. Upphandlingsenheten ska agera i linje med Sala kommuns handlingsplan mot välfärdsbrottslighet samt verka för att inkorporera strategier och aktiviteter som förebygger välfärdsbrottslighet genom upphandling.

14.1 Miljökrav

Vid upphandling inom Sala kommun ska miljöhänsyn tas i den omfattning som då gällande lagstiftning medger. Verksamheten ska i samband med fastställandet av kravspecifikationen utreda och beakta tillämpbara miljökrav. Tillämpbara styrdokument i Sala kommun, så som policys och riktlinjer inom miljöområdet, ska tillämpas. I Sala kommun ska cirkulär upphandling genomsyra upphandlingsprocessen där det är tillämpligt.

14.2 ~~Sociala krav~~Social hållbarhet ~~och arbetsrättsliga villkor~~

Vid upphandling inom Sala kommun ska sociala krav alternativt arbetsrättsliga villkor ställas i den omfattning som gällande lagstiftning medger och kräver. Där så är relevant ska upphandlingsenheten i möjligaste mån kravställa kollektivavtalsliknande villkor. ~~Detta ska göras i enlighet med vad som tillåts i praxis samt upphandlingsmyndighetens rekommendationer och vägledningar.~~

Offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för att främja ett socialt hållbart samhälle. Genom att ställa sociala krav i upphandlingar kan Sala kommun bidra till inkludering, jämlikhet, goda arbetsvillkor och förbättrade levnadsvillkor – både i Sverige och globalt.

14.2.1 Sociala hänsyn i upphandling

Att ta social hänsyn i upphandling innebär att säkerställa att de varor och tjänster som köps in:

- är tillgängliga för alla, oavsett funktionsförmåga,
- bidrar till jämställdhet mellan kvinnor och män,
- främjar sysselsättning för personer som står långt från arbetsmarknaden,
- tillverkas under godtagbara arbetsvillkor i hela leveranskedjan.

Att ställa sociala krav innebär ett ansvarsfullt användande av offentliga medel och stödjer utvecklingen av ett inkluderande samhälle.

Sala kommun ska jobba med sysselsättningsfrämjande åtgärder i samband med upphandling i syfte att bidra till ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet. Sysselsättningsfrämjande åtgärder innebär att en leverantör, i samband med att ett offentligt kontrakt utförs, erbjuder anställning, praktik- eller traineeplatser till personer med funktionsnedsättning eller personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Upphandlingsenheten ska vara aktiv i detta arbete som kräver samarbete mellan flera parter. Upphandlingsenhetens roll är att vägleda i de upphandlingar som beställare anser att sysselsättningskrav kan ställas samt att aktivt upplysa om möjligheten för beställare.

14.2.2 Arbetsrättsliga villkor

Om det finns risk för oskäliga arbetsvillkor i ett kontrakt, ska Sala kommun ställa krav på villkor för lön, semester och arbetstid. Dessa ska som lägst motsvara ett centralt kollektivavtal eller vad som är jämförbart inom branschen. Detta gäller både svenska och utländska leverantörer och ska~~Detta ska~~ göras i enlighet med vad som tillåts i praxis samt upphandlingsmyndighetens rekommendationer och vägledningar. Vid varje upphandling ska en behövlighetsbedömning därför genomföras för att avgöra om det finns risk för oskäliga arbetsvillkor. Om risk finns ska arbetsrättsliga villkor enligt centralt kollektivavtal ställas. Vid bedömningen ska fackliga parter ges möjlighet att lämna synpunkter på de villkor som kan bli aktuella i syfte att säkerställa relevans inom aktuell bransch

I de upphandlingar som Sala kommun genomför ska krav ställas på att underleverantörer enbart får förekomma i två (2) led.

14.2.3 Ansvarsfulla leveranskedjor

Vid upphandling av varor producerade i länder med kända hållbarhetsrisker ska Sala kommun ställa krav på att leverantören arbetar aktivt med att identifiera, hantera och minska risker kopplade till:

- mänskliga rättigheter,
- arbetares rättigheter,
- miljöförstöring,
- korruption.

14.2.4 Jämställdhet

Offentlig upphandling ska bidra till ett jämställt samhälle. Där så är tillämpligt ska Sala kommun ställa krav för att säkerställa att leverantörer, varor, tjänster och entreprenader beaktar jämställdhet mellan kvinnor och män, både i utformning och genomförande.

14.2.5 Tillgänglighet

Krav på tillgänglighet säkerställer att alla, oavsett funktionsförmåga, kan använda de varor och tjänster som upphandlas. Detta främjar delaktighet och likvärdig service. I vissa fall är det ett lagkrav att ta hänsyn till tillgänglighet för alla användare. Där så är tillämpligt ska Sala kommun ställa tillgänglighetskrav.

14.2.6 Systematiskt kvalitets- och ledningssystem samt miljöledningssystem

I Sala kommun ska krav på systematiskt kvalitets- och ledningssystem samt miljöledningssystem ställas i samtliga upphandlingar om det inte är ett uppenbarligen konkurrenshämmande.

14.2.7 Lika rättigheter och möjligheter

I Sala kommun ska krav som är antidiskrimineringsfrämjande ställas i samtliga upphandlingar. Upphandling ska användas som verktyg för att motverka diskriminering och främja lika rättigheter.

14.2.8 Grundläggande villkor

Sala kommun ska ställa grundläggande villkor i samtliga upphandlingar som syftar till att främja goda levnadsförhållanden och beaktande av mänskliga rättigheter och barns rättigheter. Kravet ska säkerställa att leverantören aktivt ska verka för att de levereras till Sala kommun ska vara förenlig med:

- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna,
- FN:s barnkonvention, artikel 32,
- ILO:s åtta kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering samt föreningsfrihet och organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182),
- den arbetsrättslagstiftning som gäller i landet där arbetet utförs, inklusive bestämmelser om lön, arbetstid, ledighet och arbetsmiljö,
- den miljöskyddslagstiftning som gäller i landet där arbetet utförs, och
- FN:s konvention mot korruption.

~~Verksamheten ska i samband med fastställandet av kravspecifikationen på kontraktsföremålet utreda och beakta tillämpbara krav och avtalsvillkor enligt ovan.~~

14.3 Ekonomisk hållbarhet

Sala kommun ska iaktta aspekten om ekonomisk hållbarhet och hushållning vid upphandlingar så att den mest förmånliga affären uppfylls genom att det faktiska behovet tillgodoses genom rätt kvalitet till ett rimligt pris. Sala kommuns användning av skattemedel ska gynna seriösa leverantörer varvid vi i upphandlingar aktivt utnyttjar lagstiftningens möjligheter till att ställa ekonomiska krav på de företag som vill göra affärer med oss. På så sätt arbetar vi aktivt för att göra ansvarsfulla och hållbara inköp även ur ett ekonomiskt perspektiv.

14.3.1 Välfärdsbrottlighet

Arbetslivskriminalitet är ett växande problem som påverkar samhället på flera nivåer och slår ut seriösa företag som inte kan konkurrera på lika villkor där exempelvis löner dumpas eller koncernnätverk används i ett kriminellt syfte. Upphandlingsenheten ska genom olika verktyg jobba för att motverka sådana välfärdsbrott, bland annat genom leverantörskontroller, avtalsuppföljningar och krav som kan motverka kriminalitet.

Riktlinje för Upphandling
Kommunstyrelsens förvaltning

SALA KOMMUN
Växel: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

SALA KOMMUN

Riktlinje för Upphandling

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn		Dokumenttyp	Omfattar
Riktlinje för Upphandling		Riktlinje	Kommunen
Beslutsinstans	Dokumentansvarig	Publicering	
Kommunstyrelsen	Upphandlingschef	www.sala.se, intranät	

Beslutad datum	Översyn bör göras	Klassificering	Diarienummer
2023-06-07		1.1.3	2023/478
Relation	Ersätter		Författningssamling
Policy för Upphandling Riktlinje för direktupphandling	2018/146		KFS 089 revision 02

INNEHÅLL

1 SYFTE OCH MÅL 7
2 ORGANISATION OCH ANSVAR 8
2.1 Upphandlingsenheten 8
2.2 Verksamheten 9
2.3 Sala kommuns bolag 10
3 LAGSTIFTNING OCH REGELVERK 11
3.1 Upphandlingslagstiftning 11
3.2 Gemenskapsrättsliga principer 12
3.3 Tröskelvärden 12
3.4 Upphandlingsförfaranden 13
3.5 Verksamhetsspecifik lagstiftning 13
4 AVTAL 14
4.1 Avtalsdatabasen 14
4.2 Avtalstrohet 14
4.3 Leverantörstrohet och spendanalys 15
5 BESTÄLLNING AV UPPHANDLING 15
6 SAMORDNAD UPPHANDLING 15
7 INTERN UPPHANDLING/UPPHANDLING MELLAN MYNDIGHETER 16
8 BEREDSKAP GENOM UPPHANDLING 16
9 UPPFÖLJNING 17
10 SANKTIONER I UPPHANDLINGSLAGSTIFTNINGEN 17
11 DOKUMENTATION OCH ARKIVERING AV HANDLINGAR 18
12 UPPHANDLINGSSEKRETESS 18
13 FÖRHÅLLNINGSSÄTT 19
13.1 Affärsmässighet och Konkurrens 19
13.2 Affärsetik, Policy och Riktlinjer mot korruption, mutor och jäv 19
14 HÅLLBAR UPPHANDLING 20
14.1 Miljökrav 20
14.2 Social hållbarhet 20
14.2.1 Sociala hänsyn i upphandling 20
14.2.2 Arbetsrättsliga villkor 21
14.2.3 Ansvarsfulla leveranskedjor 21
14.2.4 Jämställdhet 22
14.2.5 Tillgänglighet 22
14.2.6 Systematiskt kvalitets- och ledningssystem samt miljöledningssystem 22
14.2.7 Lika rättigheter och möjligheter 22
14.2.8 Grundläggande villkor 22
14.3 Ekonomisk hållbarhet 23
14.3.1 Välfärdsbrottlighet 23

1 SYFTE OCH MÅL

Denna riktlinje vänder sig till alla inom Sala kommuns organisation som på något sätt ska genomföra affärer för Sala kommuns räkning. Riktlinjen ska tillämpas vid samtliga upphandlingar som genomförs av Sala kommuns upphandlingsenhet.

Riktlinjen ska säkerställa att kommunens affärer genomförs i enlighet med upphandlingsdirektiv, svensk lagstiftning samt i enlighet med Sala kommuns upphandlingspolicy.

För inköp som sker som direktupphandlingar ska Riktlinje för direktupphandling gälla. Vid tillämpliga delar gäller även denna riktlinje för direktupphandlingar.

Lag (2016:1145) om offentlig upphandling, LOU, är en tvingande lagstiftning. I enlighet med regelhierarkin som tillämpas i Sverige ska en rättskälla med högre rangordning gälla över en rättskälla med lägre rangordning. Eftersom LOU är en EU-rättslig lagstiftning har den företräde gentemot nationell lagstiftning.

Det övergripande målet för kommunens upphandlingsverksamhet är att åstadkomma en effektiv upphandlingsprocess som - inom ramen för gällande lagar samt av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige fattade beslut - skapar den för kommunen förmånligaste affären utifrån ställda krav och kriterier. Med den förmånligaste affären avses att det faktiska behovet uppfylls med rätt kvalitet till av marknadens bäst offererade pris.

Inköpsprocessen ska effektiviseras genom att utsedda beställare i verksamheterna diplomeras efter genomgången beställarutbildning. Denna beställare/kontaktperson ska utgöra kanalen mellan verksamheterna och upphandlingsenheten i inköpsfrågor. Effektivitet ska uppnås genom en avgränsning till avtalat sortiment som i allt högre grad standardiseras samt att inköp ska ske från upphandlade ramavtal.

Riktlinjen ska vägleda i hur anställda och förtroendevalda ska agera när det gäller upphandling inom Sala kommun.

Denna riktlinje syftar till att konkretisera upprättad upphandlingspolicy. Policyn och riktlinjen gäller samtliga upphandlingar som genomförs av Sala kommuns

verksamheter inklusive Sala kommuns bolag. I denna riktlinje likställs bolagen med verksamhet om inget annat anges.

En förutsättning för att policy för upphandling samt denna riktlinje ska få effekt inom kommunens samtliga verksamheter är att styrdokument och rutiner som påverkar upphandling efterlevs. Som ytterligare stöd till denna riktlinje finns även rutiner som ska efterföljas.

2 ORGANISATION OCH ANSVAR

Beslut i upphandlingsfrågor fattas av delegat i enlighet med kommunstyrelsens gällande delegationsordning. I övrigt gäller följande ansvarsfördelning i avsnitten *2.1 Upphandlingsenheten, 2.2 Verksamheten och 2.3 Bolagen*.

2.1 Upphandlingsenheten

Upphandlingsenheten utgör experter på upphandlingslagstiftningen och de affärsmässiga aspekterna och har ansvar för att:

- Ta fram strategier för upphandling.
- Kvalitetssäkra inköps- och upphandlingsprocesser.
- Tolka relevant lagstiftning.
- Genomföra upphandlingar enligt upphandlingsplan.
- Samordna upphandlingsbehov.
- Besluta om och styra tidsplan för en upphandling - ange hålltider för exempelvis återkoppling av förfrågningsunderlag med mera.
- Handlägga samordnade upphandlingar i samverkan med externa aktörer som till exempel HBV, SKR:s inköpscentral Adda och Statens Inköpscentral/Kammarkollegiet.
- Kompetensutveckla verksamheterna inom inköp och upphandling.
- Inneha systemansvar för IT-verktyg för upphandling, avtal och e-handel.
- Ge rådgivning i upphandlingsjuridik och avtalsfrågor.
- Stötta i specifika frågor vid avrop, förnyade konkurrensutsättningar och direktupphandlingar.

- Upphandlingsenheten anlitar upphandlingskonsult efter samråd med verksamheten för verksamhetens räkning då en akut situation uppstått och det vid tillfället inte finns utrymme i enlighet med upphandlingsplanen att hantera upphandlingen. Om upphandlat ramavtal för upphandlingskonsulter finns ska detta användas.
- Hantera överprövningsprocesser och eventuella avtalstvister, samt vid behov utse juridiskt ombud.
- Ansvara för att verktyg eller process finns för avtalsuppföljning samt stötta verksamheterna med detta.
- Bidra till internkontroll gällande avtal.
- Skicka påminnelser om avtal som ska förlängas eller upphandlas på nytt.
- Upphandlingsenheten ska alltid besluta i frågor som är av upphandlingsteknisk karaktär, oavsett om extern konsult har anlitats av verksamheten.
- Medverka vid förhandling enligt 38 § Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.
- Besluta om prisjusteringar enligt avtal.

2.2 Verksamheten

Verksamheten ansvarar för sin egen verksamhet vilket även omfattar upphandling av varor, tjänster och entreprenader. Av detta följer att verksamheten svarar för att:

- Följa Sala kommuns styrdokument som påverkar upphandling.
- Identifiera upphandlingsbehov och säkerställa att medel är avsatta i budgeten och att tid finns avsatt för kravställare/referensgrupp att delta i upphandlingsarbete.
- Ansvara för att en förhandling enligt 11 § Lag (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet är utförd innan beställning av upphandling skickas till upphandlingsenheten.
- Beställa upphandling genom anvisat sätt i enlighet med avsnitt 5 *Beställning av upphandling*.
- Genomföra avrop, förnyade konkurrensutsättningar och direktupphandlingar.

- Följa beslutad tidsplan för en upphandling.
- Ta fram kravspecifikation och bidra med nödvändig kunskap och uppgifter till beställd upphandling. Saknas kompetens att ta fram kravspecifikation står verksamheten för kostnaden för sådan kompetens (beställarstöd).
- Stå för kostnad för upphandlingskonsult som anlitats av upphandlingsenheten för verksamhetens räkning i en akut situation i enlighet med avsnitt 2.1 *Upphandlingsenheten*.
- Följa upphandlade avtal.
- Genomföra avtalsuppföljning enligt verktyg/process som finns inom kommunen.
- Förvalta och gentemot leverantören följa upp verksamhetens upphandlade avtal avseende avtalade villkor och leveranser samt utse en avtalsansvarig/kontaktperson för avtalet.
- Besluta om avtalsförlängningar samt bevaka avtalstider.
- Delta med sakkunskap i överprövningsprocesser och avtalstvister.
- Bekosta juridiskt ombud i de fall en civilrättslig tvist uppstår som är hänförlig till verksamhetens ansvar i enlighet med denna riktlinje.
- Utse en beställare som diplomeras efter genomgången utbildning i kommunens e-handelsverktyg, se avsnitt 4.2 *E-handel*. För bolagen gäller detta endast för de avtal som bolagen omfattas av genom gemensam upphandling.

2.3 Sala kommuns bolag

Upphandlingsenheten ska tillfråga de kommunala bolagen om deltagande i kommunens kommande upphandlingar. För att uppnå samordningsvinster och volymfördelar ska bolagen informera kommunen om kommande upphandlingsbehov. Bolagen har möjlighet att anlita upphandlingsenheten för genomförande av bolagsspecifika upphandlingar efter överenskommelse med upphandlingsenheten. I de fallen ska bolaget debiteras en timkostnad motsvarande gällande taxa för avtalad upphandlingskonsult. I de fall bolagen genomför eller medverkar i upphandlingar som utförs av upphandlingsenheten gäller följande:

- Bolagens ansvar vid upphandling motsvaras av angivna punkter ovan avseende avsnitt 2.2 *Verksamheten.*

Därutöver ska bolagen följa nedan punkter:

- Startmöten med upphandlade leverantörer ska bokas och genomföras av respektive avtalspart, d.v.s. av bolagen eller kommunen var för sig.
- Vid avtalstvister med upphandlade leverantörer ska bolagen driva dessa själva. Bolagen kan få stöd av upphandlingsenheten inom avtalsfrågor i sådana frågor som även berör kommunen som avtalspart.
- Lämna fullmakt till nämnd att besluta om tilldelningsbeslut.

3 LAGSTIFTNING OCH REGELVERK

3.1 Upphandlingslagstiftning

Lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, (LOU), gäller i princip för all upphandling Sala kommun gör. Några få undantag från upphandling finns, exempelvis omfattas följande situationer inte av upphandlingsreglerna; försäljning, uthyrning eller hyra av lokal i befintliga byggnader, anställningsavtal eller interna kontrakt.

LOU är en tvingande lagstiftning. Regelhierarki är gällande vilket innebär att en rättskälla med högre rangordning är gällande över en rättskälla med lägre rangordning. Eftersom LOU är en EU-rättslig lagstiftning har den företräde gentemot nationell lagstiftning.

Det finns också andra upphandlingslagar som Sala kommun i vissa fall kommer i kontakt med. Lagen (2016:1146)om upphandling inom försörjningssektorerna (LUF) gäller till exempel inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster. För vissa av våra hälso- och sjukvårdstjänster kan Lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) komma att aktualiseras. I de fall vi upphandlar tjänstekoncessioner tillämpar Sala kommun Lag (2016:1147) om upphandling av koncessioner (LUK).

Övergripande regelverk för offentlig upphandling är EU:s upphandlingsdirektiv. Detta innebär att alla offentliga upphandlingar i EU bygger på ett gemensamt regelverk med syfte att säkerställa fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital på den gemensamma marknaden. Upphandlingsreglerna ska å ena sidan skapa möjligheter för leverantörer i olika EU-länder att tävla på lika villkor i varje enskild upphandling, oavsett medlemsland. Genom konkurrensutsättning ska å

andra sidan de offentliga myndigheterna, inklusive Sala kommun, dra nytta av marknadskrafterna och därmed skapa bästa möjliga värden för våra skattemedel.

3.2 Gemenskapsrättsliga principer

De gemenskapsrättsliga principerna är grundläggande för offentlig upphandling avseende varor, tjänster och byggentreprenader:

- Principen om likabehandling innebär att alla leverantörer ska behandlas lika, till exempel få samma information vid samma tillfälle.
- Principen om icke-diskriminering innebär att det inte är tillåtet att diskriminera en leverantör, främst på grund av nationalitet, vilket innebär att det inte är tillåtet att ställa krav som i praktiken innebär att utländska leverantörer inte kan delta i upphandlingen.
- Transparensprincipen innebär att upphandlingar ska vara klara och tydliga och präglas av förutsebarhet och öppenhet.
- Principen om ömsesidigt erkännande innebär att intyg och liknande som är utställda av behörig myndighet i ett annat land inom EU ska godtas.
- Proportionalitetsprincipen innebär att krav i upphandlingar måste ha ett naturligt samband till det som upphandlas och inte får vara oproportionerligt hårda i förhållande till det syfte som önskas uppnås.

3.3 Tröskelvärden

Tröskelvärden är de beloppsgränser som avgör om en upphandling ska följa de nationella upphandlingsreglerna eller de direktivstyrda reglerna. Tröskelvärdena uppdateras centralt vartannat år. Vilka regler som ska användas styrs av ifall kontraktsvärdet över eller understiger fastställda tröskelvärden.

Vid beräkning av kontraktsvärdet, för att avgöra vilket upphandlingsförfarande som ska tillämpas, ska det sammanlagda värdet av ett varu- eller tjänstekontrakt som regelbundet återkommer eller som ska förnyas inom en viss tid räknas samman. Kontraktsvärdet ska uppskattas med ledning av det verkliga totala värdet av en följd av liknande kontrakt som upphandlats under den föregående tolvmånadersperioden eller under det föregående räkenskapsåret. Värdet av kommande upphandlingar av liknande kontrakt för påföljande tolvmånadersperiod ska också ingå i beräkningen av kontraktsvärdet.

Upphandlingsenheten bistår med att ta fram aktuella tröskelvärden samt med att beräkna kontraktsvärde.

3.4 Upphandlingsförfaranden

Upphandlingsförfaranden, det vill säga metoder, processer och därtill kopplade regler för hur en upphandling ska genomföras, styrs av kontraktsföremålets värde. För upphandlingar över respektive under tröskelvärdet erbjuds olika förfaranden.

Vid upphandling över tröskelvärdet finns bestämda förfaranden. Valet av förfarande styr bland annat upphandlingsdokumentets innehåll, vilka steg som ska genomföras samt vilka tidsfrister som gäller.

För upphandling under tröskelvärdet finns inga bestämda förfaranden. Den upphandlande myndigheten är därför fri att själv utforma förfarandet. Generellt gäller att även upphandlingar under tröskelvärdet ska följa de grundläggande upphandlingsprinciperna. Det finns även regler för hur upphandlingar under tröskelvärdet ska annonseras samt att den upphandlande organisationen måste beskriva i upphandlingsdokumenten hur upphandlingen kommer att gå till.

Val av tillämplig lagstiftning samt lämpligt förfarande för respektive upphandling beslutas av upphandlingsenheten dock i samråd mellan upphandlare och beställare.

3.5 Verksamhetsspecifik lagstiftning

Utöver den lagstiftning som är tillämplig upphandlingsmässigt finns övrig lagstiftning som verksamheterna styrs av. Verksamheten ansvarar för att vara experter på att sådan lagstiftning efterföljs i upphandlingen och i tecknade avtal samt att krav ställda i upphandlingen är relevanta för uppfyllnad av lagstiftningen. I de fall en annan lagstiftning kräver utförande av en tjänst eller liknande och kommunen inte har den tjänsten internt ska den upphandlas. En sådan upphandling ska då ske enligt LOU.

4 AVTAL

4.1 Avtalsdatabasen

Sala kommuns offentliga upphandlingar leder till upphandlade avtal avseende byggentreprenader, varor eller tjänster. Avtalen har en varaktighet från en enstaka leverans, några få månader till åtskilliga år.

Sala kommun har ett behov av att ha kontroll över såväl pågående avtal som avtal som är i dess slutskede. För att säkerställa en god ordning på gällande och tidigare gällande upphandlade avtal använder Upphandlingsenheten ett IT-stöd där grundläggande avtalsinformation kan registreras samt exempelvis bevakning av när avtal går ut eller ska förlängas.

Upphandlade avtal offentliggörs för Sala kommuns anställda genom avtalsdatabasen. Avtalsdatabasen finns tillgänglig via Sala kommuns e-handelsverktyg.

E-handel

Sala kommun använder sig av ett e-handelsverktyg, vilket innebär att hela inköpsprocessen (beställning, leverans, varumottagning och fakturering) sker elektroniskt.

De varor och tjänster som finns i e-handelsverktyget ska beställas i systemet av de beställare som är upplagda i systemet. Varje verksamhet ansvarar för att beställare får utbildning och tillgång till e-handelssystemet.

4.2 Avtalstrohet

Avtalstrohet, det vill säga att följa tecknade avtal, är en självklarhet både för att bibehålla Sala kommuns trovärdighet som avtalspart och för att uppnå bra affärsmässiga villkor vid framtida upphandlingar. Avtalstrohet är också ett måste för att minska risken för tillkommande kostnader kopplade till avtalstvister och avtalsbrott.

Befintliga ramavtal ska därför nyttjas vid inköp av varor och tjänster. Den verksamhet som har behovet ska först kontrollera huruvida tillämpbart ramavtal återfinns i avtalsdatabasen. Finner verksamheten inget ramavtal ska

Upphandlingsenheten kontaktas för att utröna om andra tillämpliga ramavtal finns att tillgå eller om en upphandling ska initieras.

4.3 Leverantörstrohet och spendanalys

Leverantörstrohet innebär att vi dels följer våra avtal gentemot våra upphandlade leverantörer, dels att vi faktiskt beställer/avropar/köper upphandlade produkter från de som är våra leverantörer och inte från någon annan marknadsaktör.

I Sala kommun kan vi följa upp vår leverantörstrohet och vår spend genom ett spendanalysverktyg. En spendanalys synliggör hur inköp är fördelade, både när det gäller hur stora kostnaderna för inköpen är och var i organisationen de sker. Spendanalys är en förutsättning för att forma en värdeskapande inköpsfunktion, där inköp är ett verktyg för måluppfyllelse. Genom att titta på organisationens tidigare inköp kan ett proaktivt arbete med förbättringar och styrning av framtida inköp bedrivas.

5 BESTÄLLNING AV UPPHANDLING

För det fall inget ramavtal kan användas för visst inköp ska behovet tillgodoses genom någon form av upphandlingsförfarande.

För beställning av upphandling ska anvisad e-tjänst användas. Länk till e-tjänsten finns publicerad på kommunens intranätssida. E-tjänsten är självinstruerande och styr beställaren så att nödvändig information skickas in i samband med beställningen. Inkommen beställning läggs därefter in i Upphandlingstidsplanen och resurssätts.

Verksamheten ansvarar för att upphandlingar inom dess verksamhetsområde anmäls i god tid till Upphandlingsenheten. Beställning av upphandling ska i normalfallet inkomma till upphandlingsenheten senast 12 månader innan önskad avtalsstart. I annat fall kan verksamheten behöva stå för kostnaden för anlitande av upphandlingskonsult. Det är upphandlingsenheten som utser och anlitar upphandlingskonsult i de fall det är nödvändigt, enligt punkt 2.1 *Upphandlingsenheten* samt 2.2 *Verksamheten*.

6 SAMORDNAD UPPHANDLING

Sala kommun och Sala kommuns bolag ska samordna planeringen av sina upphandlingar. Samordnade upphandlingar ska i möjligaste mån genomföras inom de områden där det finns gemensamma intressen och där det är strategiskt

lämpligt att samarbeta för att uppnå volymfördelar, goda affärsvillkor och minska de administrativa kostnaderna.

Samordnad upphandling är även möjlig med andra kommuner, landsting och eventuella andra offentliga organisationer exempelvis SKR Adda, Kammarkollegiet, Sinfra, Varuförsörjningen och HBV (Husbyggnadsvaror).

Sala kommun ska inför varje anskaffning i första hand ansluta till- eller medverka vid samordnad upphandling. Om detta alternativ inte är tillämpligt ska Sala kommun i andra hand genomföra en egen upphandling.

7 INTERN UPPHANDLING/UPPHANDLING MELLAN MYNDIGHETER

Köp mellan Sala kommun och dess bolag, alternativt köp mellan Sala kommun och andra upphandlande myndigheter, är endast tillåtet i det fall förutsättningarna för Intern upphandling alternativt förutsättningarna för Upphandling mellan myndigheter i upphandlingsregelverket är tillämpliga. I annat fall kan sådant köp komma att betraktas som en otillåten direktupphandling. Innan köp av ovannämnda slag övervägs alternativt genomförs ska upphandlingsenheten konsulteras samt tolka lagstiftningen.

8 BEREDSKAP GENOM UPPHANDLING

Vid genomförandet av upphandlingar är det av största vikt att säkerställa att det finns en tydlig beredskap för att hantera eventuella störningar eller oförutsedda händelser som kan påverka leveransen eller avtalsuppfyllnad. Beredskapen ska omfatta både interna och externa faktorer som kan påverka avtalets genomförande, såsom leverantörens förmåga att leverera i tid, eventuella ekonomiska svårigheter eller logistiska hinder.

Beredskap handlar om att säkerställa att verksamheten kan fortsätta även vid störningar eller oförutsedda händelser som kan påverka leveranser, tjänster eller produktion. I Sala kommun ska relevanta bestämmelser med krisberedskapsaspekter i upphandlingslagarna tas i beaktande. Vidare ska upphandlingsenheten stötta beställarna i utformningen av avtalsvillkor inom de offentliga kontrakt som kräver leveransfullbordande i ett beredskapsläge.

9 UPPFÖLJNING

En väl genomförd upphandling och ett bra avtal kan vara av litet värde om avtalet inte nyttjas eller uppfylls på avsett sätt. Med avtalsuppföljning avses både att kontrollera att avtalad leverantör uppfyller sina avtalade åtaganden och att kontrollera att Sala kommuns egen verksamhet respekterar och använder tecknade avtal på avsett sätt. Det senare för att säkerställa att Sala kommun inte gör sig skyldig till otillåtna direktupphandlingar eller gör sig skyldig till avtalsbrott med rättsliga konsekvenser som möjlig påföljd.

Verksamheten ansvarar för att löpande följa upp att leveranserna sker enligt avtal. Vid avvikelse ska verksamheten direkt kontakta upphandlingsenheten samt dokumentera detta i kommunens verktyg/process för avtalsuppföljning. Detta gäller även när verksamheten har avvikit från ett avtal av olika anledningar. Informationen ska användas av upphandlingsenheten i syfte att förbättra kommande avtal samt för att stötta verksamheterna i sina behovsanalyser.

I strategiskt viktiga avtal där uppföljning är av väsentlig betydelse kan formerna för uppföljning med fördel anges i avtalet. Vid sådana strategiska uppföljningar ska representanter från verksamheten samt representant från upphandling delta i uppföljningsarbetet.

Vidare ansvarar Upphandlingsenheten tillsammans med verksamheterna för att följa upp leverantörer i både ett förebyggande men också aktivt arbete mot välfärdsbrottslighet. Upphandlingsenhetens uppföljning utgör en del av Sala kommuns Internkontroll.

10 SANKTIONER I UPPHANDLINGSLAGSTIFTNINGEN

Annonserade offentliga upphandlingar kan rättsligen angripas genom ansökan om överprövning i förvaltningsdomstol med resultatet att avtal inte får ingås förrän domstolen har avgjort målet.

Konsekvenserna av att en leverantör har framgång i sin talan om överprövning är att upphandlingen ska göras om eller att upphandlingen ska rättas.

Överprövningsprocessen är tidskrävande såväl för Upphandlingsfunktion i form av arbetstid som för verksamheten vars avtal fördröjs högst påtagligt, processen i första instans tar i regel tre till sex månader i anspråk.

Sanktioner som kan användas vid en otillåten direktupphandling är att avtalet kan ogiltigförklaras genom en överprövning av avtals giltighet varvid alla prestationer som utväxlats ska återgå. Avtalsparten kan kräva skadestånd och en upphandlingsskadeavgift kan utdömas efter ansökan av Konkurrensverket. Utöver detta kan även andra leverantörer framställa skadeståndsanspråk mot Sala kommun.

Sala kommun ska följa upphandlingslagstiftningen och följa tecknade avtal men räds inte de överprövningar som föregås av en offensiv upphandlingsstrategi med syfte att utmana regelverket. Sala kommun ser positivt på rättsliga avgöranden som klargör vad som är tillåtet inom ramen för upphandlingsregelverket.

Vållande verksamhet ska belastas med kostnaderna för utdömda sanktioner och skadestånd.

11 DOKUMENTATION OCH ARKIVERING AV HANDLINGAR

Upphandlingars genomförande ska dokumenteras så att samtliga beslut under en upphandlings alla skeden kan motiveras. Inkomna anbud alternativt ansökningar med tillhörande bilagor, individuella rapporter och upprättade avtal bevaras i enlighet med gällande lagar, regler och bestämmelser samt i enlighet med i var tid antagen informations- och dokumenthanteringsplan.

12 UPPHANDLINGSSEKRETESS

Ett förfrågningsunderlag är inte en allmän handling förrän i samband med annonsering av upphandlingen – innan dess är underlaget internt arbetsmaterial som inte får spridas och absolut sekretess råder.

Absolut sekretess råder gällande anbud och uppgifter om anbud råder till dess att tilldelningsbeslut offentliggörs eller upphandling avbryts. Det betyder bland annat att inga uppgifter kopplat till anbud eller anbudsgivare får röjas under tiden då absolut sekretess råder.

En leverantör kan begära sekretess rörande vissa uppgifter i sitt anbud, om leverantören anser sig kunna lida skada om dessa uppgifter blir offentliga. Sekretess kan aldrig garanteras gentemot de leverantörer som har begärt det.

Sekretessprövning ska alltid göras innan sådana uppgifter/anbud lämnas ut som offentlig handling. För detta ansvarar Upphandlingsenheten.

13 FÖRHÅLLNINGSSÄTT

13.1 Affärsmässighet och Konkurrens

Sala kommun ska sträva efter att uppfattas som en attraktiv kund för leverantörer i syfte att upprätthålla en god konkurrens och erhålla goda affärsvillkor i upphandlingar och i avtal.

Sala kommun ska verka för sådan uppdelning av kontrakt som möjliggör för små och medelstora leverantörer att delta i kommunens upphandlingar, upphandlingarna ska - där så är möjligt – genomföras så att de lokala leverantörerna ges möjlighet att delta och konkurrera.

13.2 Affärsetik, Policy och Riktlinjer mot korruption, mutor och jäv

Anbudsgivare, anbudssökande och anbud ska behandlas objektivt, utan ovidkommande hänsyn. Företrädare för Sala kommun ska agera på ett affärsetiskt korrekt sätt. Den som deltar i ett upphandlingsärende ska alltid förfara så att förtroendet för dennes opartiskhet inte rubbas.

Av särskild vikt är att kommunens anställda och förtroendevalda respekterar och följer fastslagen policy och riktlinje mot korruption, mutor och jäv.

14 HÅLLBAR UPPHANDLING

I alla våra upphandlingar ska balans uppnås mellan social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet genom att vi ställer krav i våra upphandlingar. I samtliga aspekter av en upphandling och vid avtalsuppföljning ska risk för välfärdsbrottslighet iakttas. Upphandlingsenheten ska agera i linje med Sala kommuns handlingsplan mot välfärdsbrottslighet samt verka för att inkorporera strategier och aktiviteter som förebygger välfärdsbrottslighet genom upphandling.

14.1 Miljökrav

Vid upphandling inom Sala kommun ska miljöhänsyn tas i den omfattning som då gällande lagstiftning medger. Verksamheten ska i samband med fastställandet av kravspecifikationen utreda och beakta tillämpbara miljökrav. Tillämpbara styrdokument i Sala kommun, så som policys och riktlinjer inom miljöområdet, ska tillämpas. I Sala kommun ska cirkulär upphandling genomsyra upphandlingsprocessen där det är tillämpligt.

14.2 Social hållbarhet

Vid upphandling inom Sala kommun ska sociala krav alternativt arbetsrättsliga villkor ställas i den omfattning som gällande lagstiftning medger och kräver. Där så är relevant ska upphandlingsenheten i möjligaste mån kravställa kollektivavtalsliknande villkor.

Offentlig upphandling är ett viktigt verktyg för att främja ett socialt hållbart samhälle. Genom att ställa sociala krav i upphandlingar kan Sala kommun bidra till inkludering, jämlikhet, goda arbetsvillkor och förbättrade levnadsvillkor – både i Sverige och globalt.

14.2.1 Sociala hänsyn i upphandling

Att ta social hänsyn i upphandling innebär att säkerställa att de varor och tjänster som köps in:

- är tillgängliga för alla, oavsett funktionsförmåga,
- bidrar till jämställdhet mellan kvinnor och män,
- främjar sysselsättning för personer som står långt från arbetsmarknaden,
- tillverkas under godtagbara arbetsvillkor i hela leveranskedjan.

Att ställa sociala krav innebär ett ansvarsfullt användande av offentliga medel och stödjer utvecklingen av ett inkluderande samhälle.

Sala kommun ska jobba med sysselsättningsfrämjande åtgärder i samband med upphandling i syfte att bidra till ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet. Sysselsättningsfrämjande åtgärder innebär att en leverantör, i samband med att ett offentligt kontrakt utförs, erbjuder anställning, praktik- eller traineeplatser till personer med funktionsnedsättning eller personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Upphandlingsenheten ska vara aktiv i detta arbete som kräver samarbete mellan flera parter. Upphandlingsenhetens roll är att vägleda i de upphandlingar som beställare anser att sysselsättningskrav kan ställas samt att aktivt upplysa om möjligheten för beställare.

14.2.2 Arbetsrättsliga villkor

Om det finns risk för oskäliga arbetsvillkor i ett kontrakt, ska Sala kommun ställa krav på villkor för lön, semester och arbetstid. Dessa ska som lägst motsvara ett centralt kollektivavtal eller vad som är jämförbart inom branschen. Detta gäller både svenska och utländska leverantörer och skagöras i enlighet med vad som tillåts i praxis samt upphandlingsmyndighetens rekommendationer och vägledningar. Vid varje upphandling ska därför en behövlighetsbedömning genomföras för att avgöra om det finns risk för oskäliga arbetsvillkor. Om risk finns ska arbetsrättsliga villkor enligt centralt kollektivavtal ställas. Vid bedömningen ska fackliga parter ges möjlighet att lämna synpunkter på de villkor som kan bli aktuella i syfte att säkerställa relevans inom aktuell bransch

I de upphandlingar som Sala kommun genomför ska krav ställas på att underleverantörer enbart får förekomma i två (2) led.

14.2.3 Ansvarsfulla leveranskedjor

Vid upphandling av varor producerade i länder med kända hållbarhetsrisker ska Sala kommun ställa krav på att leverantören arbetar aktivt med att identifiera, hantera och minska risker kopplade till:

- mänskliga rättigheter,
- arbetares rättigheter,
- miljöförstöring,
- korruption.

14.2.4 Jämställdhet

Offentlig upphandling ska bidra till ett jämställt samhälle. Där så är tillämpligt ska Sala kommun ställa krav för att säkerställa att leverantörer, varor, tjänster och entreprenader beaktar jämställdhet mellan kvinnor och män, både i utformning och genomförande.

14.2.5 Tillgänglighet

Krav på tillgänglighet säkerställer att alla, oavsett funktionsförmåga, kan använda de varor och tjänster som upphandlas. Detta främjar delaktighet och likvärdig service. I vissa fall är det ett lagkrav att ta hänsyn till tillgänglighet för alla användare. Där så är tillämpligt ska Sala kommun ställa tillgänglighetskrav.

14.2.6 Systematiskt kvalitets- och ledningssystem samt miljöledningssystem

I Sala kommun ska krav på systematiskt kvalitets- och ledningssystem samt miljöledningssystem ställas i samtliga upphandlingar om det inte är ett uppenbarligen konkurrenshämmande.

14.2.7 Lika rättigheter och möjligheter

I Sala kommun ska krav som är antidiskrimineringsfrämjande ställas i samtliga upphandlingar. Upphandling ska användas som verktyg för att motverka diskriminering och främja lika rättigheter.

14.2.8 Grundläggande villkor

Sala kommun ska ställa grundläggande villkor i samtliga upphandlingar som syftar till att främja goda levnadsförhållanden och beaktande av mänskliga rättigheter och barns rättigheter. Kravet ska säkerställa att leverantören aktivt ska verka för att de levereras till Sala kommun ska vara förenlig med:

- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna,
- FN:s barnkonvention, artikel 32,
- ILO:s åtta kärnkonventioner om tvångsarbete, barnarbete, diskriminering samt föreningsfrihet och organisationsrätt (nr 29, 87, 98, 100, 105, 111, 138 och 182),
- den arbetsrättslagstiftning som gäller i landet där arbetet utförs, inklusive bestämmelser om lön, arbetstid, ledighet och arbetsmiljö,
- den miljöskyddslagstiftning som gäller i landet där arbetet utförs, och
- FN:s konvention mot korruption.

14.3 Ekonomisk hållbarhet

Sala kommun ska iaktta aspekten om ekonomisk hållbarhet och hushållning vid upphandlingar så att den mest förmånliga affären uppfylls genom att det faktiska behovet tillgodoses genom rätt kvalitet till ett rimligt pris. Sala kommuns användning av skattemedel ska gynna seriösa leverantörer varvid vi i upphandlingar aktivt utnyttjar lagstiftningens möjligheter till att ställa ekonomiska krav på de företag som vill göra affärer med oss. På så sätt arbetar vi aktivt för att göra ansvarsfulla och hållbara inköp även ur ett ekonomiskt perspektiv.

14.3.1 Välfärdsbrottlighet

Arbetslivskriminalitet är ett växande problem som påverkar samhället på flera nivåer och slår ut seriösa företag som inte kan konkurrera på lika villkor där exempelvis löner dumpas eller koncernnätverk används i ett kriminellt syfte. Upphandlingsenheten ska genom olika verktyg jobba för att motverka sådana välfärdsbrott, bland annat genom leverantörskontroller, avtalsuppföljningar och krav som kan motverka kriminalitet.

Riktlinje för Upphandling
Kommunstyrelsens förvaltning

SALA KOMMUN
Växel: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

Dnr 2025/1042

KSLU § 202 Riktlinje för direktupphandling

INLEDNING
Enligt Lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU), 19 kap 15§ ska en riktlinje för direktupphandling finnas hos en upphandlande myndighet. I Sala kommun har reglering kring direktupphandling tidigare återfunnits i beslutas riktlinje för upphandling. Denna riktlinje har nu tagits fram i syfte att skapa en tydlighet och distinktion från riktlinje för upphandling för att underlätta för interna samt externa målgrupper som vill ta del av dessa riktlinjer.

Ekonomiska konsekvenser
Den reviderade riktlinjen föranleder inga ekonomiska konsekvenser vad avser tillförande av resurser eller inköp av ytterligare systemstöd.

Beslutsunderlag
KS 2025.6149 – Missiv
KS 2025.6150 – Riktlinje för direktupphandling

Ärendet föredras av stabschef/upphandlingschef Arminé Kanakanian.

Yrkanden
Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta riktlinje för direktupphandling, samt
att riktlinje för direktupphandling börjar gälla omgående efter at beslut vunnit laga kraft.

Beslutsgång
Ordföranden ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT
Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att anta riktlinje för direktupphandling, samt
att riktlinje för direktupphandling börjar gälla omgående efter at beslut vunnit laga kraft.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Kommunledningskontoret, Stab KLK
Arminé Kanakanian
Stabschef

MISSIV

Missiv Riktlinje direktupphandling

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Enligt Lag (2016:1145) om offentlig upphandling (LOU), 19 kap 15§ ska en riktlinje för direktupphandling finnas hos en upphandlande myndighet. I Sala kommun har reglering kring direktupphandling tidigare återfunnits i beslutas riktlinje för upphandling. Denna riktlinje har nu tagits fram i syfte att skapa en tydlighet och distinktion från riktlinje för upphandling för att underlätta för interna samt externa målgrupper som vill ta del av dessa riktlinjer.

Ekonomiska konsekvenser

Den reviderade riktlinjen föranleder inga ekonomiska konsekvenser vad avser tillförande av resurser eller inköp av ytterligare systemstöd.

FÖRSLAG TILL BESLUT

att kommunstyrelsens ledningsutskott föreslår kommunstyrelsen att anta riktlinje för direktupphandling, samt

att riktlinje för direktupphandling börjar gälla omgående efter at beslut vunnit laga kraft.

Bilagor:

1 Riktlinje för direktupphandling

2

3

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☐	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☐	NEJ ☒
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☒	NEJ ☐
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om ”till det yttersta av sin förmåga”?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒

Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐

Om **NEJ** – varför inte?

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet
Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet
Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer
Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

SALA KOMMUN

Riktlinje för direktupphandling

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn		Dokumenttyp	Omfattar
Riktlinje för direktupphandling		Riktlinje	Kommunen
Beslutsinstans Kommunstyrelsen	Dokumentansvarig Upphandlingschef	Publicering www.sala.se, intranät	

Beslutad datum	Översyn bör göras	Klassificering	Diarienummer
		1.1.3	2025/1042
Relation Riktlinje för Upphandling	Ersätter		Författningssamling

INNEHÅLL

1 SYFTE OCH MÅL 6
2 DIREKTUPPHANDLING 6
2.1 Dokumentationsplikt och kontraktsmall vid direktupphandling 8

1 SYFTE OCH MÅL

Denna riktlinje vänder sig till alla inom Sala kommuns organisation som på något sätt ska genomföra en direktupphandling å kommuns räkning. Riktlinjen ska tillämpas vid samtliga direktupphandlingar som genomförs av Sala kommun.

Riktlinjen ska säkerställa att kommunens affärer genomförs i enlighet med upphandlingsdirektiv, svensk lagstiftning samt i enlighet med Sala kommuns upphandlingspolicy.

Lag (2016:1145) om offentlig upphandling, LOU, är en tvingande lagstiftning. I enlighet med regelhierarkin som tillämpas i Sverige ska en rättskälla med högre rangordning gälla över en rättskälla med lägre rangordning. Eftersom LOU är en EU-rättslig lagstiftning har den företräde gentemot nationell lagstiftning.

Det övergripande målet för kommunens upphandlingsverksamhet är att åstadkomma en effektiv upphandlingsprocess som - inom ramen för gällande lagar samt av kommunstyrelsen och kommunfullmäktige fattade beslut - skapar den för kommunen förmånligaste affären utifrån ställda krav och kriterier. Med den förmånligaste affären avses att det faktiska behovet uppfylls med rätt kvalitet till av marknadens bäst offererade pris.

Direktupphandlingsprocessen genomförs av utsedda beställare i verksamheterna som diplomeras efter genomgången utbildning i direktupphandling. Denna beställare ska utgöra kanalen mellan verksamheterna och upphandlingsenheten i eventuella inköpsfrågor. upphandlade ramavtal.

Denna riktlinje kompletteras av Riktlinje för upphandling i Sala kommun. Nämnd riktlinje är i tillämpliga delar styrande även vid en direktupphandling.

En förutsättning för att policy för upphandling samt denna riktlinje ska få effekt inom kommunens samtliga verksamheter är att styrdokument och rutiner som påverkar upphandling efterlevs. Som ytterligare stöd till denna riktlinje finns även rutiner som ska efterföljas.

2 DIREKTUPPHANDLING

I vissa fall får direktupphandling användas, så som vid lågt värde, synnerliga skäl eller om förutsättningarna för förhandlat förfarande utan föregående annonsering är uppfyllda. I dessa fall föreligger inte annonseringsplikt. Sala kommun har bevisbördan för att direktupphandling alternativt förhandlat förfarande utan föregående annonsering är tillämpligt.

Sala kommuns direktupphandlingar ska ske affärsmässigt och i enlighet med de grundläggande principerna. Om konkurrens finns på marknaden, ska direktupphandlingen konkurrensutsättas.

Direktupphandling får enbart ske för de kontrakt där det totala kontraktsvärdet understiger lagstadgad direktupphandlingsgräns, det vill säga om det totala kontraktsvärdet per föregående samt påföljande tolvmånadersperiod eller räkenskapsår för hela Sala kommun understiger direktupphandlingsgränsen. Värdet för gränsen för direktupphandling är kopplat till tröskelvärdena i upphandlingslagstiftningen. Precist och aktuellt belopp fås genom Upphandlingsenheten.

Kontraktsvärdet ska uppskattas med ledning av det verkliga totala värdet av en följd av liknande kontrakt som upphandlats under den föregående tolvmånadersperioden eller under det föregående räkenskapsåret. Värdet av kommande upphandlingar av liknande kontrakt för påföljande tolvmånadersperiod ska också ingå i beräkningen av kontraktsvärdet.

Om löptiden är obestämd eller inte kan fastställas vid värdetidpunkten, ska värdet uppskattas till månadsvärdet multiplicerat med 48.

Observera att det inte är tillåtet medvetet dela upp kontrakt som gör att direktupphandlingsgränsen understigs för att undgå att konkurrensutsätta sitt behov. Om ett värde indikerar att direktupphandlingsgränsen överskrids är det inte tillåtet att direktupphandla.

Engångsköp/tillfälligt behov

Ett exempel på ett tillfälligt behov kan vara en viss typ av konsult som behövs för ett projekt. Om denna konsult kostar 150 000 SEK per år och uppdraget varar i 2 år så är det totala kontraktsvärdet 300 000 SEK.

Återkommande behov

Ett exempel på ett återkommande behov är lokalvård, det är en tjänst som kommunen konstant är i behov av. Lokalvård är exempel på en tjänst som kommunen är i konstant behov av torde beräkningen ske över en period på 48 månader.

2.1 Dokumentationsplikt och kontraktsmall vid direktupphandling

Direktupphandlingar ska genomföras genom kommunens e-handelssystem.

Utsedda diplomerade beställare inom verksamheterna får genomföra direktupphandlingar efter genomgången utbildning av direktupphandlingsmodulen i e-handelssystemet. Allt dokumentation för en direktupphandling ska framtas via modulen och sparas även där. I modulen finns även samtliga mallar som är tillämpliga vid en direktupphandling. Dessa mallar ska alltid användas.

Riktlinje för Upphandling
Kommunstyrelsens förvaltning

SALA KOMMUN
Växel: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

Dnr 2025/1179

KSLU § 203 Godkännande av internkontrollplan för kommunstyrelsens verksamheter 2026 samt riskanalys

INLEDNING
Intern kontroll är en del i kvalitetsarbetet som kontrollerar om verksamheten bedrivs så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. En god intern kontroll bidrar till att förebygga, upptäcka och åtgärda fel och brister och skyddar organisationen från risker, förluster, bedrägerier, misstankar och skador. Nämnderna har det yttersta ansvaret för den interna kontrollen inom respektive ansvarsområde.

Utifrån kontrollområden analyseras risker och händelser, som efter beslut därefter kan bli kontrollpunkter i en internkontrollplan.

Kommunstyrelsens verksamheter har genomfört riskanalys och föreslår att komplettera internkontrollplanen utifrån nya identifierade risker. Dessa risker finns inom de nytillagda kontrollområdena krisberedskap samt välfärdsbrottslighet.

I bilaga Internkontrollplan återfinns de risker som kommunstyrelsen beslutat om i januari 2025 samt de tillkommande riskerna som identifierats i riskanalysen. I bilaga Riskanalys återfinns de risker som identifierats utöver de risker som redan beslutats om i internkontrollplanen samt föregående års riskanalys.

Ekonomiska konsekvenser
Åtgärder för riskhantering inryms i verksamheternas befintliga budgetramar och förväntas ge positiva ekonomiska effekter.

Beslutsunderlag
KS 2025.6151 – Missiv
KS 2025.6152 - Internkontrollplan 2026 för kommunstyrelsens verksamheter
KS 2025.6153 – Riskanalys internkontrollplan 2026

Ärendet föredras av stabschef Arminé Kanakanian.

Yrkanden
Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att godkänna internkontrollplan med tillagda risker från riskanalysen, samt
att godkänna riskanalysen.

Erik Hamrin (M) yrkar bifall till Amanda Lindblads (S) tilläggsyrkande.

Erik Hamrin (M) yrkar tillägg
att följande händelser och riskhantering från riskanalysen läggs till i internkontrollplanen; Felaktigt utbetalda bidrag, Rättvisande räkenskaper i organisationen samt Utbetalningar.

Camilla Runerås (S) yrkar bifall till Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande.

KSLU § 203 fortsättning

Ajournering
Sammanträdet ajourneras kl. 12.00 – 13.00.

Beslutsgång
Ordförande ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.
Ordföranden ställer Erik Hamrins (M) tilläggsyrkande mot avslag och finner tilläggsyrkandet bifallet.

BESLUT
Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen beslutar,
att godkänna internkontrollplan med tillagda risker från riskanalysen,
att godkänna riskanalysen, samt
att följande händelser och riskhantering från riskanalysen läggs till i internkontrollplanen; Felaktigt utbetalda bidrag, Rättvisande räkenskaper i organisationen samt Utbetalningar.

Skickas till
Kommunstyrelsen

Kommunledningskontoret, Stab KLK
Arminé Kanakanian
Stabschef

MISSIV

Godkännande av internkontrollplan 2026 samt riskanalys

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Intern kontroll är en del i kvalitetsarbetet som kontrollerar om verksamheten bedrivs så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. En god intern kontroll bidrar till att förebygga, upptäcka och åtgärda fel och brister och skyddar organisationen från risker, förluster, bedrägerier, misstankar och skador. Nämnderna har det yttersta ansvaret för den interna kontrollen inom respektive ansvarsområde.

Utifrån kontrollområden analyseras risker och händelser som efter beslut därefter kan bli kontrollpunkter i en internkontrollplan.

Kommunstyrelsens verksamheter har genomfört riskanalys och föreslår att komplettera internkontrollplanen utifrån nya identifierade risker. Dessa risker finns inom de nytillagda kontrollområdena krisberedskap samt välfärdsbrottslighet.

I bilaga Internkontrollplan återfinns de risker som kommunstyrelsen beslutat om ii januari 2025 samt de tillkommande riskerna som identifierats i riskanalysen. I bilaga Riskanalys återfinns de risker som identifierats utöver de risker som redan beslutats om i internkontrollplanen samt föregående års riskanalys.

Ekonomiska konsekvenser

Åtgärder för riskhantering inryms i verksamheternas befintliga budgetramar och förväntas ge positiva ekonomiska effekter.

FÖRSLAG TILL BESLUT

att kommunstyrelsens ledningsutskott föreslår kommunstyrelsen att godkänna internkontrollplan med tillagda risker från riskanalysen, samt

att godkänna riskanalysen.

Bilagor:

1

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☐	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☐	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☐	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☐
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☐	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om ”till det yttersta av sin förmåga”?	JA ☐	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☐

Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☐
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☐	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☐
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☐	NEJ ☐

Om **NEJ** – varför inte?

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet
Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet
Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer
Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

INTERNKONTROLLPLAN FÖR KOMMUNSTYRELSENS VERKSAMHETER 2026

Kontrollområde	Risk	Kontrollaktivitet	Kontrollfrekvens	Uppföljningsansvarig	Rapporterings-tillfälle	Rapporteras till
Efterlevnad av lagar, regler, tecknade avtal och övriga styrdokument	Bristfällig information om ekonomiskt utfall	Prognossäkerhet	Löpande	Ekonomichef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag	Likviditetsbrist	Likviditetsplan	Löpande	Ekonomichef	Delår- och årsbokslut	KS
Välfärds-brottslighet	Utbetalningar till oseriösa leverantörer	Flaggning i system Information till verksamheter	Löpande	Ekonomichef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag	Felaktig ekonomisk information till externa intressenter, ex SCB, medborgare	Stickprov Lathund till de som konterar Revisionsgranskning	Delår- och årsbokslut	Ekonomichef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag, system/IT-säkerhet, digitalisering	Verksamhetssystem – leverantörer, säkerhetskrav, systemarkitektur, lösningsarkitektur bristfällig i flera av kommunens verksamhetssystem	Genom digitaliseringsråd och förvaltningsledare ute till våra verksamheter Inventering	Delår- och årsbokslut	It- och digitaliseringschef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag, digitalisering	Digitaliseringsprojekt – ett ökat behov att komma vidare med behoven av automatisering, integrationer och effektivisering i verksamheternas arbete	Ingår i prioriteringsunderlag för 2026 Bygga upp system- och integrationsteam	Delår- och årsbokslut	It- och digitaliseringschef	Delår- och årsbokslut	KS
Efterlevnad av lagar, regler, tecknade avtal och övriga styrdokument	Hög risk för laglighetsprövning vid åsidosättande av delegationsordning, reglemente och ärendeberedningsprocess.	Information till verksamheter.	Löpande	Kanslichef	Delår- och årsbokslut	KS

Kontrollområde	Risk	Kontrollaktivitet	Kontrollfrekvens	Uppföljningsansvarig	Rapporterings-tillfälle	Rapporteras till
Grunduppdrag	Politiska beslut verkställs ej	Uppföljning av samtliga beslut fattade av KS/KF vid halvårsvisa möten KD/Kanslichef/KS-sekreterare Kontroll genomförande av KS-årshjul	Löpande	Kanslichef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag	Antalet olyckor i verksamheterna ökar	Uppföljning av tillbud och olyckor görs i samband med hel- och delårsbokslut och presenteras i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagarorganisationerna, både på verksamhetsnivå och övergripande på central samverkan Åtgärder görs ute i verksamheterna	Delår- och årsbokslut	Personalchef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag	Sala kommun får en undermålig arbetsmiljö och klarar inte sitt arbetsmiljöansvar	Regelbunden arbetsmiljöutbildning för samtliga chefer och skyddsombud	Löpande	Personalchef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag	Brist i Räddningstjänstens rutiner	Genomgång och analys av insatser	Löpande	Räddningschef	Delår- och årsbokslut	KS
Välfärds-brottslighet	Felaktigt utbetalda bostadsanpassningsbidrag	Aktualisering av rutin för bostadsanpassningsbidrag	Löpande	Samhällsbyggnadschef	Delår- och årsbokslut	KS
Välfärds-brottslighet	Sämre underbyggd myndighetsutövning	Uppföljning av nyckeltal för lovärenden och tillståndsbeslut	Månadsvis	Samhällsbyggnadschef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag	Intressenter/etableringar missas pga utdragen process för planberedskap	Regelbunden planavstämning med KSLU	Delår- och årsbokslut	Samhällsbyggnadschef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag	En komplicerad och trög samhällsbyggnadsprocess för att etablera sig samt tillsynsärenden som fördröjs	Uppföljning av nyckeltal för tillsyn samt genomförande av NKI enkäter	Månadsvis	Samhällsbyggnadschef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag	Dyra och dåliga exploateringar och etableringar	Samverkan i samhällsbyggnads-processen mellan enheterna	Delår- och årsbokslut	Samhällsbyggnadschef	Delår- och årsbokslut	KS
Grunduppdrag	Att vi inte har ändamålsenliga lokaler i rätt tid och till rimlig kostnad	Säkerställa att det finns en lokalförsörjningsplan och lokalstrategier som gör att rätt lokaler kan tillhandahållas	Delår- och årsbokslut	Teknisk chef	Delår- och årsbokslut	KS

Grunduppdrag	Risk för kostnadsökningar i investeringsprojekt	Kontroll av att rutinen för att identifiera avvikelser i tid fungerar.	Löpande	Teknisk chef	Månadsuppföljningar, delår- och bokslut	KS
Välfärdsbrottslighet	Risk att medarbetare eller förtroendevalda fattar felaktiga myndighetsbeslut på grund av hot, påtryckningar eller otillbörlig påverkan.	Kontroll av kännedom om vad som ska göras om risken inträffar. Kontrollen genomförs genom en enkät till slumpmässigt utvalda medarbetare inom hela förvaltningen.	Löpande	Kommunjurist	Delår och bokslut	KS
Välfärdsbrottslighet	Otillräcklig uppföljning av leverantörer och externa aktörer leder till att fusk eller oegentligheter inte upptäcks i tid.	Följa upp och utreda leverantörer/aktörer utifrån inkomna tips från e-tjänst för anmälan av oseriösa aktörer eller information som inkommer genom annan kanal.	Löpande	Kommunjurist/strateg mot välfärdsbrottslighet	Delår och bokslut	KS
Krisberedskap Krisledningsförmåga	Fördröjda beslut, otydliga mandat, bristande prioritering och ineffektiv samordning.	Årlig uppdatering och fastställande av besluts-/mandatfördelning, inklusive kommunikation till samtliga chefer och medarbetare.	Årligen	Säkerhetschef	Bokslut	KS
Krisberedskap Samverkan och ledning	Felaktig lägesbild, dålig resursfördelning, motstridiga budskap.	Kontrollera deltagande i regionala krisövningar och genomförande av lokalt krishanteringsråd, samt att utbildning i samband och stabsmetodik har genomförts för berörda funktioner.	Löpande	Säkerhetschef	Delår och bokslut	KS
Krisberedskap Trygghetspunkter	Medborgare får inte stöd vid långvarig störning.	Kontroll genom årlig inventering, bemanningsuppdatering om utveckling av resurser samt övning genomförts.	Löpande	Säkerhetschef	Delår och bokslut	KS

RISKANALYS INTERN KONTROLL 2026

KOMMUNSTYRELSEN/KOMMUNLEDNINGSKONTORET, KOMMUNDIREKTÖR

Riskidentifiering			Riskvärdering			Riskhantering	Riskkontroll
Kontrollområde	**Händelse**	**Risk**	**Sannolikhet**	**Konsekvens**	**Riskvärde**	**Befintliga rutiner och arbetssätt för riskhantering**	**Åtgärd**
Krisberedskap Krisledningsförmåga	Krisledningsorganisationen aktiveras men fungerar inte enligt plan.	Fördröjda beslut, otydliga mandat, bristande prioritering och ineffektiv samordning.	3	3	9	Krisledningsplan, stabsunderlag, larmkedjor, delvis utbildad stab.	Ledningsövning + utbildning för chefer och nyckelpersoner.
Krisberedskap Samverkan och ledning	Otillräcklig samverkan med aktörer.	Felaktig lägesbild, dålig resursfördelning, motstridiga budskap.	2	5	10	Regionala och lokala samverkansmöten, WIS, säkra kommunikationer, nätverk.	Delaktighet i regionala övningar, lokalt krishanteringsråd, utbildningar i samband och stabsmetodik.
Krisberedskap Trygghetspunkter	Trygghetspunkter kan inte bemannas eller mobiliseras. Saknar även tekniska resurser	Medborgare får inte stöd vid långvarig störning.	3	4	12	Utrustningslistor, FRG/FBG, etablerade rutiner.	Årlig inventering, bemanningsuppdatering och utveckling av resurser samt övning.
Välfärdsbrottslighet	Oseriös aktör är en bidragstagare eller avtalspart till kommunen	Otillräcklig uppföljning av leverantörer och externa aktörer leder till att fusk eller oegentligheter inte upptäcks i tid.	3	3	9	e-tjänst som tipsfunktion för anmälan av oseriösa aktörer	Utredningar efter inkomna tips samt ev påföljder därefter.

RISKIDENTIFIERNG
Kontrollområden: Kommunövergripande kontrollområden beslutas av KS och varje nämnd ska bedöma riskerna i den egna verksamheten inom kontrollområdena. Nämndsövergripande kontrollområden anges i riktlinje.

Händelse: Här anges vilken händelse som man bedömt.
Risk: Här beskrivs vad risken består av, vad kan hända? (Allt man kan komma på tas upp för att riskvärderas)

RISKVÄRDERING
Sannolikhet: Hur sannolikt är det att risken inträffar? Bedömning görs enligt skala 1–4.
Konsekvens: Hur allvarlig är konsekvensen av det inträffade? Bedömning görs enligt skala 1–4.
Riskvärde: En samlad bedömning görs av risken utifrån resultatet av bedömningen av sannolikhet och konsekvens.

RISKHANTERING
Befintliga rutiner och arbetssätt för riskhantering: Finns det riktlinjer/rutiner för att hantera risken? Beskriv på vilket sätt och av vem/vilken funktion som risken hanteras. (Kan vara ett underlag till att förstå riskvärderingen)

RISKKONTROLL:
Åtgärd: Ska risken vidare till internkontrollplan eller bedöms riskhanteringen vara tillräcklig? POLITISKT BESLUT.

Riskanalys Intern kontroll 2025
Kommunstyrelsen - Kommundirektör/SUF, Ekonomi, Personal, Räddningstjänst, Näringsliv, Samhällsbyggnad, Tekniska

Riskidentifiering			Riskvärdering			Riskhantering	Risk-kontroll
Kontrollområde	**Händelse**	**Risk**	**Sannolikhet**	**Konsekvens**	**Riskvärde**	**Befintliga rutiner och arbetssätt för riskhantering**	**Åtgärd**
Grunduppdragets utförande + System/IT-säkerhet + Digitalisering	Verksamhetssystem – leverantörer, säkerhetskrav, systemarkitektur, lösningsarkitektur bristfällig i flera av kommunens verksamhetssystem.	Kommer inte vidare i digitalisering, automatisering och integrationer. Säkerhetsbrister och ökade kostnader för underhåll.	3	3	9	Kartlägga verksamheternas system, brister hos leverantör och system, via digitaliseringsrådet. Därefter ta fram åtgärdsplan för de system och leverantörer som inte håller måttet.	Förslag: Ja
Grunduppdragets utförande + System/IT-säkerhet	Digitaliseringsprojekt – ett ökat behov att komma vidare med behoven av automatisering, integrationer och effektivisering i verksamheternas arbete.	Vår leveransförmåga är en stor risk som kan generera ökade kostnader och svårigheter för våra verksamheter att utföra sina uppdrag.	3	3	9	Samordning av behov, skapa färdplan och rekrytera in om områden som projektledare och system- och integrationsutvecklare.	Förslag: Ja
Grunduppdragets utförande – kvalitet	Politiska beslut verkställs ej.	Demokratiska processen sätts ur spel, förlorad trovärdighet hos medborgarna. Ev ekonomiska konsekvenser.	3	4	12	Befintligt arbetssätt för uppföljning av samtliga fattade beslut på kommunstyrelsen, två ggr/år – nämndsekreterare tillsammans med kommundirektör. Uppföljning två ggr/år för behandling samt verkställande av motioner och e-förslag (KF).	Förslag: Ja
Efterlevnad av lagar, regler, tecknade avtal och övriga styrdokument	Åsidosättande av delegationsordning, reglemente och ärendeberedningsprocess.	Hög risk för laglighetsprövning, demokratiska processen sätts ur spel.	3	4	12	Krävs alltid hänvisning till punkt i delegationsordning för KS på tjänsteberedning. Utbildningsmodul via KC 2.0 om ärendeberedningsprocess.	Förslag: Ja
Grunduppdragets utförande – kvalitet	Likviditetsplan/hantering.	Likviditetsbrist	3	4	12	Följer betalflöden i KI finans samt via interna lyftplaner. Rutin finns för att hämta in uppgifter om prognostiserade betalflöden	Förslag: Ja
Välfärdsbrottslighet	Utbetalningar.	Oseriösa aktörer	3	3	9	System som larmar för oseriösa leverantörer. Återkoppling till verksamheten som beställt. Leverantörerna spärras.	Förslag: Ja

Grunduppdrag ets utförande – kvalitet	Rättvisande räkenskaper i organisationen.	Felaktig information till externa intressenter, ex SCB, medborgare	3	3	9	Löpande stickprov sker av konteringar med rättningar där fel upptäcks. Kortfattad lathund finns riktad till de som konterar. Revisionsgranskning sker två gånger per år av extern part.	Förslag: Ja
Grunduppdrag ets utförande – kvalitet	För att arbetsgivaren ska ha möjlighet att kunna förebygga olyckor bör antal inkomna tillbuds-anmälningar vara fler än antalet inkomna anmälningar om olyckor.	Att antalet olyckor i verksamheterna ökar	2	4	8	Tillbud och olyckor registreras i systemet Stella vilket gör att statistik finns tillgänglig för arbetsgivare, skyddsombud och arbetstagarorganisationer. Uppföljningar görs månadsvis i samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagarorganisationerna, både på verksamhetsnivå och övergripande på central samverkan. Åtgärder görs ute i verksamheterna.	Förslag: Ja
Grunduppdrag ets utförande – kvalitet	För att kunna fullfölja sitt arbetsmiljöansvar behöver chefen arbetsmiljö-kunskaper och arbetsgivaren måste säkerställa att varje chef har den kunskapen.	Att Sala kommun får en undermålig arbetsmiljö och inte klarar sitt arbetsmiljöansvar	2	4	8	Det finns ett politiskt beslut om att varje chef i Sala kommun regelbundet ska genomgå arbetsmiljöutbildning. Personalkontorets HR-enhet genomför årligen arbetsmiljöutbildningar för chefer och skyddsombud samt registrerar vilka chefer som deltagit.	Förslag: Ja
Grunduppdrag ets utförande – kvalitet	Brist i Räddningstjänstens rutiner.	Att kvaliteten på insatsen inte håller acceptabelt mått.	2	4	8	Löpande genomgångar och analyser av insatser.	Förslag: Ja
Välfärds-brottslighet	Felaktigt utbetalda bidrag.	Bidragsbedrägerier	2	4	8	Rutin för prövning av Bostadsanpassningsbidrag	Förslag: Ja
Grunduppdrag ets utförande – kvalitet	Planberedskap.	Risk att intressenter/etablering ar missas pga utdragen process	2	4	8	Regelbunden planavstämning i KSLU	Förslag: Ja
Grunduppdrag ets utförande – kvalitet	Samhällsbyggnadsprocessen.	En komplicerad och trög process för att etablera sig samt tillsynsärenden som fördröjs. Företagare och enskilda drabbas.	2	4	8	Uppföljning av NKI	Förslag: Ja

Grunduppdragets utförande – kvalitet	Kommungemensam modell för strategisk och fysisk planering.	Dyra och dåliga exploateringar och etableringar	3	3	9	Uppföljning i strategigrupp för samhällsbyggnadsprocessen	Förslag: Ja
Välfärdsbrottslighet/otillbörlig påverkan	Myndighetsutövning som bygger på rättssäkerhet, likabehandling och hög service.	Sämre underbyggda beslut	2	4	8	Uppföljning av NKI Uppföljning av indikator “Rättssäkra beslut”	Förslag: Ja
Grunduppdragets utförande – kvalitet	Lokalförsörjning.	Att vi inte har ändamålsenliga lokaler i rätt tid o rimlig kostnad	3	4	12	Säkerställa att det finns en lokalförsörjningsplan och lokalstrategier som gör att rätt lokaler kan tillhandahållas	Förslag: Ja

RISKIDENTIFIERNG
Kontrollområden: Kommunövergripande kontrollområden beslutas av KS och varje nämnd ska bedöma riskerna i den egna verksamheten inom kontrollområdena. Nämndsövergripande kontrollområden anges i riktlinje.

Händelse: Här anges vilken händelse som man bedömt.
Risk: Här beskrivs vad risken består av, vad kan hända? (Allt man kan komma på tas upp för att riskvärderas)

RISKVÄRDERING
Sannolikhet: Hur sannolikt är det att risken inträffar? Bedömning görs enligt skala 1–4.
Konsekvens: Hur allvarlig är konsekvensen av det inträffade? Bedömning görs enligt skala 1–4.
Riskvärde: En samlad bedömning görs av risken utifrån resultatet av bedömningen av sannolikhet och konsekvens.

RISKHANTERING
Befintliga rutiner och arbetssätt för riskhantering: Finns det riktlinjer/rutiner för att hantera risken? Beskriv på vilket sätt och av vem/vilken funktion som risken hanteras. (Kan vara ett underlag till att förstå riskvärderingen)

RISKKONTROLL:
Åtgärd: Ska risken vidare till internkontrollplan eller bedöms riskhanteringen vara tillräcklig? POLITISKT BESLUT.

SALA PENSIONÄRSRÅD

Anteckningarna anmäls i kommunstyrelsens ledningsutskott.

SALA1000, v 2.0, 2012-08-02 https://salakommun.sharepoint.com/sites/StabKanslienheten/Delade dokument/Sekreterare/- Råden/Pensionärsrådet/2025-Pensionärsrådet/251208/Motesanteckning KPR 2025-12-08.docx

Mötesanteckningar 8 december 2025, kl 13.00-13.55

Närvarande:

Johanna Ritvadotter, (V) ordförande

Erik Hamrin, (M) ledamot

Ordinarie:

Per Byström	SPF Seniorerna
Mai-Britt Frank	PRO Sala
Gerd Långhede	PRO Ransta
Monica Johansson	PRO Västerfärnebo

Ersättare:

Roger Borlund	PRO Ransta
Ulla Olsson	SPF Seniorerna
Solveig Grönberg	PRO Sala

1. Föregående mötesanteckningar

Genomgång av föregående mötesanteckningar.

2. Rapport från organisationerna/KS och KF

PRO Ransta hade julbord i lördags den 6 december, aktiviteter som de anordnar är bland annat rörelseglädje, vattengympa och origami.
PRO Sala informerar att det rullar på. Programmet inför våren är färdigt, tre från PRO hälsar på i förskolorna och erbjuder högläsning för barnen. PRO Sala tror att föreningarna måste börja samverka mera, då det kan vara svårt att hitta styrelseledamöter och ledare.

SALA KOMMUN
Kommunstyrelsens förvaltning
Box 304
733 25 Sala

Besöksadress: Stora torget 1, Sala
Växel: 0224-74 70 00
Kommun.info@sala.se
www.sala.se

Nina Nilsson
Administratör
nina.nilsson@sala.se
Direkt: 0224-74 78 05

SALA KOMMUN

Sala Pensionärsråd

SPF jobbar med att leta styrelsemedlemmar, framför allt kassör är lite knepigt. Något som har blivit krångligare är att redovisningar gällande studiecirklar tar mer tid, men det är på gott och ont.
PRO Västerfärnebo har julbuffé på onsdag den 10 december. De har ordnat en teaterresa till Horndal. Den sittande styrelsen blir kvar, och programmet inför nästa termin är i princip klar.
KS/KF så har ärendet kontroll i belastningsregistret var upp på kommunstyrelsen den 3 december, och lagstöd för detta kommer troligen att beslutas från och med mars.

3. Övriga frågor/önskemål från organisationerna

- Ska inte hemtjänsten sköta sopsortering när brukaren själv inte kan det? *Hemtjänsten sköter den sortering som finns på anvisad plats vid bostaden, dvs hushållssopor och matavfall.*
- Vad är den verkliga kostnaden för särskilt boende? *Omvårdnadsavgiften är 2642 kr, matabonnemanget är 4172 kr/mån. Utöver det tillkommer hyra och försäkringar som varierar utifrån vart man bor och vilket försäkringsbolag personen har.*
- Hur går arbetet med äldreplanen. *Äldreplanen planeras att tas i äldreomsorgsnämnden i februari. Viktigt att komma ihåg att planen gäller för alla kontor i Sala kommun. VoO ansvarar endast för revideringen.*
-
- Skulle det inte kunna finnas möjlighet att starta typ kommunfixarna igen? Många äldre frågar efter det finns säkert någon som skulle gynnas av ett lönebidragsarbete också? *Tanken är god, men just nu finns det ingen strategisk plan för att starta upp det arbetet.*
-
- Det efterfrågas också vilken tjänsteman i kommunen som tar över efter Veronica Forsberg angående volontärverksamheten väntjänst? *Inget svar inkommit.*

- Vad händer med marken på Bältarhagen ska det byggas något på den? *På Bältarhagen i Ransta finns det plats för att bygga 27 villor och ett flerfamiljshus. Kommunfullmäktige antog detaljplanen hösten 2021.*

SALA KOMMUN

Sala Pensionärsråd

Området avverkades för cirka ett år sedan och nästa steg blir att bygga gator och att lägga rör för vatten och avlopp.

Marken ska delas upp i tomter och sedan säljas, antingen direkt till privatpersoner som bygger själva eller till byggföretag som bygger hus och sedan säljer.

Tidplanen är inte helt fastställd men vi hoppas att vi kan komma i gång tidigt 2026 med att bygga gata och VA.

I Ransta finns det nybyggd förskola och skola, och tåget stannar. Det gör vi att vi gärna vill fylla på med fler människor som bor i Ransta. Fler bostäder bidrar också med underlag till närbutiken och till pizzerian.

4. Mötesdagar 2026

Edvin Jernstedt är tilltalad och har fått i uppgift att komma med förslag på datum. Han har fått till sig årets datum.

Att bjuda in till Pensionärsrådet:

Fritidsutvecklare Rasmus Lindemann - Bidragssystemet, vad kan pensionärsföreningarna söka för bidrag?

Hur kan bostadstyperna komplettera varandra?
Trygghetsboende, mellanboende, korttidsboende, särskilt boende

Ska inte hemtjänsten sköta sopsortering när brukaren själv inte kan det? *Hemtjänsten sköter den sortering som finns på anvisad plats vid bostaden, dvs hushållssopor och matavfall. Rådet önskar en utveckling av frågeställningen. Det har inkommit vittnesmål om att hemtjänstpersonalen häller ihop soporna i en påse, fast den boende har sorterat som man ska. När det gäller plast och metall som kanske inte finns i närområdet tar hemtjänstpersonalen även med sig sådana sopor? Eller hur löses det?*

SALA KOMMUN

Sala Pensionärsråd

Varför entreprenad och inte kommunanställda? Finns det några tjänster inom tekniska kontoret som i stället skulle kunna skötas av kontoret i stället för att läggas ut på entreprenad, hur tänker kontoret kring dessa frågor?

Vafab Miljö sköter området kring själva miljöstationen, men vem ansvarar för vägen dit? Vid Sätrabrunns återvinningsstation är det stora hål i vägen ner till stationen, vems ansvar?

SPF lyfter frågan om Hemtjänstindex och önskar en mer ingående presentation av Hemtjänstindex på kommande möte. Sala hamnar i sammanräkningen på plats 91, 2025 från plats 33, 2024 och plats 10 år 2023. Sala kommun ligger bra när det gäller Utförande då ligger Sala kvar på plats 6, samma placering som 2024. Det är inom områdena Information, Biståndshandläggning och Stöd och utveckling som Sala har tappat i placeringar.

När det gäller belysningen längs cykelbanan mellan Kumla och Ransta, så är det Vattenfall som ska koppla färdigt, sen kan SHE se till att det börjar lysa.

Vid anteckningarna
Nina Nilsson

Dnr 2024/964

KSLU § 204 Planuppdrag för utvidgning Salberga kriminalvårdsanstalt, Kristina 4:245 och del av Kristina 4:4 – godkännande för antagande

INLEDNING
I juni 2024 antog kommunstyrelsen en avsiktsförklaring (KS § 97) mellan Sala kommun och Salberga Fastighetsförvaltning AB (Skandrenting). I beslutet står att Kriminalvården önskar att utveckla och utöka sin verksamhet inom Salberga-anstalten vilket innebär att Salberga Fastighetsförvaltning AB, Kriminalvården och Sala kommun avser och ser fram emot att utveckla sitt samarbete i Sala.

Detaljplanen var ute på samråd mellan 26 maj 2025 till och med 30 juni 2025 (5 veckor) och på granskning mellan 8 oktober 2025 till och med 29 oktober 2025 (3 veckor).

I granskningen inkom 7 yttranden som i huvudsak inte hade något att erinra.

Till antagandehandlingen har endast mindre ändringar gjorts. Inga ändringar har gjorts i plankartan avseende bestämmelser, byggrätt etc.

- Ett övergångsställe och placering administrationsbyggnad har ändrats i situationsplanen (planbeskrivning).
- Vissa errataändringar avseende lekplats, dagvattenhantering (planbeskrivning).
- Mindre ändringar avseende illustrationer, ny information avseende avveckling Gärdesta modulskola samt nyinkommen ändring av administrationsbyggnad (inom byggrätt).
- Egenskapsgräns flyttas något i plankartan på grund av ny önskad placering av administrationsbyggnaden.

Planförslaget möjliggör att initialt kontor och logistikbyggnad flyttar ut från befintlig anstalt till mark utanför anstaltens mur (totalt ca 2000 m^2). Planförslaget medger även framtida möjlig byggnation som t.ex. matsal för anställda och storkök. Totalt 4000 m^2 byggnadsarea (BYA) tillåts inom kvartersmark.

Då detaljplanen inte överensstämmer med gällande översiktsplan tas detaljplanen fram genom ett utökat förfarande.

Ekonomiska konsekvenser
Då del av Kristina 4:4 avses avyttras för Kriminalvårdens behov innebär detta en intäkt för Sala kommun. Kommunstyrelsen beslutade 2025-11-12 (Ks § 206) att godkänna köp- och genomförandeavtalet. Ifall detaljplanen inte godkänns innebär detta att intäkten uteblir.

Beslutsunderlag
KS 2025.6163 – Missiv
KS 2025.6164 – Plankarta

KSLU § 204 fortsättning

KS 2025.6165 – Planbeskrivning
KS 2025.6166 – Granskning
KS 2025.4790 – Samrådsredogörelse

Ärendet föredras av planarkitekt Mikael Byström. Planchef Victor Zakrisson och samhällsbyggnadschef Lars Wedlin deltar vid ärendets behandling.

Yrkanden
Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att godkänna planförslaget, samt
att anta detaljplan för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4.

Erik Hamrin (M) och Elisabet Pettersson (C) yrkar bifall till Amanda Lindblads (S) yrkande.

Beslutsgång
Ordföranden ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT
Ledningsutskottet förslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,
att godkänna planförslaget, samt
att anta detaljplan för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4.

Skickas till
Kommunstyrelsen

SAMHÄLLSBYGGNADSKONTORET
Plan- och utvecklingsenheten
Mikael Byström
Planarkitekt

Missiv – Detaljplan för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4 – Godkännande för antagande

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

I juni 2024 så antog Kommunstyrelsen en avsiktsförklaring (KS §97) mellan Sala kommun och Salberga Fastighetsförvaltning AB (Skandrenting). I beslutet står att Kriminalvården önskar att utveckla och utöka sin verksamhet inom Salberga-anstalten vilket innebär att Salberga Fastighetsförvaltning AB, Kriminalvården och Sala kommun avser och ser fram emot att utveckla sitt samarbete i Sala.

Detaljplanen var ute på samråd mellan **2025-05-26 – 2025-06-30** (5 veckor) och på granskning mellan **2025-10-08 – 2025-10-29** (3 veckor).

I granskningen inkom **7** yttranden som i huvudsak inte hade något att erinra.

Till antagandehandlingen har endast mindre ändringar gjorts. Inga ändringar har gjorts i plankartan avseende bestämmelser, byggrätt etc.

- Ett övergångsställe och placering administrationsbyggnad har ändrats i situationsplanen (planbeskrivning).
- Vissa errataändringar avseende lekplats, dagvattenhantering (planbeskrivning).
- Mindre ändringar avseende illustrationer, ny information avseende avveckling Gärdesta modulskola samt nyinkommen ändring av administrationsbyggnad (inom byggrätt).
- Egenskapsgräns flyttas något i plankartan pga. ny önskad placering av administrationsbyggnaden.

Planförslaget möjliggör att initialt kontor och logistikbyggnad flyttar ut från befintlig anstalt till mark utanför anstaltens mur (totalt ca 2000 m^2). Planförslaget medger även framtida möjlig byggnation som t.ex. matsal för anställda och storkök. Totalt 4000 m^2 byggnadsarea (BYA) tillåts inom kvartersmark.

Då detaljplanen inte överensstämmer med gällande översiktsplan tas detaljplanen fram genom ett utökat förfarande.

SAMHÄLLSBYGGNADSKONTORET, Plan- och utvecklingsenheten

Ekonomiska konsekvenser

Då del av Kristina 4:4 avses avyttras för Kriminalvårdens behov så innebär detta en intäkt för Sala kommun. Kommunstyrelsen beslutade 2025-11-12 (Ks § 206) att godkänna köp- och genomförandeavtalet. Ifall detaljplanen inte godkänns innebär detta att intäkten uteblir.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kommunstyrelsens föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar,

att godkänna planförslaget,
att anta detaljplan för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4.

Bilagor:

1. Bilaga 1 – Samrådsredogörelse 2025-09-04
2. Bilaga 2 – Granskningsutlåtande 2025-11-18
3. Bilaga 3 - A – Plankarta Salberga 2025-11-26
4. Bilaga 4 - A – Planbeskrivning Salberga 2025-11-26

SAMHÄLLSBYGGNADSKONTORET, Plan- och utvecklingsenheten

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☐	NEJ ☒
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☐	NEJ ☒
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☐	NEJ ☒
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☐	NEJ ☒
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om ”till det yttersta av sin förmåga”?	JA ☐	NEJ ☒

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒
Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:		
Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☒	NEJ ☐
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐

Om **NEJ** – varför inte?

SAMHÄLLSBYGGNADSKONTORET, Plan- och utvecklingsenheten

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet
Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet
Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer
Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

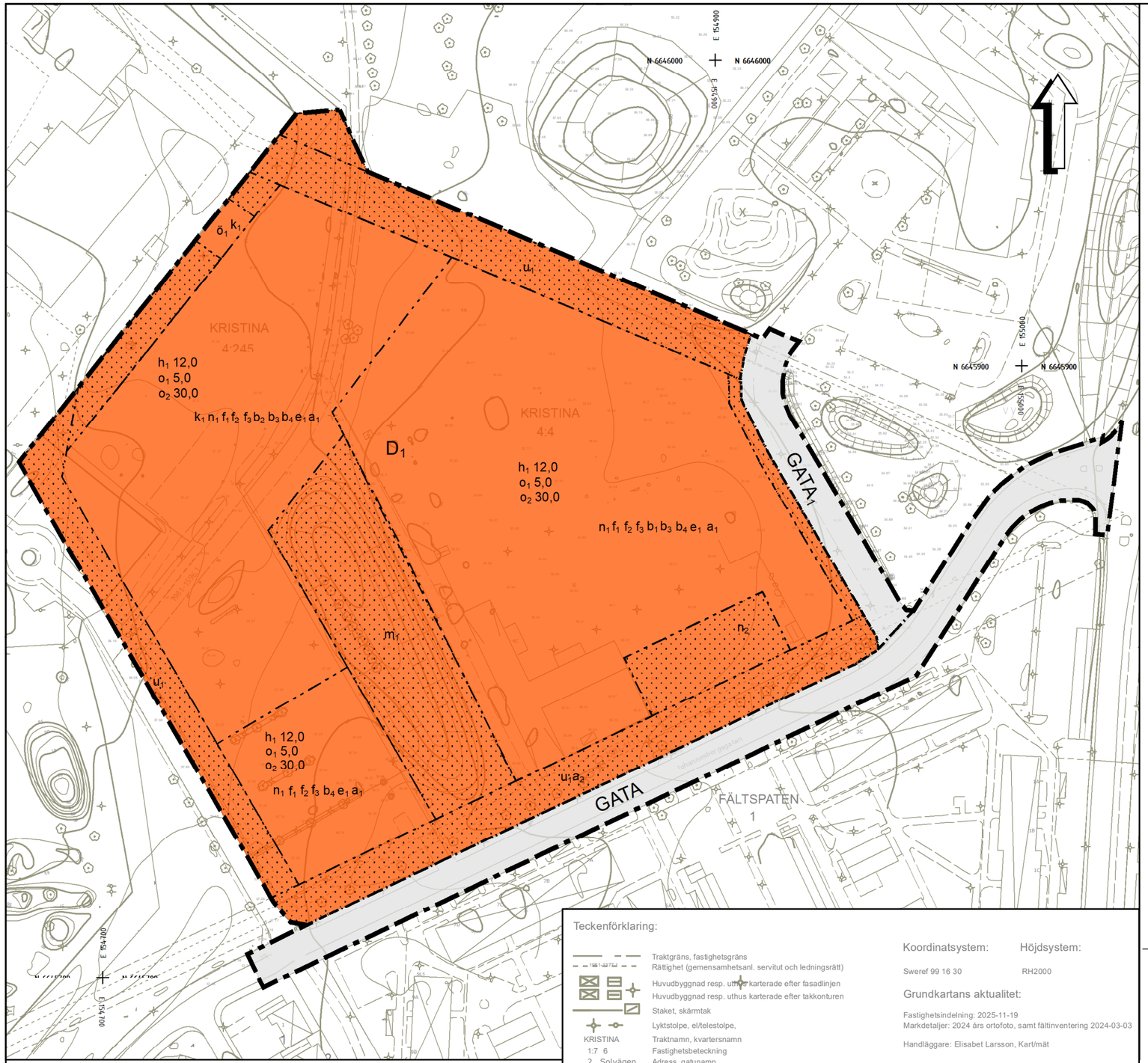

0 510 20 30 40 meter

Skala 1:1 500 i A3-format

Teckenförklaring:

- Traktgräns, fastighetsgräns
- Rättighet (gemensamhetsanl. servitut och ledningsrätt)
- Huvudbyggnad resp. uthus karterade efter fasadlinjen
- Huvudbyggnad resp. uthus karterade efter takkonturen
- Staket, skärmtak
- Lyktstolpe, el/telestolpe,
- KRISTINA — Traktnamn, kvartersnamn
- 1:7 6 — Fastighetsbeteckning
- 2 Solvägen — Adress, gatunamn
- s:1 ga:5 — Beteckning för samfälld mark och gemensamhetsanläggn.
- 50 — Höjdkurva
- 50.20 — Inmätt markhöjd, rutnätskryss
- Slänt
- vy — Digitaliserat träd, vattenyta/damm, digitaliserat buskage
- Vägkant

Koordinatsystem: Sweref 99 16 30

Höjdsystem: RH2000

Grundkartans aktualitet:

Fastighetsindelning: 2025-11-19
Markdetaljer: 2024 års ortofoto, samt fältinventering 2024-03-03

Handläggare: Elisabet Larsson, Kart/mät

PLANBESTÄMMELSER

Följande gäller inom områden med nedanstående beteckningar.

Endast angiven användning och utformning är tillåten.

Där beteckning saknas gäller bestämmelsen inom all kvartersmark eller all allmän plats eller allt vattenområde på plankartan.

GRÄNSLINJER

- Planområdesgräns
- Användningsgräns
- Egenskapsgräns

ANVÄNDNING AV ALLMÄN PLATS

- GATA — Gata
- $GATA_1$ — Lokalgata

ANVÄNDNING AV KVARTERSMARK

- D_1 — Kriminalvård

GENOMFÖRANDETID

Genomförandetiden är 10 år över hela planområdet och börjar gälla fr.o.m. laga kraft datum.

EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

Begränsning av markens utnyttjande

Marken får inte förses med byggnad.

$ö_1$ Marken får endast förses med en maximalt 5 meter bred anslutning (sluss) in till anstalten. Slussen ska placeras i huvudsak centrerat mellan två sektioner av konstverket Silverraster.

Höjd på byggnadsverk

h_1 12,0 Högsta nockhöjd är angivet värde i meter.

Markens anordnande och vegetation

n_1 Dagvatten ska ledas till anlagda gröna ytor för lokal fördröjning och infiltration innan det leds vidare till mark avsedd för underjordisk dagvattenanläggning (öster om vallen) eller till kommunalt dagvattennät (väster om vallen).

n_2 Inom egenskapsområdet är marken avsedd för underjordisk anläggning för fördröjning av dagvatten.

Markreservat för allmännyttiga ändamål

u_1 Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar.

Skydd mot störningar

m_1 Schaktning och omflyttning av förorenade massor inom egenskapsområdet måste godkännas av tillsynsmyndigheten.

Takvinkel

o_1 5,0 Minsta takvinkel är angivet värde i grader.

o_2 30,0 Största takvinkel är angivet värde i grader.

Utformning

f_1 Tak ska vara av typen sadeltak.

f_2 Lägre utstickande byggnadsdelar i bottenplan samt komplementbyggnader får ha annan utformning avseende takvinkel och taktyp.

f_3 Fasader ska utformas avseende materialval och färgsättning så de harmoniserar med historisk bebyggelse i norr samt till bostadsområdet i sydöst.

Utförande

b_1 Inom egenskapsområdet ska minst 50% av marken vara genomsläpplig.

b_2 Inom egenskapsområdet ska minst 35% av marken vara genomsläpplig.

b_3 Nya parkeringsytor ska utföras av permeabelt material.

b_4 Källare får inte finnas.

Utnyttjandegrad

e_1 Maximalt total byggnadsarea är 4000 m2

Villkor för startbesked

a_1 Startbesked får inte ges för nybyggnation förrän avhjälpande åtgärder avseende markföroreningar är beslutade och godkända av tillsynsmyndigheten.

Ändrad lovplikt

a_2 Marklov krävs även för fällning av träd i allé (oxlar) inom egenskapsområdet. Träd får endast fällas om det är sjukt eller utgör en säkerhetsrisk.

Varsamhet

k_1 Konstverket Silverraster som är del av anstaltsmuren ska beaktas. Eventuella ändringar av konstverket eller tillägg i närmiljön ska göras varsamt.

Till planen hör:
- Planbeskrivning
- Illustrationsplan
- Fastighetsförteckning
- Grundkarta
- Samrådsredogörelse
- Granskningsutlåtande
- Översiktlig geoteknisk utredning
- Dagvattenutredning

Detaljplan för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt DPnr

Sala kommun — Västmanlands län

	Beslutsdatum	Instans
ANTAGANDEHANDLING	Samråd 2025-05-21	KSLU § 79
Plan- och utvecklingsenheten, Samhällsbyggnadskontoret	Granskning 2025-10-01	KSLU § 134
Upprättad 2025-04-30 — Reviderad 2025-11-26	Antagande 2026-xx-xx	KF § xx
Mikael Byström, Planarkitekt	Laga kraft 20xx-xx-xx	
Marta Dypbukt, Planarkitekt — Victor Zakrisson, Planchef	Diarienummer 2024/964	

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
PLAN- OCH UTVECKLINGSENHETEN

Diarienummer	2024/964
Planens beteckning	XXX
Påbörjad	2024-10-02
Antagen av KF	202x-xx-xx
Laga kraft	202x-xx-xx
Genomförandetid	120 månader

ANTAGANDEHANDLING

PLANBESKRIVNING

Planområdets läge.

Detaljplan för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4.

Sala tätort, Sala kommun, Västmanlands län

Utökat Förfarande
Plan- och bygglagen (SFS 2010:900)
2025-11-26

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 HANDLINGAR OCH PLANPROCESS 5

1.1 HANDLINGAR 5
1.2 PLANPROCESSEN 7

2 DETALJPLANENS SYFTE 7

2.1 SYFTE 8

3 BESKRIVNING AV DETALJPLANEN 8

3.1 BAKGRUND 9
3.2 HELA DETALJPLANEN 10
3.3 GENOMFÖRANDETID 11
3.4 ALLMÄN PLATS 11
3.4.1 HUVUDMANNASKAP 12
3.5 KVARTERSMARK 12
3.6 BEFINTLIGT 14
3.7 ÄRENDEINFORMATION 16

4 MOTIV TILL DETALJPLANENS REGLERINGAR 17

4.1 MOTIV TILL REGLERINGAR 17
4.1.1 ANVÄNDNING AV ALLMÄN PLATS 17
4.1.2 ANVÄNDNING AV KVARTERSMARK 17
4.1.3 EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK 17

5 PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR 21

5.1 AREAL OCH MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN 21
5.2 ALLMÄN OMRÅDESBESKRIVNING SAMT LANDSKAPSKAPSBILD 22
5.3 NATUR OCH FRIYTOR 22
5.3.1 MARK OCH VEGETATION 22
5.3.2 FÖRORENAD MARK 23
5.3.3 VATTEN 27
5.3.4 LEK OCH REKREATION 27
5.3.5 KULTURMILJÖ 28
5.4 BEBYGGELSE 30
5.4.1 BEFINTLIG BEBYGGELSE 30
5.5 KOMMUNALA 31
5.5.1 KOMMUNALA BESLUT 31
5.5.2 DETALJPLAN 31
5.5.3 PLANBESKED 33
5.5.4 ÖVERSIKTSPLAN 33
5.5.5 KOMMUNALT BESLUTADE RIKTLINJER 34
5.6 RIKSINTRESSEN 34
5.7 MILJÖKVALITETSNORMER 34
5.7.1 LUFT 34
5.7.2 VATTEN 35
5.7.3 BULLER 36
5.8 MILJÖ 36
5.8.1 DAGVATTEN 36
5.9 HÄLSA OCH SÄKERHET 41
5.9.1 OMGIVNINGSBULLER 41

5.9.2 RISK FÖR OLYCKOR ... *43*
5.9.3 RISK FÖR ÖVERSVÄMNING ... *43*
5.10 GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN ... 45
5.10.1 TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR I NÄROMRÅDET ... *45*
5.10.2 GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN ... *46*
5.10.3 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR GRUNDLÄGGNING ... *49*
5.10.4 MARKARBETEN ... *50*
5.10.5 MARKRADON ... *51*
5.11 HYDROLOGISKA FÖRHÅLLANDEN ... 52
5.12 KULTURMILJÖ ... 54
5.12.1 FORNLÄMNINGAR ... *54*
5.13 FYSISK MILJÖ ... 54
5.13.1 GÅNG- OCH CYKELVÄG (GC) ... *54*
5.13.2 HÅRDGJORDA YTOR ... *56*
5.14 SOCIALA ... 56
5.15 TEKNIK ... 56
5.16 TRAFIK ... 57
5.17 ANNAT ... 58

6 PLANERINGSUNDERLAG ... 59

6.1 KOMMUNALA ... 59
6.1.1 DETALJPLAN ... *59*
6.1.2 GRUNDKARTA ... *60*
6.1.3 ÖVERSIKTSPLAN ... *60*
6.1.4 UNDERSÖKNING ENLIGT 6 KAP. 6§ MILJÖBALKEN (1998:808) ... *60*
6.1.5 SÄRSKILT BESLUT OM BETYDANDE MILJÖPÅVERKAN ... *60*
6.1.6 GODKÄNNANDE AV KÖP- OCH GENOMFÖRANDEAVTAL ... *60*
6.2 UTREDNINGAR ... 60
6.2.1 DAGVATTENUTREDNING ... *60*
6.2.2 GEOTEKNISK UTREDNING ... *61*
6.2.3 MARKMILJÖUTREDNING ... *61*
6.2.4 BULLERUTREDNING ... *61*
6.3 ANNAT ... 62

7 KONSEKVENSER ... 62

7.1 FASTIGHETER OCH RÄTTIGHETER ... 62
7.2 NATUR ... 62
7.2.1 LANDSKAPSBILD ... *62*
7.2.2 NATUR OCH FRIYTOR ... *63*
7.3 MILJÖ ... 63
7.3.1 MILJÖBEDÖMNING ... *63*
7.3.2 STÄLLNINGSTAGANDE 4 KAP. 33 B § PLAN- OCH BYGGLAGEN (2010:900) ... *63*
7.3.3 DAGVATTEN ... *64*
7.4 MILJÖKVALITETSNORMER ... 68
7.4.1 LUFT ... *68*
7.4.2 VATTEN ... *68*
7.4.3 BULLER ... *68*
7.5 HÄLSA OCH SÄKERHET ... 69
7.5.1 ÖVERSVÄMNING ... *69*
7.5.2 OLYCKOR ... *70*
7.6 SOCIALA ... 71
7.6.1 BARN ... *71*
7.6.2 ANSTÄLLDA ... *71*

7.6.3 JÄMLIKHET ... *71*
7.7 TRAFIK ... 71
7.7.1 MOTORTRAFIK ... *71*
7.7.2 GÅNG- OCH CYKELTRAFIK ... *72*

8 GENOMFÖRANDEFRÅGOR ... 72

8.1 FASTIGHETSRÄTTSLIGA FRÅGOR ... 72
8.1.1 FÖRÄNDRAD FASTIGHETSINDELNING ... *72*
8.1.2 RÄTTIGHETER ... *73*
8.2 TEKNISKA FRÅGOR ... 74
8.2.1 TEKNISKA ÅTGÄRDER ... *74*
8.2.2 UTBYGGNAD VATTEN OCH AVLOPP ... *75*
8.3 EKONOMISKA FRÅGOR ... 76
8.3.1 PLANAVGIFT ... *76*
8.3.2 DRIFT ALLMÄN PLATS ... *76*
8.3.3 DRIFT VATTEN OCH AVLOPP ... *76*
8.4 ORGANISATORISKA FRÅGOR ... 76
8.4.1 KÖP- OCH GENOMFÖRANDEAVTAL ... *76*
8.4.2 TIDPLAN ... *77*
8.5 UPPLYSNINGAR ... 78
8.6 ANNAT ... 78

9 MEDVERKANDE ... 79

1 HANDLINGAR OCH PLANPROCESS

1.1 HANDLINGAR

Till detaljplanen hör följande handlingar i antagandeskedet:

Planbeskrivning 2025-11-26

Plankarta (Skala 1:1500 A3) 2025-11-26

Fastighetsförteckning 2025-04-15 Uppdaterad 2025-09-05 *

Samrådsredogörelse 2025-09-04

Granskningsutlåtande 2025-11-18

Handlingar markerade med * finns inte med på Sala kommuns hemsida på grund av GDPR (behandling av personuppgifter i EU).

Utredningar och underlag:

Äldre utredningar och underlag:

- 2010-02-11 – *Översiktligt PM Geoteknik, Kristina 4:4 mfl.* (Bjerking 2010).
- 2010-02-11 – *PM Miljöteknisk markundersökning, Kristina 4:4 mfl.* (Bjerking 2010).
- 2018-02-28 - *Översiktlig miljöteknisk markundersökning inför skolverksamhet* (Geosigma 2018).
- 2018-04-04 – *Beslut hantering av massor inom Kristina 4:4* (Miljöenheten, Sala kommun 2018).
- 2020-04-14 – *PM Geoteknik Projekteringsunderlag- Del av Kristina 4:245 – Ny VA ledning* (Peab Anläggning/Gren Consulting 2020).
- 2023-03-01 – *Skyfallskartering över Sala stad* (Sala kommun/WRS 2023).
- 2023-06-15 - *Kontrollstrategi 2024–2025* (Sala kommun 2023).
- 2023-07-19 - *Behovsbedömning markundersökning – uppförande av Ekdalen modulförskola i Sala, Sala kommun* (AFRY 2023).

Nya utredningar och underlag:

- 2024-06-05 - *Avsiktsförklaring Salberga - Protokollsutdrag* (KS § 97).
- 2024-10-02 - *Planuppdrag för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt - Protokollsutdrag (*KSLU § 126).
- 2025-03-06 – *Grundkarta; uppdaterad 2025-11-19.*
- 2025-03-26 – *Översiktlig Geoteknisk undersökning*, *PM + MUR* (Loxia 2025-03-26).
- 2025-04-14 – *Dagvattenutredning Salberga* (WRS 2025-04-14).

1.2 PLANPROCESSEN

En detaljplan krävs när områden ska bebyggas och när användningen av en fastighet eller ett område avses förändras. Kommunens planläggning fastslår användning av mark- och vattenområden samt reglerar bebyggelse, gator, parker och friluftsområden.

Initiativet till att upprätta en detaljplan kan komma från markägare och exploatörer men även från politiskt håll när frågor som exempelvis ledningsförsörjning, vägdragningar eller byggnationer av allmännyttiga verksamheter kräver en förändrad markanvändning.

I en detaljplan är plankartan den juridiskt bindande handlingen som ligger till grund för bygglovsprövning. Den anger bland annat hur bebyggelse ska regleras, vad som ska vara allmän platsmark eller kvartersmark.

Planbeskrivningen syftar till att beskriva de förändringar som planen innebär för en plats, samt områdets förutsättningar. Planbeskrivningen är också ett stöd för att underlätta tolkning av plankartan. I ett nyligen avgjort rättsfall (HD 2022-12-09 P 266-22, P 270-22, P 272-22) så har planbeskrivningen i stort fått en mer avgörande betydelse hur eventuellt oklara planbestämmelser ska tolkas och tillämpas. Planbeskrivningen blir därmed den förklaring, guide till plankartan där inkluderade beskrivningar av plankartans bestämmelser blir ledande i hur de ska tolkas och vad som kan medges i den senare bygglovsprocessen.

Genomförandebeskrivningen syftar till att säkerställa ett genomförande av detaljplanen. Den tillämpas som stöd vid fastighetsbildning, avtalsskrivning för fördelning av kostnader mellan berörda parter m.m. efter planens antagande.

Processpilen nedan illustrerar var i planprocessen som den aktuella detaljplanen befinner sig.

2 DETALJPLANENS SYFTE

Planprocessen bedrivs med utökat förfarande i enlighet med Plan- och bygglagen (PBL 2010:900).

2.1 SYFTE

Det allmänna intresset är stort för att möjliggöra för den utökade kapaciteten av Salberga kriminalvårdsanstalt samt att antalet arbetstillfällen, i och med expansionen, kommer öka i Sala.

- *Syftet med detaljplanen är att möjliggöra anläggandet av anstaltens administrativa och logistiska byggnader på mark i direkt anslutning till Salberga kriminalvårdsanstalt.*

Nybyggnation inom planområdet ska avseende utformning beakta närheten till närliggande bostadsområden samt historisk byggnation norr om området och främst anläggas inom områdets nordvästra delar närmare befintlig anstalt.

Sekundärt syfte är att i framtiden även kunna möjliggöra för ytterligare funktioner som kan behöva förläggas utanför anstaltens murar, exempelvis kök och/eller personalmatsal. Dessa ytterligare funktioner ska, om det blir aktuellt, antingen placeras på den norra delen av anstaltens befintliga personalparkering alternativt på ytor norr om befintlig vall. Alla ovan nämnda användningar täcks av användningsbestämmelse **D_1** – Kriminalvård. Inget boende för intagna ska anläggas på aktuell mark, utan endast funktioner för kriminalvårdens verksamhet som inte behöver finnas innanför anstaltsmuren.

3 BESKRIVNING AV DETALJPLANEN

Kriminalvården trivs bra med sin kriminalvårdsanstalt i Sala (”Salberga”) som de förhyr av fastighetsägaren Salberga Fastighetsförvaltning AB. Kriminalvården önskar utveckla och utöka sin verksamhet inom Salberga med både fler intagna och anställda. För att det ska vara möjligt behöver Salberga utvecklas i samarbete mellan Kriminalvården, Salberga Fastighetsförvaltning AB och Sala kommun.

Salberga Fastighetsförvaltning AB uppskattar Kriminalvården som hyresgäst och önskar fortsätta utveckla sin fastighet för Kriminalvårdens räkning. För att göra det avser Salberga Fastighetsförvaltning AB att ingå förhandling med Kommunen om en ny detaljplan och förvärv av ytterligare mark samtidigt som Salberga Fastighetsförvaltning AB och Kriminalvården ingår förhandling om att inom sådan mark utöka och utveckla Salberga för Kriminalvårdens behov.

Uppdraget är brådskande och kommer tas fram med hög prioritet. Inom arton (18) månader behöver anpassningar inom dagens kriminalvårdsanstalt vara genomförda. Inom arton månader behöver också byggandet av lokaler för adminstration och logistik på angränsande mark påbörjas. För att möjliggöra denna tidplan måste arbetet med detaljplan omedelbart inledas.

Planintressent är Salberga Fastighetsförvaltning Aktiebolag (Skandrenting) som är kommunens motpart under processen.

Detaljplanen kommer reglera byggrätten för tänkt utvidgning samt i byggrätten även ge utrymme för eventuellt framtida behov avseende ytterligare nybyggnation. Det är endast civila verksamheter inom anstalten som möjliggörs av planen och den kommer inte möjliggöra boende för intagna. Utökning av boendeplatser sker istället inom befintlig mur och med gällande detaljplan. Förutom byggrätt möjliggörs också ytor för parkeringar samt nödvändiga ytor för dagvattenhantering. Befintliga massor från tidigare sanering för modulskolorna ska ligga kvar. Alternativt kommer möjligheten att omplacera dessa massor inom området undersökas ifall behov uppkommer i framtiden.

Plankartan har endast en användning, **D_1** – Kriminalvård. Övriga regleringar av marken görs istället genom bland annat egenskaps-, villkors- och skyddsbestämmelser.

Då aktuellt område idag är platsen för kommunala modulskolor som är under avveckling samt att området till stor del redan sanerats för känslig markanvänding ses en vidareutveckling av Salbergas verksamhet lämplig att anlägga på aktuella ytor.

3.1 BAKGRUND

Bakgrunden till planarbetet är önskan från Kriminalvården att utveckla och utöka sin verksamhet som ligger till grund för den avsiktsförklaring som slutits mellan Sala kommun och Salberga Fastighetsförvaltning AB enligt beskrivning ovan. Avsiktsförklaringen beslutades i juni 2024 som påtalar att innan 5 februari 2026 (18 månader) behöver byggandet av de verksamheter som planen tillåter ha påbörjats. I oktober 2024 fick Plan- och utvecklingsenheten planuppdrag att ta fram detaljplanen i samarbete med Salberga Fastighetsförvaltning AB.

Sveriges regering har i det s.k. Tidöavtalet aviserat ett antal kriminalpolitiska reformer som ska genomföras. En konsekvens av dessa reformer är att det indikerar att ett drastiskt ökat platsbehov inom följande 10-års period. Kriminalvården ska möjliggöra för totalt ca. 27 000 platser i häkten och anstalter 2033, vilket kan jämföras med nuvarande ca. 9 000 platser (KV 2023-14991). Salberga avses utökas och skapa fler tillgängliga platser. Idag finns 294 platser och inom inhägnat område kommer nya byggnader anläggas för att möjliggöra ca 80-100 ytterligare platser (med stöd i gällande detaljplan 3996, se nedan).

För att möjliggöra denna expansion behöver verksamheter innanför murarna ge plats för nybyggnationen av boendeplatser. Detta ger som konsekvens att verksamheter, i första hand logistikcentral och administrationsbyggnad, istället måste anläggas utanför muren och en sluss in till området byggas för in- och utgående gods. Den administrativa byggnaden kommer även ha omklädningsutrymmen för att underlätta och effektivisera inpassering för anställda till anstalten.

På aktuell plats finns sedan 2018 modulskolor där delar av marken sanerats för att bli lämplig för känslig markanvändning. Denna mark anses därmed som lämplig för planerade verksamheter (mindre känslig markanvändning). Förutom de idag planerade byggnaderna kommer även parkering och dagvattenanläggningar anläggas.Ytterligare byggnation än för den idag planerade kan bli aktuell inom området i framtiden. En uppskattad maximal byggrätt för att kunna möjliggöra detta införs därför i planen.

3.2 HELA DETALJPLANEN

Planområdet ligger i nordvästra Sala mellan bostadsområdena Åkra och Gärdesta. En bit söder om planområdet finns Dalhemsleden (länsväg 800) samt Lärkanområdet med bland annat simhall, hockeyrink och fotbollsplaner. Sportanläggningen ligger ca 400 meter från planområdet.

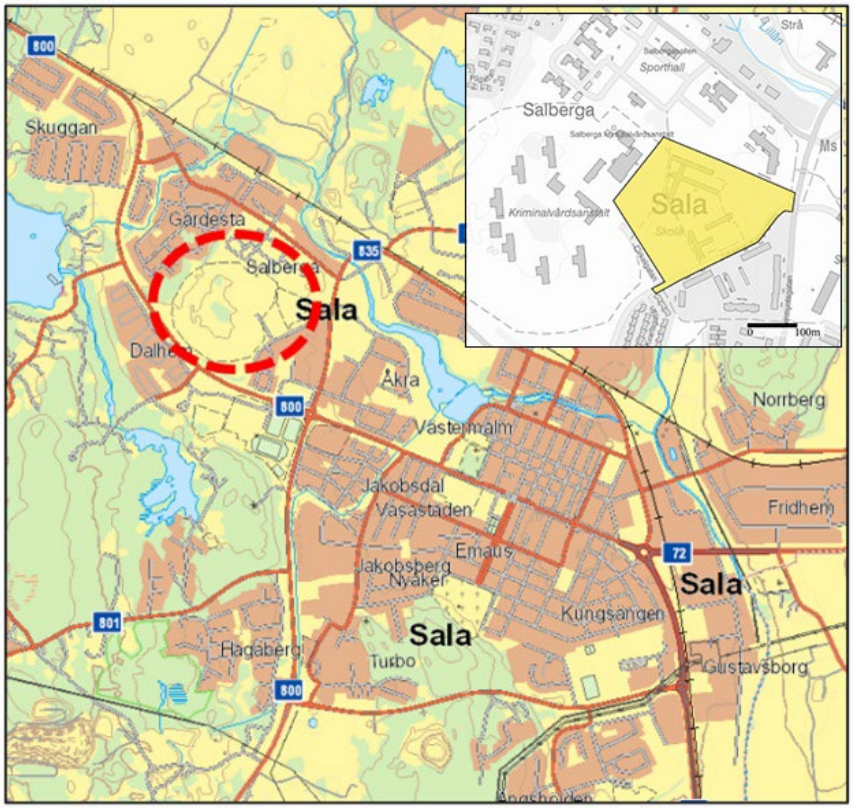

Figur 1: Orienteringskarta över planområdets läge i Sala tätort.

Detaljplanen kommer möjliggöra för dagens behov och även möjliggöra byggrätter som idag inte är aktuella eller beslutade att anlägga. Primärt är det administrativa funktioner (kontor och logistik) samt parkering som ska anläggas inom området, men i framtiden kan t.ex. matsal och kök bli aktuella att bygga på platsen. I dagsläget är det endast administrativ- samt logistisk byggnad som överenskommits med Kriminalvården att flytta ut. Andra möjligheter som nämda kök- och matsal är endast spekulativt i dagsläget, men planförslaget tar höjd för att

ytterligare funktioner avses flytta ut i framtiden. Sammantaget är att de funktioner som anläggs inom planområdet ska vara icke störande för omgivningen.

Tänkt byggnation kommer anpassa fasadutformning avseende material och färg till närliggande bostadsområde samt kulturhistorisk bebyggelse norr om planområdet.

Planförslaget avviker från Översiktsplan för Sala kommun 2050 då översiktsplanen har utpekat området som lämpligt för sammanhängande bostadsbebyggelse, något som inte stämmer med det planen ska möjliggöra. Planen tas därför fram genom ett utökat förfarande.

Figur 2: Från Översiktsplan för Sala kommun 2050

Planen möjliggör byggrätt för totalt 4000 m² byggnadsarea (BYA) inom kvartersmark. Administrationsbyggnaden och logistikbyggnaden kommer utnyttja ca 2000 m² av denna byggrätt. Övrig byggrätt kan i framtiden utnyttjas för exempelvis matsal och kök (utgör ca 1500 m²) samt för tillkommande komplementbyggnader etc.

Nybyggnation av byggnaderna kommer placeras nära befintlig anstalt på behörigt avstånd från befintlig bebyggelse och ytorna närmare Johannesbergsgatan kommer i framtiden främst utnyttjas som parkeringsytor (initialt är ca 2000 m² planerade för en ny personalparkering). Delar av de grusade, tidigare sanerade delarna av skolgården kommer innefatta dagvattenanläggningar (växtbäddar).

Nybyggnation ska innebära för området ett positivt tillägg avseende volym och arkitektur, mer genomtänkt och anpassat till omgivningen än t.ex. sedvanliga logistikbyggnader. Tanken är även att de nya byggnaderna visuellt ska mjuka upp och förändra intrycket av anstaltens östra fasad genom att skala och struktur ändras i och med nybyggnation placeras mellan befintliga flerbostadshus och anstalten.

3.3 GENOMFÖRANDETID

Genomförandetiden är 10 år (120 månader) och börjar gälla det datum detaljplanen vinner laga kraft.

3.4 ALLMÄN PLATS

Idag finns en korsande gång- och cykelbana som blir tvungen att tas bort då marken blir kvartersmark för anstaltens behov. Denna gång- och cykelbana kommer inte att ersättas då den genande funktion den innehaft inte går att uppnå med en ny dragning. Istället kommer gång- och cykeltrafik utnyttja befintlig väg längs med Josefsdalsvägen och söderut. Den befintliga vägen är kortare än vad en nyanlagd gång- och cykelbana skulle bli (Se nedan 5:13 Fysisk miljö).

Merparten av området där modulskola- och modulförskola har funnits är planlagd som friluftsområde (N). Innan modulskolorna anlades 2018 fanns här ett par fotbollsplaner för spontanidrott och dessa fotbollsplaner kommer inte vara möjliga att återanlägga på platsen. För ändamålet finns en fotbollsplan direkt norr om planområdet som man når via Josefsdalsvägen. Det finns även lekmöjligheter vid Glimmerns lekplats inom Åkraområdet direkt söder om planområdet alternativt stora möjligheter för idrottsverksamhet på Lärkans idrottsområde ca 400 meter söder om planområdet.

Detta planarbete kommer därmed inte innebära att fler allmänna platser skapas, utan färre då anstalten som skyddsobjekt inte är allmänt tillgängligt. Endast den korta lokalgata som tidigare användes för hämtning/lämning vid skola och förskola, samt till Johannesbergsgatans äldreboende kommer att utgöra ny allmän platsmark gata samt att en kortare ny gång- och cykelväg anläggs upp till befintligt äldreboende.

Även befintlig GATA (Johannesbergsgatan) inkluderas i planförslaget för att ersätta aktuell del av befintlig detaljplan. Detta för att anpassa planmosaiken.

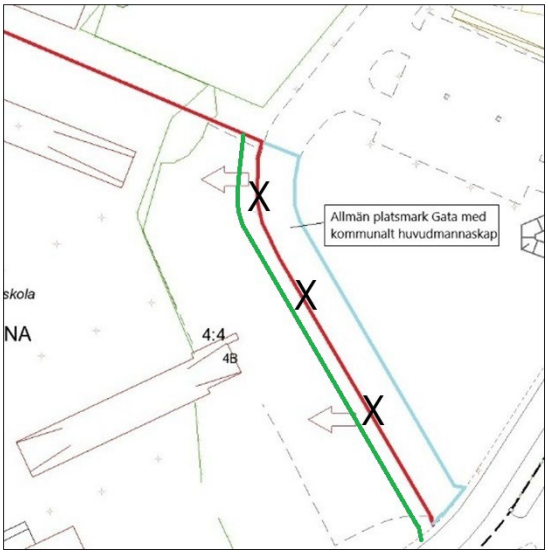

Figur 3: Enskild angöringsgata (idag) som blir allmän platsmark Gata. Gatan har breddats 4 meter sedan samrådet för att möjliggöra GC-väg till äldreboendet (grön linje)

3.4.1 HUVUDMANNASKAP

Huvudmannaskapet för allmän plats (anslutningsgata med målpunkt Johannesbergsgatans äldreboende) är idag enskilt och driftas av kommunens fastighetsenhet. Denna gata kommer vid detaljplanens genomförande att, förutom att utgöra allmän gata till äldreboendet även bli gatan dit trafik till anstaltens omlastningscentral och parkering kommer att ledas. Efter samrådet breddades lokalgatan 4 meter för att möjliggöra en säker GC-väg till anstalten samt äldreboende, se figur 3.

Denna gata kommer vid planens genomförande att bli under kommunalt huvudmannaskap och driftas av Sala kommun. Då gatan även kommer nyttjas för anstaltens behov ska frågan om medfinansiering för drift och underhåll överenskommas mellan Sala kommun och Salberga Fastighetsförvaltning AB och avtal skrivas, se nedan avsnitt 8.3.2.

Även Johannesbergsgatan är inkluderad i planförslaget som kvarstår i kommunalt huvudmannaskap.

3.5 KVARTERSMARK

Kvartersmarken i detaljplanen kommer utgöras av användningen **D_1** – Kriminalvård. Adminstrativ och logistikbyggnad, parkering och angöringsgata omlastningscentral kommer

anläggas inom området. Enskilt huvudmannaskap för anläggningar, gata gäller inom kvartersmarken. Övriga regleringar inom kvartersmarken regleras genom egenskapsbestämmelser t.ex. prickad mark, nockhöjd, maximal byggnadsarea osv.

Villkorande bestämmelser inkluderas även för kvartersmarken som avser dagvattenhantering, hantering av befintlig vall med förorenade massor samt krav på eventuella saneringsåtgärder.

Även ett område där en underjordisk dagvattenanläggning (dagvattenkassetter) lämpligast placeras markeras ut i plankartan.

Byggnationen inom kvartersmark kommer i ett första skede förläggas på markytor nära muren till anstalten samt delvis på den norra delen av befintlig personalparkering. En koppling/sluss in till området kommer möjliggöras genom en sektion av muren, ca 5 meter bred som sammankopplar omlastningscentralen med anstalten innanför muren. Administrationsbyggnaden blir ett L-format hus i två våningar och ges en byggnadsarea (BYA) på ca. 800-1000 m² och cirka 8 meter i nockhöjd.

Efter granskningen önskar Kriminalvården flytta administrationsbyggnaden bort från muren och närmare befintlig parkering. Då den nya placeringen är inom kvartersmarkens byggrätt så påverkas detaljplanen endast genom att en egenskapsgräns flyttas något. Se figur 4 för ny föreslagen placering.

Omlastningscentralen kommer bli en byggnad på ca 1000 m² byggnadsarea och ca 11 meter i nockhöjd. Total byggrätt som utnyttjas för desssa byggnader blir därmed ca 2000 m² i byggnadsarea. Nockhöjd i planen begänsas till att tillåta maximalt 12 meter. Takutformning kommer vara sadeltak med takvinklar mellan 5-30 grader. Utformingen kommer även regleras

Figur 4: Illustration av tänkta byggnader och lokalgator inom kvartersmark. Byggnad som illustreras som vit visar hur framtida byggnad t.ex. personalmatsal och/eller kök kan utformas. Exakt slutlig placering av byggnaderna är ännu ej bestämda. Innan granskningen var administrationsbyggnaden avsedd att placeras nära muren, men enligt nytt förslag ska den nu ligga lite längre söderut delvis på befintlig parkering.

så den på lämpligt sätt kommer anpassas till befintlig byggnation i närområdet. Den totala möjliga byggrätten inom hela användningsområdet (kvartersmarken) kommer begränsas till maximalt 4000 m² och kan i framtiden utnyttjas för t.ex. personalmatsal och/eller kök (som bedöms uppta ca. 1500 m², eller möjligen små övernattningslägenheter för besökande närstående till intagna (tillfällig vistelse) och eventuella mindre komplement- eller tekniska byggnader. Byggrätten kommer därmed endast utnyttjas till ca. 50% i ett första skede.

Fjärrkyla

I samrådet inkom information att Sala-Heby Energi AB för tidiga diskussioner med Salberga Fastighetsförvaltning AB om att använda sig av fjärrkyla till den nya byggnationen. Då ingenting är bestämt kan inte ytor för en eventuell fjärrkyleanläggning införas. En eventuell anläggning måste därmed inkluderas i planens totala byggrätt (ifall den uppförs som en egen byggnad) samt att detaljplanens utformningsbestämmelser gäller. Gällande gränsvärden för verksamhetsbuller måste innan bygglov ges undersökas och innehållas.

3.6 BEFINTLIGT

I området fanns tidigare två modulskolor (Gärdesta modulskola och Ekdalen modulförskola) som tomställts under 2025. Gärdestas moduler avlägsnas från området senast 2026-03-01 och modulerna för Ekdalen som senast 2028-03-31. Delar av Ekdalens moduler kommer användas som kontor av Salberga Fastighetsförvaltning AB.

Inom de centrala delarna av området finns en vall som består av förorenade massor som fick läggas på platsen efter att marken sanerats inför anläggandet av modulskolorna. Denna vall ska i möjligaste mån finnas kvar orörd. Ifall behov uppstår för att flytta vallen, eller delar av vallen, måste tillsynsmyndighet kontaktas (Sala kommuns miljöenhet).

Längs med Johannesbergsgatan finns en allé med oxlar som omfattas av generellt biotopskydd i enlighet med 7 kap 11§ MB. Dessa oxlar ska bevaras om inte sjukdom eller fara innebär att enskilda träd måste fällas. Eventuellt borttagna träd ska ersättas med nyplanterade träd. Inom planområdet finns även en biotopskyddad åkerholme nära anstalten (se figur 5). Aktuell åkerholme kan behövas avlägsnas beroende på hur nära fängelsemuren administrationsbyggnaden slutligen placeras. Innan ett borttagande kan genomföras så krävs dispens från Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Figur 5: Åkerholmen som kan bli tvungen att avlägsnas.

I området finns även befintlig personalparkering samt besöksparkering. Parkeringar avses finnas kvar men det finns möjlighet att delar av befintlig parkering ersätts av nybyggnation då administrationsbyggnaden vid antagandet avses flyttas bort från muren. Exakt vilken placering som slutligen beslutas av Kriminalvården och Salberga fastighetsförvaltning AB är ännu inte bestämt. Om man bestämmer sig för en ny placering (se figur 4) så påverkas troligtvis inte aktuell åkerholme.

Befintlig gång- och cykelväg genom området kommer att avvecklas. Delar av dagens befintliga gång- och cykelväg kan komma att omvandlas till att bli gångvägar för anstaltens personal från nyanlagda parkeringsytor till arbetsplatsen.

Själva muren till Salberga kriminalvårdsanstalt är utsmyckad med ett offentligt konstverk, Silverraster som finansierades av Statens konstråd i samarbete med Kriminalvården 2007. Konstverket, av konstnärerna Hanna Stahle och Mårten Medbo är en ca 250 meter lång väggskulptur/-relief består av moln av reflekterande rasterpunkter av polerad stålplåt och visar på de höga konstnärliga och sociala målsättningar som gällde för de nya klass 1-anstalter som byggdes i Sverige under början av 2000-talet.

Figur 6. Konstverket Silverraster av Hanna Stahle och Mårten Medbo. Foto lånat från http://www.hannastahle.se/.

Konstverket är väl synligt från den idag befintliga gång- och cykelvägen. Efter planens genomförande kommer konstverket inte längre vara tillgängligt för allmänheten. Dessutom påverkas konstverkets syfte och idé negativt av planens genomförande eftersom konstverkets bärande idé är att det ska reflektera himlen, vilket ej kommer vara möjligt i och med den framtida byggnad som ska uppföras framför. Även det faktum att omlastningscentralen ska ha en sluss genom muren påverkar konstverket. Det finns goda möjligheter att anlägga denna sluss mellan två sektioner av konstverket och detta förordas och regleras i plankarta. Fortsättningen av konstverket som finns längs med den norra anstaltsmuren kommer inte påverkas av planförslaget och kommer även i framtiden vara allmänt tillgängligt att beskåda.

Lämpligast lösning tas fram genom att dialog förs mellan konstnärerna och Salberga Fastighetsförvaltning AB. Kommunen har mellan samråd och granskning genomfört ett par möten och viljan finns hos respektive parter att hitta en lösning. Avvägningen för kommunen är i detta fall det stora allmänna intresset att tillgodose behovet av fler boendeplatser i relation till det allmänna intresset för offentlig konst. Även fast kommunen anser att möjliggörandet av

explansionen väger tyngre så vill kommunen ändå samtidigt värna om aktuella konstnärliga värden, upphovsrättslagen samt PBL. Därav införs en varsamhetsbestämmelse $\mathbf{k_1}$ som innebär att vid bygglov ska konstverket beaktas och eventuella ändringar av konstverket eller tillägg i närmiljön ska göras varsamt. Då även eventuellt ny konstnärlig utsmyckning av nybyggnation kan bli aktuell så möjliggörs detta genom att utformingsbestämmelse $\mathbf{f_3}$ uppdateras. I möte 2025-09-05, där Statens konstråd närvarade, diskuterades att förändringar inte per automatik är dåligt, utan att det kan vara en del av att bevara, använda och utveckla området. Hur man framledes kan utveckla konsten på platsen genom eventuell omkomposition, flytt, utnyttjande av nya byggnader osv. Vilka åtgärder som slutligen bestäms genomföras överenskommes mellan konstnärerna (upphovsmän) och fastighetsägaren (Salberga fastighetsutveckling AB).

3.7 ÄRENDEINFORMATION

Följande information kommer kopplas till planområdet digitalt (enligt BFS 2020:5, 2 kap. 3 §). Sala kommun (kommunnamn), Detaljplan för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4 (detaljplanens namn), 2024:964 (diarienummer), KSLU § 126 (hänvisning beslutsprotokoll), 2024-10-02 (detaljplanen påbörjad) och 2026-XX-XX (detaljplanen vunnit laga kraft).

4 MOTIV TILL DETALJPLANENS REGLERINGAR

4.1 MOTIV TILL REGLERINGAR

Hit hör de motiv till regleringar som avses i 2 kap. 3 § i Boverkets föreskrifter och allmänna råd om planbeskrivning.

4.1.1 ANVÄNDNING AV ALLMÄN PLATS

GATA – Huvudgata

Avser Johannesbergsgatan. Gatan inkluderas i planförslaget för att ersätta den befintliga detaljplanens utbredning i området för att planmosaiken ska bli enhetlig. Omfattning och användning är samma som i gällande detaljplan.

$GATA_1$ – Lokalgata

Avser allmän platsmark gata som idag är enskild väg till Johannesbergsgatans äldreboende. Gatan kommer fungera, förutom för trafik till äldreboendet, som den gata som ska användas för angöring till anstaltens kvartersmark (personalparkering, omlastningscentral. Då denna väg är enskild idag kommer drift/underhåll övergå till kommunalt huvudmannaskap. Även en GC-väg kommer anläggas längs med lokalgatan till äldreboendet. GC-vägen markeras inte ut i plankartan för att inte låsa fast placeringen, men troligast är att den placeras längs med den västra sidan då det finns gatubelysning samt att marken redan är asfalterad på den sidan.

4.1.2 ANVÄNDNING AV KVARTERSMARK

D_1 – Kriminalvård

Hela aktuella kvartersmarken kommer omfattas av användningsbestämmelse **D_1** – Kriminalvård. Detta då denna användning täcker anstaltens behov med undantag från funktioner som innefattar boende för intagna. Funktioner inom planområdet ska innefatta mer civila funktioner som idag finns innanför murarna, primärt för administration och omlastningscentral. Det finns även möjlighet att t.ex. personalmatsal, storkök eller annan användning etableras utanför muren, men detta är inte bestämt när planen författas. Även möjlighet för kriminalvården att anlägga t.ex. ett par mindre parhus (övernattning för anhöriga till intagna) har diskuterats. Planens maximala byggrätt möjliggör dessa framtida behov.

4.1.3 EGENSKAPSBESTÄMMELSER FÖR KVARTERSMARK

***Begränsning av markens utnyttjande*:**

– Marken får inte förses med byggnad

Avser mark som inte får förses med byggnad. Det avser dels mark med skyddsavstånd till lokalgata/GC men innefattar även delar som omfattas av markreservat (se nedan) samt befintlig allé. Även egenskapsområdet med förorenade massor (vallen) ska inte möjliggöra för

byggnader. Möjliga anläggningar inom prickad mark kommer innefatta stängsel, parkering, framtida gångvägar etc. Även grindar för inpassering till området kommer att uppföras.

$ö_1$ – Marken får endast förses med en maximalt 5 meter bred anslutning (sluss) in till anstalten. Slussen ska placeras i huvudsak centrerat mellan två sektioner av konstverket Silverraster

Bestämmelsen möjliggör att en byggd koppling anläggs mellan omlastningscentral och anstalten. Muren kommer behöva öppnas upp för detta ändamål. Exakt placering är ännu oklar, men en 5 meter bred sluss för transport av gods behövs enligt muntlig uppgift (Salberga Fastighetsförvaltning AB 2025). Placeringen av slussen ska göras så att konstverket Silverraster inte påverkas fysiskt utan placeringen bör göras så centrerat inom tillåten yta som möjligt.

Höjd på byggnadsverk:

h_1 12,0 – Högsta nockhöjd är angivet värde i meter

Avser högsta möjliga nockhöjd på byggnader inom användningsområdet.

Markens anordnande och vegetation:

n_1 – Dagvatten ska ledas till anlagda gröna ytor för lokal fördröjning och infiltration innan det leds vidare till mark avsedd för underjordisk dagvattenanläggning (öster om vallen) eller till kommunalt dagvattennät (väster om vallen)

Dagvatten ska fördröjas och helt infiltreras lokalt på gräsytor, växtbäddar etc. Om detta inte går att uppnå ska dagvattnet efter fördröjning ledas vidare till underjordiskt dagvattenanläggning. Se bestämmelse **n_2**. Den lokala fördröjningen avser främst att rena dagvattnet, samt vid större nederbördsmängder leda dagvattnet till den större underjordiska dagvattenanläggningen. För ytor på västra sidan vallen (inklusive befintlig hårdgjord parkering) leds dagvattnet efter fördröjning till befintlig anslutningspunkt för kommunalt dagvattennät.

n_2 – Inom egenskapsområdet är marken avsedd för underjordisk anläggning för fördröjning av dagvatten

Bestämmelsen avser att en underjordisk dagvattenanläggning (kapacitet minst 230 m^3) för fördröjning ska anläggas inom egenskapsområdet i enlighet med dagvattenutredningens förslag (WRS 2025). Avsedd yta för anläggningen är 1000 m^2 stor och får inte förses med byggnad. Dagvattnet ska efter fördröjning ledas vidare till kommunalt dagvattennät. Ytan för anläggningen har utökats för att möjliggöra för en grundare, men mer utbredd anläggning.

Markreservat för allmännyttiga ändamål:

u_1 - Markreservat för allmännyttiga underjordiska ledningar

Avser markförlagda allmänyttiga ledningar som exempelvis el- och fjärrvärme. Längs med idag befintlig parkering finns el- och VA ledningar (enskilda) nedlagda med anslutningspunkter vid Johannesbergsgatan.

Skydd mot störningar:

m_1 – Schaktning och omflyttning av förorenade massor inom egenskapsområdet måste godkännas av tillsynsmyndigheten

Avser att förorenade massor inom egenskapsområdet inte skall schaktas eller omplaceras innan ett godkännade getts av tillsynsmyndigheten. Vid önskemål av eventuella åtgärder inom egenskapsområdet måste därför tillsynsmyndigheten (Sala kommuns Miljöenhet) kontaktas.

Takvinkel:

o_1 5,0 – Minsta takvinkel är angivet värde i grader

o_2 30,0 – Största takvinkel är angivet värde i grader

Avser den minsta och största takvinkel som tillåts inom användningsområdet. Läses tillsammans med bestämmelse **f_2**.

Utformning:

f_1 – Tak ska vara av typen sadeltak

Avser den taktyp som tillåts inom användningsområdet. Läses tillsammans med bestämmelse **f_2**.

f_2 – Lägre utstickande byggnadsdelar i bottenplan samt komplementbyggnader får ha annan utformning avseende takvinkel eller taktyp

Avser att tillåta avvikande takvinklar och utformning av tak avseende utstickande byggnadsdelar som skärmtak, tak över entré etc. Även komplementbyggnader får avvika från bestämmelserna **o_1** och **o_2** samt **f_1**.

f_3 – Fasader ska utföras avseende materialval och färgsättning så de harmoniserar med historisk bebyggelse i norr samt till bostadsområdet i sydöst. Undantag avseende fasadernas material och färgsättning får göras för att möjliggöra konstnärlig utsmyckning.

Avser att all nybyggnation ska beakta och anpassa sin utformning till befintlig närliggande byggnation. Undantaget avser att möjliggöra för eventuell framtida konstnärlig utsmyckning av nybyggnations fasader, se även bestämmelse **k_1**.

Utförande:

b_1 – Inom egenskapsområdet ska minst 50% av marken ska vara genomsläppling

Avser den mark som inte ska avses bebyggas förutom med parkeringsytor. Då marken till stor innefattar den yta som har sanerats (rena grus-/sandytor) så förordas en högre genomsläpplighet. Bestämmelsen läses tillsammans med **b_3**. Gäller inom egenskapsområdet.

b_2 – Inom egenskapsområdet ska minst 35% av marken vara genomsläpplig

Avser den mark som avses bebyggas initialt. Då planerad exploateringsgrad är större inom egenskapsområdet så kommer hårdgörandegraden även vara större. Ju högre genomsläpplighet som möjliggörs desto bättre. Gäller inom egenskapsområdet.

b_3 – Nya parkeringsytor ska utföras av permeabelt material

Avser att minimera hårdgjorda ytor inom användningsområdet och öka möjligheterna för lokal infiltration. Gäller inom hela användningsområdet. Bestämmelsen gäller inte för lokalgata inom kvartersmark samt last- och vändplats framför logistikbyggnad. Gångvägar etc. kan även med fördel utföras som permeabla.

b_4 – Källare får inte finnas

Markförutsättningarna och närheten till grundvatten innebär att källare inte bör anläggas inom användningsområdet.

Utnyttjandegrad:

e_1 – Maximal total byggnadsarea är 4000 m²

Den maximala byggnadsarean (BYA) som tillåts totalt inom hela användningsområdet. Denna area omfattar både byggnader och eventuella komplementbyggnader.

Villkor för startbesked:

a_1 – Startbesked får inte ges för nybyggnation förrän avhjälpande åtgärder avseende markföroreningar är beslutade och godkända av tillsynsmyndigheten

Nybyggnation måste föregås av en undersökning avseende markföroreningar. Det är troligt att högre halter av bly finns som i vissa fall överstiger Naturvårdsverkets riktvärden för mindre känslig markanvändning. Eventuell sanering och/eller omplacering massor inom området,

eller annan åtgärd måste anmälas till Sala kommuns miljöenhet och startbesked får inte ges innan aktuella åtgärder är beslutade och godkända.

Undantag kan möjligen gälla ifall nybyggnation avses placeras på den redan tidigare sanerade marken för modulskolor. Ett beslut att inga ytterligare åtgärder krävs ska då ha tagits av tillsynsmyndigheten innan startbesked kan ges.

Ändrad lovplikt:

a_2 – Marklov krävs även för fällning av träd i allé (oxlar) inom egenskapsområdet. Träd får endast fällas om det är sjukt eller utgör en säkerhetsrisk

Avser att den befintliga allén ska bevaras. Eventuellt behov av fällning ska samrådas med kommunens byggenhet samt länsstyrelsen och marklov krävs därför innan detta kan göras. Nya träd ska ersätta det, eller de träd som vid behov måste fällas.

Varsamhet:

k_1 – Konstverket Silverraster som finns på anstaltsmuren ska beaktas vid nybyggnation. Eventuella ändringar av konstverket eller tillägg i närmiljön ska göras varsamt.

Konstverket Silverraster ska beaktas. Detta kan exempelvis vara att flytta eller ändra konstverket alternativt kompensationsåtgärder på annan plats som är mer allmänt tillgänglig. Exakt vilka åtgärder som är rimliga får utgå från den tänkta bebyggelsen och hur det påverkar verket samt skrivelsen i PBL 2 kap. 6§. Detta avgörs i bygglovsskedet. Se även bestämmelse **$ö_1$** och **f_3**.

Genomförandetid:

Genomförandetiden är 10 år över hela planområdet och börjar gälla fr.o.m. laga kraft datum. (2026-XX-XX).

5 PLANERINGSFÖRUTSÄTTNINGAR

5.1 AREAL OCH MARKÄGOFÖRHÅLLANDEN

Planområdets areal är totalt ca 5 hektar varav ca 4,3 hektar utgörs av kvartersmark. Två fastigheter berörs: Kristina 4:245 och Kristina 4:4. Kristina 4:245 ägs av Salberga Fastighetsförvaltning Aktiebolag och Kristina 4:4 ägs av Sala kommun.

5.2 ALLMÄN OMRÅDESBESKRIVNING SAMT LANDSKAPSKAPSBILD

Planområdet karaktäriseras helt av Salberga kriminalvårdsanstalt. Topografiskt är området tämligen flackt, runt +57 i västra delen ned till runt + 55 i den östra. Norr om planområdet finns kvarvarande bebyggelse från när området var del av Västmanlands trängkårs kasernområde (T5, 1906-1928) och senare platsen där Salberga sjukhus byggdes (1931, idag rivet). De röda 3-vånings tegelbyggnader som idag finns inom anstaltens område byggdes under tidigt 1960-tal och användes under många år som sjukhus för personer med psykisk ohälsa. Söderut på andra sidan Johannesbergsgatan finns bostadsområdet Åkra med bebyggelse från 1960-talet i främst rött tegel och åt nordost finns ett relativt nybyggt äldreboende i 5 våningar med gulvit puts och plåttak (2012).

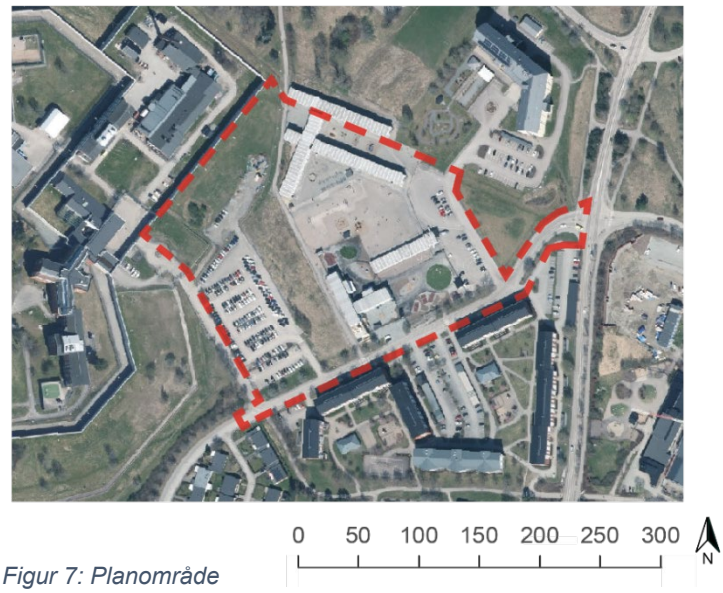

Figur 7: Planområde

En gång- och cykelväg korsar området och används av de som bor norr och väster om Salberga kriminalvårdsanstalt. Skolbarn och föräldrar har tidigare använt denna väg till skola/förskola.

5.3 NATUR OCH FRIYTOR

5.3.1 MARK OCH VEGETATION

Förutom personalparkering och besöksparkering till anstalten så finns idag endast gräsytor och mindre buskage och småträd inom området. Längs med Johannesbergsgatan finns en biotopskyddad allé med oxlar och inom inhängnat område till anstalten finns en kvarvarande åkerholme, även den biotopskyddad.

Figur 8: Till vänster åkerholmen 2005 (innan anstalten anlades) och till höger en dunge med Pelarek och Prunus sp längs med GC-väg. (Sala kommun 2005 och 2024).

I mitten av området finns en vall bestående av ca. 5000 ton med förorenade massor. Denna vall skapades vid anläggandet av den första versionen av modulskola 2018. Vallen är vildvuxen och längs med vallens kanter växer mindre träd. I övrigt är planområdet sparsamt bevuxet med träd och endast mindre grupper finns på vissa platser t.ex. mellan modulskola och gång- och cykelväg. Marken mellan gång- och cykelväg och anstalten är helt gräsbevuxen med undantag för nämnda åkerholme och en nyanlagd parkering.

Figur 9: Vallen med massor från anläggandet av modulskola (Källa: Google maps).

5.3.2 FÖRORENAD MARK

Inom Sala tätort finns en utbredd metallförorening i marken som härrör från stadens mångåriga gruvverksamhet. Spåren av föroreningarna utgörs både av utfyllnadsmassor och luftburet nedfall. Då stadsspecifika riktvärden inte ännu finns för Sala jämförs tagna prover med Naturvårdsverkets generella riktvärden för MKM (Mindre Känslig Markanvändning).

Vallen i figur 9 ovan innefattar de förorenade massor som fick deponeras på plats när modulskolorna anlades (se ”Utlåtande hantering massor inom planområdet (Miljöenheten Sala kommun 2018)”). Eventuellt kan dessa massor behöva omplaceras inom planområdet vid områdets framtida utveckling. Om det blir aktuellt måste miljöenheten Sala kommun kontaktas. En bestämmelse att schaktning och omflyttning av massor måste godkännas av tillsynsmyndigheten införs därför i detaljplanen (bestämmelse $\mathbf{m_1}$).

Inom planområdet finns idag delar av Salbergaanstalten samt två modulskolor. Gärdesta modulskola samt Ekdalen modulförskola. Bägge modulskolorna har tomställts under pågående planarbete. De sista modulerna kommer avlägsnas från planområdet som senast 2028-03-31 (enligt gällande avtal). Efter detta datum kommer denna mark inkluderas för anstaltens behov.

Föroreningar:

Områden inom och angränsande till den aktuella kvartersmarken har undersökts tidigare avseende markföroreningar. Då dessa undersökningar redan finns, samt att avsedd nybyggnation (administration samt logistikbyggnad) är byggnation som är klassad som mindre känslig markanvändning, bedömer Sala kommun att dessa tidigare utförda undersökningar ger en tillräckligt god överblick av föroreningssituationen i området avsedd för nybyggnation. Att ta fram en ny markmiljöundersökning under planprocessen anses därmed ej nödvändig för aktuell nybyggnation.

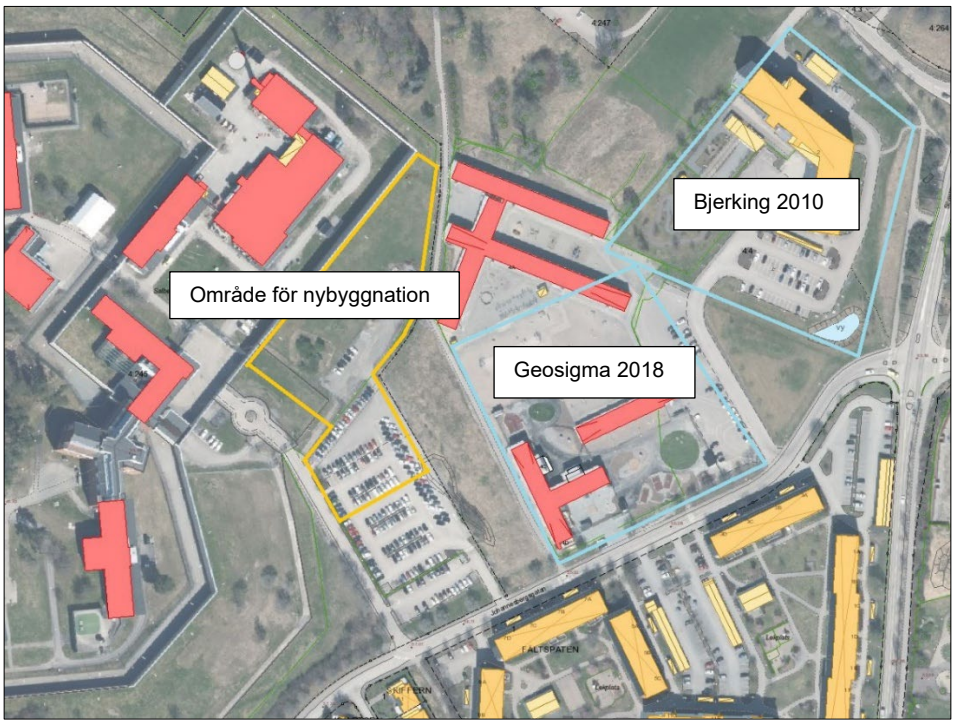

Figur 10: Områden för tidigare utförda Markmiljöundersökningar

MMU för Äldreboende Kristina 4:4 (Bjerking 2010).

Direkt nordost om aktuellt planområde (Kristina 4:4) togs prover under planarbetet för ett nytt äldreboende (2010). Uppmätta värden jämfördes vid tillfället mot de riktvärden som då gällde samt med platsspecifika riktvärden för Sala som idag inte är tillämpbara. Proverna togs ned till 0,5 m.

Tabell 1 Sammanställning analysresultat av jordprov från Kristina 4:4 (mg/kg TS).

Samlingsprov	17	18	KM	PSV ytjord*
Djup (m)	0-0,5	0-0,5		
Torrsubstans (%)	73	77,2		
Metaller				
Arsenik As	2,9	2,6	10	10
Barium, Ba	150	160	200	
Bly Pb	180	220	50	550
Kadmium Cd	0,55	0,86	0,5	4
Koppar Cu	23	26	80	
Krom Cr	38	32	80	
Kvicksilver Hg	0,33	0,43	0,25	6
Nickel Ni	22	18	40	
Vanadin V	51	47	100	
Zink Zn	180	210	250	
Antimon, Sb (Kungsv.)	3,3	3,4	12	
Kobolt Co	12	12	15	

KM-riktvärden är hämtade från Naturvårdsverkets rapport 5976. Riktvärdena publicerades första gången 2008-10-24. Fullständiga analysprotokoll finns som bilaga. * Platsspecifika riktvärden för kontaminerad ytjord vid bostäder, hämtade från Envipros rapport "Strategi för bedömning av metallföroreningar i mark vid exploatering inom Sala tätort" 2008. Fetstil markerar halter över platsspecifika riktvärden.

Riktvärden för MKM (Naturvårdsverket, 2022)

As: 25
Ba: 300
Pb: 180
Cd: 12
Co: 35
Cu: 200
Cr: 150
Hg: 2,5
Ni: 120
V: 200
Zn: 500
Sb: 30

Figur 11: Analysresultat. Överkryssat gäller ej idag. (Bjerking 2010). Ruta till höger, gällande riktvärden.

MMU för Modulskola (Geosigma 2018):

Jordprovtagning genomfördes 2018 i tio provtagningspunkter varav 20 prov erhölls. 10 st. mellan 0-0,1 m och 10 från 0,1-0,5 m. Av dessa skapades fyra samlingsprover som analyserades i laboratorium (ALS Scandinavia). Undersökningen genomfördes innan modulskolorna anlades och är inkluderat inom aktuell kvartersmark i denna detaljplan.

Vid anläggandet av modulskolan tilläts att massor kunde anläggas i en vall bredvid skolan (ca. 5000 ton). Bland planhandlingarna bifogas ett utlåtande från miljöenheten Sala kommun avseende masshantering.

Runt en halvmeter förorenad jord och lera banades av och ersattes med genomsläpplig markduk som sen påfylldes med rena massor i form av grus/sand. Information om saneringen redovisas senare i en behovsutredning inför anläggandet av modulförskolan på samma mark (*Behovsbedömning markundersökning – uppförande av Ekdalen modulförskola i Sala, Sala kommun* (AFRY 2023)).

Tabell 4-1. *Analysresultaten sammanställda och klassade mot Naturvårdsverkets generella riktvärden för förorenad mark. Gul färg innebär att halten överstiger Naturvårdsverkets generella riktvärden för känslig markanvändning. Orange färg innebär att halten överstiger Naturvårdsverkets generella riktvärden för mindre känslig markanvändning*

Ämne	Enhet	Samlingsprov PG01-PG05 0-0,1 m	Samlingsprov PG06-PG10 0-0,1 m	Samlingsprov PG01-PG05 0,1-0,5 m	Samlingsprov PG06-PG10 0,1-0,5 m	KM	MKM
TS	%	63,2	64,3	79,2	81,3	-	-
Arsenik (As)	mg/kg TS	5,07	4,61	4,97	5,1	10	25
Barium (Ba)	mg/kg TS	120	124	119	153	200	300
Kadmium (Cd)	mg/kg TS	0,532	0,416	0,418	0,155	0,8	12
Kobolt (Co)	mg/kg TS	11,9	14,3	13,4	19,7	15	35
Krom (Cr)	mg/kg TS	34,4	35,3	38,7	40,2	80	150
Koppar (Cu)	mg/kg TS	28,7	26	30,8	31,6	80	200
Kvicksilver (Hg)	mg/kg TS	0,224	0,242	0,197	<0,2	0,25	2,5
Nickel (Ni)	mg/kg TS	21,7	21,8	23,8	30,2	40	120
Bly (Pb)	mg/kg TS	124	152	123	36,6	50	400
Vanadin (V)	mg/kg TS	44,2	44,9	46,9	47,6	100	200
Zink (Z)	mg/kg TS	145	129	150	97	250	500

Riktvärden för MKM (Naturvårdsverket, 2022)

As: 25
Ba: 300
Cd: 12
Co: 35
Cr: 150
Cu: 200
Hg: 2,5
Ni: 120
Pb: 180
V: 200
Zn: 500

Figur 12: Analysresultat Geosigma 2018 (ruta till höger, gällande riktvärden).

Efter 2018 har en modulförskola anlagts i södra delen av området och modulskolan har flyttats åt nordöst (se bild ovan). Inga prover har tagits där modulskolan idag är placerad. Denna skola är under avveckling och eleverna kommer under 2025 flytta till den nybyggda Åkraskolan som byggs ca 350 meter österut.

Avseende mindre känslig markanvändning är det endast bly som överstiger idag gällande riktvärden med 220 mg/kg (Naturvårdsverket 2022).

I planbeskrivningen till den gällande detaljplanen för området (DP 3996) står det även att undersökningar utförts inom planområdet 1992 som visar på blyhalter mellan 60–220 mg/kg samt kadmiumhalter mellan 1–2 mg/kg. Sammantaget ger de tidigare genomförda undersökningarna en god bild avseende föroreningssituationen inom området i stort.

Slutligen kan nämnas undersökning som genomförts i februari 2025 (Peab anläggning AB) avseende att omflytta massor inför teknisk schakt innanför Salbergas murar (pågående bygglov för expansion). Proverna visade att föroreningarna i de aktuella massorna som ska flyttas understeg riktvärdena för mindre känslig markanvändning (resultat mellan 42–63 mg/kg). Till skillnad mot detta resultat består halterna i vallen inom planområdet troligen av högre andelar bly (se utredningar ovan).

Slutsats:
Det kan förmodas att halterna av främst bly även är hög inom det område som avses för nybyggnation. Dessa halter kommer ligga med utgångspunkt från tidigare undersökningar nära eller över de idag gällande riktlinjerna för mindre känslig markanvändning. I de östra/sydöstra delarna av planområdet är situationen bättre då saneringsåtgärder vidtagits, men har även där vissa brister då bottenprover inte togs när massorna avlägsnades. Planerade användningar inom området rör sig om nybyggnation i form av en adminstrativ byggnad samt en

logistikbyggnad. I övrigt är det främst parkeringsytor, men även dagvattenhantering som ska anläggas inom området.

Inom det område som nybyggnation planeras så görs bedömningen att en översiktlig markmiljöundersökning inte är nödvändig att ta fram inom detaljplanearbetet. Indikationerna från tidigare utförda provtagningar ger en tydlig bild vad som kan förväntas vid en provtagning även inom det område där nybyggnation avses anläggas. En bestämmelse, $\mathbf{a_1}$, införs för kvartersmark som fastställer att avhjälpande åtgärder för markföroreningar ska vara beslutade och godkända av tillsynsmyndigheten (Sala kommuns miljöenhet) innan startbesked får ges för nybyggnation.

Villkor för startbesked - bestämmelse $\mathbf{a_1}$ - införs i plankarta att ”*Startbesked får inte ges för nybyggnation förrän avhjälpande åtgärder avseende markföroreningar är beslutade och godkända av tillsynsmyndigheten*” samt skyddsbestämmelse $\mathbf{m_1}$ avseende befinlig vall: ”*Schaktning inom och omflyttning av förorenade massor inom egenskapsområdet måste godkännas av tillsynsmyndigheten*”. Skyddsbestämmelsen finns för att säkra att tillsynsmyndigheten kontaktas ifall behov uppstår av att ta bort, flytta delar av vallen på grund av idag okända skäl. Då föroreningar finns över hela området (med undantag av den tidigare sanerade delen) bör alla avsedda markåtgärder föregås av att tillsynsmyndigheten kontaktas.

5.3.3 VATTEN

Inga vattenförekomster finns inom planområdet. Närmaste vattenförekomst är Skvalån: Lillån (i folkmun Lillån) som ligger ca 300 meter österut. Lillån är även recipient för planområdets dagvatten. Lillån mynnar nedströms ut i Sagån.

5.3.4 LEK OCH REKREATION

När den idag gällande detaljplanen togs fram planlades största delen av aktuellt planområde som N-Friluftsområde. Vid bedömningen avseende betydande miljöpåverkan skrev Länsstyrelsen Västmanland i sitt yttrande: ” *Den yta som i första hand ska tas i anspråk för ny bebyggelse är utpekad som friluftsområde (N) i befintlig plan. Även om det redan tidigare i strid mot detta har tagits i anspråk för tillfälliga byggnader, så behöver behovet av gröna ytor för friluftslivet inom planen utredas och tillgodoses långsiktigt. Tillgängliggörande av alternativa ytor inom planen för friluftslivet kan vara ett alternativ om den aktuella ytan bedöms mest lämplig för bebyggelse*”.

Inom planområdet finns idag lekytor inom både modulskola och modulförskola (som är under pågående nedmontering). Dessa kommer försvinna och platsen kommer ej vara tillgänglig för allmänheten.

Områden för friluftsliv eller spontanidrott kommer därför i denna plan inte kunna tillgodoses inom aktuellt planområde, men i närområdet finns ett flertal lek- och sportmöjligheter, se figur 14. Möjligheten att ta sig till dessa med gång eller cykel bedöms som god även om befintlig GC-väg utgår.

I det angränsande Åkraområdet finns flera platser för lek- och sport. På bostadsgårdarna mindre lekytor men det finns också en större kommunal lekplats, Glimmerns lekplats. Förutom detta finns en fotbollsplan direkt norr om planområdet där det t.ex. spelats Korpenfotboll tidigare. Vallen som separerar planområdet och fotbollsplanen används som pulkabacke om vintrarna.

Utöver dessa platser finns även Lärkans idrottsplats ca 400 meter söder om planområdet med möjlighet för allehanda sportaktiviteter med fotbollsplaner, idrottshall, ishockeyrink och simhall. Det finns även strövområden med stigar längs med Skvalån, och hundrastgårdar finns direkt nordöst om planområdet

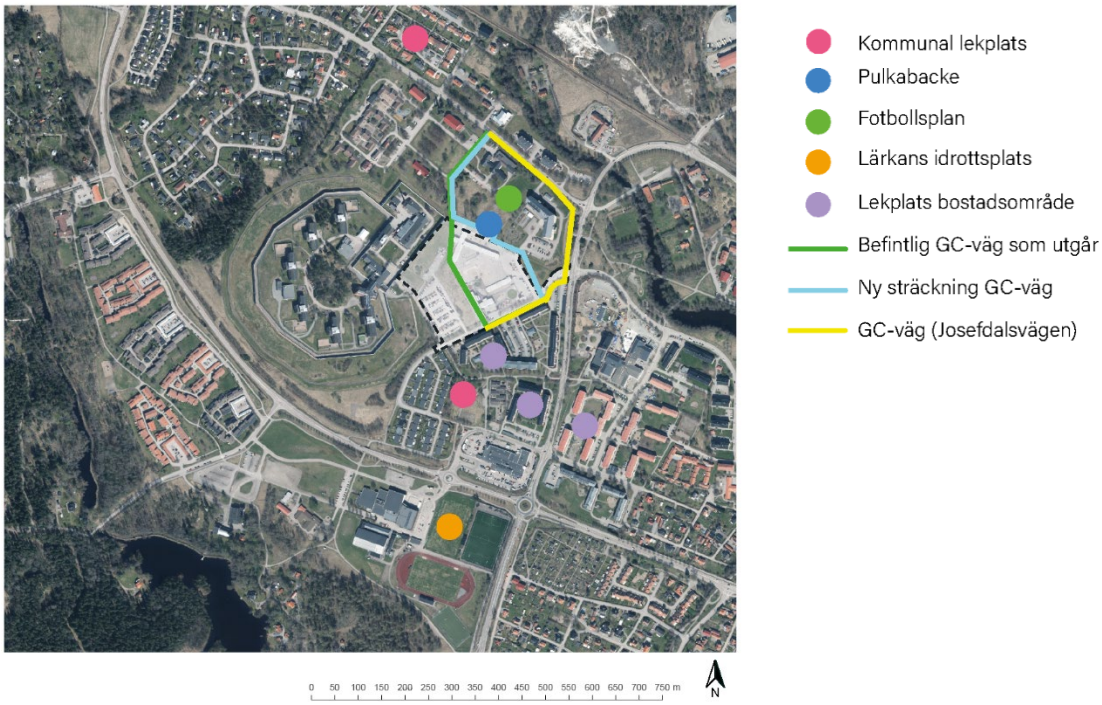

Figur 13: Platser för lek- och sport i närområdet.

5.3.5 KULTURMILJÖ

Inga värden för kulturmiljö finns inom planområdet. Åt norr finns kvarvarande större bebyggelse (till exempel med bevarandevärde som härör från tidigt 1900-tal då Västmanlands trängkår T5 fanns på platsen. Kulturarv Västmanland beskriver området som:

”*Området Salberga ligger centralt i Sala stad, väster om Väsby Kungsgård. Området avgränsas av Lillån i norr, Dalhemsleden i syd, området Gärdesta i väst och Åkra i öst. Områdets bebyggelse består i huvudsak av anläggningar och lokaler med olika funktioner, såsom Salberga anstalt, förskoleverksamhet samt ett fåtal flerbostadshus. På grönytorna växer löv- och barrträd och mellan byggnaderna finns hårdgjorda ytor för trafik. Området söder om Josefsdalsvägen karaktäriseras av storskaliga träbyggnader från 1900-talets början, ursprungligen uppförda för Västmanlands trängkår. Delar av miljöns grönytor utgör rester av en parkanläggning, med symmetrisk struktur och stora lövträd. Ett tydligt karaktärsdrag för bebyggelsen är de gulmålade fasaderna och vitmålade snickerierna. Mot Josefsdalsvägen finns ett före detta ridhus respektive exercishus. Byggnaderna har gulmålad träpanel, småspröjsade fönster, vitmålade snickerier och röda plåttak. På området finns ytterligare mindre byggnader, även dessa med gula fasadkulörer men med fasader i puts eller panel. Parkanläggningen angränsar till Salberga anstalt, som utgör områdets södra del.*”

Figur 14: Kulturhistoriskt viktiga byggnader, exercishuset samt skymd till vänster ridhuset. I förgrunden platsen för själva kasernbyggnaden som 1930 omvandlades till sjukhus (byggnaden revs 1983). Se även figur 16 nedan.

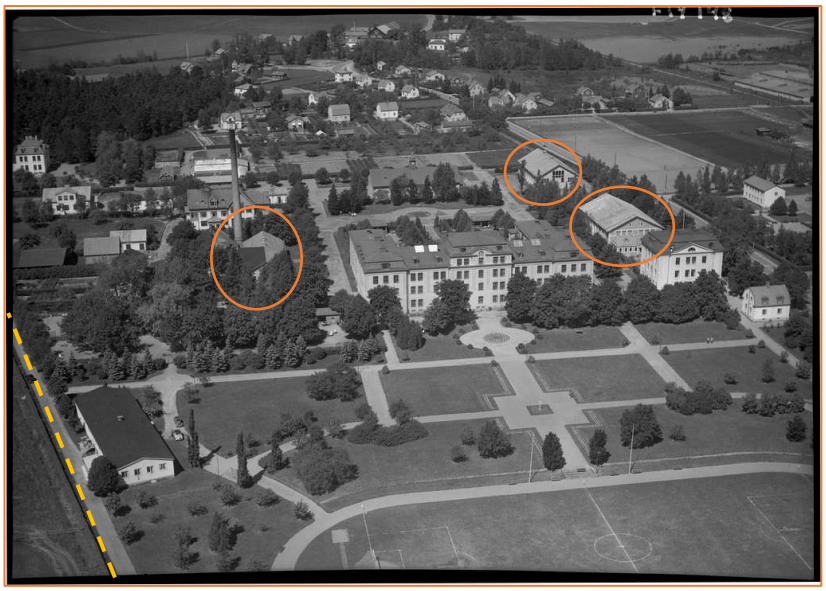

Figur 15: Flygfoto som visar Salberga sjukhus. Byggnader kvar på plats inringade. Streckad linje ungefär där planområdet angränsar i nordväst. Notera idrottsplan i bildens nedre del (Foto: AB Flygtrafik 1959).

Då området angränsar planområdet behöver tillkommande bebyggelse avseende sin utformning visa hänsyn till närliggande bebyggelse genom att byggnadsmaterial och färger

anspelar till denna, dels det närliggande bostadsområdet 60-tals området Åkra, och dels till den äldre 1900-tals bebyggelsen närmast åt norr. Inspiration till hur nybyggnationen genom sin utformning kan anpassas till områdes karaktär, stadsbild och omgivande bebyggelse kan göras genom att läsa Kulturarv Västmanlands bebyggelseinventeringar i området (se t.ex. citat ovan).

Utformningsbestämmelse införs i plankarta om att fasader och färgsättning ska harmonisera med historisk bebyggelse i norr samt bostadsområdet i söder. Några visuella exempel på hur utformningen kan uppfylla bestämmelsen görs inte i detaljplanen, utan kommer presenteras av exploatör när bygglovet lämnas in. Bygglov hanterar sen frågan med grund i kravet på hänsyn och god helhetsverkan (2 kap. 6 §1 PBL) samt med utformningsbestämmelse **f_3**. Eventuellt kan vissa fasader undantas för att möjliggöra konstnärlig utsmyckning.

5.4 BEBYGGELSE

5.4.1 BEFINTLIG BEBYGGELSE

Inom kvartersmark finns idag två modulskolor samt mottagningskök som funnits på platsen sedan 2018. Den första versionen av modulskola fanns i områdets sydöstra del, och under 2022 flyttades skolan till den norra delen samtidigt som förskolan etablerades på den södra delen. Modulerna är grundlagda på slipers och är i en- till två våningar i gråvita kulörer. Planområdet angränsar direkt till anstaltens mur.

Figur 17: Bild tagen åt söder mot modulförskolans lekytor.

Idag så är modulskolorna tomställda. Det innebär att det idag finns två tomma modulskolor inom planområdet. Dels Gärdesta som ska avlägsnas av modulleverantören senast 2026-03-01, och dels Ekdalens förskola vars moduler ska avlägsnas senast 2028-03-31.

Senaste informationen avseende Gärdestas moduler är att nedmontering påbörjas av modulleverantören under november 2025.

Avseende Ekdalens moduler så kommer Salberga Fastighetsförvaltning AB hyra 447 m² av totalt 1743 m² av de tomställda modulerna för kontor under byggtiden.

Figur 18: Gärdesta modulskola monteras på slipers maj 2022 (bild: Fastighetsenheten Sala kn).

För de övriga tomställda ytorna så kan dessa komma att hyras ut av kommunen för idag okända verksamheter, alternativt tas bort i förtid och flyttas till annan plats. Modulerna kan även att hämtas i förtid av modulleverantören. Det finns därmed oklarheter om användning samt exakt när modulerna kommer vara borta från planområdet. Kontakt måste tas med Sala kommuns byggenhet innan en ny eventuell användning av modulerna kan påbörjas.

Detaljplanen kan därför inte anta att moduler tas bort i förtid utan måste utgå från gällande avtal. Enligt dessa så ska Gärdestas moduler vara borttagna senast 2026-03-01 och Ekdalens moduler senast 2028-03-31. Efter granskningen har nu borttagandet av Gärdestas moduler påbörjats under november 2025. Det innebär, när arbetet är klart, möjlighet att kunna tillåta förtida tillträde till marken för anläggandet av nödvändiga byggvägar mm. Tillträde till marken, inklusive möjlighet avseende förtida tillträde, är reglerat i beslutat köp- och genomförandeavtal.

5.5 KOMMUNALA

5.5.1 KOMMUNALA BESLUT

- *Avsiktsförklaring Salberga 2024-06-05* (KS § 97).
- *Planuppdrag för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt 2024-10-02* (KSLU § 126).
- *Godkännande för samråd 2025-05-21* (KSLU § 79)
- *Särskilt beslut avseende betydande miljöpåverkan 2025-10-01 (KSLU § 133)*
- *Godkännande för granskning 2025-10-01 (KSLU § 134)*
- *Godkännande av köp- och genomförandeavtal 2025-11-12 (KS § 206)*
- *Godkännande för antagande 2025-12-17 (KSLU § XX), 2026-XX-XX (KS § XX)*
- *Antagande 2026-XX-XX (KF § XX)*

5.5.2 DETALJPLAN

Delar av två befintliga detaljplaner kommer ersättas av detta planarbete. Det är främst **DP 3996** (2006) men även den sydvästra delen av **DP 4030** (2012). Genomförandetiden är utgången för bägge planer.

Söder om planområdet angränsar detaljplanen till DP 3995 och 3048. Planområdet anpassas till DP 3996 planområdesgräns längs med Johannesbergsgatan upp till korsningen Silvermyntsgatan.

Figur 19: Påverkade och angränsande planer (röd markerat: planområdet som ersätter del av DP 3996 och 4030. Gul markerat: visar den del av DP 4030 som ersätts av denna plan).

Gällande detaljplan, DP 3996, fastställdes 2006 och omfattar Salberga kriminalvårdsanstalt och marken kring astalten. Den del av planen som kommer ersättas är i huvudsak planlagd som N – friluftsområde men inkluderar också parkeringsplats. Det öppna fältet var tidigare platsen för fotbollsplaner och området var tänkt att fortsätta som allmän plats för sport och friluftsaktivitet. Området är även reglerat med prickmark (marken får inte bebyggas) samt ett flertal u-områden, dvs. mark för underjordiska ledningar som t.ex. vattenledningar, fjärrvärme och el. Vissa av ledningar kommer flyttas medan andra ledningar kommer finnas kvar. Ett ”x” område (marken ska vara tillgänglig för gång- och cykeltrafik) finns även planlagd inom området. Denna gång- och cykelväg kommer inte finnas kvar i framtiden mer än att delar av befintlig väg kan utnyttjas på nytt sätt som t.ex. gångväg för anställda på väg från parkering till arbetet.

Inom plan DP 4030 är det den sydvästra delen som idag inkluderar en anslutande lokalgata som påverkas. Området kommer även fortsättningsvis vara allmän platsmark men tas med i planförslaget då anslutningsväg in till kvartersmark (till omlastningscentral och personalparkering) även kommer samutnyttja denna lokalgata.

Själva Johannesbergsgatan inkluderas i planförslaget med syfte att planmosaiken på ett mer lämpligt sätt ska ersätta gällande plan DP 3996.

Den aktuella planen ersätter delar av två gällande detaljplaner och anpassar bestämmelserna samt planområdesgränsen utifrån dagens förhållanden och faktiska användning. Utanför det aktuella planområdet kommer de befintliga detaljplanerna gälla som innan.

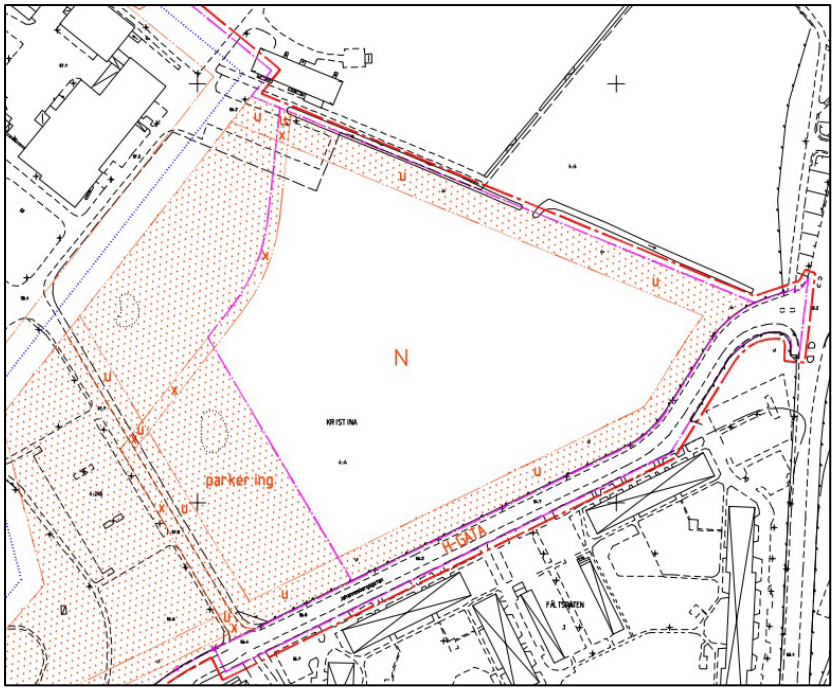

Figur 20: Del av gällande DP 3996 (Del av Salbergaområdet, Kriminalvårdsanstalt)

5.5.3 PLANBESKED

Detta planförslag föregicks av en avsiktsförklaring (Avsiktsförklaring Salberga 2024-06-05 (KS § 97)). Ett beslut avseende planbesked togs därför inte. Beslut om planuppdrag togs av Kommunstyrelsens ledningsutskott 2024-10-02 (§ 126). Se avsnitt ovan 5.5.1 Kommunala beslut.

5.5.4 ÖVERSIKTSPLAN

I gällande Översiktsplan, översiktsplan för Sala kommun 2050 beskrivs ”Sammanhängande bostadsbebyggelse” som områden som huvudsakligen består av bostadsbebyggelse, men där en eller ett fåtal servicefunktioner kan förekomma.Underkategorier till användningen är bostäder, handel, verksamheter, besöksanläggning, skola, tillfällig vistelse mm.

Själva anstalten är utpekad som ickestörande verksamhet och utvidgningen av anstalten kommer därmed strida mot gällande översiktsplan. Då det ändå bedöms osannolikt att planläggning för bostadsbebyggelse skulle kunna göras så pass nära anstalten, ses tänkt utvidgning som lämplig för den aktuella marken. Planen framtas på grund av detta genom ett utökat planförfarande.

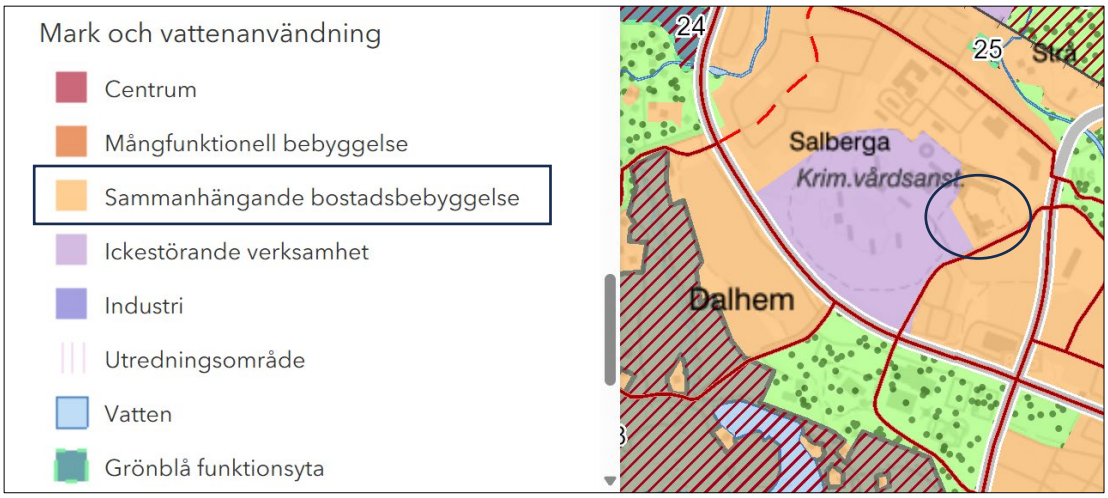

Figur 21: Från Översiktsplan för Sala Kommun 2050.

5.5.5 KOMMUNALT BESLUTADE RIKTLINJER

- Avfallsföreskrifter (VafabMiljö kommunalförbund – Gällande från 2024-01-01)
- Parkeringsnorm (Kommunstyrelsens förvaltning 2015-11-05)
- Policy för dagvattenhantering (Sala Kommunfullmäktige 2020-12-21)
- Policy för offentlig konst (Sala Kommunfullmäktige 2022-11-28)

Ovanstående riktlinjer och policyer har använts i planarbetet som allmänt underlag och även som underlag till teknisk konsult.

5.6 RIKSINTRESSEN

Inga riksintressen finns inom planområdet. Angränsande till aktuellt planområde (> 400 meter) finns flera olika riksintressen. Åt öster, väster och söder finns riksintresse för kulturmiljövård ”*Sala Silvergruva och Sala bergstad*”. Åt söder och väster finns fler riksintressen som exempelvis för naturvård och friluftsliv. Åt norr finns riksintresse för kommunikation ”*Dalabanan*”. Planförslaget bedöms inte påverka något av dessa riksintressen.

5.7 MILJÖKVALITETSNORMER

5.7.1 LUFT

Sala kommun har få verksamheter med betydande luftkvalitetspåverkan. Bebyggelsen i staden är låg och inte så vidsträckt samt att det inte finns längre byggnadskorridorer i kombination med belastade gaturum. Enligt Sala kommuns kontrollstrategi för luftkvalitet 2024-2025 (2023) så utvärderas och bedöms miljökonsekvensen för respektive ämne enligt

Luftkvalitetsförordningen (SFS 2010:477). Om halterna överstiger en utvärderingströskel har kommunen normalt sett krav på att genomföra kontinuerliga mätningar av den föroreningen. Överlag är luftkvalitén i Sala tätort god och alla olika luftföroreningarna bedöms i huvudsak understiga den nedre utvärderingströskeln (NUT). Det enda undantaget är en gång per år där det genomförs en stor veteranbilsparad i Sala. Kolmonoxidhalterna blir då tillfälligt kraftigt förhöjda. Mätningar för att klargöra exakt hur mycket kommer göras framledes.

Sammantaget är förutsättningarna för god luftkvalitet goda i Sala tätort och planens genomförande kommer inte att påverka MKN för luft negativt.

5.7.2 VATTEN

Recipient för området är vattenförekomsten Skvalån: Lillån (WA65304127). Lillån ligger ungefär 300 meter från planområdet, se figur 22 nedan. Lillån har, enligt den senaste bedömningen genomförd 2023-05-02, dålig ekologisk status på grund av låg konnektivitet för fisk (Vattenmyndigheterna m.fl., 2025a). Kvalitetsfaktorn kiselalger är måttlig vilket tyder på problem med övergödning och kvalitetsfaktorn för det särskilt förorenande ämnet zink är måttlig på grund av höga uppmätta halter. Gällande miljökvalitetsnorm för förvaltningscykel 3 säger att vattenförekomsten ska nå en god ekologisk status till 2027 med undantag för kvalitetsfaktorn kiselalger från diffusa jordbrukskällor på grund av naturliga förhållanden.

Den kemiska statusen är, enligt den senaste bedömningen genomförd 2023-05-02, uppnår ej god då halterna av bly, kadmium samt de överallt överskridande ämnena kvicksilver och PBDE är för höga i vattenförekomsten. Miljökvalitetsnormen för förvaltningscykel 3 säger att en god kemisk status ska uppnås till 2027 med undantag för kvicksilver och PBDE.

Cirka 2 kilometer nedströms planområdet ansluter Lillån till Sagån sträckan mellan Sala flygplats och mynningen till Lillån (WA72702963). Denna vattenförekomst har enligt den senaste bedömningen genomförd 2023-05-02 en måttlig ekologisk status på grund av näringsämnen, låg konnektivitet och höga halter av de särskilt förorenande ämnena zink och ammoniak (Vattenmyndigheterna m.fl., 2025b).

Gällande miljökvalitetsnorm för förvaltningscykel 3 anger att vattenförekomsten ska uppnå god ekologisk status till 2027 med undantag för kvalitetsfaktorerna näringsämnen och kiselalger från diffusa jordbrukskällor som har en tidsfrist till 2033 på grund av naturliga förhållanden.

Den kemiska statusen är enligt den senaste bedömningen genomförd 2023-05-02 klassad som uppnår ej god på grund av att halterna för de överallt överskridande ämnena kvicksilver och PBDE. Miljökvalitetsnormen för förvaltningscykel 3 säger att en god kemisk ytvattenstatus ska uppnås till 2027 med undantag för de överallt överskridande ämnena kvicksilver och PBDE.

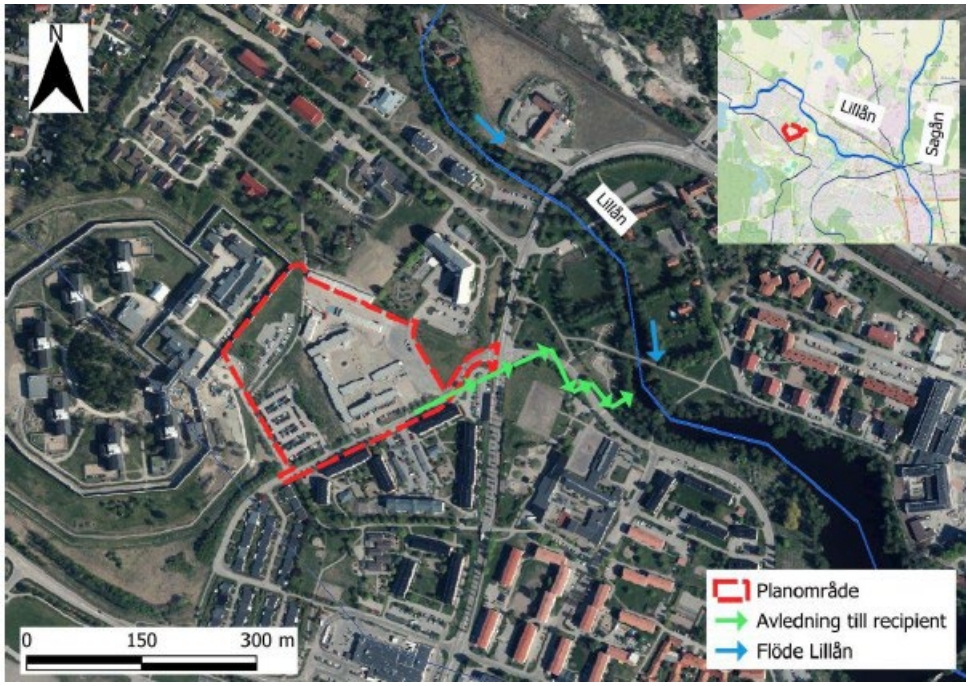

Figur 22: Recipient för planområdet. Avledning av dagvatten sker via kommunen dagvattennät till vattenförekomsten Skvalån:Lillån.

5.7.3 BULLER

Planerad nybyggnation kommer anläggas >160 meter från befintliga bostäder i Åkraområdet. Andelen trafik vid korsningen Johannesbergsgatan/ny lokalgata bedöms kvarstå oförändrad eller bli mindre frekvent än idag då trafiken till/från modulskolorna successivt försvinner. Bedömningen blir att MKN för buller inte kommer överstigas och innebära skadliga effekter på människors hälsa enligt förordning (SFS 2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader. Bullret har beräknats översiktligt och kommer endast uppgå till drygt 50 dBA dygnsekvivalent bullernivå (se nedan avsnitt 5.9 Hälsa och säkerhet).

5.8 MILJÖ

5.8.1 DAGVATTEN

Situationen avseende dagvatten har förändrats mycket i området sedan 2018. Innan modulskolorna kom på plats fanns här gräsbevuxna fotbollsplaner, och dagvatten omhändertogs lokalt. Utförd dagvattenutredning har utgått från denna ursprungliga situation för sina beräkningar. Efter att äldreboendet anlades direkt bredvid 2010, och modulskolorna förlades här 2018 har situationen dock ändrats. Förutom (troliga) makadamdiken och dräneringsrör inom bägge områdena fick modulskolan saneras och grus- /sandytor förutom asfalterade ytor precis där skolorna ställdes. Dagvattnet från skolområdet infiltreras via de öppna grusytorna och leds troligen via dräneringsrör (se figur 23 nedan) till anslutningspunkt i

Johannesbergsgatan som sedan leds via dagvattennätet till Lillån. Hur stor fördröjning samt reningseffekt som dagens lösning åstadkommer är okänd.

Figur 23: Gulmarkerat. Servisledning inlagd på ortofoto (2018) som ungefärligen visar där en dräneringsledning är förlagd inom skolområdets östra del. Läget från projekteringshandling VSD (2018) – Ledningsdimension D110 PP.

Utförd dagvattenutredning har i sina beräkningar utgått från hur området såg ut innan etableringen av modulskolan 2018. De troliga, men ej helt bekräftade anläggningar som finns i vissa underlag för modulskolorna (finns förutom dräneringsrör även förslag på anläggande av makadamdike) har därmed inte beaktas i utförda beräkningar. Dessa troliga, men inte bekräftade anläggningar kan om de finns endast vara positivt sett ur ett dagvattenhänseende i kombination med åtgärderna som föreslås nedan.

5.8.1.1 Nuvarande förutsättningar

Beslutade riktlinjer för dagvattenhanteringen i Sala kommun (2020) anger bland annat följande mål för dagvattenhanteringen:

- Dagvattenhanteringen i Sala kommun ska ske på ett hållbart sätt så att det inte medför negativa effekter i miljön eller för samhället i stort.

- Dagvattenlösningarna ska fördröja och reducera dagvattenflödena så att belastningen på ledningsnätet och recipienten minskar. Lokalt omhändertagande av dagvatten eftersträvas.

- Utsläpp av dagvatten får inte ge upphov till en sådan förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras. Med försämring menas att utsläppet av dagvatten negativt påverkar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm.

Uförd dagvattenutredning (WRS 2025) har genomfört flödes- och föroreningsberäkningar för området (med utgångspunkt från hur området såg ut innan modulskolan etablerades). Dessa flöden ska inte öka jämfört med innan exploatering, d.v.s. innan modulskolan anlades 2018.

Till grund för dagvattenutredningen har även dimensionering skett enligt Svenskt Vattens publikation P110. Klimatfaktor 1,3 samt att minsta fördröjningsvolym inom kvartersmark bör motsvara 10 liter per kvadratmeter reducerad area. Flöden och magasinsbehov ska beräknas utifrån ett 20-årsregn.

Befintligt dagvattennät:

Kommunala dagvattenledningar med dimensionen 300 mm går längs med Johannesbergsgatan och två anslutningspunkter för kvartersmarken ligger längs med denna dimensionen på dagvattenledningen längs Johannesbergsgatan övergår till 600 mm innan det når utloppet i Lillån. Dagvattenhanteringen inom kvartersmarken är i dagsläget osäker för den östra delen av kvartersmarken då ledningsunderlag saknas och inga dagvattenbrunnar har hittats i fält.Troligtvis dräneras skolgården i dagsläget via en dräneringsledning till anslutningspunkten i öster (D110, VG +53,09, se figur 23 ovan och figur 24). I ett förslag till dagvattenhantering inför byggnation av modulskolan har ett makadamdike ritats ut i fastighetens norra del (Sala kommun, u.å.). Det är dock oklart om denna åtgärd anlades i samband med markarbetena när modulskolan byggdes i området. För fastighetens västra del avvattnas i dagsläget parkeringen och stora delar av Salberga kriminalvårdsanstalt till anslutningspunkten i väster (D300, VG +54,50).

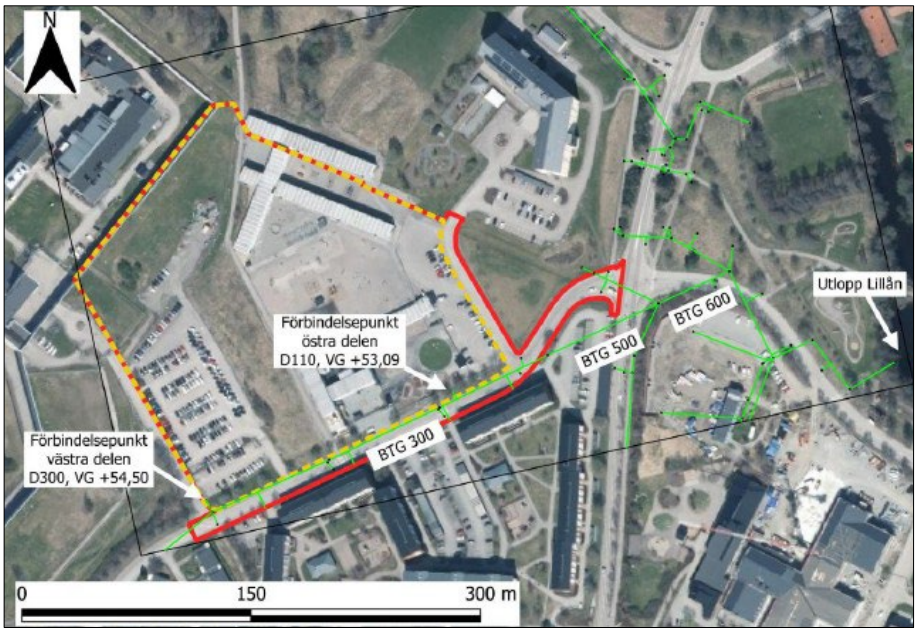

Figur 24: Dagvattenledningar vid planområdet (WRS 2025)

Befintlig ytavrinning och vattendelare:

Ytavrinningen i området sker generellt österut mot Lillån. Enligt analys i programmet Scalgo Live består planområdet av tre olika delavrinningsområden med storlekar mellan 2,1 och 7,9 hektar. Delar av avrinningsområdena omfattar Salbergaanstalten, men troligtvis fungerar muren runt anstalten som en vattendelare för ytliga flöden. Det tekniska avrinningsområdet för dagvatten (se nedan avsnitt 5.8.1.2) skiljer sig från avrinningen med endast hänsyn till marknivåer.Vid kraftiga regn där dagvattensystemets kapacitet överskrids kan dock avrinningen ske som figur 25 nedan visar.

Nedströms planområdet leds vattnet mot Lillån via en underfart för gång- och cykeltrafik. Ingen bebyggelse eller viktig infrastruktur bedöms ligga mellan planområdet och recipienten Lillån.

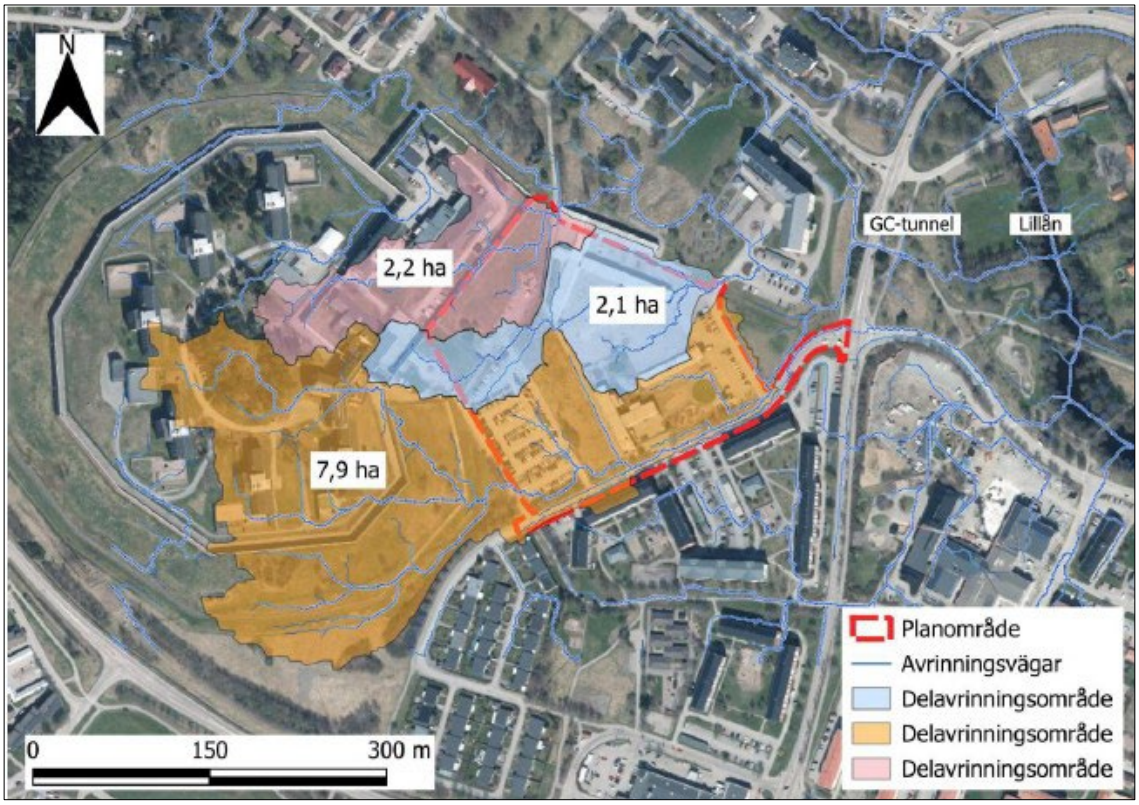

Figur 25: Avrinningsvägar och avrinningsområden vid planområdet utifrån topografin (WRS 2025)

5.8.1.2 Flöden- och föroreningsberäkningar samt magasinsbehov

Flödet vid ett dimensionerande 20-årsregn förväntas öka från 350 l/s till 680 l/s, vilket motsvarar en ökning med 94 %. Detta beror på att hårdgörningsgraden i området ökar efter exploatering. Med en klimatfaktor på 1,3 kommer det dimensionerande 20-årsregnet att öka ytterligare till 890 l/s.

Flödesberäkningarna delas upp per antagen anslutningspunkt inom kvartersmarken där ungefär en tredjedel antas ledas mot den västra anslutningspunkten. Allmän platsmark beräknas som ett separat område.

Magasinsbehovet inom planområdet utgår ifrån att flödet inte ska öka efter exploatering upp till ett klimatkompenserat 20-årsflöde. Markanvändningen för allmän platsmark är oförändrad efter exploatering, men då en klimatfaktor på 1,3 tillkommer så behöver 24 m^3 dagvatten magasineras för att uppnå fördröjningskravet att fördröja ett 20-årsregn.

	Magasinsbehov vid 10-mm fördröjning [m^3]	Magasinsbehov vid ett 5-årsregn innan exploatering [m^3]	Magasinsbehov vid ett 20-årsregn innan exploatering [m^3]
Kvartersmark, östra området	130	200	**310**
Kvartersmark, västra området	69	14	**22**
Allmän platsmark	42	15	**24**
Totalt	*240*	*230*	***360***

Figur 26. Valt beräkningsfall som använts vid dimensionering av åtgärdsförslag inramat med grön linje.

Förorenings- och närsaltmängder i dagvattnet som alstras inom området har beräknats med beräkningsverktyget Stormtac. Resultaten bör inte avläsas i exakta tal utan snarare ses som en indikation på föroreningsbelastning då både beräkningsverktyget och indata inhyser både osäkerheter och variationer. Stormtac visar att belastningen från planområdet ökar för samtliga av de nio undersökta näringsämnena och föroreningarna. För sex av dessa ämnen är förändringen större än osäkerheten. Ökningen är som störst för metallerna zink och kadmium. Att föroreningsbelastningen ökar beror på att området innan exploatering bestod av mestadels grönytor med en väldigt låg belastning av dagvattenföroreningar.

Utifrån resultatet av beräkningen föreligger ett behov av att rena dagvattnet. Då recipienterna har problem med övergödning är det främst fosfor och kväve som har stort reningsbehov. Att zink och kadmium ökar är även besvärande då Lillån har höga halter av dessa ämnen.

5.9 HÄLSA OCH SÄKERHET

5.9.1 OMGIVNINGSBULLER

Trafikbuller:

Utvidgningen av Salberga Kriminalvårdsanstalt kommer medföra att leveranser, sophämtning och personbilstrafik till anstalten kommer öka.

För trafik till- och från området används riktvärdena för vägtrafik. Enligt uppgift från Salberga Fastighetsförvaltning AB ankommer leveranser till Salberga kriminalvårdsanstalt drygt 40 gånger/vecka (2024). Leveranserna kommer endast marginellt att öka. Inga leveranser sker däremot på kvällstid utan endast under dagtid (mellan 08–15). Detta då personal måste finnas på plats för att motta leveransen, öppna grindar mm. Därför sker leveranserna på fasta överenskomna tider enligt schema. Det finns därför inte risk att till exempel lastbilar anländer på natten och parkerar i närområdet för att sen vänta in personal för att kunna lossa. Samma rutiner gäller även för sophämtning mm.

Antalet anställda till anstalten kommer även öka, men samtidigt har Gärdesta modulskola och Ekdalens modulförskola avvecklats då den nya Åkraskolan nyligen invigts. Detta medför att den tillfälliga busshållplatsen Åkraskolan/Johannisberg även avvecklats helt. Sammantaget bedöms trafiksituationen minska eller vara nära oförändrad än i dagsläget.

Till Johannesbergsgatans äldreboende sker leveranser från Josefsdalsvägen direkt norr om äldreboendet. Trafiken från lokalgatan på södra sidan används mestadels av besökande, personal och färdtjänst (fast möjlighet för godsleveranser finns via denna gata). Gatan kommer i framtiden även att utnyttjas för leveranser till omlastningscentralen samt som infart till en ny personalparkering.

Antalet anställda som arbetar på äldreboendet är i medeltal 60 personer (uppdelat på olika tider på dygnet) varav de flesta anställda är på plats mellan 6:30-17:30. Hur många som använder bil till jobbet varierar från dag till dag samt årstid och väder. Besökare brukar komma från kl.12 fram till kvällen och antalet besök är runt 16 per dag. Utöver anställda och besökare kommer även färdtjänst dagligen och ambulans ibland. Befintlig parkering till äldreboendet är aldrig full enligt uppgift från verksamheten.

Situationen som tills nyligen var aktuell var att 1701 ÅDT kör in via Johannesbergsgatan varav många hade målpunkten att lämna barn till förskola/skola på förmiddagar. Merparten fordonsrörelser är även idag boende i området, leveranser samt anställda till äldreboende och anstalt. Besökare till intagna kommer mer sällan, men besöksparkering finns idag med drygt 30 p-platser. Leveranser sker med mindre tunga lastbilar.

Figur 27: Uppmätta fordonsrörelser.

Före anläggandet av modulskolarna var trafiken som körde in på Johannesbergsgatan från Silvermyntsgatan 1465 fordonsrörelser i årsmedeldygnstrafik (ÅDT) och efter anläggandet av modulskolan 2018 ökade detta till 1701. Efter avfarten mot äldreboende och skolorna minskar fordons-rörelserna med ca 500 ÅDT som är trafik till kriminalvårdsanstalten och till närliggande bostadsområden.

Nu när Gärdesta modulskola och Ekdalens modulförskola tomställts kommer årsmedeldygns-trafiken troligen minska något från dessa nivåer även vid beaktning av att fler leveranser och personaltrafik blir resultatet av att anstalten utökas.

Verksamhetsbuller från omlastningscentral (logistik)

Buller från godshantering vid lastkajer och omlastningsterminaler ska räknas in i ljudnivån från verksamheten (som inte är betydande avseende en anstalt) och bedömas som industribuller. För detta har Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller använts (Naturvårdsverket 2015).

Närmaste bostadsområde är Åkra österut som är flerbostadshus i tre-fyra våningar. Avståndet till tänkt lastzon till fasaderna är >160 meter. Befintliga Johannesbergsgatan ligger i direkt anslutning till bostadsområdet och avståndet från bostäder till korsningen dit leveranser, personal kommer köra in är som närmast ca 20 meter. En analys behövs därför genomföras och bedöma hur skillnaden blir i framtiden i relation till dagens situation.

Högsta tillåtna hastighet är idag på Johannesbergsgatan är 30 km/timmen och ska förbli så även när modulskolorna avvecklats. Enligt Boverkets skrift ”Hur mycket bullrar vägtrafiken” från 2016 kommer en hastighet på 30 km/timmen och en ÅDT på 1800 innebära en

dygnsekvivalent bullernivå vid närmaste bostadsfasad på 53 dBA och klarar därmed förordningen (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader 3§ som påtalar att buller från spårtrafik och vägar inte bör överskrida 60 dBA.

Avståndet till lastbrygga och lastzon är så långt för att det inte kan innebära större störningar avseende trafik- och verksamhetsbuller samt att leveranser till anstalten alltid sker på dagtid. Trots detta är det viktigt att trots avståndet utforma området så ev. störningar minimeras och en så god ljudmiljö som möjligt uppnås även om bullernivåerna är låga. Främst avses då momentana störningar vid lassning/lossning.

Under samrådet inkom information från Sala-Heby Energi AB att de förhandlar med Kriminalvården avseende att anlägga en eventuell anläggning för fjärrkyla inom området. Då det i dagsläget är oklart om Kriminalvården önskar detta, samt att ingen vet platsen för tänkt anläggning så behövs det, om det blir aktuellt, utredas verksamhetsbuller innan bygglov för en kylanläggning kan ges. Avseende utformning ska detaljplanens bestämmelser följas och en anläggning inrymmas i den givna maximala byggrätten.

5.9.2 RISK FÖR OLYCKOR

Idag är risken för olyckor liten inom området. Hastighetsbegränsningen på Johannesbergs-gatan är låg, 30 km/timmen och biltrafik och oskyddade trafikanter är separerade då separat gång- och cykelväg finns.

5.9.3 RISK FÖR ÖVERSVÄMNING

En dynamisk skyfallskartering över Sala finns sedan tidigare framtagen av WRS (2023). Skyfallskarteringen motsvarar ”detaljerad analys enligt MSB:s vägledning för skyfallskartering i tätorter (MSB, 2023).

Skyfallskarteringen visar att översvämningsriskerna inom planområdet är relativt små då större lågpunkter och rinnvägar saknas. Ett mindre område söder om den västra parkeringen blir dock översvämmat med vattendjup på upp till 0,5 meter. Detta stämmer även överens med kommunens erfarenheter från skyfallet under stormen Hans 2023 då just detta område ej drabbades av de omfattande översvämningarna som då uppstod i Sala. Inga större översvämningar bedöms heller kunna ske längs vägar vid planområdet och tillgängligheten till området bedöms därför inte hindras vid skyfall. Översvämning sker dock på parkeringen vid äldreboendet direkt öster om planområdet. Då delar av planområdet ligger uppströms detta område bör höjdsättningen anpassas så att ytavrinningen leds mot Johannesbergsgatan.

Översvämningskartering saknas för Lillån, men med hänsyn till att höjdskillnaden mellan planområdet och Lillåns reglerade vattenyta är cirka fyra meter bedöms översvämningsrisken vara obefintlig.

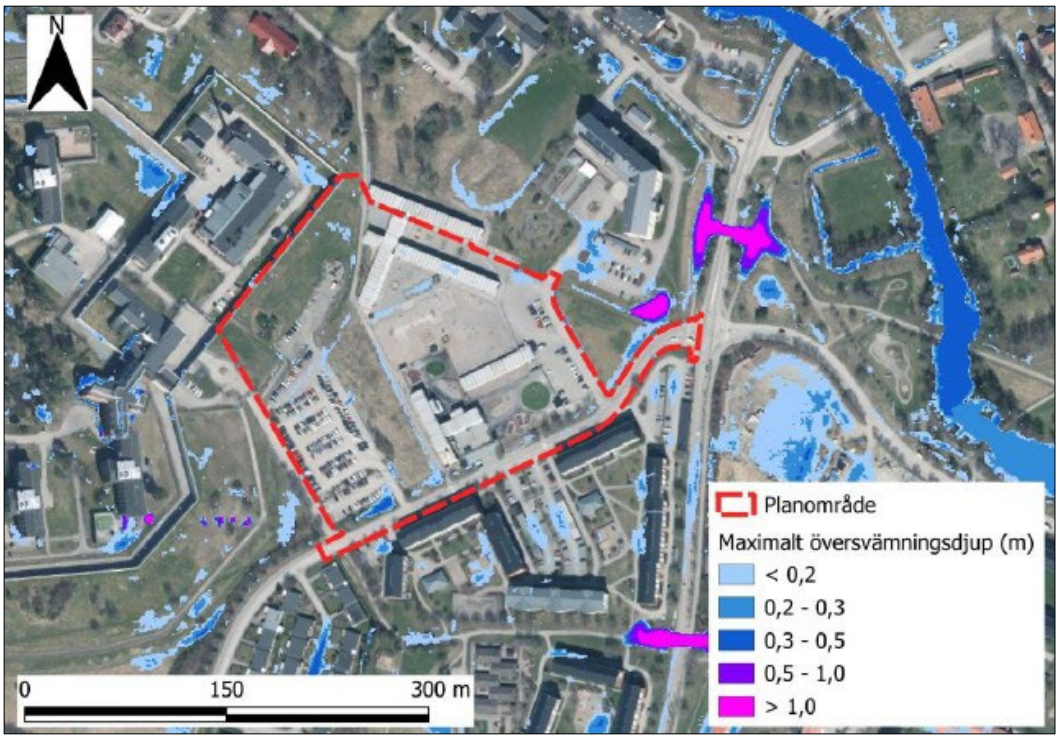

Figur 28: Maximala vattendjup inom planområdet till följd av ett 100-årsregn med klimatfaktor 1,3 (Källa WRS 2023, Ortofoto: Lantmäteriet 2024)

5.10 GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN

5.10.1 TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR I NÄROMRÅDET

I närområdet kring kommande kvartersmark har tidigare geotekniska undersökningar genomförts. Dels en undersökning från 2010 (1) som bland annat tittade på de geologiska förutsättningarna för det äldreboende som idag finns på platsen (Bjerking 2010) och dels ett projekteringsunderlag (2) som legat till grund för ny VA-ledning från anstalten. Bägge ger en indikation på vilka förhållanden som kan förväntas.

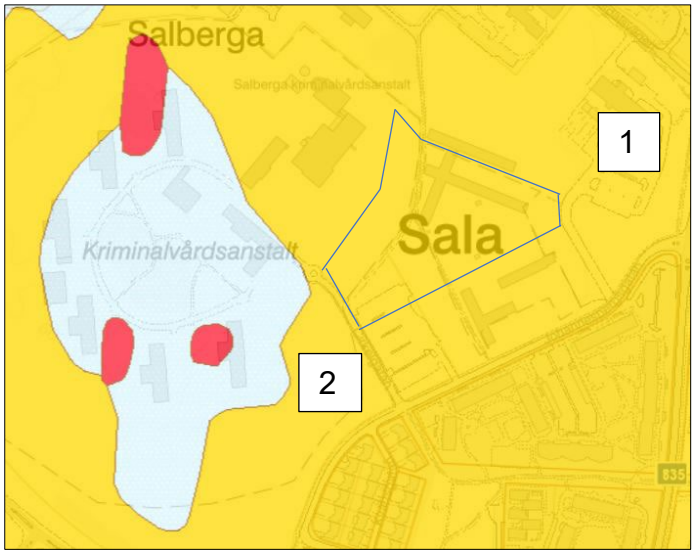

Figur 29: Plats för tidigare utförda geotekniska undersökningar, polygon visar ungefärligt omfattning av ny utförd geoteknisk utredning. Bakgrund: SGU Jordartskarta (gulfärgat: glacial lera).

Tidigare undersökningar i närområdet har kommit fram till följande karaktäristik avseende geotekniska förhållanden i området:

1. Undergrunden utgörs överst av 0,2–0,5 meter mullhaltig jord eller fyllning. Därunder följer 2,6–4,7 meter kohesionsjord följt av friktionsjord. Kohesionsjordens mäktighet är störst i den centrala och nordöstra delen. Kohesionsjorden utgörs av siltig lera som ned till 1,5 - 2 meters djup är av fast karaktär s.k. torrskorpelera. Därunder är leran av halvfast till lös beskaffenhet. Lägsta konstaterade skjuvhållfasthet uppmättes med vingborr på 4,5 meters djup i sonderingspunkt 103 och var där 22 kPa. Friktionsjorden under leran har ej närmare undersökts men antas utgöras av morän. Tryck/vridsonderingarna har stoppat efter 0,1–0,7 meter i friktionsjorden vilket motsvara 2,8 – 5,7 meters djup från markytan. **(Översiktligt PM Geoteknik – Kristina 4:4, 4:11 samt 4:14, Sala kommun (2010-02-11 - Bjerking).**

2. Jordlagerföljden i undersökta borrpunkter består av mullhaltig organisk jord med inslag av rötter intill ca 0,15 – 0,2 m djup ovan lera intill ca 0,3 – 2,5 m djup varpå morän och berg följer. Ställvis förekommer påfört fyllningsmaterial, detta gäller främst mellan befintlig byggnad och strax öster om betongmuren samt i anslutning till Cirkelgatan. Fyllningens mäktighet bedöms variera med ca 0,5 – 1,0 m. **(Del av Kristina 4:245 – Salberga i Sala kommun – Ny VA-ledning** (**PM Geoteknik – Projekteringsunderlag 2020-04-14 – Peab Anläggning AB/Gren Consulting**).

Det kan med ovan utförda utredningar förmodas att ytlagret (ned till runt 0,5 meter) följs av lera av torrskorpekaraktär (ca 0,5–2 meter), med lösare lera under (2-) innan det ersätts av friktionsjordar och/eller berg på ett djup på ca 3–5 meter. En ny översiktlig geoteknisk utredning har tagits fram över delar av planområdet (den del där byggnation ska anläggas) och utförd utredning bekräftar dessa tidigare undersökningar till stor del, men inte till fullo (Loxia 2025).

5.10.2 GEOTEKNISKA FÖRHÅLLANDEN

Geoteknisk utredning 2025 (Loxia):

Den översiktliga Geotekniska utredningen som framtogs under februari-mars 2025 begränsades till den nordvästra delen av planområdet där nybyggnationen är avsedd att placeras. Främst gjordes sonderingarna på gräsytan närmast anstalten, men även på skolgården samt befintlig personalparkering.

Enligt SGU:s jorddjupskarta anges jorddjupet till 3–10 meter och enligt berggrundskartan består berggrunden av Dacit-Ryolit. Även en lokal deformationszon skär genom området i riktning SV-NO.

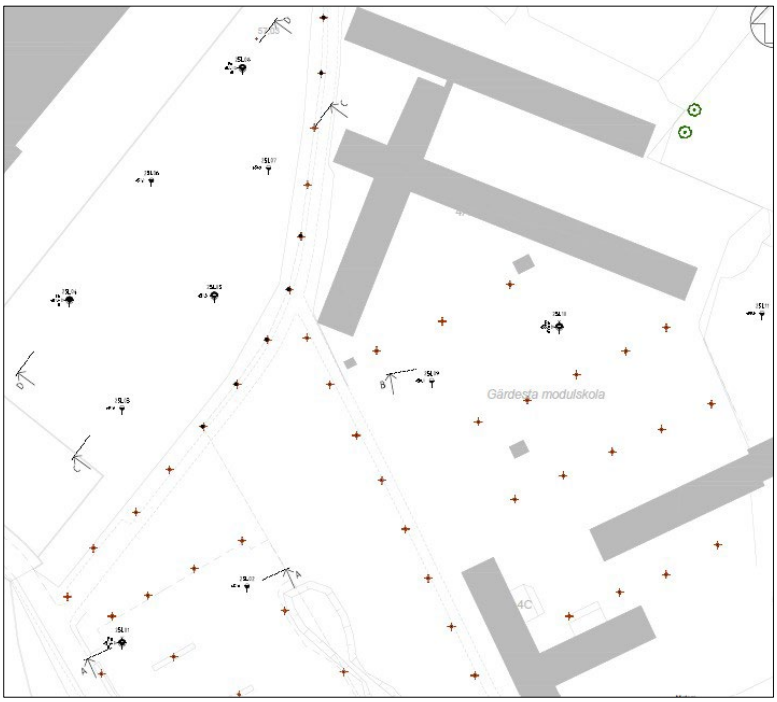

Figur 30: Vänster: Sonderingspunkter (mer information i MUR). Höger: Illustration av korsande deformationszon som korsar området (Loxia 2025).

Inom gräsytorna innanför befintligt yttre staket vid Salbergaanstalten består ytskiktet enligt utförd provtagning överst av ca 0,1 m mulljord med växtdelar eller ca 0,1 m fyllning. I ett område längst i norr är fyllningen något mäktigare och består av mullhaltig sandig siltig lera ned till ca 0,7 m under markytan. Under mulljord och fyllning förkommer torrskorpelera ned till mellan ca 0,7 – 1,1 m djup, följt av lera med torrskorpekaraktär ned till ca 3 m djup under markytan. Under leran med torrskorpekaraktär följer en varvig lera med tunna siltskikt ned till ca 5 m djup under markytan, leran är lös till mycket lös inom den sista metern. Under leran har stopp skett i relativt fast friktionsjord, förmodad sandig morän.

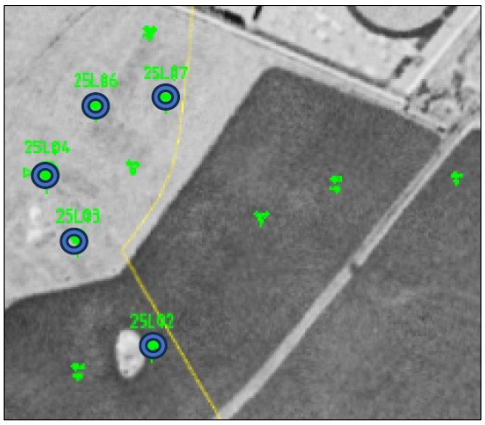

Figur 31: Blå cirklar (25L02-04, 06–07) markerade på flygfoto (1960) Se även figur 32 nedan.

På vissa ställen har trycksonderingar stoppat på ytligare djup. I punkterna 25L02, på befintlig parkering utanför grindarna, och i 25L03, 25L04, 25L06 och 25L07 innanför grindarna har trycksonderingarna stoppat på mellan 1,5 – 2,5 m djup, i jord med medelhög relativ fasthet. Åtminstone 3 av dessa stopp bedöms, enligt jämförelse med äldre flygfoton, se figur 31, och en kompletterande slagsondering relatera till äldre odlingsrösen eller moränryggar. De två stoppen i punkt 25L06 och 25L07 kan bero på påträffade större stenar eller block i leran.

Figur 32: Provpunkter och ungefärlig placering av byggnader. Efter granskning önskar Kriminalvården placera administrationsbyggnaden på norra delen av befintlig parkering.

I övrigt inom de asfalterade ytorna vid personalparkeringen, samt österut vid skolgården består jorden under ställvis ca 0,1 m asfalt överst av ca 0,6 – 0,8 m fyllning bestående av sandigt grus. Under fyllningen förkommer torrskorpelera ned till ca 1,6 – 1,8 m djup under markytan. I punkt 25L01, vid befintlig personalparkering, följer lera med torrskorpekaraktär, likt förhållandet innanför staketet, ned till ca 3 m djup, överlagrande en lösare lera. I läget för skolgården har leran under torrskorpeleran inte bedömts ha torrskorpekaraktär. Leran uppvisar dock även här varvighet, tunna siltskikt och en övergång till en lösare lera mot djupet.

Lermäktigheten bedöms generellt under torrskorpeleran till mellan 1 – 2 m. Av denna mäktighet har den lösare leran, där den finns, en mäktighet av ca 1 m och finns på mellan ca 4 – 5 m djup under markytan.

Skjuvhållfastheten utvärderad från CPT-sondering ligger mellan 80 – 40 kPa i torrskorpeleran, mellan 40 – 20 kPa i den varviga leran under torrskorpeleran och mellan 20 – 8 kPa i den varviga lösa leran, där den finns och överlagrar friktionsjorden. Från CPT-sonderingen har även ett värde på 1,3 kPa registrerats, denna registrering bedöms ej som trovärdig utan är förmodligen en felutvärdering på grund av att CPT-konen är anpassad för ett bredare men mindre exakt register. Utförda CPT- och trycksonderingar har, utöver de tidigare nämnda ytligare sonderingsstoppen, stannat på djup som varierar mellan ca 4 – 5,5 m under markytan i jord med medelhög relativ fasthet, förmodad sandig morän.

Lerans vattenkvot understiger huvudsakligen 45 % med enstaka värden upp mot 60 %. Lerans konflytgräns varierar mellan ca 40 – 70 %.

5.10.3 FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR GRUNDLÄGGNING

Utifrån resultatet från utförda geotekniska undersökning föreslås två olika grundläggningssätt för de två byggnaderna. Den norra byggnaden föreslås grundläggas på spetsburna pålar av stål eller betong förutsatt att tillräckliga pållängder kan erhållas. Inom delar av området kan det bli svårt att erhålla tillräcklig pållängd p.g.a. litet djup till morän och eventuellt då även till berg. I de fall pålarna är kortare än 2,5 – 3 m bör i stället stålrörspålar inborrade i berg användas. Det kan eventuellt bli aktuellt att kombinera olika grundläggningssätt. Möjliga lösningar är även urgrävning av lera då denna är begränsad i djupled, eller förbelastning. Ett annat alternativ är kompensationsgrundläggning; den befintliga jorden skiftas ur och ersätts med lättfyllning. Den påförda lasten får inte överskrida vikten av den utskiftade jorden.

Den södra byggnaden föreslås plattgrundläggas direkt på den naturligt lagrade torrskorpeleran då utförda sonderingar inom det södra området tyder på avsaknad av underlagrande lös lera. Detta behöver dock bekräftas med en kompletterande undersökning vid byggnadens södra kortsida (kompletterande provgrovsundersökning behövs). Inom detta område bedöms mindre och medelstora byggnader kunna plattgrundläggas på förekommande torrskorpelera. Ett grundtryck på ca 100 – 120 kPa bedöms kunna accepteras överslagsmässigt, vilket motsvarar grundtrycket från en normal villa. Se bild nedan.

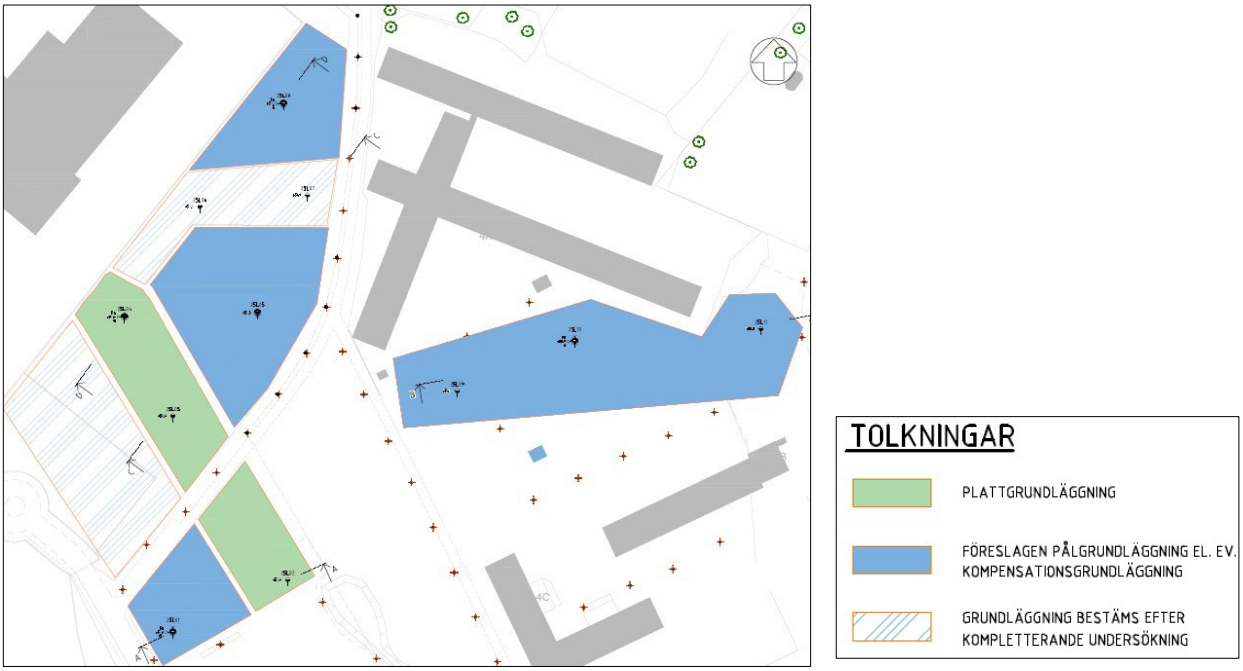

Figur 33: Tolkningar avseende lämplig grundläggningsmetod samt var kompletteringar ska göras.

Utförd utredning visar att tänkt byggnation är möjlig och lämplig att anlägga på platsen, men att det föreligger behov för kompletteringar. Vid projektering måste därför, när utformning och laster är mer kända, kompletterande sonderingar (se nedan) genomföras så markens beskaffenhet blir mer kända i detalj. I och med detta fås ett mer komplett underlag avseende

lämpligast grundläggning som kan revidera/komplettera de principiella råden ovan (Se även nedan 5.10.4 Markarbeten).

- Provgropsundersökning i läget för den södra byggnadens södra del som i nuläget ligger innanför det inre staketet, föreslås ske för att kontrollera jordlagerföljden
- Jord- och bergsondering för att bedöma erforderlig pållängd.
- Hejarsondering för att komplettera jord- och bergsondering och ta fram friktionsvinkel på morän.
- Kolvprovtagning
- CRS-försök i laboratorium för noggrannare bedömning av sättningsegenskaper
- Utökade grundvattenmätningar, med mätningar en gång per månad för att ev. fånga säsongsvariationer.

Utöver detta krävs kompletterande geotekniska undersökningar ifall ny byggnation önskas på de delar av kvartersmarken som inte undersökts inom ramen för denna plans framtagande.

5.10.4 MARKARBETEN

Schaktning:
Eventuell förekommande mulljord samt asfalt skall avlägsnas under byggnader och hårdgjorda ytor. Vid schaktningsarbeten skall anvisningar enligt Svensk Byggtjänsts ''Schakta Säkert'' från 2015 följas. Schakt bedöms främst ske i förekommande fyllning eller torrskorpelera med en mäktighet av minst en meter, överlagrande lera med en skjuvhållfasthet över 20 kPa, förutsatt att schakt ej sker ned till större djup än ca 3 meter under markytan. Vid schakt under grundvattnets trycknivå bör grundvattnet hållas undan med länspumpar i pumpgropar då befintlig lera inte bedöms vara mäktig nog att förhindra hydraulisk bottenupptryckning.

Fyllning och packning:
Fyllning under pålad byggnad skall ske med pålningsbara massor. Under plattgrundlagd byggnad skall läggas en packad fyllning om minst 0,3 meter. På grundbotten skall en geotextil av lämplig bruksklass utläggas innan fyllningen påförs.

Dränering:
Dränering inom kvartersmark bör ej ske under nivån +55 för att ej permanent påverka grundvattenförhållandena inom området. Avseende dränering inom allmän platsmark gata (befintliga lokalgator) så dräneras de idag till nivåer lägre än +55 och behöver fortsätta hållas dränerade för att bibehålla sin funktion.

Marksättningar och markstabilitet:
Den förekommande jorden inom områden med lera är att betrakta som något sättningskänslig även om inga kompressionsförsök har skett på leran. Utifrån utvärderad CPT i punkterna i närheten av anstalten bedöms leran vara överkonsoliderad ned till ca 3 – 4 meter djup under markytan och normalkonsoliderad och sättningsbenägen under denna nivå. Sättningarna kan grovt uppskattas till 7–8 cm vid 2 meter lera och en uppfyllnad över befintlig markyta om ca 1 meter. Vid behov av större uppfyllning och vid plattgrundläggning i områden med lera bedöms kompressionsförsök behöva utföras för en mer noggrann bedömning av sättningarna. Överkonsolideringsgraden har ej heller undersökts på befintlig skolgård.

Avseende markstabilitet är marken att betrakta som stabil vid belastning på markytan från entreprenadmaskiner. Leran bedöms kunna belastas med upp till 100 kPa utan att riskera markens stabilitet, förutsatt plan mark. Vid större kranuppställningar samt vid arbeten i anslutning till eventuella schakter där släntkrönet belastas skall dock samråd ske med geotekniker.

5.10.5 MARKRADON

Kommunens radonriskkarta från 1995 visar att planområdet ligger inom normalrisk-område för radon. De mätningar av radon som gjordes vid den geotekniska utredningen visar att normalrisk också föreligger, men att ett prov (25L08) i den nordvästa delen påvisade ett högre radonvärde (värden >50 kBq/m^3 som innebär hög risk).

Mätningar av radon utfördes i fyra punkter inom området och följande värden uppmättes:

Punkt	Radonhalt (kBq/m^3)
25L01	40,7
25L04	36,7
25L08	51
25L10	28,3

Tabell 1: Uppmätta radonhalter.

Ett radonsäkert byggande rekommenderas, huvudrekommendationen från Boverket vad gäller byggnadssätt med avseende på radon är att alltid bygga tätt mot marken. Radonskydd hanteras i bygglovskedet.

5.11 HYDROLOGISKA FÖRHÅLLANDEN

Planområdet är förhållandevis flackt (mellan +57,8 i väster ned till ca + 55 i öster). Jordmånen i marken är i huvudsak glacial lera. Markens infiltrationsförmåga är låg och är att beteckna som mycket dåligt dränerande.

Två grundvattenrör har installerats i samband med den geotekniska undersökningen. Dessa rör har avvägts vid ett tillfälle, 1 – 2 dagar efter installationen, i februari 2025 (25L01GW och 25L10GW). Portrycksutjämning och därpå följande beräkning av grundvattnets trycknivå har även utförts efter CPT-sonderingar (25L05 och 25L08). Inom den nordvästra delen av området har en trycknivå på +56,3 – +55,2 (1 – 1,4 m under markytan) beräknats från CPT-sonderingar. Inom den sydöstra delen av området har en trycknivå på +56,5– +54,6 (1,2 – 1,3 m under markytan) uppmätts i grundvattenrören. De utförda mätningarna tyder på relativt likartade grundvattenförhållanden inom området, grundvattnets trycknivå låg vid tidpunkten för mätning på mellan 1 – 1,4 m under markytan. Grundvattennivåerna låg generellt i små magasin över de normala vid tidpunkten (enligt SGU:s grundvattennivåer). Över tid kan sannolikt variationer förekomma.

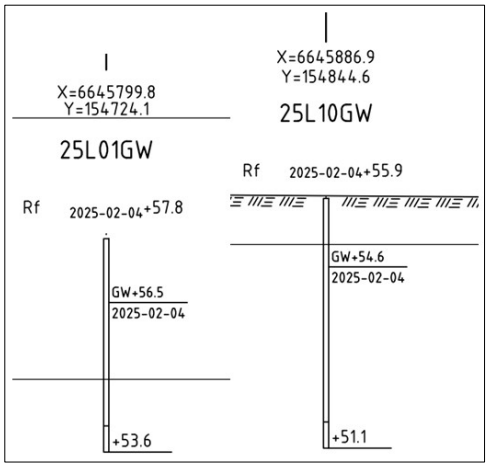

ID	Avläsning	
	Datum	Djup/Nivå
25L01GW	2025-02-04	1,3 m.u.my/+54,6
25L10GW	2025-02-04	1,2 m.u.my/+56,5

ID	Avläsning portrycksutjämning	
	Datum	Djup/Nivå
25L05	2025-02-04	1,02 m.u.my/+56,3
25L08	2025-02-04	1,38 m.u.my/+55,7

Figur 34: Från MUR (Loxia 2025). Grundvattennivåer (G-10.2-001) samt grundvattennivå och portrycksutjämning (tabell 2 och 3).

2025-04-23 kontrollerades dagvattenrören av Sala kommun och nivåerna uppmättes då för 25L01GW till + 55,8 (1,8 m.u.my) och för 25L10GW till + 54,28 (1,6 m.u.my) (RH2000). Dagvattenrören kommer mätas igen i oktober 2025. Dagvattenrören kontrollerades igen 2025-06-12. 25L01GW uppmättes till + 55,84 (1,8 m.u.my.) och 25L10GW uppmättes till + 54,42 (1,46 m.u.my). Mätningar i oktober (2025-10-08) uppvisade liknande nivåer som i juni (+55,88 och + 54,45). Uppmätta värden skiljer sig därmed mycket lite mellan april-oktober.

För att få ytterligare jämförelser finns ett grundvattenrör från 2017 i planområdets sydvästra hörn (SALA 9020) precis vid infarten till Salberga, nära Johannesbergsgatan. I detta

grundvattenrör har vattnet sedan mätningarna påbörjades 2017 i genomsnitt legat på ett djup av ca 2,7 meter under markytan (+54,13 RH2000). Då marken ligger högre och avståndet är ca 130 meter från där den underjodiska dagvattenanläggningen avses förläggas så behöver grundvattennivån undersökas där anläggningen avses placeras. Troligen ligger grundvattennivån där på strax över eller under + 53.

Vid projektering för en underjordisk dagvattenanläggning bör jordlager och grundvattennivån undersökas inom utsett område för kunna bestämma lämpligast utformning av anläggningen.

Grundvattennivån har därmed undersökts på två punkter inom kvartersmarken samt vid CPT sondering. Grundvattenrören 25L01GW (östra delen på befintlig parkering) samt 25L10GW (västra delen på skolgården). Bägge grundvattenrören drogs ned till friktionsjorden.Vid projekteringen inför nybyggnation bör hydrogeolog undersöka grundvattensituationen närmare. T.ex. kan fler grundvattenrör slås ned i lerlagret men inte ned till friktionsjorden tillsammans med att befintliga rör avläses. Detta för att jämföra uppmätta grundvattennivåer och ge en mer detaljerad information avseende möjliga schakningsdjup och minimera risken för hydraulisk bottenupptryckning. Undersökningen kan även svara på om det finns behov av tillfällig grundvattenbortträngning, kontrollåtgärder m.m. Detta för att, tillsammans med kompletterande geoteknik, ge en mer detaljerad information avseende lämpligast grundläggning. Kompletteringen kan förslagvis göras vid projektering i samband i med geotekniska undersökningar.

Liknande rekommendationer beskrivs även i utförd dagvattenutredning där förslaget är att anlägga ett underjordiskt fördröjningsmagasin. Innan ett anläggande kan bli aktuellt ska förutsättningarna avseende geohydrologin undersökas närmare för att föreslagen konstruktion ska bli funktionell samt inte påverka grundvattennivåer negativt.

” *Det är troligt att den uppmätta grundvattennivån visar grundvattentryckytan i det slutna magasinet under lerlagret, vilket på grund av lerans tryck ställer sig en bit upp i lerlagret (SGU, 2019). Vid eventuell framtida schakt i området behöver lerlagrets mäktighet och grundvattennivåer i det undre och övre magasinet säkerställas, samt influensområdet för en eventuell lokal grundvattensänkning behöver utredas. Risker som bottenupptryckning behöver även beaktas…Fler provpunkter kommer behövas i och kring positionen för ett eventuellt underjordiskt magasin*.” (WRS 2025, avsnitt 5.2).

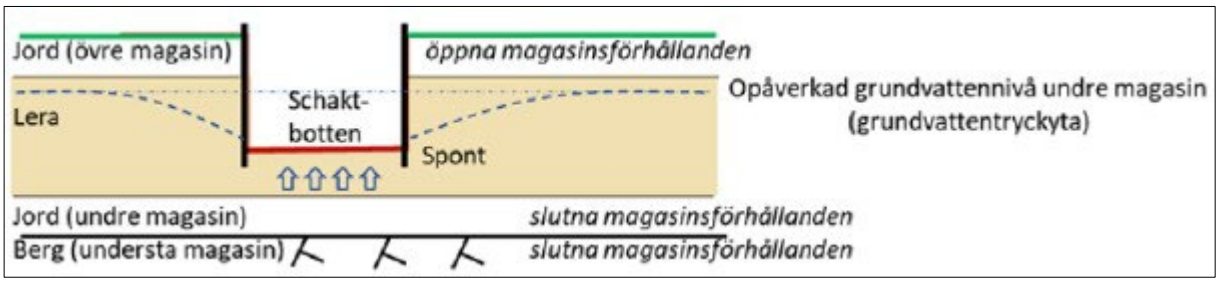

Figur 35: Schematisk bild av påverkan på grundvattennivå (SGU 2019).

5.12 KULTURMILJÖ

Inga kulturhistoriskt viktiga lämningar, byggnader eller byggnadsminnen finns inom planområdet. Strax norr om planområdet finns mer kulturhistoriskt intressant arkitektur och kvarvarande delar av det gamla sjukhusets park. Området är inte planlagt och byggnaderna i området har inget skydd. Konstverket Silverraster på anstaltens mur är del av dagens befintliga kulturmiljö (se ovan avsnitt 3:6).

5.12.1 FORNLÄMNINGAR

Inga fornlämningar finns inom planområdet. I fornsök finns endast registrerat ett par fynd i närheten (ej fornlämningar). Dels ett lösfynd av tre bitar yngre rödgods (sentida höganäsproduktion) gjordes vid arkeologisk utredning under planarbetet för äldreboendet nordöst om planområdet (L2022-781) samt en sentida husgrund (lusthus) som idag finns inom anstaltsområdet (L2003-8485). Skulle lämningar hittas under markarbeten ska arbetet direkt avbrytas och tillsynsmyndighet (Länstyrelsen Västmanland) kontaktas.

5.13 FYSISK MILJÖ

5.13.1 GÅNG- OCH CYKELVÄG (GC)

Idag går en gång- och cykelväg (GC-väg) genom området där Salberga avses utvidgas. Från befintlig GC-väg längs med Josefsdalsvägen når man GC-vägen genom att ta Portvaktsgatan ned till Tränggatan där GC-vägen fortsätter söderut. Efter tidigare ombyggnation av parkeringsplatserna avviker GC-vägen åt sydost fram till befintligt GC-nät på Johannesbergsgatans östra sida.

Denna GC-väg används frekvent av boende som bor längre nordväst om området (t.ex. från Gärdesta och Josefsdal). Vägen används bland annat för att ta sig till målpunkter som sportaktiviteter vid Lärkanområdet och tidigare för att hämta/lämna barn vid skola och förskola.

Ny detaljplan kommer innebära att denna GC-väg inte kommer kunna finnas kvar då området i framtiden inhägnas. Området kommer därmed inte längre vara tillgängligt för allmänheten. Samhällsbyggnadskontoret har därför utrett om en ny dragning direkt norr om området och åt öster skulle kunna ersätta den del av GC-vägen som inte kommer gå att använda i framtiden.

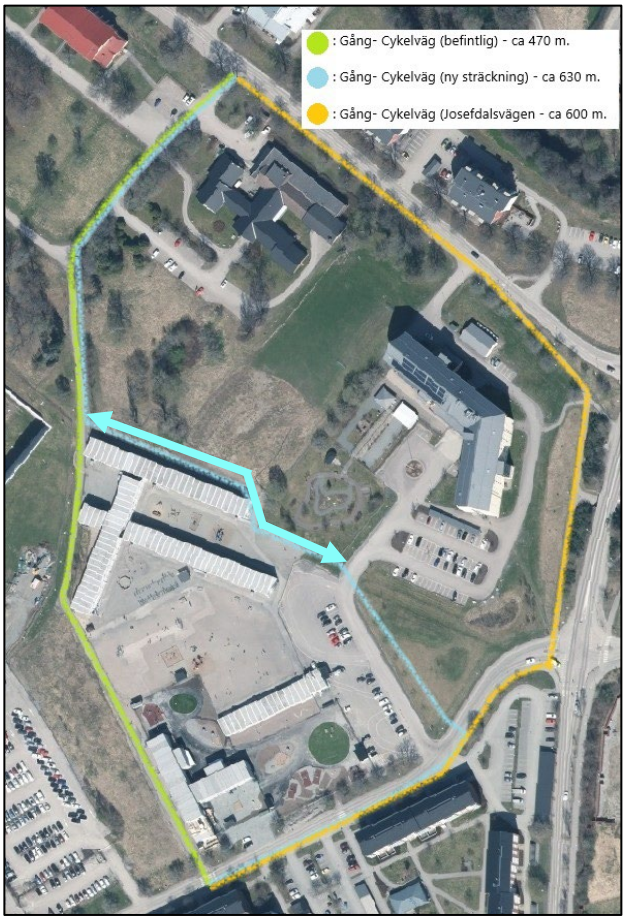

Figur 36: Längd avseende befintlig och alternativ till GC. Röd streckad linje avser ny GC till äldreboendet samt övergångsställe till befintlig GC på andra sidan Johannesbergsgatan. Pil visar möjligheten att sammankoppla GC-nätet i framtiden om behov uppstår.

Slutsatsen blir att det finns möjligheten att göra detta (se ljusblå linje figur 36) men att detta inte kommer innebära en genare väg än vad befintligt GC nätet idag erbjuder. Antalet passager över gator är samma oavsett lösning (en passage över Johannesbergsgatan) och den nyanlagda GC-vägen skulle till och med bli aningen längre.

I figur 36 (grön linje) är den idag befintliga GC-vägen klart kortare (ca 470 meter) och innebär en genare väg till målpunkter söderut. Vid ett anläggande av en ersättande GC-väg skulle denna anläggas norr om anstaltens nya utbredning och gå västerut och ned till Johannesbergsgatan (ljusblå linje). Denna sträcka blir ca 630 meter. Att i stället för att svänga in på Portvaktsgatan fortsätta längs med Josefsdalsvägen, och sedan svänga söderut innebär även det en längre sträcka än idag (ca 600 meter).

Sammantaget kommer det bli något längre att cykla/gå i framtiden än idag, men då en ersättande lösning endast skulle innebära en ännu längre sträcka finns det inte några anledningar att ersätta den gamla genare GC-vägen med en helt ny GC-väg.

Tidsmässigt (med cykel) innebär förändringen att restiden blir ca 25–30 sekunder längre genom att använda sig av befintligt GC-nät. Denna tidsskillnad blir även den konsekvens som detaljplanen innebär för trafikanter som nyttjar GC-nätet.

En ny GC-väg kommer trots detta anläggas längs med den nya lokalgatan till äldreboendet. Även ett nytt övergångställe kommer anläggas vid infarten till lokalgatan som passerar Johannesbergsgatan (kopplar ihop ny GC-väg med det befintliga GC-nätet). Se rödmarkerad linje i figur 36. Om framtida behov uppstår kvarstår en möjlighet att koppla samman GC-

vägarna genom att anlägga en fortsättning av GC-vägen längs den norra sidan i enlighet med ljusblå linje och pil i figur 36 (direkt utanför planområdet).

5.13.2 HÅRDGJORDA YTOR

Förutom befintlig asfalterad gång- och cykelväg finns övriga hårdgjorda ytor inom området som personalparkering och asfalterat underlag där olika versioner av modulskolan placerats. Även asfalterade hämtning och lämningszoner finns.

5.14 SOCIALA

Idag används västra delen av området främst av anställda vid Salberga kriminalvårdsanstalt då anstaltens parkeringsplats ligger där, men även besökare till anstalten. Östra delen används för förbipasserande som använder GC-vägen för att ta sig i nord/sydlig riktning. Planområdet angränsar i sydöst till bostadsområdet Åkra som är Salabostäders hyresbostäder och i nordöst till det Johannesbergsgatans äldreboende.

5.15 TEKNIK

Inom planområdet finns teknisk infrastruktur i form av ledningar som t.ex. fjärrvärme, el, fiber och VA. Inom skolområdet finns också nedlagda ledningar och anläggningar för skolans behov, t.ex. fettavskiljare, dräneringsrör, el-försörjning och VA rör. Dessa kommer ligga kvar i marken efter att skolorna avetableras. Fjärrvärmeledningar går längs med kvartersmarkens norra och södra gränser Påkoppling av nybyggnation till fjärrvärme är möjlig (Sala-Heby Energi AB). Diskussioner pågår även om att eventuellt anlägga anläggning för fjärrkyla.

Den befintliga transformatorstationen anlades för skolans behov och kommer troligen inte behövas i framtiden då de nya byggnaderna troligen kommer få sin elförsörjning inifrån anstalten (för att möjliggöra reservkraft vid strömavbrott). Befintliga armaturer och belysningkällor inom skolområdet och längs med befintlig gång- och cykelvägar behöver övertas eller avvecklas. Diskussion avseende detta ska göras mellan ledningsägare och Salberga Fastighetsförvaltning AB.

Figur 37: Transformatorstation och belysning. Bild tagen från väster. Ekdalens modulförskola och Åkraområdet i bakgrunden. Vallen till höger.

5.16 TRAFIK

Kollektivtrafik

Busslinjen ”Silverlinjen” trafikerar och hållplats finns vid närliggande Silvermyntsgatan cirka 120 meter från planområdet. Önskemål finns från Kriminalvården att i framtiden kunna anlägga en hållplats. Inom kvartersmarken skulle en vändslinga för buss gå att åstadkomma, men inget beslut om detta är taget i dagsläget. Endast en handfull anställda nyttjar kollektivtrafik för att ta sig till jobbet. En anledning till det är på grund av att aktuell tidtabell synkar dåligt med Kriminalvårdens arbetstider. Periodvis har Kriminalvården chartrat direktbussar från Uppsala till Salberga. Diskussioner ska enligt uppgift från Salberga Fastighetsförvaltning AB pågå mellan Kriminalvården och Region Västmanland om eventuella anpassningar i tidtabellen för att förbättra möjligheten för att använda kollektivtrafik.

Tidigare trafikerade busslinje 60 den tillfälliga hållplatsen Åkraskolan/Johannisbergsgatan som ligger i anslutning till modulskolorna. Linjens sträckning och upptagningsområde är inte anpassad för att utnyttjas av anställda på anstalten. Linje 60 har, efter att Åkraskolan återinvigdes 2025-08-18, återgått till att trafikera Åkraskolan.

Övrig motortrafik

Silvermyntsgatan är utsedd som sekundär led för farligt gods (ÅDT November 2024: 5843). Då aktuell kvartersmark ligger på behörigt avstånd innebär detta ingen risk.

Trafiken på Josefsdalsvägen har som målpunkter bostäder på Åkraområdet samt till anstalten och skola/äldreboende. Hastigheten är begränsad till 30 km/timmen. ÅDT där man svänger in från Silvermyntsgatan låg 2018 på 1701 och har inte mätts där sedan dess. Trafiken avtal ju längre in på vägen man tittar, se avsnitt ovan 5.9.1 Trafikbuller.

Avseende trafiken på den enskilda väg som ska övergå att bli allmän platsmark gata så används den idag för hämtning/lämning till modulskolorna samt trafik till äldreboendet. Personbilstrafiken varierar från dag till dag på vardagar avseende personal som tar bilen med högt räknat ca 60 bilar/dygn (ej beaktat anställda som går, cyklar till jobbet). Fordonsrörelserna är utspritt på olika skift (dag, kväll, natt) med något mer trafik när skiftbyten sker. Besökare till äldreboendet brukar besök vara i genomsnitt ca 16 st/dag. Ambulanser och färdtjänst tillkommer. Leveranser sker främst från Josefsdalsvägen, ca 20 st/vecka.

För modulskolornas del så alstrar dessa ingen trafik idag då de är tomställda.

Figur 38: Sekundär led för farligt gods (Silvermyntsgatan).

5.17 ANNAT

Postutdelning:
Postnord har i uppdrag att tillhandahålla den samhällsomfattande posttjänsten vilket bland innebär att det är Postnord som ska godkänna placering och standard på postmottagningsfunktionen. I denna roll representerar Postnord samtliga postoperatörer som är verksamma i det aktuella området.

Till Salberga Kriminalvårdsanstalt är det Postnord som levererar post till anstalten och Kriminalvården avser att förlägga posthanteringen ut till den nya omlastningscentralen. Vid

projektering av omlastningscentralen ska därför Postnord tidigt kontaktas för dialog och godkännande.

Avfallshantering:
Enligt uppgift från Kriminalvården kommer avfallshanteringen att flyttas ut till omlastningscentralen. Inga detaljer finns ännu och antingen kommer avfallet förvaras inne i byggnaden alternativt kan t.ex. en miljöbod komma att anläggas i nära anslutning till omlastningscentralen. Detta kommer bestämmas vid kommande projektering. Förutom Vafab Miljö AB handhas avfallet från anstalten även av PreZero. Enligt Salberga Fastighetsförvaltning AB kommer föranmälan för hämtning även framledes att krävas, något som lyfts som problematiskt av VafabMiljö AB.

Avfallshanteringen ska utföras i enlighet med kommunens renhållningsordning de rekommendationer som anges i Avfall Sveriges ”Handbok för avfallsutrymmen - Riktlinjer för utformning av avfallsutrymmen vid ny- och ombyggnation”.

Hämtningsplats för avfall ska utformas efter Arbetsmiljöverkets krav på körvägar, vändplatser och angöringsplatser. Avfallshanteringen ska även följa kommunens riktlinjer om källsortering. Avfall kan sorteras enskilt eller i miljöbod, skåp, bottentömmande behållare eller motsvarande, som utöver rest- och matavfall även inrymmer utsortering av förpackningsmaterial, glas och tidningar.

Inför projektering av ett avfallsutrymme eller ett beslut om bygglov av ett avfallsutrymme ska kontrakterade avfallsföretag kontaktas för att säkerställa förslag till utformning.

6 PLANERINGSUNDERLAG

6.1 KOMMUNALA

6.1.1 DETALJPLAN

DP 3996 Del av Salbergaområdet, Kriminalvårdsanstalten. Laga kraft 2006-07-04. Lagras i fysiskt arkiv och digitalt (www.sala.se) Start > Bygga, bo och miljö > Detaljplaner och områdesbestämmelser > Gällande detaljplaner.

DP 4030 Detaljplan för del av Kristina 4:4. Laga kraft 2012-02-03. Lagras i fysiskt arkiv och digitalt (www.sala.se) Start > Bygga, bo och miljö > Detaljplaner och områdesbestämmelser > Gällande detaljplaner.

6.1.2 GRUNDKARTA

Grundkartans aktualitet inför antagande: Fastighetsindelning 2025-11-19. Markdetaljer: 2024 års ortofoto, samt fältinventering 2024-03-03. Koordinatsystem Sweref 99 16 30 och Höjdsystem RH2000. Lagras i kommunens diarie (KS 2024/964).

Då aktuellt område är plats för pågående avvecklande av modulskolorna så ändras förutsättningarna kontinuerligt. Inga huvudsakliga mark- ägo förhållanden ändras utan belysningsstolpar tas bort, lekytor avvecklas samt moduler håller på att avlägsnas. Då Gärderstas moduler inom kort är avlägsnade så har dessa moduler helt tagits bort från grundkartan inför antagandet. Ekdalens moduler kvarstår.

6.1.3 ÖVERSIKTSPLAN

Översiktsplan för Sala kommun 2050. Antagen 2023-09-25. Lagras i fysiskt arkiv och digitalt (www.sala.se) Start > Bygga, bo och miljö > Översiktsplanering.

6.1.4 UNDERSÖKNING ENLIGT 6 KAP. 6§ MILJÖBALKEN (1998:808)

En undersökning om betydande miljöpåverkan togs fram och skickades för samråd till Länsstyrelsen Västmanland 2024-02-22. Undersökningen och Länsstyrelsens yttrande finns i kommunens diarie. Länsstyrelsens yttrande är daterat 2024-09-19 och har diarienr 4745-2024. Bägge dokumenten lagras i kommunens diarie (KS 2024/964).

6.1.5 SÄRSKILT BESLUT OM BETYDANDE MILJÖPÅVERKAN

Ett särskilt beslut att planförslaget inte kommer innebära en betydande miljöpåverkan har tagits i KSLU mellan samråd och granskning (KSLU § 133). Protokollutdrag bifogas planhandlingarna och lagras i kommunens diarie (KS 2024/964 & KS 2025/972).

6.1.6 GODKÄNNANDE AV KÖP- OCH GENOMFÖRANDEAVTAL

Avtalet godkändes i Kommunstyrelsen 2025-11-12 (KS § 206). Beslut och påskrivet avtal lagras i kommunens diarie (KS 2025/1038) samt fysiskt arkiv.

6.2 UTREDNINGAR

6.2.1 DAGVATTENUTREDNING

Dagvattenutredning (WRS 2025-04-14), Lagras i kommunens diarie (KS 2024/964).

Skyfallskartering över Sala stad (Sala kommun (WRS 2023-03-01), Lagras i kommunens diarie (KS 2025/399).

6.2.2 GEOTEKNISK UTREDNING

Översiktlig Geoteknisk utredning (Loxia 2025-03-26), PM + MUR - Lagras i kommunens diarie (KS 2024/964).

Äldre geotekniska utredningar:

Översiktligt PM Geoteknik, Kristina 4:4 mfl. (Bjerking 2010-02-11), Underlag till DP 4030 (Dnr: 2011/225). Utredning lagrad i kommunens Geosecma Webb (utredningar).

PM Geoteknik Projekteringsunderlag- Del av Kristina 4:245 – Ny VA ledning (Peab Anläggning/Gren Consulting 2020-04-14). Erhållen från Salberga Fastighetsförvaltning AB. Lagras ej hos kommunen.

6.2.3 MARKMILJÖUTREDNING

Någon ny markmiljöutredning har inte framtagits för denna detaljplan. Däremot har tidigare undersökningar inom planområdet och i det direkta närområdet använts och en kvalificerad bedömning gjorts avseende gällande markmiljösituation. Utredningar som legat till grund är:

PM Miljöteknisk markundersökning, Kristina 4:4 mfl. (Bjerking 2010-02-11), Underlag till DP 4030 (Dnr: 2011/225). Utredning lagrad i kommunens Geosecma Webb (utredningar).

Översiktlig miljöteknisk markundersökning inför skolverksamhet (Geosigma 2018-02-25) Lagras i kommunens diarie (Dnr: 2018/593).

Behovsbedömning markundersökning – uppförande av Ekdalen modulförskola i Sala, Sala kommun (AFRY 2023-07-19). Lagras i kommunen diarie (Dnr: 2023/1318).

Beslut hantering av massor inom Kristina 4:4 (Miljöenheten Sala kommun 2018-04-04) Delegationsbeslut § 2018/175 (Dnr: 2018/754).

6.2.4 BULLERUTREDNING

En översiktlig beräkning avseende trafikbullersituationen har genomförts genom tabeller publicerade i ”Så mycket bullrar vägtrafiken” (Boverket). Data avseende ÅDT (Årsmedeldygnstrafik) i området har tillhandahållits från Projekt- och utvecklingsenheten, Sala kommun. Övrig information avseende trafik (till äldreboendet) har erhållits från Vård- och omsorgsenheten och till anstalten från Salberga Fastighetsförvaltning AB.

6.3 ANNAT

Kontrollstrategi för luftkvalitet 2024–2025, Lagras i kommunens diarie (Dnr: KS 2023/181).

7 KONSEKVENSER

7.1 FASTIGHETER OCH RÄTTIGHETER

Inom området finns både servitut och ledningsrätter. Sala-Heby Elnät AB har ledningsrätt för starkström (1981-1422.1) samt fjärrvärme (1981-111.1). Ledningsrätterna påverkar bägge fastigheter men kommer kunna finnas kvar i plankarta inlagda markreservat för allmännyttiga ledningar.

Ett servitut (1981-1596.1) som kom till när befintlig plan genomfördes är det som möjliggjorde att allmänheten kunde använda en väg inom fastigheten Kristina 4:245 som gång- och cykelväg ”Servitut med rätt att använda väg för gång- och cykeltrafik”. Vid denna plans genomförande, och det faktum att övriga gång- och cykelvägen kommer förvinna innebär att detta servitut behöver avslutas.

För att tillgodose dagvattenhanteringen för kvartersmarken (främst vid skyfall) ska ett servitut tas fram som möjliggör att leda del av områdets dagvatten till det befintliga dike som idag tillhör befintligt äldreboende.

Ledningrätter kommer inte påverkas av planförslaget utan markreservat som säkrar befintliga ledningsrätter i området införs i plankartan.

Markreservaten kommer för anstaltens behov förses med stängsel, men detta ses inte förhindra framtida tillgänglighet till aktuella ledningar. Vid behov av åtkomst för service/underhåll av ledningarna gäller ledningsrätt. Lämpligast placering av stängsel diskuteras mellan fastighetsägare (Salberga Fastighetsförvaltning AB) och ledningsägaren (Sala-Heby Energi AB) innan dessa uppförs.

7.2 NATUR

7.2.1 LANDSKAPSBILD

Salbergaanstalten innebär redan idag en stor påverkan på landskapsbilden med tanke på den dominerande muren som omgärdar anstalten. Planförslaget och till den kommande byggnation

kommer placeras närmare befintlig anstalt och påverkar därav landskapsbilden i liten grad. Inhängnande stängsel kommer göras lägre och anpassas till närheten till kringliggnade befintlig bebyggelse. Syftet är att det inte ska upplevas att anstalten kommer närmare de närmast boende än hur det upplevs idag.

7.2.2 NATUR OCH FRIYTOR

Den natur och friytor som fanns inom planområdet innan modulskolorna anlades kommer inte gå att återskapa på platsen. Detta då behovet av expansion av Kriminalvårdens anstalter är av högre allmänt intresse än återskapandet av växtlighet och friytor i form av gräsplaner för bollspel. Då mycket av växligheten redan idag är borttagen blir konsekvenserna minimala. Om möjligt kan öppna ytor för dagvattenhantering innebära mer grönska, men är då inte allmänt tillgängliga.

7.3 MILJÖ

7.3.1 MILJÖBEDÖMNING

En behovsbedömning avseende betydande miljöpåverkan har gjorts enligt PBL 4:34 och 6 kap MB. Detaljplanen bedöms inte medföra sådana förändringar och påverkan att den fordrar en miljökonsekvensbeskrivning. Särskilt samråd har skett med Länsstyrelsen som yttrat sig att de instämmer i kommunens bedömning att rubricerad detaljplan inte kan antas medföra sådan betydande miljöpåverkan som avses i 5 kap. 11 a § PBL (4745-2024).

Planförslaget bedöms vara förenlig med hushållningsbestämmelserna enligt kap 3 MB, planområdet ingår inte i något av de områden som omnämns i kap 4 MB. Förslagets genomförande bedöms inte heller medföra att de gällande miljökvalitetsnormerna enligt MB kap 5 överskrids. Ett särskilt beslut att planförslaget inte kommer innebära en betydande miljöpåverkan har tagits i KSLU innan planen togs ut på granskning (KSLU § 133). Se även ovan 6.1.5.

7.3.2 STÄLLNINGSTAGANDE 4 KAP. 33 B § PLAN- OCH BYGGLAGEN (2010:900)

Kommunen bedömer att betydande miljöpåverkan inte kan antas medföra risk för betydande miljöpåverkan enligt Miljöbalken 6 kap 5 §. och skälen för detta ställningstagande redogörs nedan:

Markanvändning - Detaljplanen innebär att området kan exploateras och utvecklas för att anlägga anstaltens logistiska- samt administrativa funktioner. Påverkan på markanvändningen blir minimal på platsen för tänkt bebyggelse då delar av marken redan är exploaterad och sanerad till känslig markanvändning (idag modulskolor). Viss påverkan kan bli fallet om

dagvattenanläggningar måste anläggas för att omhänderta dagvatten samt möjligt behov för fler parkeringar, lastzon etcetera.

Omgivning - Omgivningen kommer påverkas i och med att ny bebyggelse tillförs. Bestämmelse avseende utformning har införts i plankartan som tillser att den anpassas till kringliggande bebyggelse.

Natur- och kulturmiljö - Detaljplanen bedöms inte påverka några kända fornlämningar eller annan värdefull natur- eller kulturmiljö.

Hälsa och säkerhet - Genomförandet av planen bedöms inte medföra någon betydande risk som berör hälsa och säkerhet. Den mark som avses för byggnation är till viss del redan sanerad ned till känslig markanvändning och ses lämplig för tänkt byggnation. Den vall med massor från saneringen som idag finns på platsen kommer inte påverkas för tänkt utveckling av området. Radonsäkert byggande rekommenderas och frågan kommer hanteras i bygglov.

Den samlade bedömningen blir därför att med utgångspunkt av ovanstående skäl bedöms ett genomförande av detaljplanen inte kan antas medföra risk för betydande miljöpåverkan enligt Miljöbalken 6 kap 5 §. En miljöbedömning med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning enligt Plan- och bygglagen 4 kap 34 § bedöms därmed inte behöva genomföras.

7.3.3 DAGVATTEN

Förslag på dagvattenhantering har tagits fram inom för detaljplanen utförd dagvattenutredning (WRS 2025). Figur 39 visar delområden för flödesberäkning och anslutningspunkter och figur 40 visar principlösning för dagvattenhantering. Observera att den västra delen av planområdet redan har en befintlig dagvattenledning som avvattnar parkeringen, exakt läge och dimension är dock inte känd. Vidare beskrivning av åtgärdsförslagen för kvartersmark och allmän platsmark följer nedan.

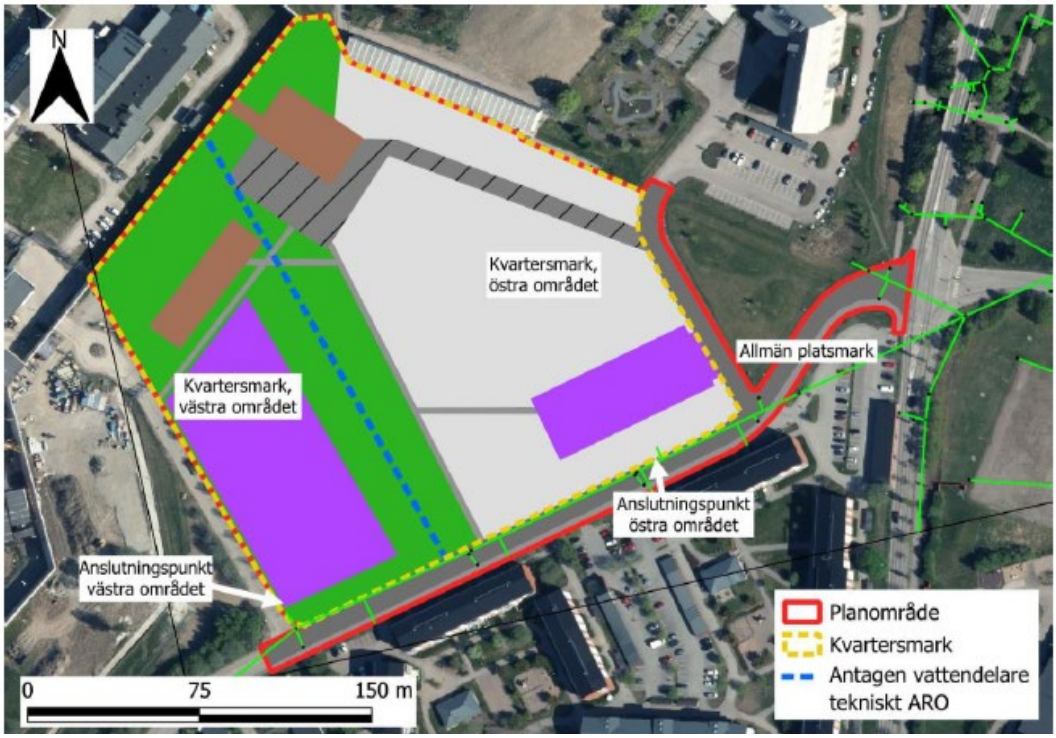

Figur 39: Delområden för flödesberäkning och anslutningspunkter

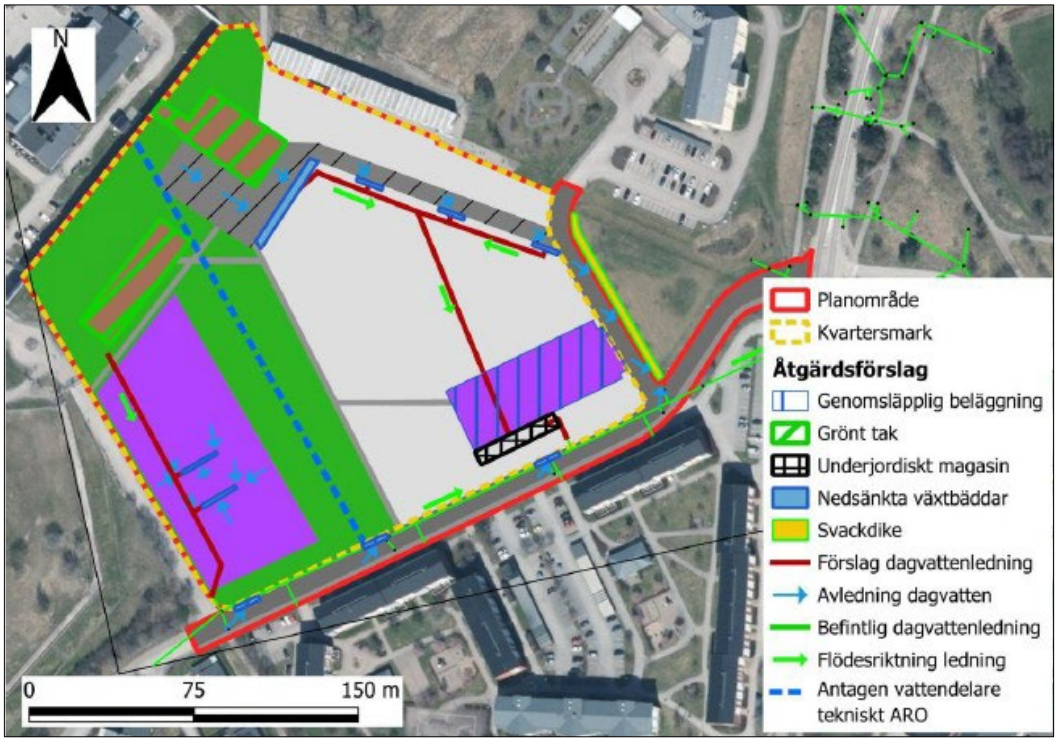

Figur 40: Förslag på utformning av dagvattenåtgärder inom planområdet. Föreslagen ledning i västra delen av kvartersmarken tar ej hänsyn till befintlig ledning vars läge är okänt (WRS 2025).

Inom kvartersmark:

Dagvatten inom kvartersmarken föreslås huvudsakligen renas i nedsänkta växtbäddar och dessa förläggs därför vid de mest förorenande ytorna som den befintliga parkeringen och lastplatsen. För takytor inom kvartersmarken föreslås fördröjning ske via gröna tak och dagvatten från den framtida parkeringen i öster föreslås fördröjas och renas genom att parkeringen anläggs med genomsläpplig beläggning. Då fördröjningsbehovet är relativt stort, i synnerhet för det östra området, föreslås att resterande volymer för detta delområde fördröjs i ett underjordiskt magasin innan flödet når det kommunala dagvattennätet (Figur 41 nedan). För icke-hårdgjorda ytor som grus- och grönytor kommer större delen av nederbörden att infiltrera och ingen reningsåtgärd bedöms därför vara nödvändig.

Tyngre trafik kan förekomma på lokalgatan inom kvartersmarken, men då verksamheten inte innefattar kemikalier eller miljöfarliga ämnen bedöms risken vara liten för miljöfarliga utsläpp från transporter i området.

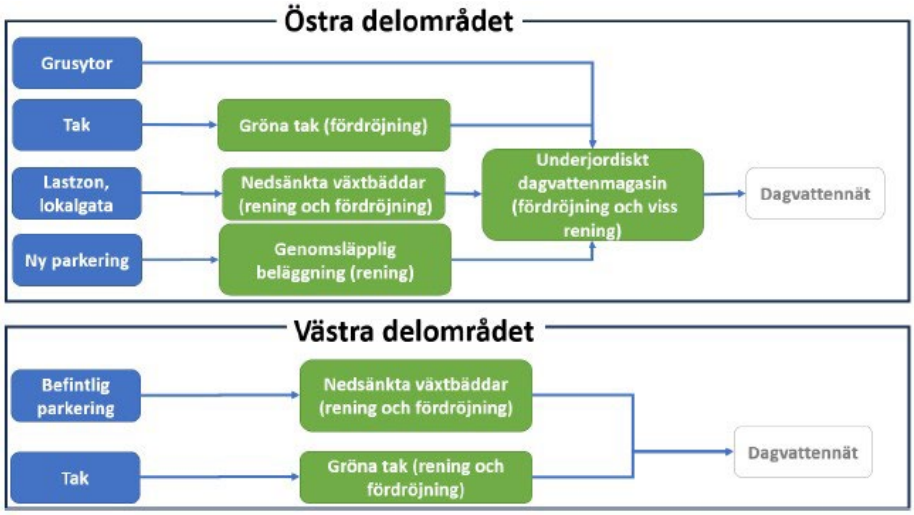

Figur 41: Schematisk skiss över förslag till dagvattenhantering inom kvartersmark (WRS 2025).

Dagvattenkonsult WRS har i mailkonversation uttryckt att de anser att om nya takytorna anläggs med gröna tak och en nedsänkt växtbädd utmed lastytan enligt åtgärdsförslag i dagvattenutredningen, kommer detta dämpa det mesta av tillkommande dagvattenflöden från ytorna. Och eftersom området idag till stor del är hårdgjort med takytor m.m. från modulskolor, borde det inte bli någon drastisk skillnad från idag. WRS lyfter även att eftersom detta scenario kommer vara under en begränsad period, minskar sannolikheten och därmed risken för översvämning av dagvattensystemet. Utifrån detta görs bedömningen att senareläggande av anläggandet bör gå att acceptera om övriga åtgärder enligt förslag i dagvattenutredning utförs. Senarelagt anläggande av dagvattenmagasinet regleras via köp- och genomförandeavtal (se nedan genomförandefrågor).

Inom allmän platsmark:

De delar av planområdet som består av allmän platsmark utgörs både innan och efter exploatering av gata med tillhörande trottoarer. Området har inga större ytor som kan användas till dagvattenhantering och därför har åtgärdsförlaget utgått ifrån att man kan utvidga den allmänna platsmarken något i de östra delarna av planområdet och att man kan ta en del av trottoaren närmast kvartersmarken i anspråk för dagvattenhanteringen.

Totalt är fördröjningsbehovet inom den allmänna platsmarken 24 m^3 för att fördröja ett 20-årsregn ner till samma flöden som innan exploatering. I detta fall är markanvändningen oförändrad efter exploatering. Fördröjningsbehovet uppkommer endast på grund av att klimatfaktorn 1,3 används för de dimensionerande flödena för beräkningsfallet efter exploatering.

För att rena och fördröja dagvattnet inom allmän platsmark föreslås att växtbäddar anläggs längs Johannesbergsgatan och att trottoaren på den norra sidan antingen minskas eller tas bort helt för att göra plats åt dessa (se figur 40 & 42). Hela gatusektionen i denna del av planområdet antas kunna ledas mot växtbäddarna, men exakt placering behöver ses över i ett senare skede för att säkerställa detta. Längs vägen upp till äldreboendet föreslås att den allmänna platsmarken utvidgas och att dämmande sektioner anläggs i det befintliga diket som går längs den östra sidan av vägen för att möjliggöra fördröjning av dagvatten. På grund av områdets topografi och platsbrist vid den allmänna platsmarken bedöms att dagvatten från de östra delarna inte kan omhändertas lokalt innan dagvattnet når ledningsnätet. Med de östra delarna avses den allmänna platsmark som finns längst i öster, dvs. Johannesbergsgatan från korsningen lokalgata och upp till korsningen med Silvermyntsgatan.

Figur 42: Schematisk skiss över förslag till dagvattenhantering inom allmän platsmark (WRS 2025)

Då lokalgator redan är utbyggda planeras åtgärderna att genomföras först i framtiden. Åtgärderna kan genomföras i samband med att lokalgator behöver förnyas, eller när det finns en fastställd handlingsplan för dagvatten inom kommunen där en prioritering är gjord utifrån behov.

7.4 MILJÖKVALITETSNORMER

7.4.1 LUFT

Planförslaget bedöms inte innebära några konsekvenser för miljökvalitetsnormer för luft.

7.4.2 VATTEN

Beräknad föroreningsbelastning efter föreslagna åtgärder har tagits fram i Stormtac inom utförd dagvattenutredning (WRS 2025). Resultatet visar att föroreningsbelastningen förväntas minska för samtliga undersökta ämnen bortsett från fosfor, kväve och koppar som alla ökar något. För samtliga undersökta ämnen är dock osäkerheten i beräkningarna större än den beräknade förändringen. Med tanke på att en stor del av planområdet bestod av grönytor innan exploatering kan effekten av föreslagna åtgärder ses som god. Fosfor och kväve ökar dock fortsatt något efter föreslagna åtgärder vilket är problematiskt sett till recipienterna Lillån och Sagåns problematik med övergödning. Om ytan nedsänkta växtbäddar skulle öka i exempelvis den västra delen av kvartersmarken vid parkeringen kan ytterligare kväve och fosfor renas vilket i sin tur skulle kunna leda till att halterna förblir relativt oförändrade efter exploatering. En ökning med ytterligare cirka 300 m^2 växtbäddsyta i denna del av planområdet leder till att halterna av kväve och fosfor förblir helt oförändrade från efter exploatering. Det är dock inte säkert att denna förändring är kostnadsmässigt motiverad med tanke på att de stora osäkerheterna i beräkningarna innebär att en ökning inte kan säkerställas. Med föreslagna åtgärder beräknas även halterna av zink, bly och kadmium att minska till följd av exploateringen vilket är positivt för recipienternas möjlighet att nå gällande miljökvalitetsnormer.

Sammantaget bedöms att exploateringen med föreslagna åtgärder inte kommer att försvåra recipienternas möjlighet att nå gällande miljökvalitetsnormer.

7.4.3 BULLER

Planförslaget kommer inte innebära några problem att följa miljökvalitetsnormen för buller. Trafiksituationen kommer bli liknande eller till och med mindre när modulskolorna avvecklas på platsen. Ökad trafik kommer bli resultatet av att fler anställs på anstalten samt att leveranser till anstalten ökar. Avståndet till lastbryggor m.m. kommer placeras långt från befintliga bostäder.

7.5 HÄLSA OCH SÄKERHET

7.5.1 ÖVERSVÄMNING

Ingen översvämningsproblematik finns inom planområdet i dagsläget och då ingen större förändring av höjdsättning planeras i samband med exploatering bedöms översvämningsriskerna fortsatt vara små.

För att hantera den ytavrinning som kan uppstå vid extrema regn föreslås att höjdsättningen görs på ett sådant sätt att ytavrinning leds bort från huskroppar och att nya lågpunkter vid bebyggelse undviks i samband med exploateringen (Figur 43). Skyfallsflöden bör ledas ut mot gata som agerar sekundär avrinningsväg vid skyfall. I planområdets nordöstra del leds i nuläget skyfallsflöden från en del av planområdet mot äldreboendets parkering. I samband med exploateringen förslås att höjdsättningen justeras i denna del av planen så att flöden istället leds mot svackdiket väster om planen och Johannesbergsgatan. Inga större befintliga lågpunkter som i dagsläget fördröjer skyfallsvolymer försvinner som följd av exploateringen och ingen bebyggelse finns nedströms mellan planområdet och recipienten Lillån. Med tanke på detta bedöms negativ påverkan på nedströms bebyggelse vara mycket liten till följd av exploateringen.

Då större lågpunkter och rinnvägar saknas inom planområdet är rekommendationer kring lägsta grundläggningsnivå inte motiverade utifrån ett skyfallsperspektiv.

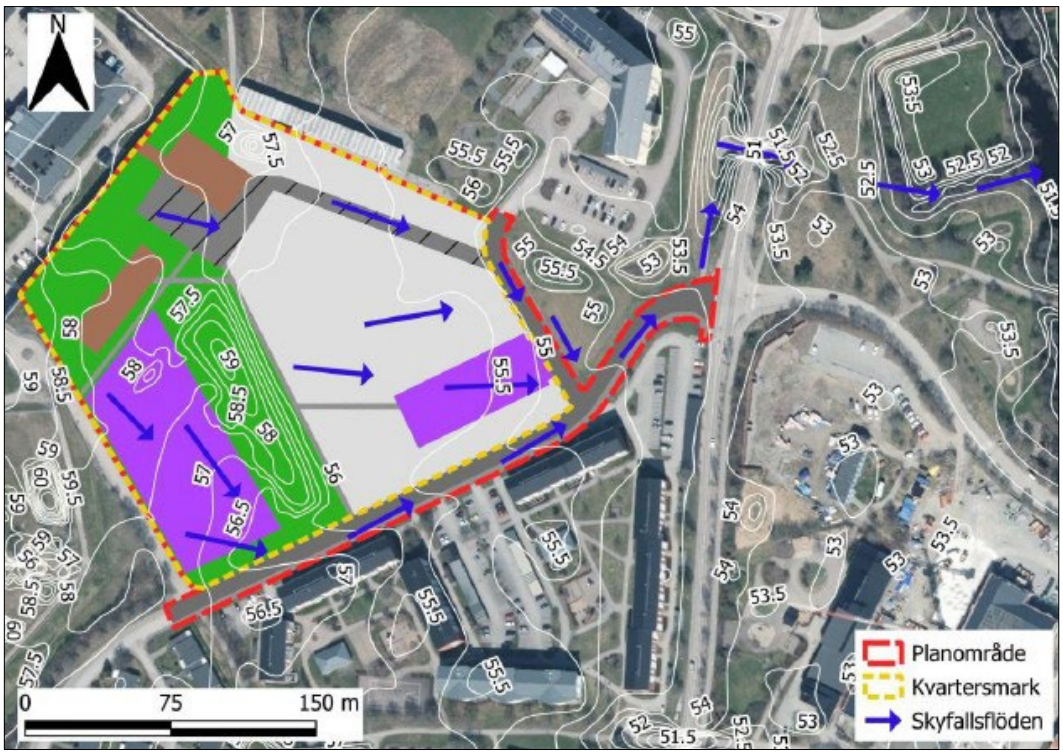

Figur 43: Föreslagna rinnvägar vid skyfall inom planområdet efter exploatering (WRS 2025).

7.5.2 OLYCKOR

Bägge modulskolorna har tomställts och modulförskolan som finns inom områdets sydöstra del kan komma att få verksamheter som vi idag inte vet något om. Förskolans moduler måste kunna finnas kvar på platsen ända tills de enligt avtal avlägsnas senast 2028-03-31.

Redan nu vet vi att delar av Ekdalens modulförskola hyrs av Salberga Fastighetsförvaltning AB som kontor men denna yta utgör i dagsläget endast ca. ¼ av tomställd yta. Information från fastighetsenheten har gett eventuellt kan övriga ytor, eller delar därav, hyras ut för andra verksamheter. Om detta sker kommer någon form av verksamhet finnas i nära anslutning till byggarbetsplatsen.

Grundläggande aktsamhetskrav i Plan- och bygglagen (10 kap. 2 a §) samt en ändring att Boverket får bemyndigande att meddela föreskrifter i Plan- och byggförordningen (10 kap, 24§) så har nya föreskrifter avseende aktsamhet från Boverket (BFS 2024:4 - *Boverkets föreskrifter om aktsamhet vid bygg-, rivnings- och markåtgärder*) börjat gälla från och med 1 januari 2025. I föreskriften påtalas att vid projektering ska aktsamhetsåtgärder projekteras. § 6 påtalar risk för påtalar att ”Om det finns särskild risk för personskador, ska arbetsplatser för bygg- rivnings- och markåtgärder vara ordnade så att tillträdet för obehöriga försvåras. § 7 påtalar bland annat att för uppkomst och spridning av buller, och damm eller föroreningar ska skäliga aktsamhetsåtgärder vidtas.

Det kommer därmed krävas vid projektering av byggnation att aktsamhet tas så att eventuella nya verksamheter i modulerna inte påverkas negativt av byggnationen samt att risken för personskada, åtkomst till området inte möjliggörs. Detta avser även byggtrafik och andra risker som finns under byggnationstiden. Projekteringens aktsamhetsåtgärder ska även dokumenteras enligt 4 § andra stycket.

I Boverkets Byggregler (BBR avsnitt 2:3 och 2:4) finns förskrifter och allmänna råd om bland annat hur byggarbetsplatser ska vara ordnade så att tillträde för obehörigt försvåras och att risken för personskador begränsas. BBR hänvisar även till andra regelverk hos Arbetarskyddsstyrelsen (AFS 1999:3) och Naturvårdsverket (NFS 2004:15).

Byggherren ansvarar att t.ex. byggnation utförs i enlighet med gällande krav enligt lagar och föreskrifter (10 kap. 5 § PBL). Detta inkluderar då aktsamhetsåtgärder mm.

För planerad expansion av Salberga kriminalvårdsanstalt ska säkerhets- och aktsamhetsåtgärdena tas fram av byggherren. Samtidigt bör lämpliga åtgärder framtas i samråd med Sala kommuns fastighetsenhet så att eventuell ny användning/verksamhet i modulerna kan finnas utan att risker för personskada uppstår under byggtiden.

Förutsatt att förebyggande åtgärder genomförs vid projektering och innan byggande påbörjas bedöms det att inga konsekvenser för olyckor finns inom planområdet under genomförandet.

7.6 SOCIALA

7.6.1 BARN

Planförslaget bedöms ge flera negativa sociala konsekvenser för barn. I ursprunglig detaljplan för Salberga är delar av dagens planområde planlagt som friluftsområde. Detta på grund av att det då fanns fotbollsplaner på platsen. Sedan dess har platsens användning förändrats i och med anläggandet av modulskolor. I och med denna plans genomförande ändras användningen från friluftsområde till kriminalvård, och de bollplaner som fanns på platsen innan modulskolorna kommer inte att anläggas igen. Det stora nationella intresset av att utöka Sveriges anstaltsplatser, den nuvarande markanvändningen samt närhet till andra lekplatser och idrottsplatser ger sammantaget bedömningen att platsen kan tas i anspråk för kriminalvård trots vissa negativa sociala konsekvenser för barn. En redogörelse för alternativa lek- och idrottsplatser i närområdet finns i avsnitt 5.3.4 Lek och Rekreation längre upp i planbeskrivningen.

7.6.2 ANSTÄLLDA

Planens genomförande bidrar till flera positiva sociala konsekvenser för anställda, bland annat flera arbetstillfällen. Planen möjliggör nytt omklädningsrum för anställda vilket underlättar och effektiviserar inpassering till anstalten. Idag kommer många ombytta eftersom inte alla personliga tillhörigheter får tas med in på anstalten. Befintliga omklädningsrum ligger dessutom långt in i anstalten vilket gör att extratid måste läggas på att gå dit innan passet börjar. Anställda har uttryckt att de känner sig otrygga när de rör sig i sina arbetskläder till och från jobbet. Nytt omklädningsrum bedöms alltså leda till en ökad känsla av trygghet för de anställda.

7.6.3 JÄMLIKHET

Kriminalvården arbetar aktivt med jämlikhets- och jämställdhetsfrågor och inga negativa konsekvenser av planförslaget kan identifieras. Avseende tillgänglighetsfrågor är området flackt men t.ex. gångbanor, informationsskyltar, trösklar och ramper ska utformas så att alla människor (anställda, besökare till anstalten) utan hinder kan orientera sig inom och röra sig i området.

7.7 TRAFIK

7.7.1 MOTORTRAFIK

Då modulskolorna avvecklas samt att antalet anställda ökar till Salberga Kriminalvårdsanstalt bedöms den totala trafikmängden blir mindre, eller oförändrad jämfört med dagens situation. Inga konsekvenser avseende motortrafik bedöms därför uppstå, vare sig gällande antal fordonsrörelser och/eller säkerhet.

7.7.2 GÅNG- OCH CYKELTRAFIK

Konsekvensen för gång- och cykeltrafik blir att den idag befintliga gång- och cykelvägen (GC-vägen) som korsar området idag kommer försvinna. Under och efter planens genomförande kommer GC-vägen sluta redan vid slutet av Portvaktsgatan. För att ta sig till mål söderut måste gående och cyklister i framtiden använda befintligt GC-nät längs med Josefsdalsvägen och sedan söderut längs med Johannesbergsgatan.

I höjd med infarten Johannesbergsgatan/lokalgatan kommer ett övergångsställe anläggas som ansluter till en ny GC-väg för att förbättra säkerhet och tillgänglighet för besökare till äldreboendet samt för anställda på anstalten som tar sig till jobbet från/till busshållplats Silvermyntsgatan (Se även avsnitt 5.13 ovan). Övergångsstället kommer korsa Johannesbergsgatan så att befintligt GC-nät kopplas samman med den nya GC-vägen. Den trottoar som finns längs med Johannesbergsgatans västra sida är smal och i dåligt skick. Därför förordas att man använder befintlig GC-väg för att ta sig säkert till äldreboende och anstalt. När anstalten sedan är färdigutbyggd, om det visar sig att den smala trottoaren används i stor grad, kan detta påkalla eventuella kapacitetshöjande åtgärder som innefattar breddning av trottoaren samt anläggandet av ytterligare ett korsande övergångsställe över infarten till äldreboendet.

8 GENOMFÖRANDEFRÅGOR

8.1 FASTIGHETSRÄTTSLIGA FRÅGOR

8.1.1 FÖRÄNDRAD FASTIGHETSINDELNING

Kristina 4:4 (kommunal fastighet) avses avyttra drygt 2,6 hektar till Sala Fastighetsförvaltning AB som äger Kristina 4:245. $GATA_1$ som utgör ca 1400 m^2 allmän platsmark gata kommer att uppgå i kommunalt huvudmannaskap.

Fastighet	Storlek	Storlek efter fastighetsbildning
Kristina 4:4	337 938 m^2, avyttrar ca 26 800 m^2	Ca 311 138 m^2
Kristina 4:245	211 306 m^2, erhåller ca 26 800 m^2	Ca 238 106 m^2
Allmän platsmark $GATA_1$	Ca 1400 m^2	Kvarstår i Kristina 4:4

Befintliga gränser är av god kvalitet. Gränskvaliteten mellan fastigheterna ligger på 0,025. Dessa gränspunkter är ej markerade i fält (se förrättningsakt 1981-1596). Gränserna mot Åkraområdet är något sämre men utgörs endast av allmän platsmark i aktuell detaljplan. Nya gränser förrättas med detaljplanen som grund.

Figur 44: Gränskvalité i området

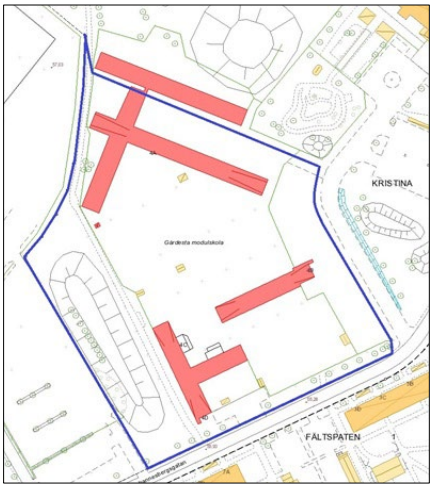

Figur 45: Mark avsedd för överlåtelse.

Fastighetsbildningen beställs av Sala kommun och bekostas av Salberga Fastighetsförvaltning AB. Då nybyggnation troligen kommer påbörjas innan Lantmäteriet har tid att genomföra fastighetsbildningen, måste förrättningen göras samtidigt som byggnation pågår, alternativt efter att byggnationen färdigställts.

8.1.2 RÄTTIGHETER

- Ledningsrätter befintliga och fortsatt åtkomst till dessa.
- Servitut för att vid större nederbörd kunna utnyttja befintligt dike (utanför planområdet) för dagvattenhantering.

Befintliga rättigheter inom planområdet är:

- Servitut: Rätt att använda väg för gång- och cykeltrafik (1981-1596.1).
- Ledningsrätt: Starkström (1981-1422.1) samt fjärrvärme (1981-111.1)

Vid avvecklandet av modulskolorna kommer de befintliga VA ledningarna inom kvartersmark pluggas och ligga kvar i marken. Inga av dessa ledningar är av exploatören tänkta att återutnyttjas vid planens genomförande. Detta ger ändå möjlighet att ledningarna, om behov uppstår i framtiden, kan återanvändas. Då de nedlagda anläggningarna för modulskolan inneburit en kostnad för Sala kommun, men det faktum att borttagandet blir dyrare än att låta ledningarna ligga kvar, innebär ett eventuellt återutnyttjande av kvarlämnade anläggningar inte grund för ersättning. Samma resonemang gäller även andra typer av tekniska anläggningar som för skolans behov lagts ned i marken.

Därför ska befintliga anläggningar under mark, samt belysning och asfalterade ytor inom kvartersmark övertas av Salberga Fastighetsförvaltning AB från Sala kommun utan kostnad. Lekanordningar, basketplaner etc. för skolans verksamhet ska avlägsnas, VA rör mm. ska pluggas och när allt detta genomförts anses marken vara återställd. Eventuellt behov för framtida borttagande eller flytt av anläggningar under mark bekostas av exploatör.

Avseende anläggningar ovan mark (t.ex. gång- och cykelväg, transformatorstation mm). gäller samma resonemang som ovan, men en diskussion avseende övertagande bör ske innan man tar bort anläggningarna och återställer marken. Ägs vissa anläggningar av annan part (exempelvis belysningsstolpar) får separata överenskommelser göras avseende dessa innan ett eventuellt övertagande eller avlägsnande. Belysningsstolpar, lekanordningar från Gärdesta skolgård har under sommaren 2025 tagits bort och avvecklingen är pågående.

Övriga ledningar:

Inom planområdet finns även andra ledningar såsom VA (Sala kommun), el (Sala-Heby energi och fiber (Skanova). Ledningsägare är skyldiga att bevaka sina rättigheter och samråda med kommunen. Ledningsägaren ansöker och bekostar eventuella ledningsrätter hos lantmäteriet. Servitut säkerhetsställs genom officialservitut eller avtalsservitut där ledningshavaren står för kostnaden.

Om ledningsflytt behövs för planens genomförande ska ledningsägaren konsulteras och åtgärden bekostas av exploatör. Exempel på detta är Skanova (Telia Company AB) vars ledningar längs befintlig cykelbana kommer behöva flyttas. Kontakt för samordning/flytt ska därmed tas tidigt med Skanova i samband med detaljprojektering för nybyggnation.

8.2 TEKNISKA FRÅGOR

8.2.1 TEKNISKA ÅTGÄRDER

Kompletterande geoteknisk undersökning inför projektering, grundläggning

Den geotekniska undersökningen ska kompletteras innan slutlig grundläggningsmetod bestäms. Den grundläggning som bedöms nödvändig i den översiktliga undersökningen är att byggnation i den nordvästra delen ska pålas, medan plattgrundläggning, eller en kombination är möjligt på torrskorpeleran avseende den sydvästra byggnaden. Även grundvattennivåer behöver undersökas närmare av geohydrolog. Detta t.ex. för att säkerställa att schaktning påverkar grundvattennivåer negativt. Se Loxia 2025 och avsnitt 5:10 ovan. Kompletteringar görs vid projekteringsskedet och bekostas av exploatör.

Samma behov finns även vid framtida projektering för den underjordiska fördröjnings-anläggningen (dagvattenkassetter). Den underökningen ska genomföras i området där

modulförskolan tidigare fanns, se utförd dagvattenutredning (WRS 2025) samt bestämmelse **n_2**. Ytan för denna anläggning har utökats så valmöjligheterna för att kunna utforma anläggningen bäst för platsens förutsättningar (tex. ett grunt liggande men mer utbredd anläggning). Utloppet måste ligga något högre än anslutningspunktens höjd (+53,09).

Markmiljöundersökning

Krav på att utföra markmiljöundersökning innan åtgärder kan genomföras bestäms av tillsynsmyndigheten (Sala kommuns miljöenhet). Samma gäller schaktning och ev. omflyttning av massor i befintlig vall. Avhjälpande åtgärder bekostas av exploatör.

Dagvattenanläggning

En större dagvattenanläggning ska anläggas (minst 230 m^3) för erforderlig fördröjning innan dagvattnet leds till kommunal dagvattenledning ska anläggas inom kvartersmark. Denna större fördröjningsanläggning föreslås i dagvattenutredningen att anläggas i anslutning till dagens påkoppling till dagvattennätet. I planförslaget utpekas mark lämplig för denna anläggning, bestämmelse **n_2**. Modulerna kan komma att finnas kvar till 2028, men då förskole-verksamheten avslutats, och stor del av marken där den underjordiska dagvattenanläggningen går att nå så kan förtida tillträde för undersökningar för projektering genomföras. Att anläggningen ska komma till stånd regleras i köp- och genomförandeavtal. Se även ovan ”kompletterande geoteknisk undersökning”. Då modulerna kan finnas kvar ända till 2028 kommer kravet på att bygga anläggningen regleras via avtal, och kommer därmed inte på plats innan idag planerad nybyggnation genomförts. Mindre lokala fördröjnings- och reningsåtgärder ska även anläggas inom kvartersmark i enlighet med dagvattenutredningens förslag, se bestämmelse **n_1**. Dagvattenanläggningar bekostas av exploatör.

Dagvattenanläggning allmän plats

Åtgärder för fördröjning och rening av dagvatten som alstras på gator och grönytor inom allmän platsmark. Då lokalgator redan är utbyggda planeras åtgärderna att genomföras i framtiden. Åtgärderna kan genomföras i samband med att lokalgator behöver förnyas, eller när det finns en fastställd handlingsplan för dagvatten inom kommunen där en prioritering är gjord utifrån behov.

8.2.2 UTBYGGNAD VATTEN OCH AVLOPP

Utbyggnad av VA anläggningen är inte nödvändig då anslutningspunkt för VA redan finns, både in till Salberga kriminalvårdsanstalt och till modulskolorna. Bägge aktuella anslutningspunkter kan utnyttjas för anstaltens framtida behov.

Planområdet ligger inom verksamhetsområdet för kommunalt vatten och avlopp, den allmänna VA anläggningen är utbyggd till området. Planområdet har befintliga anslutningspunkter för VA, till Salberga kriminalvårdsanstalt och till modulskolorna. Befintliga anslutningspunkter

kan utnyttjas för anstaltens framtida behov. Ombyggnad av befintliga eller tillkommande anslutningar hanteras i bygglovsskedet.

8.3 EKONOMISKA FRÅGOR

8.3.1 PLANAVGIFT

Framtagandet av detaljplanen har debiterats helt via plankostnadsavtal. Planavgift ska därmed inte debiteras vid framtida bygglov.

8.3.2 DRIFT ALLMÄN PLATS

Då lokalgatan kommer försörja både Salberga kriminalvårdsanstalt och vara allmän tillfartsväg till det kommunala äldreboendet föreslås delfinansiering regleras för anstaltens användning av gatan via separat avtal. Planförslaget kommer inte innebära behov av att anlägga någon ny allmän platsmark förutom den nya kortare GC-vägen.

8.3.3 DRIFT VATTEN OCH AVLOPP

Kommunen ansvarar endast för att tillhandahålla påkopplingspunkt. Drift och underhåll VA ledningar inom kvartersmark är enskilt.

8.4 ORGANISATORISKA FRÅGOR

8.4.1 KÖP- OCH GENOMFÖRANDEAVTAL

Ett köp- och genomförandeavtal mellan Sala kommun och exploatören Salberga Fastighetsförvaltning AB har tagits fram för att överlåta aktuell mark i enlighet med ingången avsiktsförklaring. Beslut avseende avtalet har tagits i Kommunstyrelsen 2025-11-12 (KS § 206).

Huvudsakligt innehåll i avtalet:

- Kommunen överlåter en 2,7 hektar stor del av Fastigheten Kristina 4:4 till exploatören. Se figur 45 ovan.
- Marken överlåts i befintligt skick och exploatören åtar sig därmed avsvaret för eventuella framtida miljötekniska åtgärder i enlighet med gällande miljölagstiftning. Detta inkluderar ansvaret för de konstaterat förorenade massor som lagts upp i en vall inom fastigheten.

- Kommunen ansöker om fastighetsbildning när detaljplanen vunnit laga kraft. Exploatören åtar sig att svara för samtliga förrättningskostnader kopplat till fastighetsbildning samt eventuella nödvändiga förrättningar enligt anläggningslagen och ledningsrättslagen.

- Kommunen åtar sig att säkerställa att rivningen av Gärdesta modulskola och Ekdalens modulförskola slutförts senast 2026-02-28 respektive senast 2028-03-31. Avtal har tecknats mellan Sala kommuns fastighetsenhet och Salberga Fastighetsförvaltning AB för uthyrning av del av Ekdalens modulförskola för kontor. Avtalet gäller mellan 2025-09-01 till 2027-12-31. Om Salberga Fastighetsförvaltning avser fortsätta nyttja modulerna efter avtalets utgång tecknas ett nytt avtal direkt med modulleverantören.

- Exploatören och kommunen åtar sig sig att gemensamt upprätta en huvudtidplan för exploateringen.

- Exploatören ansvarar för att bekosta och utföra samtliga bygg- och anläggningsarbeten inom blivande kvartersmark. Detta inkluderar erfoderliga dagvattenanläggningar i enlighet med framtagen dagvatten utredning. Se dock även avsnitt 8:6 nedan.

- Exploatören åtar sig att bekosta anläggandet av en gång- och cykelväg längs med lokalgatan i planområdets östra del samt ett övergångsställe.

- Exploatören befrias från gatukostnadsersättning enligt detaljplanen.

- Respektive ledningsägare ansvarar för och bekostar nödvändig omläggning av de ledningar som inte ligger inom något av detaljplanens u-områden.

- För den händelse exploatören överlåter fastigheten till en annan part åtar sig exploatören att såsom för egen skuld solidariskt med de nya ägarna svara för det rätta fullgörandet av alla åtaganden och förpliktelser gentemot kommunen enligt köp- och genomförandeavtalet.

8.4.2 TIDPLAN

Preliminär tidplan för detaljplanens genomförande är:

Q3-Q4 2025 – Bygghandlingar tas fram av Salberga Fastighetsförvaltning AB i samarbete med Kriminalvården.

Q1 2026 – Detaljplanen vinner laga kraft.

Q4 2025 – Q1 2026 – Gärdesta modulskola avvecklas och moduler tas bort (senast 2026-03-01). Borttagande av modulerna har påbörjats under november 2025.

Q2-Q3 2026 – Byggnation påbörjas av administrationsbyggnad och omlastningscentral.

Q2 - 2028 – Modulförskolans moduler avlägsnas av modulleverantören och marken överlämnas återställd.

Q2-Q3 2028 – Det huvudsakliga underjordiska fördröjningsmagasinet för dagvatten anläggs och parkeringsplats kan anläggas.

8.5 UPPLYSNINGAR

Avseende avvecklingen av Gärdesta modulskola och Ekdalens modulförskola så överenskommes nödvändig nivå avseende avveckling och återställande av marken under planens framtagande mellan Sala kommun och Salberga Fastighetsförvaltning AB. Detta då planframtagandet samtidigt är pågående då Gärdesta moduskola börjar avveckas. Avseende Ekdalens moduler kan ett avvecklande och återställande av marken inte genomföras innan modulerna avslägsnats som senast 2028-03-31.

8.6 ANNAT

Ett problem avseende genomförandet av detaljplanen utgörs av det faktum att Ekdalens moduler kan finnas kvar på platsen till 2028. Detta då områdets lägsta punkt samt anslutningspunkt till dagvattennätet finns precis där förskolan är förlagd. Utförd dagvattenutredningen föreslår en större fördröjande dagvattenanläggning inom förskoleområdet (dagvattenkassetter med en fördröjande volym på minst 230 m^3).

Möjliggheterna för att anlägga detta dagvattenanläggning beror helt på vad som sker på platsen för Ekdalens moduler. Om modulerna avlägsnas tidigare än vad avtalet uppger, och det inte innebär problematik för modulerna som enligt ingånget avtal ska användas som kontor av Salberga Fastighetsförvaltning AB, så kan projektering och byggnation av dagvattenanläggningen genomföras.

Det förutsätter även att ingen annan verksamhet inhyrs i de idag tomma modulerna. Om hinder föreligger så kan den underjordiska dagvattenanläggningen inte börja anläggas förrän efter ett par år efter att den nya bebyggelsen (administrativ- och logistikbyggnad) är färdigställda och då i samband med att den större nya personalparkeringen anläggs.

Lokal dagvattenhantering för rening kring byggnader och vid parkeringar kan fortfarande anläggas.

Då krav i plankarta innan bygglov- startbesked inte fungerar i detta fall införs i köp- och genomförandeavtalet att dagvattenanläggningen, som ett krav, ska anläggas tillsammans med övriga nödvändiga anläggningar (växtbäddar etc.) Detta för att uppnå MKN vatten.

9 MEDVERKANDE

Detaljplanen har framtagits fram av Plan- och utvecklingsenheten i samarbete med Bygg- och miljöenheten, Fastighetsenheten och Projekt- och utvecklingsenheten. Kontinuerliga avstämningar har under processen genomförts med representanter för Salberga Fastighetsförvaltning AB som i sin tur har haft kontakt med Kriminalvården.

Mikael Byström
Planarkitekt

Marta Dypbukt
Planarkitekt
Landskapsarkitekt LAR/MSA

Victor Zakrisson
Planchef

Samhällsbyggnadskontoret, Plan- och utvecklingsenheten
POSTADRESS: Sala kommun 733 25 Sala
BESÖKSADRESS: Stora Torget 1 TFN 0224-74 70 00
E-POST information@sala.se WEBBPLATS www.sala.se

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

Detaljplan för

Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4

Sala kommun, Västmanlands län
Utökat förfarande

GRANSKNINGSUTLÅTANDE

Detaljplan för **Salberga** har under perioden **2025-10-08 – 2025-10-29 (3 veckor)** varit utsänd på granskning. Under denna tid fanns detaljplaneförslaget tillgängligt på kommunens hemsida och i kommunhusets entré. Inför granskningsperioden skickades planförslaget ut till berörda sakägare, myndigheter, kommunala förvaltningar m fl. som yttrat sig i samrådet.

Totalt **7** yttranden inkom under granskningen. Här nedan följer en sammanfattning av de inkomna synpunkterna under granskningsskedet. Samhällsbyggnadskontorets kommentarer redovisas i *kursiv* stil.

Detaljplanen förväntas antas i Kommunfullmäktige i slutet av januari 2026.

Ändringar som genomförs till antagandehandlingen:

Plankarta:

- En egenskapsgräns flyttas något.
- Grundkarta uppdateras till antagandet.

Planbeskrivning:

- Annan placering av övergångsställe införs i planbeskrivning och situationsplan.
- Information avseende lekplats ändras i illustrationer och text.
- Ny möjlig placering av kontor ändras i situationsplanen efter ett sent beslut av Kriminalvården. Ligger inom aktuell byggrätt så detaljplanen påverkas inte.
- Klargörande information avseende dagvattenhantering i östra delen införs i planbeskrivningen.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

Remisslista	Synpunkter
1. Länsstyrelsen Västmanlands län	• Vidhåller sitt ställningstagande från samrådet och anser fortfarande att det är oklart hur dagvattnet från allmän platsmark i öst ska hanteras.
2. Lantmäteriet	Inget att erinra.
3. VafabMiljö	Inget att erinra.
4. Tekniska kontoret - Projekt och utvecklingsenheten, Sala kommun	• Lokalgata, GC – kostnader. • Placering övergångsställe. • Korrekt information avseende lekplats.
5. Bygg- och miljöenheten, Sala kommun	Inget att erinra.
6. Kollektivtrafikförvaltningen Region Västmanland	Inget att erinra.
7. Trafikverket	Inget att erinra.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

1. Länsstyrelsen Västmanlands län

Granskning av detaljplan för Detaljplan för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4, Sala kommun Kommunens ärendenummer: 2024/964

Beskrivning av ärendet

Detaljplanen har överlämnats till Länsstyrelsen för granskning i enlighet med 5 kap. 20 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL. Detaljplanen handläggs med utökat förfarande.

Enligt 5 kap. 22 § PBL ska Länsstyrelsen under granskningstiden yttra sig över planförslaget, om planförslaget enligt Länsstyrelsens bedömning innebär att någon av överprövningsgrunderna i 11 kap. 10 § PBL inte följs eller tillgodoses.

Länsstyrelsens synpunkter i samrådsskedet framgår av yttrande dnr 3560-2025, daterat den 26 maj 2025.

Syftet med detaljplanen

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra anläggandet av anstaltens administrativa och logistiska byggnader på mark i direkt anslutning till Salberga kriminalvårdsanstalt.

Nybyggnation inom planområdet ska avseende utformning beakta närheten till närliggande bostadsområden samt historisk byggnation norr om området och främst anläggas inom områdets nordvästra delar närmare befintlig anstalt. Sekundärt syfte är att i framtiden även kunna möjliggöra för ytterligare funktioner som kan behöva förläggas utanför anstaltens murar, exempelvis kök och/eller personalmatsal.

Detaljplanens överensstämmelse med översiktsplanen

Länsstyrelsen bedömer att detaljplaneförslaget överensstämmer med översiktsplanen enligt 4 kap. 33 § p.5 PBL.

Länsstyrelsens synpunkter - prövningsgrunder enligt 11 kap. 10 § PBL

Länsstyrelsen har inget att tillägga i fråga om hur planförslaget tillgodoser statliga eller andra allmänna intressen och bedömer, med hänsyn till prövningsgrunderna i 11 kap. 10 § PBL och nu kända förhållanden, att ett antagande av detaljplanen inte kommer att prövas.

Upplysningar

Länsstyrelsen vidhåller sitt tidigare ställningstagande från samrådsyttrandet och anser att det fortfarande är otydligt om hur dagvattnet från den allmänna platsmarken i öst ska hanteras.

Om kommunen önskar ett muntligt samtal i enlighet med vad som anges i upplysningen, hänvisar Länsstyrelsen till den natur- och vattenhandläggare som medverkat i detta yttrande.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för era kommentarer.

Kommunen har genomfört möte med Länsstyrelsens natur- och vattenhandläggare och efter kommer införa klargörande information avseende dagvatten i planbeskrivningen.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

2. Lantmäteriet

Detaljplan för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4

Vid genomgång av planförslagets handlingar (daterade 2025-10-29) har följande noterats:

Lantmäteriet har inga synpunkter på de aktuella planhandlingarna.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande. Noteras.

3. VafabMiljö

Yttrande angående: Remiss Detaljplan för utvidgning av Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4, Sala

Vi har inga ytterligare synpunkter utöver vad vi har framfört i tidigare yttrande.

Med vänlig hälsning

Vafabmiljö kommunalförbund

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande. Noteras.

4. Tekniska kontoret - Projekt och utvecklingsenheten – Sala kommun

TRAFIK

Då planförslaget innebär att lokalgata blir allmän gata innebär detta ökade åtaganden i form av drift och underhåll för Gatapark-enheten. Likaså gäller om en GC-väg angörs till Kriminalvårdens nytta, allmännyttan för denna anses som lägre. Detta behöver förankras i form av ökade driftkostnader.

Det utpekade nya övergångsstället som ska korsa lokalgatan anses felplacerat då det leder till/från en trottoar, det bör i stället korsa Johannesbergsgatan (GC-GC).

PARK/NATUR

I Planbeskrivningen s 27–28 står det om en lekplats, detta är inte och har aldrig varit en allmän lekplats utan en del av skolgården. Modulerna byttes ut efter en tid och då hamnade denna lekyta i skymundan. Justera s 27, 28, 70, även kartbilden.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för era kommentarer.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

***Trafik**: I samrådet påtalades av projekt och utvecklingsenheten behovet av att skapa plats för en GC-väg upp till äldreboendet. Då införandet av GC-vägen tillkom för att beakta yttrandet så kvarstår därmed vägen till antagandet. GC-vägen kommer vara allmänt tillgänglig inte enbart för kriminalvården utan även för besökare till äldreboendet (ifall en sammankopplande GC-väg anläggs i den norra delen i framtiden så blir användningen av allmänheten troligen mer frekvent). Angående ökade kostnader avseende drift för denna nya gata så får det inkluderas i gängse budgetarbete.*

Angående övergångsställe så är det denna trottoar på nordvästra sidan om Johannesbergsgatan som ofta används av de som ankommer från busshållplats Silvermyntsgatan. Efter diskussion med trafikingenjör så bör kommunen förorda en mer säker gångväg till anstalten. Detta beror på att trottoaren på den nordvästra sidan av Johannesbergsgatan är både smal och i dåligt skick. Placeringen av övergångsstället placeras därför över Johannesbergsgatan i höjd med där den nya GC-vägen anläggs. Beroende på hur rörelsemönstret i framtiden sen blir, när anstalten byggts ut helt, så kan det uppstå behov för ytterligare standardhöjning och/eller fler övergångsställen. Kostnaden för anläggande av detta övergångsställe (och GC) finns med i köp- och exploateringsavtal med Salberga Fastighetsförvaltning AB. Informationen införs/ändras i planbeskrivning.

Park/Natur:

Tack för informationen. Planbeskrivningen korrigeras enligt yttrande.

5. Bygg- och miljönämnden, Sala kommun

Bygg- och miljönämnden har för granskning fått ett förslag till ny detaljplan för utvidgning av Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4, Sala kommun (diarienummer: 2024/964). Detaljplanen görs med utökat förfarande och är utskickad på granskning till 2025-10-29. Bygg- och miljönämnden har fått förlängd svarstid till nämndens sammanträde 2025-11-04.

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra anläggandet av anstaltens administrativa och logistiska byggnader på mark i direkt anslutning till Salberga kriminalvårdsanstalt. Sekundärt syfte är att i framtiden även kunna möjliggöra för ytterligare funktioner som kan behöva förläggas utanför anstaltens murar, exempelvis kök och/eller personalmatsal.

I samrådsskedet hade Bygg- och miljönämnden inga synpunkter på planförslaget. Vissa justeringar och ändringar har skett i plankarta och planbeskrivning efter samrådet. Dialog har skett med byggenheten kring införandet av varsamhetsbestämmelse k_1 avseende konstverket Silverraster.

Bygg- och miljönämnden har inga synpunkter på genomförda ändringar av planförslaget.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande. Noteras.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

6. Kollektivtrafikförvaltningen Region Västmanland

Det allmänna intresset är stort för att utöka kapaciteten av Salberga kriminalvårdsanstalt samt att antalet arbetstillfällen, i och med expansionen, kommer öka i Sala. För att möjliggöra detta samverkar Kriminalvården, Salberga Fastighetsförvaltning AB och Sala kommun. Detaljplanen kommer möjliggöra för dagens behov och även möjliggöra byggrätter som idag inte är aktuella eller beslutade att anlägga. Primärt är det administrativa funktioner (kontor och logistik) samt parkering som ska anläggas inom området, men i framtiden kan till exempel matsal och kök bli aktuella att bygga på platsen.

Kollektivtrafikförvaltningens yttrande

Kollektivtrafikförvaltningen har inga ytterligare kommentarer.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande. Noteras.

7. Trafikverket

Granskning gällande detaljplan för Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4, Sala kommun

Trafikverket har inget att erinra.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande. Noteras.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

Detaljplan för

Utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt

Sala kommun, Västmanlands län
Utökat förfarande

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

Detaljplan för Utvidgning Salberga kriminalvårdsanstalt har under perioden **2025-05-26 – 2025-06-30 (5 veckor)** varit utsänd på samråd. Under denna tid fanns detaljplaneförslaget tillgängligt på kommunens hemsida och i kommunhusets entré. Inför samrådsperioden skickades planförslaget ut till berörda fastighetsägare, myndigheter, kommunala förvaltningar med flera samt kungjordes i Sala Allehanda 2025-05-26.

Under samrådet inkom totalt **19** yttranden (varav yttrandet från Statens Konstråd inkom efter samrådets avslutande pga. pågående omorganisation). Nedan följer en sammanfattning av inkomna synpunkter under samrådsskedet.

Samhällsbyggnadskontorets kommentarer redovisas i kursiv stil.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

Remisslista **Grönmarkerad: Inga synpunkter på planförslaget**	**Synpunkter**	**Synpunkter beaktas och ändras till granskning**
1. Länsstyrelsen Västmanlands län	• En mer preciserad beskrivning av vad som menas med ”…dagvatten från de östra delarna inte kan omhändertas lokalt innan dagvattnet når ledningsnätet. • Önskar att ett par av de utredningar som föreslås i DV utredningen genomförs.	• Ja • Nej
2. Lantmäteriet	• Gränskvalité, Lägesosäkerhet. • Redovisning påverkan befintliga planer. • Otydlig redovisning avseende innehåll markanvisningsavtal.	• Nej • Ja • Ja
3. Sala-Heby Energi AB avd. värme	• Har fjärrvärmeledningar och el-ledningar inom planområdet. Önskar fortsatt tillträde till dessa för drift och underhåll. • Bör klargöras hur tillgång till ledningarna ska lösas.	• Ja • Ja
4. Sala-Heby Energi AB avd. elnät	• Ingen erinran, information.	-
5. Sala-Heby Energi AB avd. affärsutveckling	• Vill anpassa planen så att fjärrkyleanläggning möjliggörs, antingen på tak eller egen anläggning på mark.	• Nej
6. Vafab Miljö AB	• Ingen erinran, information.	-
7. Skanova (Telia Company) AB	• Har ledningar inom planområdet. Vill om möjligt behålla dessa i nuvarande läge. Vill tidigt bli kontaktade om flytt blir nödvändig.	-
8. GlobalConnect Fiber	• Ingen erinran.	-
9. Vattenfall AB	• Ingen erinran.	-

10. Sala kommun – Skolkontoret	• I huvudsak inga invändningar. • Påtalar att vägen till Gärdesta förskola blir längre om befintlig GC tas bort. • Förordar en ny GC eller att den gamla om möjligt får finnas kvar. • Trafiksäkerhet.	- - • Nej • Delvis
11. Sala kommun – Bygg och Miljönämnden	• Ingen erinran.	-
12. Sala kommun – Tekniska kontoret – Projekt & Utveckling	• Utökning av allmän platsmark. • Säker överfart Johannesbergsgatan. • Förslag på tillägg, ändring text (VA, DV).	• Ja • Ja • Ja
13. Sala kommun – Kultur- och fritidsnämnden	• Påtalar att området har stor potential som tillgång för allmänheten pga. direkt anslutning till befintliga rekreations- och strövområden. • Negativ påverkan på offentligt konstverk. • Kommunen ska ges kompensation för förlust av områden som i dag kan nyttjas för spontanidrott och rekreation. • Att konstverket Silverraster påverkas så lite som möjligt. • Att konstverket även fortsatt görs tillgänglig för allmänheten.	- - • Nej • Ja • Nej
14. Sala kommun – Fastighetsenheten	• Ingen risk för olyckor pga. förskoleverksamhet. • Ekdalen behöver kunna finnas kvar, eller få annan användning åtminstone fram tills avtal löper ut 2028. • Felaktiga gatunamn i planbeskrivning. • Vad händer om affären ej blir av? • Farhågor om störande vägtrafikbuller.	• Ja • Ja • Ja • Nej • Nej

	• Drifts- och förhandlingsfrågor.	-
15. Trafikverket	• Ingen erinran.	-
16. Region Västmanland – Kollektivtrafikförvaltningen	• Vill få information från Kriminalvårdens arbetstider för att kunna anpassa tidtabellen för att möta framtida behov. • Vill föra vidare dialog med Kriminalvården avseende en ny hållplats samt information om befintlig hållplats. Åkraskolan/Johannisberg. • Vill få in anmälan om ev. kommersiell busstrafik. • Information om missad rubrik, övrig motorburen trafik.	- • Delvis - • Ja
17. Västmanlands läns museum	• Påverkan av offentligt konstverk Silverraster. • Konstverket omfattas av kulturmiljöinventeringen som genomfördes 2022 och utgör ett viktigt karaktärsdrag för området Salberga. • Påtalar lagskydd enligt Upphovsrättslagen och PBL. • Påtalar att konstverket är unikt, skapat specifikt för platsen och kan ha ett högt konstnärligt värde. • Rekommenderar att sakkunnig inom offentlig konst värderar konstverket och som rådgivare vid eventuella ändringar i och omkring konstverket. • Anser att konstverket bör bevaras och beaktas i fortsatt planarbete.	- - - - • Nej • Delvis
18. Sala Hembygds- och Fornminnesförening	• Ingen erinran.	-
19. Statens konstråd (yttrande inkommen efter avslutat samråd)	• Lösning som beskrivs i planen har en direkt påverkan på konstverkets gestaltning. • Dialog ska ske mellan fastighetsägare/arkitekt och upphovsmän avseende ev.	- • Ja

	omarbetad gestaltning som de godkänner. • Förvanskningsförbudet i PBL bör tillämpas. • Eventuell metod för eventuell demontering och återmontering ska stämmas av med konstnärerna. • Fördelaktigt att peka ut konstverket med q för att skydda det mot framtida förvanskning.	• Delvis • Nej • Nej

Ändringar till granskning:

Planbeskrivning:

1. Avsnitt om dagvatten uppdateras.
2. Avsnitt om VA uppdateras.
3. Mer data avseende uppmätta GV-nivåer införs i planbeskrivning samt att tillgänglig yta för underjordisk dagvattenanläggning utökas i plankarta.
4. Avsnitt om hur befintliga detaljplaner påverkas uppdateras.
5. Avsnitt om köp och genomförandeavtal uppdateras, delarna avseende markanvisning tas bort.
6. Information avseende befintliga gränser klargörs.
7. Information införs hur det offentliga konstverket Silverraster beaktas vid genomförandet.
8. Information om tillgång till ledningar etc. läggs till.
9. Information om möjlig anläggning för fjärrkyla införs.
10. Information om ny Gång- och cykelväg samt nytt övergångsställe införs.
11. Att ingen pågående skolverksamhet pågår nu utan att endast tomställda moduler finns kvar, samt information avseende dessa.
12. Risker för pågående verksamhet förskola tas bort ur planförslaget.
13. Avsnitt om markanvisning tas bort och ersätts av avsnitt om köp- och genomförandeavtal.
14. Errataändringar.

Plankarta:

1. Allmän platsmark GC-väg tas bort och allmän platsmark GATA utökas.
2. 4 meter kvartersmark tas bort och ersätts av allmän platsmark Lokalgata. Detta för att möjliggöra en GC-väg längs med lokalgatan upp till äldreboendet.
3. Möjlig yta för bestämmelse $\mathbf{ö_1}$ ändras så konstverket Silverraster påverkas mindre av anläggandet av en sluss in till anstalten samt att maximal bredd på slussen minskas till 5 meter.
4. Varsamhetsbestämmelse $\mathbf{k_1}$ avseende konstverket Silverraster införs.
5. Utformningsbestämmelse $\mathbf{f_3}$ ändras så det möjliggör eventuell framtida utsmyckning av nybyggnation.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

1. Länsstyrelsen Västmanlands län

Beskrivning av ärendet

Detaljplanen har överlämnats till Länsstyrelsen för samråd i enlighet med 5 kap. 11 § plan- och bygglagen (2010:900), PBL. Handlingar daterade 2025-05-26. Detaljplanen handläggs med utökat förfarande.

Under samrådet ska Länsstyrelsen enligt 5 kap. 14 § PBL särskilt

1. ta till vara och samordna statens intressen
2. verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken (1998:808), MB, tillgodoses, att miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. MB följs och att strandskydd enligt 7 kap. MB inte upphävs i strid med gällande bestämmelser
3. verka för att sådana frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner samordnas på ett lämpligt sätt
4. verka för att en bebyggelse inte blir olämplig eller ett byggnadsverk olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Under samrådet ska Länsstyrelsen också särskilt ge råd om tillämpningen av 2 kap. PBL. Länsstyrelsen ska dessutom ge råd i övrigt om tillämpningen av bestämmelserna i denna lag, om det behövs från allmän synpunkt.

Syftet med detaljplanen

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra anläggandet av anstaltensadministrativa och logistiska byggnader på mark i direkt anslutning till Salberga kriminalvårdsanstalt.

Nybyggnation inom planområdet ska avseende utformning beakta närheten till närliggande bostadsområden samt historisk byggnation norr om området och främst anläggas inom områdets nordvästra delar närmare befintlig anstalt.

Detaljplanens överensstämmelse med översiktsplanen

Planförslaget överensstämmer inte helt med översiktsplan för Sala kommun. Aktuell mark för tänkt expansion är planlagd för N - Friluftsområde. Planen kommer därför tas fram med ett utökat planförfarande.

Länsstyrelsen instämmer i kommunens bedömning att planförslaget handläggs med utökat förfarande.

Länsstyrelsens synpunkter – prövningsgrunder enligt 11 kap. 10 § PBL

Länsstyrelsen har inget att tillägga i fråga om hur planförslaget tillgodoser statliga eller andra allmänna intressen och bedömer, med hänsyn till prövningsgrunderna i 11 kap. 10 § PBL och nu kända förhållanden, att ett antagande av planändringen inte kommer att prövas.

Länsstyrelsens synpunkter - råd enligt 2 kap. PBL

Naturmiljövärden

Dagvatten
I planbeskrivningen och dagvattenutredningen står det att " På grund av områdets topografi och platsbrist vid den allmänna platsmarken bedöms att dagvatten från de östra delarna inte kan omhändertas lokalt innan dagvattnet når ledningsnätet." Det är något oklart vilka östra delar som åsyftas. Länsstyrelsen hade önskat en mer preciserad beskrivning av det, och en argumentation för att det inte har en betydande påverkan att det vattnet inte kan fördröjas eller renas.

I dagvattenutredningen nämns det att det behöver utredas vidare att de planerade dämningarna i svackdiket i öst inte har någon negativ påverkan uppströms. Det står också att "Vidare provtagning av jordlagerföljder och grundvattennivåer vid tänkt placering för ett underjordiskt magasin behöver utföras innan projektering." Dessa två vidare utredningar nämns inte i planbeskrivningen,

Länsstyrelsen vill trycka på att det är viktigt att dessa utförs.

Undersökning om betydande miljöpåverkan
Kommunen bedömer att ett genomförande av detaljplanen inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Länsstyrelsen delar kommunens bedömning.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

Angående dagvatten.

Se även yttrande Tekniska kontoret nedan. Med de östra delarna avses den allmänna platsmark som finns i öster, alltså den östra lokalgatan. Förklaringen till varför dagvatten inte kan omhändertas lokalt är för att befintliga förutsättningar försvårar fördröjning av dagvattnen innan det når dagvattennätet. I dagvattenutredningen har brist på rening och fördröjning i denna del kompenserats för i andra delar av planområdet. En något mer klargörande och preciserande beskrivning införs i planbeskrivningen. Information om fördröjande anläggningar inom allmän platsmark från Tekniska kontorets yttrande kommer också införas i planbeskrivningen, se nedan.

" Dagvattenanläggning allmän plats: Åtgärder för fördröjning och rening av dagvatten som alstras på gator och grönytor inom allmän platsmark. Då lokalgator redan är utbyggda planeras åtgärderna att genomföras i framtiden. Åtgärderna kan genomföras i samband med att lokalgator behöver förnyas, eller när det finns en fastställd handlingsplan för dagvatten inom kommunen där en prioritering är gjord utifrån behov".

Angående att det står att det behöver utredas vidare så att planerade dämningar i svackdiket i öster inte orsakar någon negativ påverkan uppströms: I dagvattenutredningen har en översiktlig

uträkning gjorts med uppskattade värden på dikets lutning och vattengång. Uträkningarna visar att tillkommande volymer inte bör orsaka problem, men i och med att den baseras på uppskattade värden så behövs vidare utredning som underlag till projektering.

Angående skrivelsen "vidare provtagning av jordlagerföljder och grundvattennivåer vid tänkt placering för ett underjordiskt magasin behöver utföras innan projektering" så uppmäts grundvattennivåerna fram till antagandet av detaljplanen, dels de rör som etablerades när geoteknisk undersökning genomfördes men till granskningen införs även data från i området närliggande äldre grundvattenrör i planbeskrivningen. Då dränering idag sker till ca +53 vid utloppet till dagvattennäten (i den direkta närheten) kan det antas att grundvattennivån ligger nära eller strax under denna höjd. För att utöka möjligheterna, om det visar sig problematiskt med ett djupt liggande magasin, möjliggörs för ett mer ytkrävande, men grundare underjordiskt dagvattenmagasin genom att utbredningsområdet utökas i plankartan. Förutsättningarna och lämpligast utformning för det underjordiska magasinet får sedan utredas vidare i projekteringsskede. Att anläggandet av det underjordiska magasinet ska genomföras regleras i köp- och genomförandeavtal.

2. Lantmäteriet

YTTRANDE I ÄRENDE LM2025/065119

Detaljplan för utvidgning Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4

Vid genomgång av planförslagets handlingar (daterade 2025-06-18) har följande noterats:

Kontrollera fastighetsgränser av vikt för planläggningen med 0,03 meters lägesosäkerhet

I planförslaget finns det användnings- eller planområdesgränser i samma läge som fastighetsgränser som är inlagda i den digitala registerkartan med mycket god lägesosäkerhet (0,03 och 0,025 meter). Denna lägesosäkerhet kan dock vara missvisande och det är möjligt att dessa fastighetsgränser inte har kontrollmätts när lägesosäkerheten sattes.

Vid övergången mellan referenssystemen RT 90 och SWEREF 99 transformerades nämligen tusentals gränspunkter över hela landet som registrerades rakt av, utan kontroll, med lägesosäkerheten 0,025 eller 0,03 meter. Det har i efterhand visat sig att många av dessa punkter till exempel i områden med lokala stomnät kan ha god ”intern” lägesosäkerhet, men inte ligga rätt i förhållande till SWEREF 99.

Lantmäteriet uppmanar därför kommunen att vara extra uppmärksam vid planläggning av områden där det förekommer gränser med just lägesosäkerheten 0,025 eller 0,03 meter, och vid behov kontrollmäta sådana gränser. Om ni kontrollmäter gränspunkter, se till att kommunen gör en så kallad DRK-leverans till ajourhållning-DRK@lm.se i överensstämmelse med DRK-avtalet. Då kommer det att framgå av fastighetsgränsernas redovisning i den digitala registerkartan att lägesosäkerheten är kontrollerad samt vilka punkter som har mätts in och vilka punkter som är transformerade utifrån inmätningarna.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

Redovisning av hur befintliga planer påverkas

I planbeskrivningen finns på sidan 28 finns en redovisning av vilka befintliga detaljplaner som finns inom planområdet. För att underlätta förståelsen för de som inte är insatta i hur systemet med detaljplaner fungerar bör det även framgå vad som sker med gällande detaljplaner och eventuella fastighetsindelningsbestämmelser som berörs av planarbetet. För en befintlig detaljplan där endast en del av området berörs av ett planförslag kan detta till exempel beskrivas genom en text i stil med ”*Om föreslagen detaljplan antas och får laga kraft upphör tidigare detaljplan att gälla inom planområdet, men fortsätter att gälla som tidigare utanför det nu aktuella planområdet.*”

Glöm inte att kontrollera så att gällande plan / planer och eventuella fastighetsindelnings-bestämmelser fortfarande går att genomföra efter att den aktuella planen fått laga kraft.

Lite för otydlig redovisning av innehåll i avtal om markanvisning

I planbeskrivningen anges att avtal om markanvisning har tecknats.

När avsikten är att genomföra markanvisningar ska kommunen enligt 4 kap. 33 § 3 st. 2 men. PBL redovisa avtalens huvudsakliga innehåll liksom konsekvenserna av att planen helt eller delvis genomförs med stöd av ett eller flera sådana avtal i planbeskrivningen. Detta ska enligt 5 kap. 13 § PBL göras redan i samrådsskedet.

Lantmäteriet konstaterar att lagstiftaren har avsett att exploatörens samtliga åtaganden ska redovisas på en översiktlig nivå, men där det ändå ska gå att bedöma vad åtagandena innebär. Lantmäteriet bedömer att handlingarna i dess nuvarande skick inte är tillräckligt tydliga och behöver därför kompletteras.

Redovisningen behöver enligt Lantmäteriets mening förbättras och vara mer konkret kring:

- vilka områden som avses för överlåtelser eller upplåtelser (helst redovisade på kartor)
- vilka fysiska anläggningar exploatören ska utföra och vilken standard de ska ha
- vilka olika kostnader som exploatören åtar sig att betala
- åtaganden om att betala eller inte kräva ersättningar
- tidplan för utbyggnad av de anläggningar som avtalet omfattar
- om exploatören ska ställa en säkerhet för åtaganden enligt avtalet
- om det finns flera exploatörer – ansvarsfördelningen mellan dem

Glöm inte att även redovisa konsekvenserna (se ovan). Lantmäteriet har tagit fram ett material med information om regelverket vid ”Redovisning av genomförandeavtal i planbeskrivning” och tre exempel på hur redovisning av innehåll och konsekvenser kan se ut i en planbeskrivning. Använd gärna detta material som inspiration.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

Det område som föreslås få ändrad användning i detaljplanen ansluter till gränspunkter som inte är markerade i fält. Det finns därmed inga fysiska markeringar att lokalisera och kontrollmäta. Se förrättningsakt 1981–1596. Information om denna förutsättning införs i planbeskrivning.

Informationen avseende redovisning befintliga planer samt redovisning av innehåll i avtal uppdateras i planbeskrivningen.

Efter samrådet har det beslutats att inte upprätta ett markanvisningsavtal utan det kommande köp- och genomförandeavtalet redovisas i stället i planbeskrivningen.

3. Sala-Heby Energi – värme

Yttrande gällande samråd gällande utvidgning av Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4

Detaljplanen och de kommande etableringarna ligger inom planerat område för expansion samt förtätning utav fjärrvärme. Energi- och klimatstrategin i området förordar fjärrvärme för att det är viktigt att värna om en uppvärmningsform med minsta möjliga primärenergiindex och möjligheten att öka tillgången till förnybar el.

Sala-Heby Energi AB, Affärsområde Värme har fjärrvärmenät till norr om det planerade området och därför finns väldigt goda förutsättningar för att ansluta byggnader. Sala-Heby Energi AB, Affärsområde Värme har både kammare och fjärrvärmenät som kommer att hamna innanför skyddat område och därmed kommer tillgången begränsas för underhållsarbete. Detta behöver klarläggas innan arbete påbörjas hur tillgång säkras så underhåll kan ske utav både kammare och fjärrvärmenät.

I övrigt har Sala-Heby Energi AB, Affärsområde Värme, inget att erinra.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

Befintliga fjärrvärmeledningar kommer även fortsättningsvis finnas inom markreservat för allmännyttiga ledningar. Dessa markreservat kommer ej att förses med byggnader. Stängsel kommer däremot att uppföras inom markreservatet då området kommer vara del av skyddsobjektet. Lämpligast placering av stängsel samt framtida tillträde/tillgång till ledningarna för underhåll löses genom dialog med Salberga Fastighetsförvaltning AB. Detta klargörs i planbeskrivningen till granskning. Då aktuella ledningar omfattas av ledningsrätt så ger detta i sig en obestridd möjlighet att komma åt ledningarna för underhåll.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

4. Sala-Heby Energi - elnät

Sala-Heby Energi Elnät har inga synpunkter på detaljplanens utformning. Vår önskan är att i ett tidigt skede bli kontaktade ang. befintlig transformatorstation inom området.

Vi ser också ett behov att se över nätstrukturen i området vilket diskuterades år 2019–2020.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

Det är osäkert om befintlig transformatorstation inom området kommer att behövas efter att modulskolorna avvecklats. Hur en eventuell avveckling lämpligast görs, och hur kostnaderna för detta fördelas är en diskussion mellan Sala kommuns fastighetsenhet, Salberga Fastighetsförvaltning AB och Sala-Heby Energi. Kontakt avseende detta kommer tas redan innan detaljplanen färdigställs. Information avseende avveckling transformatorstation uppdateras i planbeskrivningen ifall Salberga Fastighetsförvaltning AB hinner besluta om sina avsikter under planarbetet. Idag så är det fortfarande oklart vad som kommer beslutas avseende aktuell station från fastighetsägare och i förlängningen Kriminalvården.

Angående uppdatering av nätstrukturen i området bör kontakt tas med tekniska kontoret för att fortsätta nämnda diskussion. Vi förutsätter att tillräcklig kapacitet finns då detta inte påtalas i yttrandet.

5. Sala-Heby Energi AB – affärsutveckling

Jag skulle vilja att Salberga Planbeskrivning med tillhörande plankarta möjliggör en potentiell fjärrkylecentral/-anläggning som vid ett positivt projektbesked är tänkt att förse byggnaderna med förnybar kyla.
Den frågan är under arbete just nu mellan oss på SHE och projektet.

Fysisk utformning vet vi inget om i nuläget då projektet är i förstudiefas. Däremot vet vi hur de normalt sett brukar byggas. Då bygger man det med värmepumpar och kompletterande utomhusdelar, som man det antingen placerar ovanpå byggnaders tak eller som en helt fristående anläggning. Går det att passa om detta i planen?

Exempel på hur dessa kan se ut från försäljare:

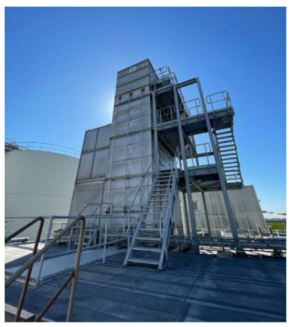

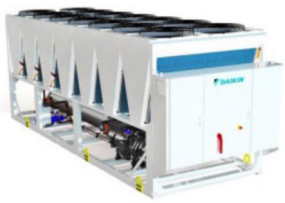

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

En eventuell fjärrkyleanläggning är inget som planläggs för specifikt i planen (E-område). Dels då det är oklart om Kriminalvården beslutar sig för detta, dels för att det finns otillräckligt med information för att kunna införa ett E-område i planen.

En eventuell framtida anläggning får därmed anpassa sig efter detaljplanens byggrätt samt utformningsbestämmelser och måste även innehålla gällande riktlinjer för verksamhetsbuller. Detta innebär att vid projektering måste bullersituationen undersökas och eventuellt nödvändiga bullerdämpande åtgärder vidtas. Information avseende en möjlig framtida fjärrkyleanläggning införs i planbeskrivning. Ingen information införs heller avseende eventuell framtida ledningsrätt, servitut etc. som kan bli aktuellt om en anläggning senare ska byggas.

6. VafabMiljö AB

Yttrande angående: Remiss Detaljplan för utvidgning av Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4, Sala

Vafabmiljö har tagit del av rubricerat ärende och har följande synpunkter på planförslaget.

Vi är positiva till att flytta avfallshanteringen till anstaltens omlastningscentralen om detta medför att vi inte längre behöver föranmäla varje hämtningstillfälle av avfallet, vilket innebär att avfallshanteringen inte påverkas negativt.

Avfallshanteringen ska utföras i enlighet med kommunens renhållningsordning och de rekommendationer som anges i Avfall Sveriges ”Handbok för avfallsutrymmen, Riktlinjer för utformning av avfallsutrymmen vid ny- och ombyggnation”. Hämtningsplats för avfall ska utformas efter Arbetsmiljöverkets krav på körvägar, vändplatser och angöringsplatser.

Avfallshanteringen ska även följa kommunens riktlinjer om källsortering. Avfall kan sorteras i miljöbod, skåp, bottentömmande behållare eller motsvarande, som utöver rest- och matavfall även inrymmer utsortering av förpackningsmaterial, glas och tidningar.

Inför projektering av ett avfallsutrymme eller ett beslut om bygglov av ett avfallsutrymme ska kommunalförbundet VafabMiljö kontaktas för att säkerställa förslaget till utformning.

VafabMiljö har i övrigt inga synpunkter på planförslaget.

Med vänlig hälsning

Vafabmiljö kommunalförbund

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

Bifogad information finns redan i planbeskrivningen. Angående flytt av avfallshantering ut till omlastningscentral är detta i dagsläget endast muntlig information och inga fastslagna beslut att

så ska ske har tagits av Kriminalvården. Även om hanteringen flyttas ut kommer föranmälan fortfarande att krävas. Planhandlingen kompletteras med ny information ifall det framkommer något mer konkret innan granskningen.

7. Skanova (Telia Company) AB

Skanova (Telia Company) AB har tagit del av förslag till detaljplan, och låter framföra följande:

Yttrande

Skanova har markförlagda teleanläggningar inom detaljplaneområdet

Skanova önskar att så långt som möjligt behålla befintliga teleanläggningar i nuvarande läge för att undvika olägenheter och kostnader som uppkommer i samband med flyttning.

Skanova önskar i ett tidigt skede medverka i planarbetet när detaljplanarbete påbörjas och kallas till samrådsmöten för det aktuella området för att kunna samordna nya ledningar.

Tvingas Skanova vidta undanflyttningsåtgärder eller skydda telekablar för att möjliggöra exploatering förutsätter Skanova att den part som initierar åtgärden även bekostar den.

Om så önskas kan ledningarna skickas digitalt i dwg-format för att infogas på plankartan. Kontakta ledningskollen.se

Kabelanvisning beställs via ledningskollen.se

För ledningssamordning kontakta telia-natforvaltning@teliacompany.com

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

Enligt information från ledningskollen finns merparten av Skanovas ledningar inom markreservat för allmännyttiga ledningar och kommer huvudsakligen inte påverkas av planförslaget. En ledning finns dock förlagd längs med den vall som finns centralt inom området. Ledningen fortsätter sen norrut längs med den idag befintliga cykelbanan. Denna ledning kommer bli tvungen att flyttas då delar av cykelbanan kommer bebyggas. Även eventuella framtida åtgärder i själva vallen kan ge behov av nödvändiga flyttningsåtgärder. Den befintliga information som finns i planbeskrivning att behov av flyttåtgärder bekostas av exploatör kvarstår men planbeskrivningen kompletteras med att kontakt för samordning/flytt ska tas tidigt i samband med detaljprojektering för nybyggnation.

8. GlobalConnect

GlobalConnect har inget befintligt nät kring Salberga Kriminalvårdsanstalt.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande. Noteras.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

9. Vattenfall Eldistribution AB

Vattenfall Eldistribution AB har inget att erinra avseende rubricerat planärende.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande. Noteras.

10. Sala kommun – Skolkontoret

YTTRANDE

Skolkontoret har i huvudsak inga invändningar mot det föreslagna detaljplaneunderlaget. Det finns dock vissa aspekter som bör beaktas innan beslut fattas.

Skolkontoret har en av Salas största förskolor strax utanför det aktuella planområdet. Den föreslagna förändringen som innebär att gång- och cykelvägen genom området tas bort (se bild 1; den gröna sträckningen försvinner och den gula blir det alternativa färdsättet till förskolan), riskerar att försämra tillgängligheten för medborgare som i högre grad är beroende av gång- eller cykeltrafik. Detta kan leda till att vissa vårdnadshavare avstår från att nyttja förskoleverksamheten.

Även om ett alternativ föreslås i form av en ny dragning (ljusblå sträckning), innebär även detta en längre väg till förskolan. Det är viktigt att notera att mätningarna inte är gjorda till förskolans entré, utan till platsen vid den nuvarande entrén där fastighetskontoret har sin verksamhet (se bild 1). Från denna gemensamma startpunkt är avståndet till förskolan via (se bild 2):

– den gröna vägen: 475 meter

– den nya ljusblå vägen: 652 meter

– den gula vägen: 864 meter

En stor andel av de barn som idag går på Gärdesta förskola kommer från Åkraområdet, ett socioekonomiskt svagt område där många inte har körkort eller transportmöjligheter i samma omfattning som många andra områden. Det är därför av vikt att tillgängligheten för dessa barn och deras vårdnadshavare inte försämras i onödan.

Trafiksäkerhet

En ytterligare aspekt som bör uppmärksammas är eventuella ökningen av biltrafik runt den befintliga förskolan i framtiden kan få negativa konsekvenser ur ett trafiksäkerhetsperspektiv. Det aktuella planförslaget ser inte ut att påverka detta i någon större utsträckning, men det bör tas i beaktande vid framtida förändringar inom området.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

Då eventuellt ny sträckning av gång- och cykelväg ligger på andra sidan av Salbergas område, innebär detta att vårdnadshavare kommer behöva korsa en trafikerad väg (infarten till äldreboendet och Salberga anstalt). Detta behöver också tas i beaktan för en säker miljö för gång- och cykeltrafik. (gul ring visar punkten där trafik och gång-cykeltrafik möts).

Bild 1.

Bild 2.

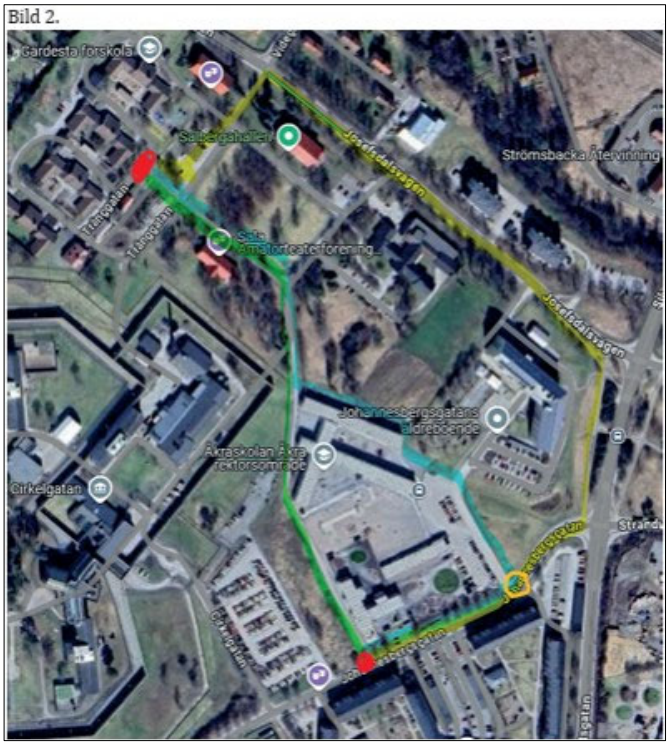

Ekonomiska konsekvenser

De föreslagna förändringarna bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser för förskole- och skolverksamheten.

FÖRSLAG

Att se över möjligheten att behålla den befintliga gång- och cykelvägen mellan Åkraområdet och Gärdesta förskola.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

Planförslaget utgick från att Ekdalens modulförskola skulle finnas kvar till 2028. Information att förskolan avvecklas i förtid inkom i ett för sent skede (direkt innan samråd). Barnen från Ekdalen kommer tillfälligtvis flytta till Gärdesta förskola för att sen flytta in i den nybyggda Åkra förskola. Den längre sträckan till Gärdesta förskola kommer därför endast vara tillfällig för de flesta av barnen. Det motiverar inte samhällsekonomiskt att bekosta en ny GC-väg för en något genare väg till förskolan. Möjligheterna att anlägga en GC-väg kommer dock framledes vara möjlig direkt norr om planområdet om behovet för detta uppkommer i framtiden (tex. att nya målpunkter, verksamheter etableras inom det området). En GC-väg kommer att anläggas, då det kan anordnas

med enkla medel (redan asfalterad yta). Denna GC-väg placeras längs med den nya lokalgatan till äldreboendet. En framtida möjlighet finns därmed att kunna koppla ihop GC-nätet i framtiden om ett reellt behov av detta uppkommer. Planförslagets redovisning av GC-väg kommer därmed kvarstå, men ändå med vissa kompletteringar (se även kommentar till Tekniska kontorets yttrande nedan).

Angående att behålla den idag befintliga GC vägen som går rakt igenom området så är det tyvärr inte möjligt att behålla denna då den kommer ligga inom själva skyddsobjektet. Ett övergångsställe vid infarten (gulmarkerad cirkel i bilderna) kommer att anläggas både för att göra passage säkrare för fotgängare samt för anställda till anstalten som kommer med buss (hållplats Silvermyntsgatan). Information avseende GC-vägen och detta övergångsställe införs i planbeskrivningen samt vem som står för kostnaden för anläggandet.

11. Sala kommun - Bygg och Miljönämnden

Bygg- och miljönämnden har inga synpunkter på planförslaget.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande. Noteras.

12. Sala kommun - Tekniska kontoret/Projekt & Utveckling

YTTRANDE

PLANKARTAN

- GCVÄG i plankartan innebär en precisering som riskerar att begränsa möjligheterna för framtida behov vid en ombyggnad av gatan. Om ytan i stället pekas ut som GATA säkerställs en mer framtidssäkrad bestämmelse.

PLANBESKRIVNING

VA

- 8.2.2 Förslag ändra text till: Planområdet ligger inom verksamhetsområdet för kommunalt vatten och avlopp, den allmänna VA anläggningen är utbyggd till området. Planområdet har befintliga anslutningspunkter för VA, till Salberga kriminalvårdsanstalt och till modulskolorna. Befintliga anslutningspunkter kan utnyttjas för anstaltens framtida behov. Ombyggnad av befintliga eller tillkommande anslutningar hanteras i bygglovsskedet.

DAGVATTEN

- 8.2.1 Tillägg: Dagvattenanläggning allmän plats: Åtgärder för fördröjning och rening av dagvatten som alstras på gator och grönytor inom allmän platsmark. Då lokalgator redan är utbyggda planeras åtgärderna att genomföras i framtiden. Åtgärderna kan

genomföras i samband med att lokalgator behöver förnyas, eller när det finns en fastställd handlingsplan för dagvatten inom kommunen där en prioritering är gjord utifrån behov.

TRAFIK/GATA

- 5.10.4 Dränering Tillägg att det avser dränering av kvartersmark, befintlig Lokalgator dräneras idag till nivåer lägre än +55 och behöver fortsättas hållas dränerade för att bibehålla sin funktion.
- Oskyddade trafikanter som har målpunkter längs lokalgatan behöver få ett säkert sätt att färdas på, rimligtvis med en GC-väg. Förslag bredda lokalgatan 4m in på kvartersmarken. Ny säker passage över Johannesbergsgatan, kostnad för detta bör lösas i framtagande av exploateringsavtal.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

Angående plankartan – GC längs med gatan tas bort och hela ytan ersätts med GATA i enlighet med ert yttrande.

Angående VA, Dagvatten och Trafik/gata-dränering. Texten ändras och information införs i planbeskrivningen i enlighet med yttrandet.

GC-väg:

Information har tidigare givits från Projekt & Utveckling att en ny GC-väg inte är nödvändig, detta då förslaget om en ny dragning togs upp (ljusblå/turkos GC-väg, se bild i Skolkontorets yttrande) och befintlig GC förordades. Med tanke på framtida personal som kommer med cykel eller till fots (från busshållplatsen) tas en 4 meter bred remsa av kvartersmarken bort för att säkra en gång- och cykelväg längs med lokalgatan. Denna mark är redan idag asfalterad och kostnader för anläggandet är minimala. Om GC-vägen i stället förläggs på den norra sidan måste belysningsstolpar flyttas (ej rekommenderat). Planbeskrivning och plankarta uppdateras. Eventuella kostnader vid anläggandet (tex. övergångsstället) regleras i köp- och genomförandeavtal. Driften sköts av Sala kommun. Om ett eventuellt framtida behov för att koppla ihop en GC-väg med det norra området uppkommer så går detta fortfarande att genomföra direkt utanför planområdesgräns (se även kommentar till yttrande Skolkontoret ovan).

13. Sala kommun – Kultur och fritidsnämnden

KFN § 71 Samråd - Utvidgning av Salberga Kriminalvårdsanstalt

INLEDNING

Syftet med detaljplanen är att möjliggöra anläggandet av anstaltens administrativa och logistiska byggnader på mark i direkt anslutning till Salberga kriminalvårdsanstalt.

Kultur- och fritidsnämnden vill framhålla att det berörda området i dag har en stor potential som tillgång för allmänheten. Området ligger i direkt anslutning till redan befintliga rekreations- och strövområden och skulle med enkla medel kunna nyttjas som strövområde samt för spontanidrott och andra fritidsaktiviteter. Denna möjlighet till allmän användning riskerar att gå förlorad i och med att anläggningen får ett utökat skalskydd och därmed inte längre är tillgänglig för allmänheten.
Det är därför av vikt att denna aspekt lyfts fram som en del av de uppoffringar som kommunen och invånarna gör, i syfte att möjliggöra bättre resultat i förhandlingarna med Kriminalvården – exempelvis genom att få till stånd alternativa platser för rekreation och spontanidrott i närområdet.

Själva muren till Salberga kriminalvårdsanstalt utsmyckades med ett offentligt konstverk, Silverraster av konstnärerna Hanna Stahle och Mårten Medbo. Konstverket är väl synligt från den idag befintliga gång- och cykelvägen men då området efter planens genomförande inte längre är allmänt tillgängligt kommer konstverkets syfte att påverkas negativt. Även det faktum att omlastningscentralen ska få en sluss till anstalten genom muren kommer påverka konstverket. Fortsättningen av konstverket som finns längs med den norra anstaltsmuren kommer inte påverkas av planförslaget och kommer även i framtiden vara allmänt tillgängligt att beskåda.

Möjligheter att anlägga denna sluss mellan två sektioner av konstverket förordas för att bevara konstverket och möjliggöra för allmänheten att fortsättningsvis ha möjlighet att ta del av konstverket.

Yrkanden
Ordförande Jessica Silversten (S) yrkar,
att kultur och fritidsnämnden beslutar,
att kultur- och fritidskontoret inte har något emot mot förslaget, men vill lämna följande synpunkter att ta i beaktande,

att kommunen ges kompensation för förlusten av områden som i dag kan nyttjas för spontanidrott och rekreation,
att det offentliga konstverket Silverraster påverkas så lite som möjligt vid genomförandet av planen, samt
att konstverket även fortsatt görs tillgängligt för allmänheten exempelvis genom att en eventuell sluss genom muren placeras mellan konstverkets två sektioner.

BESLUT
Kultur och fritidsnämnden beslutar,
att kultur- och fritidskontoret inte har något emot mot förslaget, men vill lämna följande synpunkter att ta i beaktande,
att kommunen ges kompensation för förlusten av områden som i dag kan nyttjas för spontanidrott och rekreation,
att det offentliga konstverket Silverraster påverkas så lite som möjligt vid genomförandet av planen, samt
att konstverket även fortsatt görs tillgängligt för allmänheten exempelvis genom att en eventuell sluss genom muren placeras mellan konstverkets två sektioner.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

Idag används området för skolverksamhet och utgör inte ett område för spontanidrott eller rekreation. I gällande översiktsplan har området utpekats som lämpligt område för sammanhängande bostadsbebyggelse och är därmed inte avsedd att i framtiden vara en plats för nämnda aktiviteter oavsett ifall denna detaljplan antas eller inte. Därav är en kompensation för en tillfällig användning inte realistisk då även många andra typer av användningar skulle kunna påvisas och på samma sätt föreslås kompenseras. Närheten till andra lämpliga områden för nämnda spontanidrott och rekreation har beskrivits i detaljplanen. Men om man önskar se det så, innefattas önskad kompensation i markpriset som överenskommes i kommande köp- och genomförandeavtal.

Silverraster:

Angående konstverket Silverraster så beskrivs det i detaljplanen att konstverket längs med den östra anstaltsmuren kommer att påverkas och att konstverket i möjligaste mån ska bevaras genom att placera slussen utan att påverka detta fysiskt (mellan två sektioner). Den andra punkten, att konstverket även fortsättningsvis ska vara tillgängligt kommer inte gå att uppnå då muren för allmänhet endast kommer ses från ett längre avstånd. Med detta sagt så kan allmänheten även fortsättningsvis kunna se konstverket närmare längs med den norra sträckningen av anstaltsmuren. För att ändå beakta konstverket så införs en varsamhetsbestämmelse som syftar till att ändringar och tillägg i närmiljön ska göras varsamt. Kommunen har mellan samråd och granskning fört dialog med verkets upphovsmän och Statens konstråd tillsammans med fastighetsägaren. Förhoppningen är att man, trots att Silverraster påverkas negativt, ska hitta en överenskommelse som innebär en acceptabel lösning för alla parter.

Från kommunens sida så måste vi väga olika allmänna intressen mot varandra och prioritera det som väger tyngst. I det här fallet har behoven förändrats sedan verket uppfördes som visar sig i det uppdrag som Kriminalvården fått, samt de positiva effekter detta kan ge kommunen i form av arbetstillfällen mm. Anstaltens expansion blir därmed mer viktig att uppnå än att helt undvika påverkan av den offentliga konsten. Att ändå ämna kunna hitta en acceptabel lösning utan att detta förhindrar Salbergas expansion är önskvärt. Diskussion mellan upphovsmän och fastighetsägare kommer fortsätta i denna fråga.

Planbeskrivningen uppdateras avseende Silverraster och en varsamhetsbestämmelse införs i plankartan, ***k_1****: Konstverket Silverraster som är del av anstaltsmuren ska beaktas. Eventuella ändringar av konstverket eller tillägg i närmiljön ska göras varsamt samt att utformningsbestämmelse* ***f_3*** *utökas till att möjliggöra framtida konstnärlig utsmyckning.*

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

14. Sala kommun – Fastighetsenheten

Synpunkter från TK Fastighet

1. **Ingen risk för olyckor på grund av förskoleverksamhet. (5.9.2 och 7.5.2)**

   Verksamheten förskolan Ekdalen flyttar från tillfälliga modulerna 2025-07-07 och slås under sommaren ihop med Gärdesta förskola. Verksamheten kommer sedan inte att återvända till Ekdalen, utan flyttas till färdigställda Åkra förskola. Ekdalen kommer således att tomställas från förskoleverksamhet 2025-07-07 och riskerna som beskrivs kopplade till förskola utgår därför.

2. **Ekdalens moduler behöver tillåtas stå kvar på platsen längre än angivna år 2028**

   Den demografiska utvecklingen fram till 2043 visar på en negativ trend när det gäller tillskott på nya barn. Utifrån detta ser Skolkontoret inte längre något behov av Ekdalens moduler som förskola. Då hyresavtalet med modulleverantören Indus sträcker sig ända till 2028, ämnar Fastighet därför hyra ut samtliga eller delar av modulerna till Salberga Fastighetsförvaltning. Detta för ändamålet byggetablering under tiden för byggnation av Kriminalvårdens nya lokaler. Diskussioner förs just nu mellan Fastighet, Salberga Fastighetsförvaltning och Indus om ett sådant hyresavtal

3. **Ekdalens moduler behöver, helt eller delvis, kunna avvecklas tidigare än 2028**

   Det står olika beskrivet i underlaget kring avvecklingen. Dels att modulerna "som senast" respektive "avvecklas senast" (3.6 och 8.1.2) och dels att Ekdalen "kommer att finnas kvar fram till 2028" (7.5.2 och 8.1.2). I det fall ett scenario uppstår där Salberga Fastighetsförvaltning eller annan extern part inte önskar hyra modulerna för byggetablering eller att avtalet med modulleverantören Indus av någon anledning sägs upp/avslutas, behöver Fastighet ha möjlighet att helt eller delvis avveckla modulerna under tiden fram till hyresavtalets upphörande 2028.

4. **Ekdalens moduler behöver tillåtas användas till lokaler för byggetablering**

   Då Ekdalen från och med 2025-07-07 inte kommer att fortsätta användas för förskoleverksamhet, behöver ändamålet för användandet av modulerna ändras till att tillåta byggetablering, kontor, personalutrymmen, kommunal verksamhet etc.

5. Se generellt över benämningen av gatunamnen. Det blandas mellan Johannesbergsgatan, Johannesbergsvägen och Johannesdalsvägen.

6. Risken är möjligen liten, men Fastighet är intresserade av att veta vad som händer och vilka förutsättningarna blir utifrån planen och planområdet om affären med kriminalvården inte blir av?

7. (5.9.1) Farhågor finns att störande vägtrafikbuller kommer att öka för det särskilda boende på Johannesbergsgatan 2 och dess vistelseträdgård. Detta på grund av de leveranser och transporter som kommer att gå på den kommande gemensamma gatan mellan Johannesbergsgatan och äldreboendet resp. till kriminalvårdens kommande lokaler.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

8. (3.4.1) Stämmer det att Fastighet driftar gatan från Johannesbergsgatan fram till Johannesbergsgatan 2?
9. (3.4.1 och 8.3.2) Delfinansiering av gatan mellan Johannesbergsgatan och särskilt boende resp. till kriminalvårdens kommande lokaler: Vem förhandlar, vem äger frågan och vem hos Sala kommun kommer att få den framtida kostnaden?

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

1 – *Informationen om avveckling kom för sent för att kunna ändra planhandlingarna. Behov av riskhantering kommer därför ändras i planbeskrivningen till att beskriva detta mer allmänt nu när riskerna avseende nära liggande förskoleverksamhet inte behöver beaktas på samma sätt. Tackar för informationen.*

2–4 – *Information kvarstår att modulerna kan komma att finnas kvar på platsen tills avtalen går ut samt den tid som modulleverantören senast ska ha hämtat modulerna. Denna information kommer kompletteras med övrig information om att antalet moduler kan komma att minskas, flyttas, inkludera annan användning eller möjligen avvecklas i förtid. Information om vad som avses ske med modulerna är i dagsläget alltför oklar och därför måste detaljplanen uppge det som avtalen påtalar dvs. att marken för Gärdesta modulskola ska vara avlämnad senast 2026-03-01 och för Ekdalens modulförskola senast 2028-03-31. Eventuellt nytt avtal avseende att använda delar av modulerna efter att avtalet med Sala kommun gått ut (2027-12-31) upprättas av Salberga fastighetsförvaltning AB. Salberga fastighetsförvaltning AB ansvara då även för att förlänga det tillfälliga bygglovet.*

Detaljplanen reglerar inte heller vilken användning som modulerna kan eller får användas till. Ur en miljöaspekt är mindre känslig markanvändning (byggetablering, kontor, personalutrymmen) därför lämplig då lokalerna ju använts som förskola och har tidigare beslutats lämplig för detta ändamål. Kontakt avseende ändrad användning måste först göras till bygg och miljöenheten för att utröna om någon anmälan, uppdatering avseende markanvändning eller tillfälligt bygglov måste tas fram.

5 – *Tack, gatunamnen ses över och ändras i planbeskrivningen.*

6 – *Konsekvenserna av att förutsättningarna ändras pga. att affären inte blir av beror helt på när i processen detta inträffar. Om detaljplanen inte hunnit vinna laga kraft så kan (enligt ÖP) planarbetet ändra inriktning till att planlägga för sammanhängande bostadsbebyggelse i stället, alternativt att idag gällande användning kvarstår. Skulle detaljplanen hunnit vinna laga kraft innefattas användningar som kontor mm. utanför anstaltsmuren men delvis inom skyddsobjektsområde. En inte önskvärd situation. Ett bättre alternativ skulle i det fallet vara att ämna uppnå en överenskommelse med Salberga Fastighetsförvaltning om att de förvärvar marken.*

7 – *Leveranser kommer inte vara mer störande är dagens bussar samt tidigare situation med hämtning och lämning till modulskolorna. Leveranserna sker på dagtid och på bestämda tider och är inte heller så frekventa (enligt uppgift från Salberga Fastighetsförvaltning AB).*

8 – *Tekniska kontoret driftar inte denna korta gata (ses som infart till äldreboendet) utan gatan är idag enskild. Då den inte snöröjs av den entreprenör som skottar Åkra/Johannesberg så görs detta*

med största sannolikhet av samma entreprenör som skottar skolans område, dvs. driftas av fastighetsenheten.

9 – *Se svar ovan. Efter att planen vunnit laga kraft blir gatan allmän platsmark och ansvaras för av Sala kommuns tekniska kontor som även äger frågan om eventuell delfinansiering avseende drift av denna lilla lokalgata samt GC.*

15. Trafikverket

Samråd gällande förslag till detaljplan för utvidgning av Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av fastigheterna Kristina 4:245 och Kristina 4:4, Sala kommun

Trafikverket har inget att erinra.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande. Noteras.

16. Region Västmanland - Kollektivtrafikförvaltningen

Yttrande kring samrådsremiss för utvidgning av Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4

Beskrivning av ärendet

Det allmänna intresset är stort för att utöka kapaciteten av Salberga kriminalvårdsanstalt samt att antalet arbetstillfällen, i och med expansionen, kommer öka i Sala. För att möjliggöra detta samverkar Kriminalvården, Salberga Fastighetsförvaltning AB och Sala kommun. Detaljplanen kommer möjliggöra för dagens behov och även möjliggöra byggrätter som idag inte är aktuella eller beslutade att anlägga. Primärt är det administrativa funktioner (kontor och logistik) samt parkering som ska anläggas inom området, men i framtiden kan till exempel matsal och kök bli aktuella att bygga på platsen.

Kollektivförvaltningens yttrande

Kollektivtrafiken har tagit del av rubricerad detaljplan och vill lyfta några områden. I planhandlingen framgår det att tidtabellen för busslinje Silverlinjen inte är väl anpassad till arbetstiderna vid Salberga Kriminalvårdsanstalt. Förvaltningen ser positivt på möjligheten att förbättra tillgängligheten till området och tar därför gärna emot underlag från Kriminalvården gällande personalens arbetstider. Detta skulle kunna utgöra ett viktigt underlag i en framtida översyn av tidtabellen då antalet anställda förväntas öka.

I planunderlaget nämns även önskemål om att anlägga en hållplats i anslutning till anstalten. Det finns idag en hållplats inom detaljplaneområdet, Åkraskolan/Johannisberg, som trafikeras av linje 60. Linje 60 trafikerar dock enbart under skoldagar. I planunderlaget är denna hållplats inte

längre kvar och bedömning av påverkan på kollektivtrafiken saknas i konsekvensbeskrivningen. Vi önskar att föra vidare dialog kring detta.

Vidare önskar förvaltningen att anmälan om eventuell kommersiell busstrafik till och från området inkommer till oss.

Under rubrik 5.16 i planunderlaget finns det underrubrik för kollektivtrafiken men inte för övrig motorburen trafik.

För Kollektivtrafikförvaltningen, Region Västmanland

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande. Enligt muntlig uppgift från Salberga Fastighetsförvaltning AB så pågår redan diskussioner mellan regionen och Kriminalvården avseende ändring av tidtabeller för kollektivtrafik. Linje 60 kommer, enligt uppgift från kommunens transportstrateg, endast kvarstå tills Åkraskolan invigs 2025-08-18. Aktuell hållplats Åkraskolan/Johannisberg trafikeras därmed inte längre utan anställda till anstalten använder sig av hållplats Silvermyntsgatan.

Påpekandet om anmälan önskas avseende kommersiell busstrafik delges Kriminalvården.

Angående missad rubrik så tackar vi för detta. En underrubrik för övrig motorburen trafik införs i planbeskrivningen.

17. Västmanlands läns museum

Yttrande med anledning av samråd för ny detaljplan för Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4, Sala, Sala kommun

Länsmuseet har mottagit samrådshandlingar gällande en ny detaljplan för utvidgning av Salberga Kriminalvårdsanstalt, del av Kristina 4:245 och Kristina 4:4, Sala med kommunens diarienummer 2024/964. Syftet är huvudsakligen att möjliggöra för den utökade kapaciteten av Salberga kriminalvårdsanstalt samt att möjliggöra för flera arbetstillfället. Länsmuseet har följande att anföra.

Beskrivning
Området består idag av en modulskola- och modulförskola som anlades år 2018 samt en biotopsskyddad åkerholme. Innan dess nämner den aktuella planbeskrivningen att ett par fotbollsplaner fanns på platsen. Muren till Salberga kriminalvårdsanstalt har ett offentligt konstverk, ”Silverraster”, av konstnärerna Hanna Stahle och Mårten Medbo. Konstverket finansierades av Statens konstråd i samarbete med Kriminalvården år 2007. Konstverket består av en 250 meter lång väggskultur/-relief med motiv av moln. Planbeskrivningen nämner att konstverket är väl synligt från den idag befintliga gång- och cykelvägen men att med det aktuella planförslaget kommer konstverket inte bli lika allmänt tillgängligt. Det lyfts även att omlastningscentralen ska få en sluss till anstalten genom muren som kommer att påverka konstverket.

Det aktuella planområdet omfattas av det inventerade området Salberga i kulturmiljöunderlaget för Sala som togs fram år 2022. Beskrivning av området Salberga lyder: ”Området Salberga

ligger centralt i Sala stad, väster om Väsby Kungsgård. Området avgränsas av Lillån i norr, Dalhemsleden i syd, området Gärdesta i väst och Åkra i öst. Områdets bebyggelse består i huvudsak av anläggningar och lokaler med olika funktioner, såsom Salberga anstalt, förskoleverksamhet samt ett fåtal flerbostadshus. På grönytorna växer löv- och barrträd och mellan byggnaderna finns hårdgjorda ytor för trafik. Området söder om Josefdalsvägen karaktäriseras av storskaliga träbyggnader från 1900-talets början, ursprungligen uppförda för Västmanlands trängkår. Delar av miljöns grönytor utgör rester av en parkanläggning, med symmetrisk struktur och stora lövträd. Ett tydligt karaktärsdrag för bebyggelsen är de gulmålade fasaderna och vitmålade snickerierna.

Mot Josefdalsvägen finns ett före detta ridhus respektive exersishus. Byggnaderna har gulmålad träpanel, småspröjsade fönster, vitmålade snickerier och röda plåttak. På området finns ytterligare mindre byggnader, även dessa med gula fasadkulörer men med fasader i puts eller panel. Parkanläggningen angränsar till Salbera anstalt, som utgör områdets södra del. En sex meter hög mur omgärdar anläggningen. Innanför muren finns 12 byggnader som inte är synliga utifrån. Muren är i betong, utsmyckat med konstverket Silverraster, bestående av små speglar som bildar molnformationer. Norr om Josefdalsvägen finns fyra ljusputsade flerbostadshus från 1930-talet i två våningar. Byggnaderna har tegeltäckta sadeltak och en karaktäristisk placering med tilltagna grönutrymmen kring husen.”

Historik av området Salberga:
”Salbergaområdets historia har en kontinuitet av institutionsanläggningar. Västmanlands trängkår var ett trängförband inom svenska armén som verkade i olika former under åren 1902–1927. Då produktionen i Sala silvergruva minskade och till sist upphörde 1908, sökte staden efter nya verksamheter. År 1902 avsattes mark åt Svea Trängkår på det som då kallades Wäsbygärdet och låg under Väsby Kungsgård. Storskaliga byggnader uppfördes, såsom exempelvis kasernbyggnader, stall, smedja, ridhus och varmbadhus. Anläggningen stod färdig år 1906 och var i drift fram till år 1928 då Västmanlands trängkår drogs in. År 1930 flyttade Salberga sjukhus in i trängkårens tidigare byggnader, som byggts om för ändamålet. Salberga sjukhus var ett mentalsjukhus som senare övergick till att bli specialsjukhus. I Strömsbacka, norr om sjukhuset, uppfördes personalbostäder år
1936, i form av fyra smalhus i två våningar. Med tiden ansågs sjukhuslokalerna inte längre vara ändamålsenliga och sex nya paviljongbyggnader uppfördes på 1970-talet. Sjukhuset bedrevs därefter i betydligt mindre omfattning för att sedan avvecklas 1997. Trängkårens gamla byggnader revs successivt men präglades av den gamla trängkasernens utformning fram till 1983 då kasernen revs. Kvar idag finns före detta exercishus, ridhus, skosmedja, sjukstall, matinrättning och tygverkstad. Byggnaderna på området används i huvudsak till förskoleverksamhet, förråd och gymnastiksal. På 1950-talet uppfördes ett nytt sjukhus i områdets södra del, även det ett mentalsjukhus. Sjukhusverksamheten avvecklades på 1990-talet och anläggningen fungerar sedan 2007 som kriminalvårdsanstalt. Salberga anstalt är landets största kriminalvårdsanstalt. Under 2000-talet har viss byggnation av flerbostadshus uppförts kring Josefdalsvägen.”

Viktiga karaktärsdrag för området Salberga är:

- Före detta kasernområdets helhetsmiljö öppna ytor, rester av parkanläggning med stora lövträd och kvarstående byggnader.
- Tidstypiska flerbostadshus från 1930-talet norr om Josedalsvägen, med tidstypisk utformning och omkringliggande lummighet.
- Salberga anstalts betongmur med konstverket Silverraster.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

Lagskydd
Upphovsrättslagen
Lag (1960:729) om upphovsrätt föreskriver (1 kap. 3 §) att: ”Ett verk må icke ändras så, att upphovsmannens litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränkes; ej heller må verket göras tillgängligt för allmänheten i sådan form eller i sådant sammanhang som är på angivet sätt kränkande för upphovsmannen.” Detta gäller även ägare av offentlig konst.

Plan- och bygglagen (PBL)
Boverkets byggregler (BBR) innehåller preciseringar av vad som kan utgöra kulturvärden, där konstnärliga värden tydligt framhålls. För begreppet särskilt värdefull byggnad finns följande allmänna råd: ”En byggnad kan vara särskilt värdefull från konstnärlig synpunkt om den uppvisar särskilda estetiska kvaliteter eller har en hög ambitionsnivå med avseende på arkitektonisk gestaltning eller i utförande och materialval eller i konstnärlig gestaltning och utsmyckning.”

Aktuellt beträffande konstverkets och murens möjliga skydd är PBL 2 kap. 6 §:
”Vid planläggning och i andra ärenden samt vid åtgärder avseende byggnader som inte ingår i ett ärende enligt denna lag ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas.”

Länsmuseets kommentarer
Länsmuseet ser inte att det aktuella planförslaget skulle innebära en negativ påverkan på närliggande bebyggelse av möjligt kulturhistoriskt värde då den nya bebyggelsen skulle vara geografiskt separerad och underordnad i byggnadsvolym. Länsmuseet ser positivt på att utformningsbestämmelser införts i plankartan för att den nya bebyggelsen ska harmonisera med närliggande äldre bebyggelse i norr samt bostadsområdet i sydost.

Det aktuella konstverket är unikt, skapat specifikt för platsen och kan ha ett högt konstnärligt värde såväl lokalt, regionalt som nationellt. I kulturmiljöunderlaget från år 2022 lyfts konstverket och muren specifikt som ett viktigt karaktärsdrag i området. Länsmuseet rekommenderar att sakkunnig inom offentlig konst värderar konstverket och finns med som rådgivare gällande eventuella förändringar i och omkring konstverket. Länsmuseet anser att konstverket bör bevaras och beaktas i det fortsatta detaljplanearbetet. Aktuell lagstiftning, bland annat kring upphovsrätt ska följas. Vid behov rekommenderar länsmuseet att de aktuella konstnärerna och Statens konstverk konsulteras gällande eventuella förändringar av konstverket.

Västmanlands läns museum
Enheten för kulturmiljövård
Byggnadsantikvarie

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

Se även kommentar ovan till Sala kommun – Kultur och fritidsnämnden avseende Silverraster.

KOMMUNSTYRELSENS FÖRVALTNING
Samhällsbyggnadskontoret
Plan- och utvecklingsenheten

Då samhällsintresset av att anstalten ska kunna expandera, ur vår synvinkel, väger tyngre än samhällsintresset avseende offentlig konst så måste avsedd sluss anläggas. Planen kommer därmed medge att en sluss anläggs, men platsen för var denna sluss medges ändras i plankartan. Detta då det finns ett större mellanrum mellan delar av konstverket (endast anstaltmur) som är bättre lämpad så att Silverrasters moln inte påverkas rent fysiskt. Direkt påverkan av konstverket minimeras därmed, men slussen kommer separera delar därav och helheten kommer inte längre kunna åses. Dessutom kommer byggnaderna som avses uppföras påverka konstverket då konstverket avsågs att reflektera himlen (Mårten Smedbo, muntlig uppgift 2025-08-22). Konstverket kommer inte vara tillgänglig för beskådning för allmänheten utan finnas inom skyddsobjektet och delvis dold bakom ny byggnation.

Sammantaget så påverkas konstverket Silverraster och en lösning behöver tas fram, antingen under planarbetet eller innan byggnation påbörjas. Sala kommun har därmed kontaktat upphovsmännen till verket och för dialog om hur planen bäst kan tillgodose de olika intressen som föreligger i detta fall.

En varsamhetsbestämmelse införs i plankartan ***k_1****: Konstverket Silverraster som är del av anstaltsmuren ska beaktas. Eventuella ändringar av konstverket eller tillägg i närmiljön ska göras varsamt.*

Även utformningsbestämmelse ***f_3*** *ändras så att eventuell konstnärlig utsmyckning av nybyggnation möjliggörs.*

18. Sala Hembygds- och Fornminnesförening

Sala Hembygds- och Fornminnesförening har inget yttrande att lämna på diarienr. 2024/964.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

19.Statens konstråd

Statens konstråd har en nationellt rådgivande roll i frågor som gäller byggnadsanknuten konst i olika samhällsmiljöer. Utifrån denna roll kan vi enligt punkt 1–3 i ditt tidigare mejl lämna följande yttrande och råd med stöd i dels upphovsrättslagen, dels plan- och bygglagen.

Den lösning som beskrivs med ett hål i muren har en direkt påverkan på konstverkets gestaltning. Med hänvisning till respekträtten i lagen om upphovsrätt ska en dialog därför ske mellan fastighetsägaren/arkitekten och upphovspersonerna/konstnärerna för att komma fram till en ev. omarbetad gestaltning som de godkänner utifrån sin ideella rätt till konstverket (se: https://statenskonstrad.se/ansok-varda-konst/ansok-om-och-varda-permanent- konst/om-byggnadsanknuten-konst/).

Vidare är det rimligt att förvanskningsförbudet i PBL bör tillämpas på konstverket Silverraster då det berättar om de mycket höga konstnärliga och sociala målsättningar som gällde för de nya klass 1-anstalter som byggdes i Sverige under början av 2000-talet (se: https://www.boverket.se/sv/PBL- kunskapsbanken/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-plan---och-bygglagen/krav-pa- byggnadsverk-och-tomter/forvanskningsforbudet/).

Bifogar en text av konstkritikerna Love Jönsson från Statens konstråds årsbok 2007 som beskriver dessa kvalitativa målsättningar och satsningen Salbergaanstalten.

Val av metod och tillvägagångssätt för demontering och återmontering av vissa av ”rasterpunkterna” är lämpligast att stämma av med konstnärerna.

I detaljplanen kan det vara fördelaktigt att peka ut konstverket Silverraster genom Q-märkning för att skydda det mot framtida förvanskning. Se bif. rapport och s. 100–101 Fallstudie Tomteboda postterminal med exempel på Solna kommuns användning av q-märkningar i detaljplan för byggnadsanknuten konst.

Jag hoppas att dessa kortfattade råd kan användas som stöd i den fortsatta detaljplaneprocessen och i projektering och genomförande av förändringar av muren och konstverket Silverraster. Återkom gärna om det uppstår några frågor.

KOMMUNENS KOMMENTAR

Tack för ert yttrande.

Se även kommentarer i yttrande ovan – 13- Sala kommun – Kultur och fritidsnämnden samt 17- Västmanlands läns museum!

Dialog har förts mellan kommunen, fastighetsägaren och upphovsmännen och även strax innan inlämning granskning även med Statens Konstråd och Kriminalvården. Syftet med pågående diskussioner är att hitta en acceptabel lösning då konstverket kommer påverkas. Som påtalades ovan i kommentaren till Kultur och fritidsnämnden så införs i plankartan en varsamhetsbestämmelse som syftar till att ändringar och påverkan av konstverket ska beaktas vid ändringar eller tillägg av närliggande byggnation. Kommunen har även mellan samråd och granskning fört dialog med verkets upphovsmän och Statens konstråd tillsammans med fastighetsägaren. Förhoppningen är att trots att Silverraster påverkas negativt ska någon form av överenskommelse hittas så det innebär en acceptabel lösning för alla parter.

Angående demontering/återmontering så anser konstnärerna att detta är svårt att göra utan att skada dem. Då de har masterformar kvar så finns möjlighet att göra nya rasterpunkter om en eventuell ny plats överenskommes.

Från kommunens sida i planarbetet så måste vi väga allmänna intressen mot varandra och prioritera det som väger tyngst. I det här fallet har behoven ändrats sedan verket uppfördes som visat sig i det uppdrag som Kriminalvården fått samt de positiva effekter detta kan ge kommunen i form av arbetstillfällen mm. Anstaltens expansion blir därmed mer viktig att uppnå än att helt undvika att påverka den offentliga konsten. Att ändå ämna kunna hitta en acceptabel lösning utan

att för detta förhindra Salbergas expansion är önskvärt. Diskussion mellan upphovsmän och fastighetsägare kommer fortsätta i denna fråga.

Avseende q-bestämmelse och utökad lovplikt som exemplet från Tomteboda använt sig av så skulle detta innebära en möjlig risk för att den tidspressade expansionen kan försenas. En mellanväg tas därmed fram och planbeskrivningen uppdateras avseende Silverraster och en varsamhetsbestämmelse införs i plankartan, ***k_1****: Konstverket Silverraster som är del av anstaltsmuren ska beaktas. Eventuella ändringar av konstverket eller tillägg i närmiljön ska göras varsamt.*

Även utformningsbestämmelse ***f_3*** *ändras så att eventuell konstnärlig utsmyckning av nybyggnation möjliggörs.*

Dnr 2025/1162

KSLU § 208 Remiss; Ansökan som vigselförrättare

INLEDNING
Kajsa Berglind har ansökt om förordnande som vigselförrättare. Mot bakgrund av ett utbrett intresse för att erhålla uppdrag som särskild vigselförrättare har Länsstyrelsen, i avsikt att upprätthålla en väl avvägd balans mellan allmänhetens behov av förrättare och antalet förordnade sådana, utvecklat en restriktiv praxis.

Mot den bakgrunden ges Sala kommun möjlighet att yttra sig över ansökan och kommunens behov av att ny vigselförrättare förordnas.

Ekonomiska konsekvenser
Ärendet medför inga ekonomiska konskekvenser.

Beslutsunderlag
KS 2025.6197 – Missiv
KS 2025.5758 – Remiss; Ansökan om vigselförrättare, Länsstyrelsens Västmanland

Ärendet föredras av kommunjurist Josefin Gardeblad.

Yrkanden
Ordförande Amanda Lindblad (S) yrkar,
att ledningsutskottet beslutar,
att avge yttrande till Länsstyrelsen i Västmanlands län i enlighet med bilaga KS 2025.6197.

Beslutsgång
Ordföranden ställer sitt eget yrkande mot avslag och finner yrkandet bifallet.

BESLUT
Ledningsutskottet beslutar,
att avge yttrande till Länsstyrelsen i Västmanlands län i enlighet med bilaga KS 2025.6197.

Skickas till
Länsstyrelsen Västmanland

Kommunledningskontoret, Kanslienheten
Sandra Ahlbin
Kanslichef

MISSIV

Yttrande angående ansökan som vigselförrättare

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Kajsa Berglind har ansökt om förordnande som vigselförrättare. Mot bakgrund av ett utbrett intresse för att erhålla uppdrag som särskild vigselförrättare har Länsstyrelsen, i avsikt att upprätthålla en väl avvägd balans mellan allmänhetens behov av förrättare och antalet förordnade sådana, utvecklat en restriktiv praxis.

Mot den bakgrunden lämnas Sala kommun tillfälle att yttra sig över ansökan och kommunens behov av ny vigselförrättare forordnas-

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet medför inga ekonomiska konskekvenser.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ledningsutskottet föreslår kommunstyrelsen

att avge yttrande till Länsstyrelsen i Västmanlands län i enlighet med bilaga.

Bilagor:

1 Tjänsteskrivelse – Yttrande angående ansökan som vigselförrättare

TJÄNSTESKRIVELSE

Yttrande angående ansökan som vigselförrättare

Länsstyrelsen har lämnat Sala kommun tillfälle att yttra sig över Kajsa Berglinds ansökan och kommunens behov av ny vigselförrättare.

I dagsläget finns det fem borgerliga vigselförrättare i Sala kommun. Kommunen finner att det redan idag finns tillräckligt med borgerliga vigselförrättare för att möta allmänhetens behov. Utifrån den restriktiva praxis som råder med att förordna borgerliga vigselförrättare så avstyrker kommunen således från att ytterligare vigselförrättare förordnas.

Mot bakgrund härav finner kommunen ingen anledning att yttra sig särskilt över Kajsa Berglinds ansökan.

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☐	NEJ ☒
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☐	NEJ ☒
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☐	NEJ ☒
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☐	NEJ ☒
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om ”till det yttersta av sin förmåga”?	JA ☐	NEJ ☒

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☐	NEJ ☒

Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☐

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☐	NEJ ☒
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐

Om **NEJ** – varför inte?

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet
Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet
Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer
Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

Datum
2025-11-24

Diarienummer
6795-2025

Sala kommun

kommun.info@sala.se

Angående ansökan som vigselförrättare

Kajsa Berglind har ansökt om förordnande som vigselförrättare.

I förarbetena till äktenskapsbalken (prop. 1968:136, s. 82) betonas vikten av att vigselförrättare utses så att de finns på orter där de behövs. Departementschefen uttalade bl.a. att ”*det bör naturligen ankomma på vederbörande kommun att mot bakgrund av föreliggande behov ta initiativ till att vigselförrättare förordnas*”.

Mot bakgrund av ett utbrett intresse för att erhålla uppdrag som särskild vigselförrättare har Länsstyrelsen, i avsikt att upprätthålla en väl avvägd balans mellan allmänhetens behov av förrättare och antalet förordnade sådana, utvecklat en konsekvent och restriktiv praxis.

Med hänsyn till vad som anförts ovan lämnas Sala kommun tillfälle att yttra sig över Kajsa Berglinds ansökan och kommunens behov av att ny vigselförrättare förordnas. Kopia av ansökan bifogas.

Yttrande ska ha kommit in till Länsstyrelsen **snarast möjligt.**

Johan Söderlund

Bilaga:
Kopia av ansökan

För information om hur Länsstyrelsen behandlar personuppgifter, se www.lansstyrelsen.se/dataskydd.

Postadress
721 86 VÄSTERÅS

Besöksadress
Västra Ringvägen 1
VÄSTERÅS

Telefon
010-224 90 00 (vx)

Webb/E-post
www.lansstyrelsen.se/vastmanland
juridik.vastmanland@lansstyrelsen.se

Från: "Söderlund Johan" <Johan.Soderlund@lansstyrelsen.se>
Skickat: Mon, 24 Nov 2025 09:18:17 +0100
Till: "U-RB-Diariet" <diariet.vastmanland@lansstyrelsen.se>
Ämne: VB: Vigselförrättare

-----Ursprungligt meddelande-----
Från: Kajsa Berglind <kajsa@kajsaberglind.se>
Skickat: den 22 november 2025 07:39
Till: U-RB-Juridik <juridik.vastmanland@lansstyrelsen.se>
Ämne: Vigselförrättare

Hej!
Jag heter Kajsa Larsson Berglind. För ett antal (läs snart 20) år sen ansökte jag om att få bli vigselförättare men fick då avslag med motiveringen att jag var för nära kopplad till kommersiell verksamhet då jag var delägare i Sätra Brunn och anställd vd för Sala Silvergruva.

Numera har jag ingen koppling till någon sådan verksamhet. Jag driver en liten redovisningsbyrå och är snart pensionär. Ja, om 5 år sisådär. Men jag pryar lite som pensionär då min make är några år äldre.

Jag skulle fortfarande gärna bli vigselförättare om det finns behov. Jag finns i Sala kommun men är lättrörlig.

Jag talar flytande engelska, är van att tala inför grupper, läser mycket och anser mig själv allmänbildad och välformulerad. Jag har genom åren genomfört ett flertal ceremonier (ej juridiskt bindande) för namngivning och parbildning både i Sverige och utomlands.

Om intresse och utrymme för fler vigselförättare finns så inkommer jag gärna med mer information om mig själv.

Lena Hjelm Wallén som är vigselförrättare i Sala känner mig väl, vi arbetade tillsammans med Sala Silvergruva några år. Kolla gärna med henne om ni undrar vad jag är för en figur. Jag har inga politiska uppdrag eller offentliga sympatier.

Som jag alltid undertecknar alla mina mail:

Kram
Kajsa
070-5851177

Sidans URL: https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/samhalle/livshandelser/vigselforrattare.html

Skickat från min iPhone